

Bulletin advokacie

Neuspokojivé řešení smluvní odpovědnosti za škodu v o. z. (plaidoyer za předvídatelnost škody) • Soudní úschova a její soluční účinky aneb jak (ne)psat smlouvy o advokátní úschově • Právo obviněného na nahlížení do spisu – se zvl. zaměřením na vazební řízení • Započtení v ins. řízení – porušení zásady *pari passu*? •

V Y D Á V Á Č E S K Á A D V O K Á T N Í K O M O R A

Vítěznou práci kategorie Talent roku soutěže Právník roku 2017 „Odpovědnost (za) robota aneb právo umělé inteligence“ od JUDr. Lindy Kolaříkové čtete na str. 11-19.

NOVÉ
OBSAZENÍ
SEKČÍ A VÝBORŮ
ČAK NAJDETE
na str. 71-74.

PRÁVĚ VYCHÁZÍ

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Komentář

2., podstatně přepracované a doplněné vydání

Jaroslav Fenyk, Ladislav Smejkal, Irena Bílá

Druhé výrazně přepracované a doplněné vydání komentáře reaguje na legislativní změny, které byly zejména v posledním roce výrazné. Základy trestní odpovědnosti právnických osob byly zásadně změněny, a to jak z pohledu **výčtu trestných činů**, kterých se může právníkova osoba dopustit, tak i z pohledu **přičitatelnosti trestných činů** právníkovým osobám. Zásadní novinkou je pak i **nová právní úprava vyvinění se z trestní odpovědnosti** právnických osob a nová právní úprava správního trestání podle zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Autoři komentáře uvádějí rozhodovací praxi soudů, ale rovněž si všímají i názorů publikovaných v jiných komentářích či učebnicích, komentují aktuální právní názory v článcích a reflektují zajímavé podněty získané při výkonu každodenní praxe.

Součástí publikace je opět příloha – **Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právníkova osoby**. I tuto přílohu autoři doplnili, a to o **příklady řešení vzniklých situací, tzv. Compliance Management System**.

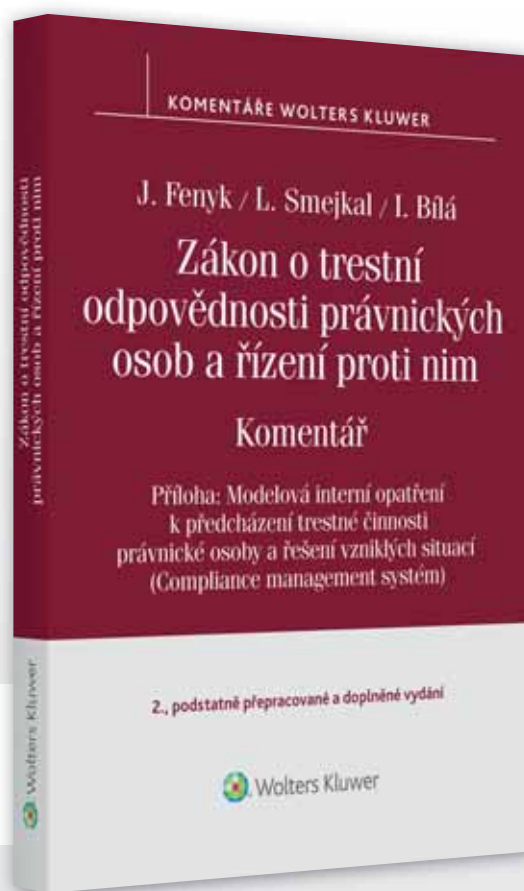
Interní opatření mohou být při přiměřené aplikaci užitečným nástrojem či přímo vzorem, zejména pro obchodní společnosti. Jejich účelem je předložit pro potřebu těchto subjektů taková pravidla, která přispějí k prevenci trestné činnosti, jíž se může jinak právníkova osoba dopustit, nebo dokonce mohou tuto trestní odpovědnost vyloučit.

Komentář bude k dispozici také v ASPI

Objednávejte na

www.wolterskluwer.cz/obchod

Bulletin advokacie

Bulletin advokacie vydává Česká advokátní komora v Praze (IČ 66 000 777) v agentuře **impax**, spol. s r. o. www.impax.cz

Časopis je zapsán do Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik ČR. Vychází 10x ročně, z toho 2 dvojčísla (1-2, 7-8). Přetisk povolen jen se souhlasem redakce.

Adresa redakce:

Česká advokátní komora
Národní třída 16, 110 00 Praha 1
telefon: 273 193 111
e-mail: bulletin@cak.cz, www.cak.cz
IČ: 66000777
DIČ: CZ 66000777

Redakce:

Předseda redakční rady: JUDr. Petr Toman, LL.M.
Šéfredaktorka: JUDr. Hana Rýdlová
Výkonné redaktorky: PhDr. Ivana Cihlářová,
PhDr. Dagmar Koutská
Tajemnice redakce: Eva Dvořáková

Redakční rada:

JUDr. PhDr. Stanislav Balík,
prof. Dr. Alexander Bělohávek,
prof. JUDr. Jan Dědič,
prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.,
prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc.,
JUDr. Vojen Güttler,
JUDr. Vladimír Jirousek,
JUDr. Ladislav Krym,
doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.,
prof. JUDr. Karel Marek, CSc.,
doc. JUDr. Pavel Mates, CSc.,
JUDr. Michal Mazanec,
Mgr. Robert Němec, LL.M.,
prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.,
prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.,
JUDr. Michal Žižlavský

Objednávky předplatného zasílejte na adresu: ČAK, Národní třída 16, 110 00 Praha 1, e-mail: dvorakova@cak.cz
Cena výtisku včetně dvojčísel je 90 Kč, zvýhodněné roční předplatné 850 Kč kromě poštovného, balného a DPH. Advokátům a advokátním koncipientům se rozesílá zdarma. S reklamací při problémech s distribucí se obraťte na pí Dvořákovou, e-mail dvorakova@cak.cz, tel. 273 193 165.

Inzertní služby

zajišťuje agentura IMPAX, spol. s r. o. Objednávky inzerce zasílejte na adresu agency@impax.cz, případně volejte na tel. 244 404 555 nebo na 606 404 953. Media kit a další informace naleznete na internetových stránkách www.impax.cz.

Celé znění každého čísla vychází též na internetu (www.cak.cz). Předáním rukopisu redakci vyjadřuje autor souhlas s rozmnožením, rozšiřováním a sdělováním jeho příspěvku na stránkách www.bulletin-advokacie, v právních informačních systémech a na internetových portálech spolupracujících s ČAK, jakož i v oblasti zpracování dat v rámci monitoringu médií.

Toto číslo vyšlo 16. 3. 2017 v nákladu 17 150 výtisků.

Obálka: foto Planetárium Ostrava - robot Engie
Tisk: Impax, spol. s r. o.

MK ČR E 6469
ISSN 1210-6348 (print)
ISSN 1805-8280 (online)

Úvodník

Tomáš Sokol: **Co nám hrozí a co nás (snad) mine**..... 3

Aktuality

Představenstvo jednalo o dvou aktuálních novelách Petr Toman 4

Pozor! Nové daňové povinnosti pro advokáty ve sdružení Monika Novotná.. 6

Výzva českým advokátům: zapojte se do projektu

Evropští advokáti na Lesbu..... 8

Aktuálně v právu Hana Rýdlová 10

z právní teorie a praxe

Články

Odpovědnost (za) robota aneb právo umělé inteligence

Linda Kolaříková..... 11

Neuspokojivé řešení smluvní odpovědnosti za škodu v o. z.

(plaidoyer za předvídatelnost škody) Luboš Tichý..... 20

Soudní úschova a její soluční účinky aneb jak (ne)psat smlouvy

o advokátní úschově Patrik Stonjek 27

Právo obviněného na nahližení do spisu – se zvláštním zaměřením

na vazební řízení Pavel Kandalec 32

Vlastnické právo k výnosu z trestné činnosti Milan Kučera 37

Započtení v insolvenčním řízení – porušení zásady *pari passu*?

Miloslav Kabrhel..... 40

Z judikatury

NS: K předpokladům rozhodování a procesním postupům soudu

v řízení o stanovení hranic pozemků..... 47

ÚS: K právu poškozeného na bezplatnou právní pomoc

v trestním řízení a spravedlivé odměně advokáta 51

NSS: Nevypořádání se s vyjádřením osoby zúčastněné

na soudním řízení správním jako vážná vada řízení 53

SD EU: K výkladu pojmu manžel nebo manželka..... 57

ESLP: K otázce uznání a ochrany sňatků osob stejného pohlaví..... 58

Z odborné literatury

Jiří Navrátil a kol.: **GDPR pro praxi** (Ján Matejka)..... 60

Antonín Stanislav, Jan Kozák: **Zákon o insolvenčních správcích.**

Komentář (Daniel Ševčík) 60

James E. Moliterno, Paul D. Paton: **Globální problémy profesní etiky**

právníků (Daniela Kovářová)..... 61

Michaela Katolická, Ján Béreš: **Zákon o některých opatřeních**

proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

Komentář (Martin Kůs)..... 62

Jozef Vozár: **Významní slovenskí právníci – Vladimír Fajnor**

(Stanislav Balík)..... 63

Dvě knihy o přestupcích (Pavel Mates)..... 64

František Weyr: **Československé právo ústavní. Ústavní vývoj**

československý v roce 1938 (Jan Kysela) 65

Bulletin slovenskej advokácie přináší... 66

z advokacie

Z české advokacie

Advokáti – pounoroví poslanci Národního shromáždění republiky Československé Stanislav Balík	67
Z kárné praxe Jan Syka	69
Nové personální obsazení sekcí a výborů ČAK	71
Unie rodinných advokátů Daniela Kovářová	75
Opouštějí nás i advokacii Daniela Kovářová	76
Odešli do nebeské síně	76

informace a zajímavosti

Měli byste vědět

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty ve vzdělávacích a školicích střediscích ČAK	77
Pozvánka na kongres Právní prostor 2018	78
Pozvánka na seminář o insolvenčním právu	78
Pozvánka na výroční konferenci o evropském právu Prague EU Law Days	78
Pozvánka na XI. ročník mezinárodního šachového turnaje „ADVOKÁT CHESS OPEN BRATISLAVA 2018“	79
Pozvánka na XXVI. Karlovarské právní dny	80
Zjišťovali jsme pro vás: Jaké důvěře veřejnosti se těší advokáti? dak	82

Nakonec

Právníkovy zápisky Petr Hajn	84
Kresba Lubomíra Lichého	85
Víte, že... Stanislav Balík	85
Inhaltsverzeichnis	86
Zusammenfassung/Summary	87
Table of Contents	88

Instrukce autorům

Vážení autoři časopisu Bulletin advokacie,

žádáme vás, abyste své příspěvky redakci posílali pokud možno ve formátu programu Microsoft Word (RTF nebo DOC), a to nejlépe elektronickou poštou na adresu bulletin@cak.cz.

Texty:

Formát zasílaných příspěvků by měl odpovídat řádkování 1, písmo Times New Roman, velikost 12. V žádném případě nepoužívejte funkci Automatické číslování, Automatické odrážky ani další speciální formátování textu. Odstavce oddělujte jenom enterem. Vyznačování v textu provádějte pouze tučně nebo kurzívou, v žádném případě nepište proložené, nepoužívejte podtrhávání textů ani verzálky! Poznámky a vysvětlivky k textu tvořte výhradně pomocí funkcionalit programu MS Word „Poznámky pod čarou“.

Tabulky:

Tabulkové údaje formátujte pomocí tabulátorů.

Fotografie a obrázky:

Pokud k článku chcete připojit obrazové podklady, zašlete je zvlášť ve formátu JPG, TIF nebo eps. Barevné fotografie by měly mít rozlišení nejméně 300 dpi při velikosti, v jaké se budou reprodukovat, zasílané portrétní fotografie by měly mít nejméně 400 x 500 pixelů. Obrázky v žádném případě nevkládějte přímo do dokumentů!

Redakce uvítá zejména články kratšího až středního rozsahu. **K příspěvku připojte vždy stručné shrnutí v rozsahu nejvýše deseti řádků.** Citace a odkazy provádějte dle platných bibliografických norem. Případné vyžádané autorské korektury se provádí elektronicky, e-mailem.

Ke každému příspěvku dále připojte

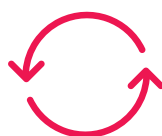
- čestné prohlášení, že článek nebyl dosud publikován
- svoji **barevnou** portrétní fotografii
- telefonické spojení
- korespondenční adresu
- rodné číslo
- bankovní spojení pro vyplacení honoráře
- informaci o svém profesním působení, případně akademické, pedagogické či vědecké tituly
- sdělení, zda jste plátcem DPH
- sdělení, zda chcete zaslat po zlomu korektury

Redakce si vyhrazuje právo stylistických, jazykových a technických úprav textů.

ZIZLAVSKY

Insolvenční správci se zvláštním povolením

insolvence klienta
» příležitost ke spolupráci «

reorganizace

www.zizlavsky.cz

michal@zizlavsky.cz

Co nám hrozí a co nás (snad) mine

Nadpis je parafrází názvu článku, kterým svůj úvodník v minulém čísle začínal Vladimír Jirousek. Ale taky mementem aktuálních dějů. Čímž myslím atak na advokátní mlčenlivost. Od chvíle, kdy jsme se jakž takž usadili ve funkcích, prakticky neustále řešíme pokusy udělat z důvěrnosti informací, sdělovaných klientem advokátovi, trhací kalendář. Pochopitelně ve jménu těch nejlepších záměrů.

Začalo to návrhem zákona o zpracování osobních údajů, který je prý nezbytný pro aplikaci GDPR, které je pro změnu nevyhnutelné. V původní verzi zákona bylo natvrdo „zadrátováno“, že „Úřad je v rozsahu nezbytném pro plnění konkrétního úkolu oprávněn seznamovat se se všemi informacemi, což platí i pro informace chráněné povinností mlčenlivosti podle jiného zákona.“ Nutno poznamenat, že Ministerstvo vnitra, ledva vyslechlo naše námítky, zachovalo se korektně a uznalo, že takhle to asi nepůjde. Takže nakonec byla usmlouvána varianta, která se zdá být snesitelná. I když žádný legislativní švihák to není.

Hned nato přišlo Ministerstvo financí s novelou daňového řádu, kde se pokouší v podstatě o stejný průlom do advokátního tajemství. Tentokrát s odůvodněním, že toho je třeba v souvislosti se závazky státu v oblasti boje s mezinárodním terorismem a praním peněz. Tady je ale situace pokud možno horší o to, že ministerstvo se zavile drží představy, podle níž boj proti praní peněz a financování terorismu nemůžeme vyhrát, dokud nebude moct jakýkoliv finanční úřad na atomy rozebrat evidenci každého advokáta, na kterého si ukáže. Návrh je ve sněmovně a tam, snad jako pietní vzpomínka na „Vítězný únor“, kdy to tak krásně vyšlo, byl podán ještě pozměňovací návrh, který mlčenlivost definitivně zruší.

Chvillemi mám pocit, že snad nejjednodušší by bylo říct „tak dobře“. Než tohle všechno, bude poctivější odstra-

nit ze zákona o advokacii § 21, ať se pořád nedohadujeme. Já si prostě na vrata oficíny přibiju upozornění, že cokoliv mi klient svěří, promptně vykecám prvnímu úředníkovi, který si o to řekne. A zbytek ať si občané vyřídí se svými volenými zástupci. Nicméně, nakonec to přece jen člověku nedá, a tak se snažíme horem dolem vysvětlovat, k čemu že je taková advokátní mlčenlivost dobrá a proč by neměla být rušena nebo alespoň podstatně omezována.

Největší katastrofy v dějinách lidstva způsobí hodní lidé. Teď si ti „hodní lidé“ usmysleli, že když jde o boj s mezinárodním terorismem, proti praní peněz nebo daňovým únikům, je advokátní mlčenlivost na chvostu priorit. Takže je docela klidně možné, že přes urputný odpor, v jehož rámci jsou vedena jednání na oficiálních i neoficiálních úrovních, zbude na konci roku z advokátní mlčenlivosti zmíněný trhací kalendář.

Situace je o to horší, že nejde jen o spor na legislativní úrovni, ale to, co se promítá do návrhu zákonů, je odrazem celkové nálady ve společnosti. Ve společnosti, kde se nikdo ani na chvíli neostýchá, natož aby se styděl za to, že zveřejňuje údaje, které byly ukradeny v nějaké bance, a nikomu ani nepřipadne divné, že se veřejně probírají obsahy intimních telefonních rozhovorů. Obecně řečeno, princip ochrany soukromí ustupuje před tím, čemu se říká veřejný zájem.

Zatím se daří to nejhorší odvracet. Byť, jak uvádím, počítám i s tou horší variantou. Znepokojivější je, že už zase začínají ve společnosti dominovat ti, co místo osobní svobody preferují život v jedné velké maštali, přes kterou ale je přehled.

♣ JUDr. TOMÁŠ SOKOL, místopředseda ČAK

● Představenstvo jednalo o dvou aktuálních novelách

PŘIPRAVOVANÉ NOVELIZACE ZÁKONŮ SE ZÁSADNÍM DOPADEM DO ČINNOSTI ADVOKÁTŮ A NAŠICH KLIENTŮ BYLY HLAVNÍ NÁPLNÍ SCHŮZE PŘEDSTAVENSTVA ČAK KONANÉ VE DNECH 12. A 13. ÚNORA 2018.

První z nich byla připravovaná novelizace zák. č. 280/2009 Sb., daňového řádu. Ministerstvo financí připravilo novelu, kterou zpracovává do našeho právního řádu směrnici Rady (EU) 2016/2258, která ukládá členským státům poskytnout pro účely mezinárodní daňové spolupráce daňovým orgánům přístup k informacím uvedeným v tzv. 4 AML směrnici. Ta upravuje

opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Proti tomu nelze nic namítat, avšak Ministerstvo financí současně navrhuje, aby k takovým údajům měly přístup i tuzemské daňové orgány. Ty by tak získaly větší oprávnění než orgány činné v trestním řízení, přičemž by docházelo k dalšímu prolomení povinnosti mlčenlivosti.

Představenstvo pověřilo řešením této problematiky JUDr. Moniku Novotnou a místopředsedu Mgr. Roberta Němce, LL.M. Ti spojili síly nejen s bankami, ale i profesními komorami. Společné odmítavé stanovisko podpořily pozměňovací návrhy poslanců Miroslava Kalouska a Marka Bendy. Nebyly však přijaty. Ústavněprávní výbor pak přistoupil ke kompromisnímu řešení, když schválil pozměňovací návrh poslankyně Heleny Válkové, který zachovává prolomení povinnosti mlčenlivosti profesních komor, avšak zužuje jej pouze na účel mezinárodní spolupráce při správě daní a omezuje výměnu informací pouze na dva prostředníky – na straně správce daně je jím Generální finanční ředitelství a na naší straně ČAK. Ani s tímto kompromisním návrhem není ČAK spokojena a nadále se snaží zabránit prolomení mlčenlivosti tuzemskými daňovými orgány.

Místopředseda ČAK JUDr. Tomáš Sokol seznámil představenstvo ČAK s další nenápadnou, o to zákeřnější novelou trestního zákona (tisk 79/0 ze dne 8. 2. 2018), která obsahuje **návrh nové skutkové podstaty trestného činu maření spravedlnosti**. Toho by se dopustil každý, kdo by za účelem zahájení soudního řízení (občanského, správního i trestního) nebo v takovém řízení předložil padělaný nebo pozměněný důkazní prostředek, v úmyslu, aby byl použit jako pravý. Vzhledem k tomu, že důkazy předkládá zejména advokát, považuje představenstvo ČAK tento návrh za přímý útok na náš stav. ČAK nepochybně, že nelze soudu ani orgánům činným v trestním řízení předkládat padělané důkazy. Poukazuje však na právo obviněného hájit se způsobem, který uzná za vhodný, i na povinnost advokáta obsaženou v čl. 6 odst. 3 etického kodexu důvěřovat svému klientovi a neověřovat tvrzení ani důkazy, které mu předkládá. Pokud by byla novela přijata, pak by byl advokát, jehož klient by předložil padělaný nebo pozměněný důkaz, zcela závislý na sdělení klienta, zda o tom věděl či nikoliv. Počet stíhaných advokátů by nepochybně stoupl. I zde se představenstvo snaží, aby nový trestný čin nebyl schválen.

Zásadních témat, jimž se musí představenstvo věnovat, je stále více. Cítíme potřebu informovat o nich všechny advokáty. Rozhodli jsme se proto, že kromě již zasilaného Newsletteru vás o projednávaných tématech budeme informovat i prostřednictvím tzv. **Rychlých zpráv z představenstva**. Věříme, že tuto otevřenost i informace získané „z první ruky“ oceníte.

✦ JUDr. PETR TOMAN, LL.M., náhradník představenstva ČAK, předseda redakční rady BA

**Sledujte ČAK
na Twitteru!**

Nejnovější krátké zprávy o dění
v české advokacii naleznete
na www.twitter.com/CAK_cz.

162 EX

EXEKUTORSKÝ
ÚŘAD OSTRAVA

MGR. PAVEL ENDER
SOUDNÍ EXEKUTOR

tel.: 777 997 222

www.exekuce-ostrava.cz

ARSY —
CREATIVE STUDIO

www.arsyline.cz

Někdo musí vyjet

stopu. »

SUV modely Q
s technologií quattro.

Nyní se zvýhodněním
až 180 000 Kč.

Využijte také atraktivní financování s úrokovou
sazbou 2,99 % a prodlouženou čtyřletou zárukou.

Q | Q2 | Q3 | Q5 | Q7

AUTO JAROV

Osiková 2, Praha 3
www.autojarov.cz

Vídeňská 126, Praha 4
www.autojarov-kunratice.cz

Kombinovaná spotřeba a emise CO₂ modelů Q od Audi: 4,3–7,6 l / 100 km, 113–199 g/km. Veškerá data, údaje a vyobrazení jsou určeny pouze k informačním účelům. Tato indikativní nabídka není nabídkou ve smyslu § 1732 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, a jejím přijetím nevzniká závazkový vztah. Nabídka platí pouze pro podnikatele, ostatní klienti mohou získat více informací i o dalších variantách nabídky u svého autorizovaného partnera Audi. Změny jsou vyhrazeny. Foto je pouze ilustrativní.

Pozor! Nové daňové povinnosti pro advokáty ve sdružení

K 1. 7. 2017 NABYL ÚČINNOSTI ZÁKON Č. 170/2017 SB., KTERÝ NOVELIZOVAL I NĚKTERÁ USTANOVENÍ ZÁKONA O DANI Z PŘIDANÉ HODNOTY, KTERÁ SE MOHOU VÝRAZNĚ DOTKNOUT ADVOKÁTŮ.

První změnou je zásadně rozdílný přístup ke společnostem občanského práva (bez právní osobnosti), která zákon o advokacii upravuje jako sdružení v souladu s předchozí civilněprávní terminologií.

Až dosud platilo, že si účastníci smlouvy o sdružení zvolili jednoho pověřeného společníka, který zajišťoval veškerou evidenci ve vztahu ke správci daně, pokud jde o vyřazení daně z přidané hodnoty – vedl daňovou evidenci, podával příznání k dani z přidané hodnoty a kontrolní hlášení, byl odpovědný za odvedení daně z přidané hodnoty. Daňové doklady za přijatá i poskytnutá plnění se vystavovaly vždy jen za celé plnění (tj. připadající na všechny účastníky sdružení) a pro účely DPH se nijak nerozúčtovaly. Pro účely daně z příjmů pak bylo na konci zdaňovacího období určeno podle stanoveného poměru, jaký podíl na příjmech a výdajích připadá na jednotlivé společníky.

Tato praxe byla k 30. 6. 2017 zrušena a od 1. 7. 2017, podle nové úpravy, bude muset každý společník sdružení vypořádat daň z přidané hodnoty ve vztahu ke správci daně samostatně. Zákon umožnil přechodné období, kdy sdružení ještě mohou pokračovat v dosavadním postupu, nejdéle však do 31. 12. 2018. Od 1. 1. 2019 budou muset všechna sdružení advokátů přejít na novou úpravu.

V praxi to bude především znamenat, že – ve vztahu ke klientovi – buď každý ze společníků vystaví klientovi vlastní daňový doklad na jím odpovídající část odměny (tj. klient na jednu právní službu dostane několik daňových dokladů), nebo tento doklad vystaví jen jeden ze společníků na celou odmě-

nu a ostatní společníci vystaví daňové doklady odpovídající jejich podílu tomuto společníkovi. Obdobně se bude postupovat i při přijatých plněních – dodavatel může celkovou fakturovanou částku rozdělit a každému společníkovi ji fakturovat odpovídajícím podílem, nebo může vystavit daňový doklad jen na jednoho společníka a tento společník potom odpovídající podíly samostatnými daňovými doklady přefakturuje na ostatní partnery. S ohledem na to, že jde o závažnou a poměrně komplikovanou problematiku, je pro číslo 4/2018 Bulletinu advokacie připraven článek s podrobnějším rozбором.

Druhá změna se týká poskytování služeb po dobu delší než 12 měsíců. Až dosud platilo, že advokátům, kteří byli ustanoveni obhájcem, příp. zástupcem v civilní věci, byla odměna přiznána rozhodnutím soudu (resp. orgánu činného v trestním řízení) po skončení obhajoby, daňově zpravidla byla řešena dokladem za přijatou úplatu vystaveným k datu úhrady, a za toto zdaňovací období byla také vykázána v kontrolním hlášení, příznání k dani z přidané hodnoty a odvedena.

Podle nově doplněného § 21 odst. 8 je tento postup vyloučen v případě, že poskytování služby není dokončeno ani k poslednímu dni kalendářního roku následujícího po roce, kdy bylo poskytování služby zahájeno – např. poskytování služby bylo zahájeno 1. 8. 2017 a k 31. 12. 2018 nebude ještě ukončeno. Cit. ustanovení totiž ukládá, aby byla daň z přidané hodnoty přiznána a odvedena vždy s datem uskutečnění plnění k 31. prosinci každého kalendářního roku následujícího po roce, ve kterém bylo zahájeno poskytování služby.

V této souvislosti bude proto představenstvo České advokátní komory iniciovat, aby byly advokátům standardně přiznávány zálohy na odměnu tak, aby měli prostředky alespoň ve výši povinně odváděné daně z přidané hodnoty.

✿ JUDr. MONIKA NOVOTNÁ,
členka představenstva ČAK

Novinky nakladatelství ANAG pro rok 2018

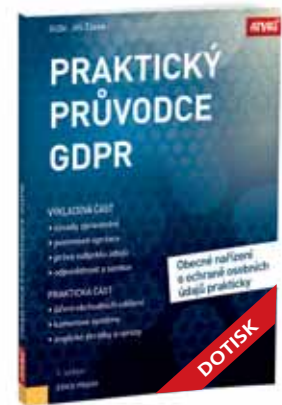
ZÁKONÍK PRÁCE, PROVÁDĚCÍ NAŘÍZENÍ VLÁDY A DALŠÍ SOUVISEJÍCÍ PŘEDPISY S KOMENTÁŘEM K 1. 2. 2018 [5720]

Kolektiv autorů

Tato publikace svým formátem navazuje na předchozí úspěšná vydání a přináší čtenářům výklad veškerých změn zákoníku práce a úprav dalších souvisejících předpisů, k nimž došlo v uplynulém roce 2017, a to formou uceleného souboru téměř čtyř desítek aktualizovaných úplných znění právních předpisů opatřených komentáři vyjadřujícími právní názory a zkušenosti osvědčeného a částečně obměněného týmu autorů. Publikace mapuje právní stav k 1. 2. 2018; formou redakčních poznámek však pamatuje i na schválené změny, jejichž účinnost nastává později.

1296 stran, vázaná

979 Kč

PRAKTICKÝ PRŮVODCE GDPR [5715]

JUDr. Jiří Žůrek

Obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR) vstoupilo v platnost dne 24. 5. 2016, jeho účinnost je stanovena od 25. 5. 2018. Obecné nařízení nahradí současný zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, a bude stanovovat přímo pravidla týkající se ochrany fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a pravidla týkající se volného pohybu osobních údajů, správám i zpracovatelům osobních údajů přináší nové povinnosti a instituty. Cílem publikace je komplexním způsobem přiblížit zpracování osobních údajů v kontextu Obecného nařízení, informace budou dány i do souvislosti se zatím účinným zákonem č. 101/2000 Sb. a zároveň bude přiblížen pohled na to jak zpracovávat osobní údaje od nabytí účinnosti Obecného nařízení.

224 stran, brožovaná

359 Kč

STAVEBNÍ ZÁKON S KOMENTÁŘEM A SOUVISEJÍCÍMI PŘEDPISY 2018 [5710]

Ing. Jiří Blažek

Publikace je koncipována z hlediska potřeb žadatelů o umístění a povolání staveb, zařízení, terénních úprav a udržovacích prací. Výklad jednotlivých ustanovení uvádí jak zrušená, tak nově nahrazovaná znění a především rozhodně související předpisy – vybraná znění správního řádu, katastru nemovitostí, seznam předpisů vymezujících dotčené orgány, nemovitosti a správu budov (SVJ, bytová družstva).

Nedílnou součástí jsou i výňatky z dopravní a inženýrské infrastruktury. Autor publikace se snaží běžným uživatelům ulehčit orientaci ve složitém právním předpisu, který stavební zákon představuje.

344 stran, brožovaná

419 Kč

DANĚ 2018 A PŘEDPISY SOUVISEJÍCÍ S PŘEHLEDY ZMĚN [5723]

Kniha přináší aktuální znění všech důležitých daňových zákonů s vyznačením legislativních změn, které nově platí pro rok 2018, například nová částka daňového zvýhodnění na prvé dítě. Součástí jsou také parametrické změny pro rok 2018 odvozené od průměrné mzdy, cestovní náhrady atd.

Dále v knize nalezneme i výklady daňové správy včetně výkladu ke změně zákona o daních z příjmů a zákona o DPH od 1. 7. 2017 a tiskopisů pro rok 2018.

V neposlední řadě se v publikaci nachází také zákon o evidenci tržeb ve znění nálezu Ústavního soudu č. 8/2018 Sb.

1 624 stran, brožovaná

599 Kč

Celý sortiment již vydaných knih nakladatelství ANAG najdete ve všech dobrých knihkupectvích po celé ČR.

anag@anag.cz | obchod@anag.cz | 585 757 411 | www.anag.cz

ANAG
www.anag.cz

BMW RENOCAR. BMW VYLADĚNÁ PRO „ADVOKÁTY“

Radost z jízdy

BMW ŘADY 5. BEZPEČNÝ A KOMFORTNÍ VŮZ, KTERÝ NASTAVUJE NOVÁ MĚŘÍTKA.

JAK ZHODNOTÍTE NOVÉ BMW 5 ZA 72 HODIN VY?

Objednejte si svůj termín s BMW 5 sedan nebo Touring a udělejte si vlastní názor. Exkluzivně pro vás, „advokáty“, zapůjčíme vůz na 72 hodin zdarma.

Pro rezervaci svého individuálního termínu zápujčky nás kontaktujte na advokatum@renocar.cz
Nezapomeňte uvést heslo: Bulletin Advokacie

BMW RENOCAR Praha - Čestlice | Brno - Slatina

Výzva českým advokátům: zapojte se do projektu Evropští advokáti na Lesbu

Rada evropských advokátních komor (CCBE, Council of Bars and Law Societies) a Německý advokátní spolek (DAV, Deutscher Anwaltverein) iniciovaly v r. 2016 projekt „Evropští advokáti na Lesbu“, jehož cílem je zajistit právní pomoc migrantům v tzv. hotspotech, tedy centrech pro registraci migrantů, aktuálně v hotpotu „Moria Camp“ na Lesbu. Za tímto účelem byla založena nezisková organizace „Evropští advokáti na Lesbu gGmbH“, která projekt organizačně zajišťuje.

ČAK o tomto projektu již v počátku prostřednictvím webových stránek a BA č. 7-8/2016 informovala a několik advokátů svoji pomoc nabídlo. Rozhovor s Mgr. Davidem Netušilem, jediným českým advokátem, který v Moria Campu strávil tři týdny, přinesl pak BA č. 10/2016.

Projekt však i nadále pokračuje a organizace „Evropští advokáti na Lesbu“ průběžně přijímá přihlášky dalších advoká-

tů – dobrovolníků, kteří by byli ochotni právní pomoc v Moria Campu poskytovat.

Advokáti pracují PRO BONO, nicméně veškeré související náklady, tj. doprava, ubytování a diety jsou účastníkům hrazeny z prostředků vlastního projektu. Na místě advokátům pomáhá několik řeckých advokátů/právníků, kteří zde působí dlouhodobě.

Advokáti, kteří se budou chtít do projektu zapojit, musí splňovat následující kritéria:

- ochota strávit na ostrově Lesbos minimálně tři týdny;
- vzdělání/zkušenosti v azylovém právu a právu mezinárodní ochrany;
- dobrá znalost anglického jazyka.

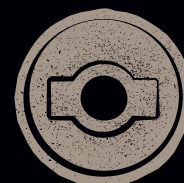
Veškeré informace k projektu včetně přihlášky jsou k dispozici na www.elil.eu.

inzerce

Zimní pohádka v Aadršpachu

Zveme vás do hotelu Skalní Mlýn Aadršpach

- komfortně zařízené pokoje s minibarem
- stylová restaurace s širokou nabídkou vín
- mini wellness se saunou
- v bezprostřední blízkosti Aadršpašských skal
- Organizujeme svatby a konference, ubytovací kapacita až 110 osob (včetně sesterského hotelu Aadršpach)

**HOTEL
SKALNÍ MLÝN**
— AADRŠPACH —

Dolní Aadršpach 1 | Tel.: +420 491 617 210
www.skalni-mlyn.cz

Hásová/Moravec a kol.

Insolvenční zákon

Komentář. 3. vydání

2018, vázané v plátně, 1 824 stran, cena 2 490 Kč, obj. číslo EKZ183

Břílek/Jindřich/Ryšánek/Bernard a kol.

Notářský řád

Komentář. 5. vydání

2018, vázané v plátně, 944 stran, cena 1 690 Kč, obj. číslo EKZ162

Insolvenční zákon. Komentář

Třetí doplněné a aktualizované vydání komentáře reaguje na nejrozsáhlejší novelu zákona o rozhodčím řízení. Přehledná tabulka uvádí rozdíly mezi původním a novelizovaným zněním zákona. Titul zpracovává rostoucí množství judikatury, přičemž rozhodnutí jsou podrobně rozebrána a provázána s pohledem rozhodovací praxe.

Notářský řád. Komentář

Komentář navazuje na své předchozí vydání a je aktualizován o veškeré závažné změny notářského řádu a vnitřních předpisů vzniklých v důsledku rekonstrukce občanského a obchodního práva. Tyto změny se týkají zákonné úpravy notářských zápisů a notářských úschov a zavedení nových evidencí spravovaných notářskou komorou ČR ve vztahu k novým druhům listin vyhotovovaných notáři a tomu odpovídající změněné či zcela nové vnitřní předpisy Notářské komory ČR.

objednávejte na

www.beck.cz

nově možnost převzít přes Zásilkovnu

§ Aktuálně v právu

Z legislativy

Novela zákona o urychlení výstavby dopravní, vodní a energetické infrastruktury

Významným bodem jednání vlády dne 7. února 2018 byl poslancek návrh novely zákona o urychlení výstavby dopravní, vodní a energetické infrastruktury, který přináší **institut předběžného uvedení v držbu**, jenž umožní zahájení prací ještě před vykoupením či vyvlastněním potřebných pozemků. Díky této úpravě dojde k výraznému zrychlení staveb, protože dnes jsou často práce blokovány přezkumem jednotlivých rozhodnutí a obstrukcemi. Novela zákona obsahuje konkrétní seznam prioritních staveb, který zahrnuje i dálnice D1, D11, D35, Pražský okruh a řadu železničních tratí, včetně vysokorychlostních.

Novelizace zákoníku práce

Vláda ve středu 7. února 2018 schválila také změnu zákoníku práce, která upravuje výpočet náhrady za ztrátu výdělku zaměstnanci v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání v případě, kdy tento zaměstnanec nepracuje a je veden jako uchazeč o zaměstnání. Nově se bude vztahovat i na vojáky z povolání a příslušníky bezpečnostních sborů. Návrh sjednocuje postup pojišťoven, když určuje výpočet náhrady z výše minimální mzdy platné v den zařazení poškozeného do evidence uchazečů o zaměstnání.

Novela zákona o zbraních

Vláda ve středu 7. února 2018 dále také schválila novelu zákona o zbraních, a to kvůli nutné transpozici evropské směrnice. Současně však avizovala, že plánuje do května 2019 předložit novou právní úpravu, která bude oblast zbraní a střeliva řešit komplexně. Evropská směrnice mimo jiné zavádí nové kategorie zbraní, zpřesňuje podmínky nabytí vlastnictví, držení a nošení vybraných zbraní, omezuje velkokapacitní zásobníky či zkracuje dobu platnosti zbrojního průkazu z 10 na 5 let.

Zákon o lobbingu

Vláda dne 21. února 2018 podpořila věcný návrh zákona o lobbingu, který předložil ministr spravedlnosti a předseda LRV Robert Pelikán. Pro regulaci lobbingu nebyla dosud nastavena žádná pravidla. Návrhem zákona chce vláda přinést komplexní řešení, které nastaví transparentnost lobbistické

činnosti a legitimizuje ji jako činnost prospívající politickému systému. K možným opatřením patří zavedení evidence lobbistů, zařazení legislativní stopy při zpracování legislativních materiálů, stanovení nižší spodní hranice hodnoty daru a zavedení veřejných diářů členů vlády a Parlamentu.

Z judikatury

ÚS: K otázce (ne)platnosti elektronického zaručeného podpisu

Podle nálezu Ústavního soudu ze dne 16. ledna 2018, sp. zn. I. ÚS 2963/17, platí, že jestliže účastník řízení doručí na elektronickou podatelnu soudu podání, které obsahuje elektronický zaručený podpis, jenž je neplatný, má soud povinnost ho o této skutečnosti informovat. V dané projednávané věci okresní soud nesplnil svoji povinnost informovat stěžovatelku o nedostatku spočívajícím v neplatnosti připojeného elektronického zaručeného podpisu, a jestliže poté krajský soud nepřihlédl ke stěžovatelkou podanému odvolání, aniž by uvedené pochybení okresního soudu zohlednil, porušily obecné soudy tímto svým postupem právo stěžovatelky na přístup k soudu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny.

Ze světa práva

Setkání profesních komor s předsedou vlády

Ve středu 31. ledna 2018 se předseda vlády Andrej Babiš setkal na Úřadě vlády s předsedou ČAK JUDr. Vladimírem Jírouskem a dalšími zástupci ze zákona zřízených profesních komor. Jednal s nimi o elektronické evidenci tržeb, růstu administrativy, podmínkách podnikání i komunikaci s úřady či o státní podpoře pro menší zaměstnavatele. V rámci zjednodušení administrativy zástupci profesních komor mluvili také o všeobecném nařízení o ochraně osobních dat v EU (GDPR) či protipadělkové směrnici. Premiér Andrej Babiš se se zástupci ze zákona zřízených profesních komor domluvil na pravidelných jednáních, která se budou konat jednou za čtvrt roku. Každé setkání bude zaměřeno na jedno konkrétní téma a bude se ho kromě premiéra účastnit i příslušný ministr.

✿ JUDr. HANA RÝDLOVÁ

Bulletin advokacie online

Vše ze světa advokacie naleznete na www.bulletin-advokacie.cz.

Odpovědnost (za) robota aneb právo umělé inteligence

právníkroku 2017

Přinášíme čtenářům vítěznou práci kategorie Talent roku soutěže Právník roku 2017. Její autorka se v ní mj. zamýšlí nad právní definicí robota a definicí pravidel pro vývoj, výrobu a šíření inteligentních strojů, především se ale zabývá otázkou, jak řešit odpovědnost za škodu způsobenou umělou inteligencí.

JUDr. Linda Kolaříková
je advokátkou v Praze.

Rossumovi univerzální roboti

Není mnoho českých slov, které zná, či dokonce používá celý svět. Pro Čapkovu robota¹ platí obojí. Příběhy o vytvoření samostatně fungující umělé bytosti provázejí lidstvo od antiky až po moderní vědeckofantastická díla. Nyní se však autonomní roboti či umělá inteligence stávají realitou. Ačkoliv knihy a filmy jsou dávno plné příběhů inteligentních robotů, právo zůstává převážně rezervované. Budoucnost, v níž se tyto stroje stanou běžnou součástí společnosti, však může být blíže, než se na první pohled zdá.

Průzkum vypracovaný na popud Evropské komise² totiž zjistil, že v roce 2015 robota³ využíval při práci či v domácnosti jeden ze sedmi Evropanů. Jejich význam i využití navíc budou pravděpodobně dále narůstat. Je nepochybné, že jakmile bude mít robota téměř každá domácnost či zaměstnavatel, společnost projde dramatickou proměnou.

Ohromující jsou i ekonomická očekávání. Podle některých odhadů bude mít pokročilá robotika v roce 2025 celosvětový ekonomický dopad ve výši 1,7 až 4,5 bilionu dolarů ročně, zatímco kategorie autonomních vozidel až dva biliony.⁴

V této souvislosti se často hovoří o čtvrté průmyslové revoluci či tzv. Průmyslu 4.0.⁵ V rámci něj má dojít k automatizaci a výměně dat ve výrobě zapojením kyberfyzických systémů, internetu věcí,⁶ cloudových úložišť a rozpoznávacích systémů.

Kde ovšem téma vhodné a nutné legislativy upravující prá-

vě robotiku v posledních letech stále častěji zaznívá, je půda Evropské unie. V březnu 2012 byl zahájen projekt RoboLaw,⁷ který o dva roky později zveřejnil Pravidla regulace robotiky. V roce 2015 Výbor EP pro právní záležitosti (JURI) ustanovil pracovní skupinu za účelem vypracování příslušných soukromoprávních pravidel. Tato skupina skutečně vypracovala návrh usnesení EP obsahující sérii doporučení určených Komisi (dále „Návrh“).⁸ V návaznosti na tento návrh nechal JURI vypracovat akademiky studii týkající se evropských pravidel robotiky (dále „Studie“).⁹ Ta vznesla k Návrhu několik kritických připomínek a i na jejím základě Evropský parlament

- 1 Výraz byl použit v dramatu Karla Čapka *R. U. R.* (Rossumovi univerzální roboti) z roku 1920, i když, jak sám Karel Čapek uvedl např. v Lidových novinách 24. 12. 1933, skutečným autorem slova robot byl jeho bratr Josef.
- 2 Special Eurobarometer 427 AUTONOMOUS SYSTEMS REPORT, červen 2015, http://ec.europa.eu/comfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_427_en.pdf.
- 3 Robot byl pro účely tohoto průzkumu definován jako stroj pomáhající člověku při každodenních úkonech bez nepřetržitého vedení či instrukcí, např. jako spolupracovník v továrně či uklízeč, nebo při činnostech člověku nebezpečných, jako výzkum či záchrana v případě pohrom. Podle této definice mohou mít roboti různé tvary a velikosti, včetně případného lidského zjevu. Tradiční kuchyňské přístroje – kupř. mixéry či kávovary – v průzkumu za roboty považovány nejsou.
- 4 McKinsey Global Institute, J. Manyika, M. Chui, J. Bughin, R. Dobbs, P. Bisson, A. Marrsh: *Disruptive technologies: Advances that will transform life, business, and the global economy*, květen 2013, dostupné v angličtině na <https://www.mckinsey.com/business-functions/digital-mckinsey/our-insights/disruptive-technologies>.
- 5 Výraz byl poprvé použit německou vládou v rámci projektu popularizujícího komputerizaci výroby v roce 2011, představeném na hannoverském veletrhu v roce 2013; <https://www.bmbf.de/de/zukunftspojekt-industrie-4-0-848.html>.
- 6 Internet věcí (anglicky *Internet of Things*, zkratka IoT) je v informatice označení pro propojení hmotných přístrojů, vozidel, budov a dalších prvků vybavených elektronikou, softwarem, senzory, ovladači a síťovým připojením, umožňující těmto objektům sbírat a sdílet data. Předpokládá se, že v roce 2020 bude IoT zahrnovat zhruba 30 bilionů objektů.
- 7 <http://www.robotlaw.eu/>.
- 8 DRAFT REPORT with recommendations to the commission on Civil Law Rules on Robotics [2015/2103 (INL)] ze dne 31. 5. 2016, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML%2BCOMPARL%2BPE-582.443%2B01%2BDOC%2BPDF%2BVO//EN>.
- 9 N. Nevejans: *Study for the JURI Committee, European Civil Law Rules in Robotics*, říjen 2016, http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571379/IPOL_STU%282016%29571379_EN.pdf.

finálně přijal přepracované usnesení obsahující doporučení týkající se občanskoprávních pravidel robotiky (dále „Usnesení“).¹⁰ To vyzývá Komisi k vypracování legislativního nástroje upravujícího vývoj a využití umělé inteligence a robotiky v horizontu příštích 10 až 15 let.¹¹

České právo oproti tomu k tématu inteligentních robotů i umělé inteligence – alespoň prozatím – v podstatě mlčí.

Tato práce má za cíl stručně popsat aktuální vývoj v oblasti robotiky, představit legislativní návrhy vytvářené v této oblasti na různých úrovních a nastínit otázky, které se v těchto souvislostech nabízejí. Není samozřejmě možné v tomto rozsahu pokrýt veškeré aspekty překotného vývoje, ke kterému v oblasti technologií dochází. Z pohledu právníka je však více než žádoucí mít o ní alespoň základní představu, neignorovat nezastavitelný technický vývoj a zamýšlet se nad jeho dopady do každodenního života, a tím přirozeně i do právního prostředí.

Já, robot¹²

Co však je a co není inteligentní či autonomní robot? Formulovat vhodnou definici je přirozeně jedním z prvních úkolů, se kterými si musí zákonodárce poradit. A není to úkol jednoduchý. Často se v této souvislosti zmiňují autonomní vozidla, roboti pečující o handicapované osoby, sofistikované zdravotnické implantáty či protézy, operační roboti a drony. U dvou posledně zmíněných kategorií ovšem často nejde (alespoň prozatím) o skutečně autonomní přístroj, ale jen o „prodlouženou ruku“ chirurga či pilota, byť tyto osoby mohou přístroj ovládat či instruovat na značnou vzdálenost.

Dále zmíněný jihokorejský zákon¹³ definuje inteligentního robota jako *mechanický přístroj, který vnímá své okolí, vyhodnocuje situace a samostatně se pohybuje*.

Usnesení EP se touto definicí inspirované, když navrhuje **definovat kyberfyzické systémy, autonomní systémy, chytré autonomní roboty a jejich subkategorie za pomoci následujících charakteristik tzv. chytrého robota:**

- autonomie získaná skrze senzory a/nebo výměnou dat s okolním prostředím, obchodování s nimi a analýzou takových dat;
- samoučení ze zkušeností a interakcí (fakultativní kritérium);
- přinejmenším částečná fyzická podpora;
- přizpůsobení chování a jednání prostředí;
- absence života v biologickém slova smyslu.

Výše nastíněný návrh Usnesení byl schválen i přes výhrady Studie, která kritizovala především výraz „chytrý robot“. Hlavní výhrady vyplývají z tvrzeného rezervovaného „západního“ přístupu a strachu z inteligentních strojů, zakořeněného v evropském kulturním prostředí v kontradikci s přístupem obvyklým na Dálném východě.

Hrozí nám Skynet?¹⁴

Kultura Jižní Koreje, Číny či Japonska roboty tradičně zobrazuje pozitivně jako pomocníky a společníky lidí. V Evropě podle autorů Studie¹⁵ stále přetrvává strach z umělých bytostí plynoucí z antických řeckých a židovských pověstí, znovuoživený uměleckými díly posledních století. Takový Golem či Frankensteinovo monstrum, kteří se vzbouří proti svým tvůrcům, možná skutečně zasedli do podvědomí Evropanů semínka strachu ze stvoření samostatné umělé bytosti.

Ozývají se proto názory varující před riziky plynoucími z využívání a vývoje umělé inteligence. Elon Musk, majitel společnosti Tesla, od roku 2014 opakovaně upozorňuje na možné hrozby, jež umělá inteligence může pro lidstvo představovat. Podobně se vyjadřují i např. Bill Gates či Stephen Hawking.¹⁶ Opačný přístup razí zakladatel sociální sítě Facebook Mark Zuckerberg, který nadšeně vyvíjí vlastního robotického osobního asistenta.

Být tyto názorové rozdíly mohou být do velké míry zapříčiněny i odlišným časovým horizontem, v němž si dotyční budoucnost umělé inteligence představují, mohou jen souhlasit s názory upozorňujícími na možná úskalí přístrojů nadaných „vědomím“. **Osobně největší riziko spatřuji v takové míře autonomie, kdy již člověk naprosto ztratí kontrolu i předvídatost možného jednání takto samostatného stroje.**

Podcenit se navíc nedá ani bezbřehá naivita některých uživatelů, kdy např. americká FBI¹⁷ musela opakovaně varovat rodiče před bezhlavým pořizováním a zapojováním inteligentních hraček do internetu věcí. Rodiče si totiž často nejsou vůbec vědomi rizik spojených s možným zneužitím přenašovaných dat, včetně např. sledování dětí či zneužití informací pro získání důvěry.

Morální agent Smith¹⁸

Jak tedy zabránit, aby se roboti vymkli kontrole?

Můžeme snad po nich chtít určitou seberegulaci? Stanfordský profesor filozofie Taylor si např. klade otázku, zda vůbec můžeme od umělé inteligence očekávat, že se vyrovná člověku, resp. nahradí ho jako mravní autoritu (*moral agent*) ve smyslu Kantovy etiky, tedy zda lze od ní čekat samostatná morální rozhodnutí.¹⁹

V rámci hlavních principů, kterými se má vývoj robotiky v Evropské unii řídit, odkazuje Usnesení i na známé Asimo-

10 Usnesení Evropského parlamentu ze dne 16. 2. 2017 obsahující doporučení Komisi o občanskoprávních pravidlech pro robotiku [2015/2103 (INL)]; Report with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics [2015/2103 (INL)].

11 Bod 51. Usnesení.

12 Kniha *Já, robot* je soubor devíti sci-fi povídek od Isaaca Asimova, poprvé publikována vydavatelstvím Gnome Press roku 1950, byla inspirací i pro stejnojmenný americký film z roku 2004.

13 Ust. § 2 odst. 1 zákona Intelligent robots development and distribution promotion Act, Ministry of Trade, Industry and Energy, Act no 13744, naposledy novelizovaného 6. 1. 2016 (viz odkaz 70).

14 Skynet je fiktivní počítačový systém z filmu *Terminátor* vytvořený na principu nové umělé inteligence, který po spuštění vyhodnotil lidi jako hrozbu a pokusil se je odstranit za pomoci atomových zbraní.

15 Str. 10 a násl. Studie.

16 M. Sainato: Stephen Hawking, Elon Musk, and Bill Gates Warn About Artificial Intelligence, Observer [online], 19. 8. 2015, <http://observer.com/2015/08/stephen-hawking-elon-musk-and-bill-gates-warn-about-artificial-intelligence/>.

17 Např. na <https://www.fbi.gov/audio-repository/news-podcasts-thisweek-risks-of-internet-of-things-devices.mp3/view>.

18 Agent Smith je fiktivní postava z trilogie filmů *Matrix*. Představuje zosobněný antivírus, jehož úkolem je zajišťovat pořádek v počítačovém supersystému Matrixu.

19 Profesor Ken Taylor citovaný v A. Shashkevich: Stanford scholars, researchers discuss key ethical questions self-driving cars present, 22. 5. 2017, <http://news.stanford.edu/2017/05/22/stanford-scholars-researchers-discuss-key-ethical-questions-self-driving-cars-present/>.

vy zákony robotiky.²⁰ Tato zmínka je předmětem kritiky Studie, jelikož jsou tato pravidla jednak poplatná době a důvodu svého vzniku jako součást literatury fikce, navíc jde o pravidla určená přímo robotům,²¹ což znamená předvídat dosud nereálnou etiku strojů samotných a (ne)možnost zapracovat tato pravidla do strojových kódů. Usnesení proto směřuje tato pravidla na designéry, výrobce a operátory robotů.²²

Přestože je jisté, že určitá pravidla pro vývoj, výrobu a šíření inteligentních strojů jsou potřebná, vhodnější než využít desítky let stará pravidla z pera spisovatele se zdá **návrh Usnesení na vytvoření určitého kodexu pravidel chování (Charta robotiky)**²³ **osob zainteresovaných v robotickém inženýrství, vycházející mj. z principů obsažených ve Smlouvě o Evropské unii a Listině základních práv Evropské unie.** Charta by měla obsahovat etická pravidla zavazující inženýry, etické výbory, designéry i uživatele robotů. Jakkoliv lze nástin takových pravidel obecně přivítat, dovoluji si pochybovat o povaze takového dokumentu. V případě, kdy – jak se alespoň prozatím zdá – půjde o pouhá pravidla chování na úrovni *soft law*, a tedy předpis nebude právně závazný, je otázka, zda se jim budou zamýšlení adresáti skutečně řídit. Zároveň návrh až na hrubé obrysy obecných pravidel opomíjí pravidla chování koncových vlastníků či jiných uživatelů robotů.

Dalším z poměrně logických regulačních mechanismů navržených Usnesením je **vytvoření Evropské agentury pro robotiku a umělou inteligenci.** Ta by vedle dalšího měla mít **podtakovkou systém povinné registrace pokročilých robotů.**²⁴ Zcela oprávněným požadavkem také je, aby byly veškeré takové přístroje povinně vybaveny černou skříňkou zaznamenávající data o všech proběhlých jednáních, včetně logiky vedoucí ke tvorbě rozhodnutí.²⁵ Bezpečnostní pojistkou by měly být vybaveny i integrované opt-out mechanismy neboli vypínače, které by umožnily okamžité uvedení robota mimo provoz.²⁶

Nezanedbatelnou součástí opatrného přístupu k umělé inteligenci je i ochrana závratného množství osobních údajů, k nimž tyto technologie otevrou přístup. Často skloňovaným principem je v této souvislosti tzv. *privacy by design*, do češtiny původně poněkud krkolomně překládané jako ochrana údajů již od návrhu.²⁷ Už brzy účinný schválený text takzvaného GDPR²⁸ používá **termín záměrná ochrana údajů.** Tento princip ve zkratce spočívá v tom, že **každá nová služba či produkt využívající osobní údaje musí zohlednit jejich ochranu již při samotném vývoji.** Příslušný správce či zpracovatel osobních údajů musí být schopen prokázat, že přijal vhodná bezpečnostní opatření a pravidelně monitoruje soulad s předpisy. Z relevantního ustanovení se ovšem dají dovodit tato pravidla jen nepřímou.²⁹

S problematikou osobních údajů se v praxi setkávám již nyní i ve vztahu k jednodušším typům robotů. Klienti např. řeší situace, kdy ani nemají záměr sledovat své zaměstnance, ovšem např. výrobní roboti mají integrovány kamery, které v rámci továrního nastavení mj. monitorují právě i činnost okolí včetně lidských zaměstnanců. Čím sofistikovanější přístroje budou, tím náročnější bude právně i technicky ošetřit či zcela eliminovat jejich možné zásahy do osobní sféry dotčených osob.

Kladu si také otázku, zda lze požadovat a hlavně prosadit požadavky na co největší transparentnost vývoje umělé inteligence, např. na zveřejňování použitých algoritmů. Na jedné straně stojí veřejný zájem, obzvlášť pokud z nové technologie budou

plynout i významná rizika. Na straně druhé pak jednak obchodní zájmy jednotlivých výrobců na uchování jejich specifických vynálezů, a zároveň i riziko, že zveřejnění přílišného množství detailů může vést k neodborným zásahům veřejnosti do podstaty inteligentních strojů, či dokonce k závažným případům jejich zneužití. Na lehkou váhu totiž nelze brát ani riziko hackerských útoků a pokusy o použití těchto nových technologií např. k teroristickým útokům. Je tudíž nezbytné použít software co nejvíce zabezpečit i v tomto ohledu.

Kromě problémů, které budou s umělou inteligencí souviset zítra, je ovšem třeba si uvědomit rizika, která přináší její využití již nyní. Významné společnosti poskytující online služby již používají počítačové programy disponující na základě strojového učení určitou mírou umělé inteligence. Díky tomu jsou schopné např. rozpoznávat obličej na fotografiích či cílit reklamu. Do algoritmu takto využívaného umělé inteligenci se ovšem dá jen velmi špatně nahlédnout. Je tak velice složité následně říct, proč vyšel konkrétní výsledek či jak upravit nastavení programu tak, aby tento výsledek znovu nevyšel. To má především dva problematické aspekty. Jednak z pohledu ochrany osobních údajů, kdy GDPR zintenzivňuje povinnosti správce např. prokázat a mapovat zpracování osobních údajů – jednoduše řečeno, správce musí být vždy schopen doložit, jaké osobní údaje jakým způsobem zpracovává, zda dochází k profilování a jakým způsobem. Druhým úskalím mohou být specifická práva spotřebitele, pokud jde o automatizované rozhodování např. banky o poskytnutí úvěru.³⁰

Číslo 5 žije³¹

Značné otázky a kontroverze s sebou nese případné budoucí sebevědomění robotů. Už jen definovat či posoudit lidské vědomí je velice složitá filozofická otázka. Pokud připustíme, že roboti si v budoucnu budou vědomi sebe sama, neomylně

20 I. Asimov: Robohistorie I., Triton, Praha 2004, str. 8-9, dále např. Nahé slunce, Ivo Železný, Praha 1994, Pravda o románech o robotech, str. 9-10, či Roboti a impérium, Klub Julese Vernea, Praha 1993, str. 350.

21 0) Robot nesmí ublížit lidstvu nebo svou nečinností dopustit, aby mu bylo ublíženo, 1) Robot nesmí ublížit člověku nebo svou nečinností dopustit, aby bylo člověku ublíženo, 2) Robot musí uposlechnout příkazů člověka, kromě případů, kdy jsou tyto příkazy v rozporu s prvním zákonem, 3) Robot musí chránit sám sebe před poškozením, kromě případů, kdy je tato ochrana v rozporu s prvním nebo druhým zákonem.

22 Bod U. Usnesení.

23 Bod 11. a jeho příloha na str. 21 a násl. Usnesení.

24 Bod 2. Usnesení.

25 Bod 12. Usnesení.

26 Část „Licence designers“ navržená jako součást Charty robotiky na str. 25 Usnesení.

27 Čl. 23 návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (obecné nařízení o ochraně údajů), 2012/0011 (COD), ze dne 25. 1. 2012, dostupné online na http://ec.europa.eu/justice/data-protection/document/review2012/com_2012_11_cs.pdf.

28 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. 4. 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů), které bude v členských státech přímo použitelné od 25. 5. 2018.

29 Čl. 25 Nařízení, který upravuje principy použitelné dle možností, jako je např. pseudonymizace či minimalizace údajů.

30 Např. dle § 89 zák. č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru.

31 Americký film z roku 1986, ve kterém vojenský robot po náhodném zásahu bleskem ožije a začne projevovat lidské vlastnosti.

z takové situace vyplynou přinejmenším dvě otázky. Za prvé, zda stroj nadaný vědomím, který v naprosté většině ohledů kvalitativně předčí člověka, skutečně neposune lidstvo ke kolapsu, či dokonce zničení. A za druhé, zda si takový vědomím nadaný stroj nakonec „nezaslouží“ ochranu vlastních základních práv. Znamenalo by to snad, že bychom museli brát ohled na potřeby robotů do té míry, že by se z „otroků“ stali ekvivalentem lidí s nároky na odměnu za práci, příznivé pracovní prostředí, či dokonce sociální kontakty?

Návrh se pokouší definovat autonomii jako schopnost rozhodovat se a realizovat rozhodnutí ve vnějším prostředí nezávisle na externí kontrole či vlivu, přičemž tato autonomie je čistě technologického charakteru a její stupeň závisí na míře sofistikovanosti robota.³² Čím více autonomní roboti budou, tím složitější přirozeně bude určit osobu odpovědnou za jejich jednání. Proto **Návrh vznášá otázku, zda by nakonec roboti neměli být nadáni právní osobností jako novou kategorií osoby.**³³ Je pravda, že i právnícká osoba je dle fikční teorie³⁴ umělým konstruktem. Tento přístup nahlížení na povahu právnícké osoby je však zároveň mnohými odmítán.³⁵ Studie tuto koncepci taktéž výrazně kritizovala s ohledem na problémy nastíněné výše, které by právní osobnost robota přinesla, a také vzhledem k faktu, že v horizontu 10 až 15 let takový technologický vývoj očekávat nelze.³⁶ Usnesení proto tento koncept částečně přepracovalo, když finálně **navrhuje, že specifický právní status elektronické osoby je žádoucí v dlouhodobějším časovém horizontu a jen pro nejvíce sofistikované autonomní roboty.**³⁷

Čínský akademik Dr. Yueh-Hsuan Weng ve svých pracích³⁸ nastiňuje v tomto kontextu dvě základní otázky: (i) Jakým způsobem naprogramovat roboty, aby se řídili určitými právními a etickými normami a zároveň si zachovali vysokou míru autonomie? (ii) Jak kontrolovat hodnotový systém, či dokonce morálku vytvořenou roboty? Weng dále rozebírá i stupně umělé

inteligence, kterými jsou akční inteligence (*action intelligence*), autonomní inteligence (*autonomous intelligence*) a inteligence vycházející z lidského uvažování (*human-based intelligence*), jež prozatím nebyla dosažena. Někteří odborníci se dokonce domnívají, že její dosažení ani není možné. Sám autor konečně podporuje zákaz instalování takto inteligentního softwaru především z důvodu problematického trestání takto samostatně uvažujících robotů a také právě posunu od hodnot zaměřených na člověka k duálním lidsko-robotickým hodnotám. Řešení bezpečnostních rizik souvisejících s robotickou sebekontrolou vidí Weng s kolegy v konceptu tzv. bezpečnostní inteligence (*safety intelligence*).³⁹ Za nevhodnější přístup naopak považuje charakteristiku robotů jako bytostí tzv. třetí existence, vedle biologicky žijící první existence a zcela neživoucí existence druhé.

S názory upozorňujícími na významná rizika případného sebeuvědomění či inteligence vycházející z lidského uvažování se plně ztotožňuji. Zároveň však považuji za nutné zdůraznit, že **i pokud nebude namísto hovořit o vědomí robotů či jejich osobnosti, bezprostřednější riziko může spočívat ve vytváření neadekvátních emocionálních pout člověka k robotům především ze strany obzvláště zranitelných osob, jako jsou staří či hendikepovaní lidé či děti.** Ti by mohli k robotům přilnout na úkor mezilidských vztahů. Usnesení na toto riziko zcela opodstatněně upozorňuje a vyzývá k jeho preventivnímu řešení. Nabízí se i zcela praktická otázka, **zda je vůbec vhodné, aby měli roboti lidskou podobu, resp. zda má být tato otázka vůbec regulována právně.**

Viník: palubní počítač s IQ 6000⁴⁰

Stupeň autonomie a vědomí robotů a jejich právního postavení úzce souvisí s hledáním vhodných řešení odpovědnosti za škodu způsobenou takovými stroji. Přístupy jednotlivých právních řádů se liší; některé mohou být schopné aplikovat současnou legislativu, jiné budou vyžadovat významnější změny. **Zásadní bude především definice věci a míra požadovaného zavinění.**

V angloamerickém právním prostředí jsou největšími překážkami stanovení osoby odpovědné za škodu způsobenou umělou inteligencí nepředvídatelnost a (očekávaná) schopnost samostatně jednat bez odpovědnosti, či dokonce právní způsobilosti.⁴¹ V tamních zdrojích se také často opakují návrhy použít analogii k odpovědnosti za škodu způsobenou zvířaty či dětmi.

Jisté je, že české právo by se v tomto ohledu muselo novelizovat. Jelikož totiž vymezuje věc široce jako vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí,⁴² bude v našem právním režimu, alespoň prozatím, třeba považovat robota či software bezpochyby pouze za věc.⁴³ Na náhradu škody způsobené věcí tedy můžeme aplikovat ustanovení občanského zákoníku o škodě způsobené použitou věcí či vadou výrobku.⁴⁴

Za způsobenou škodu tak odpovídá ten, kdo použil vadnou věc,⁴⁵ výrobce či některé další osoby zúčastněné na distribuci.⁴⁶ Situace, kdy vznikne škoda působením prokazatelně vady přístroje, je tak v českém právu poměrně jasná. Složitější to však bude v případě, kdy o žádnou vadu nepůjde, a ke škodě tak dojde z důvodu povahy přístroje samotného. Zatímco

32 Bod R. Návrhu.

33 Body S., T. a 31. písm. f) Návrhu.

34 Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 5421/2008, F. Korbek: Nový občanský zákoník, Smluvní zastoupení v novém občanském zákoníku, Bulletin advokacie č. 5/2011, str. 46. Výchozí diskuse z této teorie nalezneme nap. i v důvodové zprávě k o. z. – konsolidovaná verze, dostupná na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>, str. 13.

35 I. Pelikánová: Problémy nové kodifikace, právnícké osoby, jejich orgány, zastoupení a forma právních jednání, Rekodifikace & praxe č. 10/2015, str. 2.

36 Str. 14 a násl. Studie.

37 Bod 59. písm. f) Usnesení.

38 Y.-H. Weng: Toward the Human-Robot Co-Existence Society: On Safety Intelligence for Next Generation Robots, 25. 4. 2009, https://works.bepress.com/weng_yueh_hsuan/1/.

39 Y.-H. Weng: The Legal Crisis of Next Generation Robots: On Safety Intelligence, International Conference on Artificial Intelligence and Law (2007), 4. 6. 2007, <https://works.bepress.com/lucemia/2/>.

40 Palubní počítač s IQ 6000 jménem Holly řídící vesmírnou loď Červený trpaslík je jednou z hlavních postav stejnojmenného britského sitcomu.

41 P. M. Asaro: The Liability Problem for Autonomous Artificial Agents, vypracováno v roce 2016 pro Association of Artificial Intelligence, <https://www.aaai.org/ocs/index.php/SSS/SSS16/paper/download/12699/11949>.

42 Dle § 489 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále i jen jako „o. z.“).

43 Podle povahy daného předmětu hmotnou či nehmotnou viz § 496 o. z.

44 Viz § 2936 až 2943 o. z.

45 Viz § 2936 o. z.

46 Viz § 2939 o. z.

Ilustrační foto:
Planetárium Ostrava –
robot Engie předává
dětem vysvětlění.

předchozí občanský zákoník⁴⁷ používal termín *okolnosti, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito*,⁴⁸ současný hovoří o *škodě, kterou věc způsobila sama od sebe*.⁴⁹ **V tom případě odpovídá ten, kdo nad věcí měl mít dohled, popř. její vlastník, ledaže prokáže, že náležitý dohled nezanedbal. Na povaze zmíněného ustanovení se však odborníci nemohou shodnout.** Zatímco někteří se domnívají, že jde o objektivní odpovědnost s možností liberace,⁵⁰ dle jiných jde o subjektivní odpovědnost, při které zavinění spočívá v zanedbání náležitého dohledu nad věcí.⁵¹ Posledně zmíněný závěr, že jde o odpovědnost subjektivní, podporuje také ustanovení občanského zákoníku, dle něhož musí být v zákoně výslovně uvedeno, že jde o objektivní odpovědnost.⁵² Podle důvodové zprávy má dané ustanovení, které je proti předchozí úpravě novinkou, přiblížit české právo standardům, z nichž vycházejí civilní kodexy kontinentální Evropy.⁵³ Toto odůvodnění je však předmětem kritiky a zpřísněná odpovědnost za věci, jež nejsou vadné ani zvláště nebezpečné, je některými považována za příliš přísnou.⁵⁴

Zanedbání dohledu povinné osoby je použitelné i v zahraničních právních režimech, jak prokázala nedávná první smrtelná havárie automobilu Tesla v režimu autopilota. Závěry vyšetřování potvrdily obhajobu výrobce automobilu, dle kterého se řidič nevěnoval provozu, ač k tomu byl i přes aktivovaný samořídící režim povinen.⁵⁵ To jen potvrzuje, že nejjednodušší obranou výrobců současných (polo)autonomních vozidel je právě trvat na tom, že řidič je vždy povinen sledovat provoz a v případě potřeby neodkladně zasáhnout, a tedy, že se nelze zcela spolehnout na automatické řízení.

Zajímavé je, že **zmíněná ustanovení jsou typicky použitelná i pro škodu, resp. újmu, způsobenou při poskytování zdravotních služeb,** včetně např. odpovědnosti poskytovatele za újmu vzniklou v důsledku očkovaní.⁵⁶ Významným rozdílem samozřejmě je, že tzv. povinné očkování probíhá na příkaz státu, takže se zdá spravedlivé, aby za nežádoucí účinky (nikoliv vadné) vakcíny nesl odpovědnost právě stát. Tento rozdíl však může být minimalizován, pokud v budoucnu budou při-

jaty právní předpisy, které závazně stanoví, jakým způsobem má autonomní vozidlo v některých situacích reagovat. Co mají však obě situace bezpochyby společné již nyní, jsou jednak potenciálně lidsky velice významné následky (na zdraví a na životě), ale i otázka, nakolik bude v těchto případech docházet k situacím, kdy povinná osoba takzvaně ustojí svou situaci a prokáže, že jednala *lege artis* a náležitý dohled nezanedbala. Pro poškozené tak bude jistě velice obtížné smířit se se situací, kdy bude uzavřeno, že za nastalou situaci není nikdo (a nic) odpovědný, byť ke škodě došlo přímým působením daného stroje. Co v případě, že robot záměrně provede úkon směřující ke škodě, protože situaci zkrátka špatně vyhodnotí? Bude možné takové chybné rozhodnutí považovat za vadu věci⁵⁷ nebo spíše jen právě za důsledek spočívající v jeho povaze? Z těchto důvodů se tak může zdát vhodnější předchozí právní úprava.

U průmyslového využití robotů je samozřejmě možné aplikovat i ustanovení o škodě způsobené provozní činností, či dokonce provozem zvláště nebezpečným.⁵⁸ **Použitelná dle specifické**

47 Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále i jen jako „obč. zák. č. 40/1964 Sb.“).

48 Viz § 421a obč. zák. č. 40/1964 Sb.

49 Viz § 2937 o. z.

50 P. Vojtek: Komentář k § 2937, In: J. Švestka, J. Dvořák, J. Fiala: Občanský zákoník, komentář, svazek VI., Wolters Kluwer, Praha 2014, str. 1042.

51 M. Hulmák a kol., Občanský zákoník VI., Závazkové právo, Zvláštní část (§ 2055–3014), 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, str. 1639–1642.

52 Dle § 2895 o. z.

53 Důvodová zpráva k o. z. – konsolidovaná verze, dostupná na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

54 E. Karner, E. Ondreavisa: Odpovědnost za zdroje zvláštního nebezpečí podle nového českého občanského zákoníku z komparativního hlediska, Sborník Karlovarské právnické dny 22/2014, str. 129.

55 N. E. Boudette: Tesla's Self-Driving System Cleared in Deadly Crash, The New York Times, 19. 1. 2017, <https://www.nytimes.com/2017/01/19/business/tesla-model-s-autopilot-fatal-crash.html?mcubz=0>.

56 Podrobně P. Šustek: Povinné očkování z pohledu soukromého práva: je někdo povinen nahradit případnou újmu na zdraví? 15. 6. 2017, Jurisprudence, ASPI LIT235787CZ.

57 Určité vozítko zde může představovat § 2941 o. z.

58 Viz § 2924 a 2925 o. z.

povahy použitého stroje mohou být taktéž ustanovení o škodě způsobené provozem dopravních prostředků.⁵⁹

Naopak v úvahu, alespoň prozatím, nepřípadají ustanovení českého práva o plnění za pomoci jiné osoby,⁶⁰ byť zamyšlení nad původním významem zásady *respondeat superior* sahající do římskoprávní úpravy otroctví je jistě zajímavé.⁶¹

Domnívám se ovšem, že je pravděpodobné, že se tyto principy odpovědnosti za škodu způsobenou použitím věci stanou v budoucnu, kdy budou stroje schopny skutečně zcela autonomního rozhodování, nespravedlivé⁶² a bude vhodnější je nahradit např. zvláštní odpovědností výrobce i v případech, kdy nepůjde vyloženě o vadu výrobku. Resp. současné řešení, kdy odpovědnost za přístroj, který se samostatně rozhoduje, spočívá na dohlížející osobě či vlastníkovi, by bylo velice neatraktivní pro případné kupce takových inteligentních robotů s ohledem na přílišné a stěžejí odhadnutelné riziko škod, jež takové stroje mohou svým jednáním způsobit.

59 Ust. § 2927 až 2932 o. z.

60 Ust. § 1935 a 2914 o. z.

61 M. Štípa: Umělá inteligence a odpovědnost za škodu aneb redefinování zákonů robotiky, část I., Právní prostor, 2. 6. 2017, <http://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/umela-inteligence-a-odpovednost-za-skodu-aneb-redefinovani-zakonu-robotiky-cast-i>.

62 J. Januš: Kdo ponese odpovědnost za jednání robotů?, 26. 8. 2016, http://ceskapozice.lidovky.cz/kdo-ponese-odpovednost-za-jednani-robotu-fpb-tema.aspx?c=A160825_012009_pozice-tema_lube.

63 Japonský manga seriál o dobrodružstvích androida jménem Astro Boy psal a ilustroval Osamu Tezuka v letech 1952 až 1968.

64 Y.-H. Weng: Intersection of „Tokku“ Special Zone, Robots and the Law: A Case study on Legal Impacts to Humanoid Robots, International Journal of Social Robotics, 13. 2. 2015, https://works.bepress.com/weng_yueh_hsuan/39/.

65 New Robot Strategy, Japan's Robot Strategy – Vision, Strategy, Action Plan, The Headquarters for Japan's Economic Revitalization, 10. 2. 2015, http://www.meti.go.jp/english/press/2015/pdf/0123_01b.pdf.

66 <https://www.jmfrri.gr.jp/english/outline/establishment.html>.

67 Joint statement, Confederation of Industry of the Czech Republic and the Robot Revolution Initiative of Japan agree on cooperation regarding Internet of Things / Industry 4.0, 28. 6. 2017, https://www.jmfrri.gr.jp/content/files/Czech_JS.pdf.

68 Dotčenými zákony jsou např. zákony o rádiovém vysílání, farmacii a medicínských přístrojích, průmyslové bezpečnosti, silniční dopravě, civilním letectví, ochraně spotřebitele ve vztahu k výrobkům a další.

69 New Robot Strategy, op. cit. sub 65, str. 41 a násl.

70 Zákon v kompletním znění přijatých novel v angličtině dostupný na http://elaw.klri.re.kr/kor_mobile/viewer.do?hseq=39153&type=sogan&key=13.

71 https://www.jura.uni-wuerzburg.de/fileadmin/_migrated/content_uploads/Legal_Regulation_of_Autonomous_Systems_in_South_Korea_on_the_Example_of_Robot_Legislation_-_Hilgendorf_Kim_05.pdf.

72 Anglické shrnutí tiskové zprávy publikované 15. 11. 2016 na <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/04/South-Korea-to-Boost-its-Robot-Industry.pdf>.

73 National Conference of State Legislatures, 25. 7. 2017, <http://www.ncsl.org/research/transportation/autonomous-vehicles-self-driving-vehicles-enacted-legislation.aspx>.

74 The U.S. Department of Transportation's Federal Automated Vehicles Policy, září 2016, <https://www.transportation.gov/AV/federal-automated-vehicles-policy-september-2016>.

75 Executive Office of the President National Science and Technology Council Committee on Technology, Preparing for the future of artificial intelligence, říjen 2016, https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/whitehouse_files/microsites/ostp/NSTC/preparing_for_the_future_of_ai.pdf.

76 National Science and Technology Council, THE NATIONAL ARTIFICIAL INTELLIGENCE RESEARCH AND DEVELOPMENT STRATEGIC PLAN, říjen 2016, https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/whitehouse_files/microsites/ostp/NSTC/national_ai_rd_strategic_plan.pdf.

77 Zpráva britské Dolní sněmovny (House of Commons), Robotics and artificial intelligence, zveřejněná 12. 10. 2016, <https://publications.parliament.uk/pa/cm201617/cmselect/cmsctech/145/145.pdf>.

Astro Boy⁶³

Jak se tedy k otázkám regulace umělé inteligence staví některé jiné státy? Jak již bylo naznačeno, v čele vývoje robotiky i jejího pozitivního zobrazení v kultuře byly vždy státy Dálného východu.

Jedním z nich je přirozeně Japonsko. Již od roku 2003 zde existuje zvláštní zóna „Tokku“ pro robotické empirické testování a vývoj, v níž je možné v běžném prostředí testovat dvounohé roboty bez zvláštní licence.⁶⁴ V roce 2015 představilo Japonsko Novou robotickou strategii, jejíž součástí tvoří víze, strategie a akční plán.⁶⁵ Tato strategie vedla mj. k vytvoření iniciativy Robot Revolution Initiative (RRI),⁶⁶ sdružující společnosti působící v této oblasti. Ta nedávno navázala spolupráci i s českým Svazem průmyslu a dopravy ve věcech týkajících se internetu věcí a průmyslu 4.0.⁶⁷ V Japonsku se také pravidelně schází Robot Revolution Realization Council, odpovědný za revizi relevantního práva⁶⁸ a následnou (de)regulaci. Na základě jeho šetření bylo v časovém horizontu do roku 2020 navrženo vypracovat právní rámec pro ochranu spotřebitelů a zároveň vytvořit nový právní systém uvolňující dosavadní regulaci vedoucí k efektivnímu využití robotů, např. prostřednictvím podpory praktického testování za účelem lépe odhadnout rizika spojená s robotikou.⁶⁹

Nijak pozadu nezůstává Jižní Korea. Ta v roce 2008 přijala např. zákon o vývoji a distribuci inteligentních robotů.⁷⁰ Ten byl od té doby již několikrát novelizován, naposledy v lednu 2016. Kromě již zmíněné definice inteligentního robota obsahuje např. úpravu certifikace kvality. Dále byla v roce 2012 přijata Korejská charta robotické etiky, jež nahradila předcházející dokument z roku 2007, ovšem sleduje spíše politické než právní otázky.⁷¹ Jižní Korea přesto neustává a letos její Ministerstvo obchodu, průmyslu a energie představilo iniciativu týkající se robotického průmyslu.⁷² Tento program zahrnuje aktivní umístění inteligentních robotů do rehabilitačních center, nemocnic a poštovních úřadů, či podporu vývoje humanoidních robotů ve speciálním státním centru. Zároveň je navržena revize výše zmíněného zákona s důrazem na využití robotů veřejnými institucemi.

Ve Spojených státech amerických se právní úprava této oblasti začíná také více projevovat, i když prozatím je spíše kusá a roztržitá. Soustředí se převážně na bezpilotní letouny, včetně dronů, a autonomní vozidla. V roce 2017 přijalo už 33 států legislativu upravující autonomní vozidla.⁷³ Již o rok dříve vydalo Ministerstvo dopravy první příručku týkající se pravidel pro autonomní vozidla.⁷⁴ Obamova administrativa ke konci jeho úředního období také zveřejnila na podzim roku 2016 zprávu nazvanou Příprava na budoucnost umělé inteligence⁷⁵ a související Národní strategický plán výzkumu a vývoje umělé inteligence.⁷⁶

Ani některé evropské státy nechtějí zůstat pozadu. Britský parlament zveřejnil v roce 2016 zprávu o robotice a umělé inteligenci.⁷⁷ Uzavírá v ní ovšem, že ačkoliv mají dané technologie potenciál významně změnit způsob, jakým žijeme a pracujeme, britská vláda v současnosti nedisponuje odpovídající strategií a vyzývá k ustanovení zvláštní komise, která by učinila odpovídající výzkum v oblasti sociálních, etických a právních aspektů.

Usnesení prostřednictvím čl. 225 SFEU volá po celoevropské regulaci prostřednictvím budoucí směrnice. Navrhuje dva možné přístupy k řešení odpovědnosti, a zároveň vyzývá k jejich detailní analýze. Z té by mělo vyplynout, zda vhodnějším přístupem je princip absolutní odpovědnosti, či zda by byla odpovědná osoba určena na základě posouzení rizik. Nikoliv tedy nutně jako někdo, kdo jednal nedbale, ale spíše ten, kdo měl být za daných okolností schopen minimalizovat riziko a vypořádat se s negativními dopady činnosti robota.⁷⁸ **Odborně rozpracován má být také právě případný systém povinného pojištění,** který by se mohl blížit konceptu pojištění povinného ručení u automobilů, včetně fondu pro pokrytí nepojištěných škod.⁷⁹ Právě takové pojištění sice může zvýšit počáteční náklady na pořízení inteligentních robotů, zároveň ale může být vhodným kompromisem pro všechny zúčastněné. V tomto kontextu přirozeně považuji za nezbytné posoudit soulad v budoucnu navrženého systému pojištění s národní právní úpravou.⁸⁰

Osobně se také ztotožňuji s potřebou legislativy na minimálně evropské, ne-li dokonce mezinárodní úrovni. S ohledem na konkurenceschopnost evropských podniků není možné nechat příslušnou úpravu na členských státech, což by v případě chybějící či příliš striktní regulatorní právní úpravy vedlo k odlivu výrobců do zahraničí. Pokud nepřijmeme závazná pravidla přiměřeně regulující tuto oblast, nebudeme schopni konkurovat zahraničí. Zároveň je třeba myslet nejen na vývoj a distribuci robotů, ale i na jejich testování v běžném provozu. Zatímco v Japonsku, jak zmíněno výše, již více než deset let existují příslušné zóny, např. v Itálii narazili při snaze testovat robota sbírajícího odpadky v praxi na neochotu pojišťovny vyčísřit a pojistit z této činnosti vyplývající riziko.⁸¹

Otázkou zůstává, zda je směrnice skutečně vhodným legislativním nástrojem s rizikem případných národních odchylek. Cílem by měl být budoucí předpis dostatečně konkrétní, aby umožnil vyvíjet inteligentní stroje v souladu s nejnovějším technologickým pokrokem i smysluplně odškodňovat případné související škody, a zároveň natolik pružný, aby v průběhu několika málo let zcela nezastaral.

Knight Rider⁸²

Asi nejpředstavitelnějším příkladem využití umělé inteligence pro širokou veřejnost jsou autonomní vozidla. S těmi se ovšem pojí zároveň specifické etické otázky související s chováním, či dokonce rozhodováním takových strojů v krizových situacích. Ten nejspíše nejnámější, takzvané tramvajové dilema, se datuje minimálně do šedesátých let minulého století.⁸³ V jeho základní verzi se po kolejích řídí neovladatelná tramvaj. Na její trati je pět osob, které nemohou uhnout, a na vedlejší jedná osoba. Dotazovaná osoba má možnost neudělat nic a nechat tramvaj jet po hlavní trati, čímž dojde ke smrti pěti lidí, anebo aktivně přehodit výhybku na vedlejší trať, což povede k neodvratitelné smrti jedné osoby. Podobná zadání se objevují v nespočetných verzích, včetně těch, kdy některé ohrožené osoby mohou být osobami blízkými dotazovanému.

S vývojem autonomních vozidel tyto modelové situace intenzivně nabývají na praktickém významu, když předpoklá-

dáme, že autonomní vozidlo by pro takové situace ve skutečném provozu mělo být předem naprogramováno, popř. by mělo být schopné se operativně rozhodnout. Aktualizovanou verzí tramvajového dilematu je např. takzvané tunelové dilema.⁸⁴ Autonomní vozidlo se v něm velkou rychlostí blíží k tunelu, když vtom mu do cesty nečekaně vběhne dítě. Otázkou je, jak má automobil zareagovat, tedy zda může obětovat pasažera pro záchranu dítěte či nikoliv, a také kdo má takové rozhodnutí předem určit.

Nastíněné situace samozřejmě nejsou černobílé a nemají jediné správné řešení. Jako nejčastěji zmiňované řešení zaznívá tzv. utilitaristický přístup,⁸⁵ dle kterého by v daném případě bylo nevhodnějším řešením takové, které vede k co nejmenšímu utrpení co nejmenšího počtu lidí. Podstatné tak mají být pouze počty osob v ohrožení. Opakem tohoto přístupu může být např. sobecký přístup, kdy bude (alespoň do určité míry) preferována bezpečnost posádky.

Co do přístupu k řešení podobných dilemat můžeme diskutovat např. o vozech typu tank (jede vpřed a bezpečnost posádky je pro něj primární, ať se venku děje cokoliv), či naopak o kladném hrdinovi (v souladu s utilitárním principem vždy myslí na blaho co největšího počtu osob) nebo o kompromisech mezi těmito dvěma extrémami (např. vůz, který se rozhoduje podle počtu ohrožených osob, ale v případě rovnosti upřednostní posádku před chodci, anebo bere v potaz případné porušení pravidel silničního provozu jeho dalšími účastníky).

Světové automobilky se shodně vyjadřují, že právě v autonomních vozidlech vidí budoucnost, a proto již intenzivně pracují na jejich vývoji. Ten jim ovšem občas naruší právě legislativní zásah. Např. Mercedes-Benz se dříve nechal slyšet, že vyvíjí automobil, který bude mít naprogramovanou preferenci vlastní posádky bez ohledu na případné vnější ztráty.⁸⁶ V Německu je ovšem aktuálně přijímán

78 Body 53. až 55. Usnesení.

79 Bod 59. Usnesení.

80 Jak správně upozorňují R. Nešpůrek a P. Bratský: Evropský parlament otevírá cestu unijní regulaci umělé inteligence, ze dne 15. 9. 2017, <https://www.epravo.cz/top/clanky/evropsky-parlament-otevira-cestu-unijní-regulaci-umele-inteligence-106387.html>, konstrukce pojištění dle bodu 57 Usnesení je v rozporu se současným zákonem č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla, dle kterého se pojišťuje jen odpovědnost provozovatele, a nikoliv vadné jednání a chyby lidského činitele.

81 The Safety for Human-Robot Co-Existing: On New ISO 13482 Safety Standard for Service Robots, 17. 10. 2013, <http://www.robotlaw.asia/interview-iso-13482-weng-virk-yang-en.html>.

82 Americký televizní seriál, ve kterém vystupuje mluvící inteligentní automobil jménem KITT.

83 Dilema známé pod anglickým názvem „trolley problem“ vychází ze situací, jež v roce 1967 nastínila britská filozofka Philippa Ruth Foot (The Problem of Abortion and the Doctrine of the Double Effect, Oxford Review č. 5/1967), vycházela přitom z morálních dotazníků používaných již dříve. Její původní verze obsahovala trochu jiné okolnosti zadání, přičemž tramvajové dilema bylo na základě její práce vytvořeno jejími následovníky.

84 Tzv. „tunnel problem“ nastíněný Jasonem Millarem v článku An ethical dilemma: When robot cars must kill, who should pick the victim, 11. 6. 2016, <http://roboblog.org/an-ethical-dilemma-when-robot-cars-must-kill-who-should-pick-the-victim/>, <http://roboblog.org/an-ethical-dilemma-when-robot-cars-must-kill-who-should-pick-the-victim/>.

85 Zakladatelem tohoto filozofického a etického směru byl britský filozof a právní teoretik Jeremy Bentham, který jej vložil v knize Úvod do principů morálky a zákonodárství (1789). Ke klasikům utilitarismu dále patří např. John Stuart Mill (Utilitarianism, 1863) a Henry Sidgwick (Methods of Ethics, 1875).

86 D. Šmíd: Maminka, nebo babičku? 21. 9. 2017, EXCELLENT (příloha časopisu Reflex č. 38).

zákon,⁸⁷ zavádějící v těchto ohledech princip ochrany slabších. Mezi další pravidla, která tato úprava přináší, patří např. povinnost řidiče být celou dobu provozu za volantem, zároveň ale umožňuje testovat vozidla, ve kterých budou řidiči moci sundat ruce z volantu a spustit oči z vozovky. Vyžadováno je vybavení černou skříňkou. Řidič má odpovídat za incidenty nastalé během jeho dozoru, pokud však půjde o selhání systému, bude odpovědnost spočívat na výrobci. Zákon má být zároveň za dva roky zrevidován ve světle dalšího technologického vývoje.⁸⁸

Neměli bychom však zapomínat, že jde jen o modelové situace, řešené teoreticky, přičemž v praxi nemusí být k dispozici natolik přesná „diagnostika“, aby bylo možné dopředu spolehlivě kalkulovat, kolik z možných obětí skutečně zahyne či utrpí závažné zranění. Hrát roli samozřejmě bude např. i předchozí zdravotní stav či tělesná konstituce, takže vždy rozhodně nepůjde o jednoduché počty, zda je pět skutečně více než jeden.

Další otázky souvisejí se státní regulací. **Jakým způsobem má stát regulovat provoz samořiditelných vozidel**, ba dokonce, zda v případě, že bude prokázáno, že jsou tato vozidla bezpečnější než ta řízená lidmi, zda by měl stát dokonce zakázat řízení lidmi?⁸⁹

Kdo má tedy určovat, jakým způsobem se bude vozidlo chovat? Má jít o čistě individuální rozhodnutí každého vlastníka? Nebo má být potlačena jeho autonomie a stroj se má řídit továrním nastavením naprogramovaným výrobcem?

Massachusettský technologický institut v rámci zkoumání podobných situací provozuje zvláštní webové stránky, na kterých mohou zájemci testovat svá rozhodnutí v mode-

lových případech.⁹⁰ Z jejich zjištění je patrný konflikt v tom, že lidé chtějí autonomní vozidla co nejpřívětivější k chodcům do okamžiku, kdy by auto mělo obětovat ve prospěch chodců je osobně. Podobně byla většina lidí proti řešení, že by vlády měly zajistit, aby autonomní vozidla byla naprogramována podle utilitaristických principů. Podle průzkumu by byli dotazovaní pouze z jedné třetiny ochotni pořídit si takto naprogramovaný autonomní vůz, v porovnání s neregulovaným vozem, který může být naprogramován jakýmkoliv způsobem.⁹¹

Technologie autonomních vozidel navíc přináší i další etické otázky. Jakým způsobem se mají vozy postavit k situacím, kdy někdo bude takovýto vůz „šikanovat“ právě proto, že bude vědět, že je nějakým konkrétním způsobem naprogramovaný? Což souvisí s otázkou, zda mají být takto přednastavené situace předem sděleny pasažérům, či dokonce být patrně okolním účastníkům silničního provozu? A neměl by v takovém případě být od posádky dokonce vyžadován informovaný souhlas?

Přes výše nastiněné etické otázky však za **stěžejní problém autonomní dopravy stále považují otázku odpovědnosti**. Byť souhlasím, že je nezbytné brát etiku v potaz již při samotném vývoji autonomních vozidel, zároveň se plně ztotožňuji s názory, že za účelem umožnění technologického rozvoje bude třeba učinit kompromisní rozhodnutí a tyto otázky určitým způsobem rozhodnout.

Hasta la vista, baby⁹²

Velké množství diametrálně odlišných názorů můžeme nalézt i ve vztahu k předpokládaným dopadům očekávané technologické revoluce na trh práce. V tomto ohledu se samozřejmě nabízí historická analogie s revolucí průmyslovou. Ve vztahu k ní se domnívám, že již můžeme uzavřít, že z dlouhodobého hlediska nevedla k trvalému navýšení nezaměstnanosti.⁹³ Ale zatímco např. z průzkumu skupiny KPMG z roku 2015⁹⁴ vyplývá, že užívání vozidel bez řidiče či vzájemně propojených může kromě úspory na životech jen ve Velké Británii vytvořit 320 000 nových pracovních míst, jiní tento názor nesdílejí a naopak se domnívají, že přicházející technologie a změny, které přinášejí, jsou jiného rázu než v historii a skutečně mohou vést k rapidnímu nárůstu nezaměstnanosti.⁹⁵

Tyto obavy jistě nelze brát na lehkou váhu ani v prostředí českého trhu. Podle loňské srovnávací analýzy OECD je v České republice ohroženo automatizací až 55 % pracovních pozic, přičemž 10 % z nich je ohroženo významně. Jde přitom o jedna z největších čísel v porovnání s ostatními státy.⁹⁶ V rámci volební kampaně tak některé strany již přicházejí např. s (prozatím nekonkrétními) návrhy na zvláštní zdanění robotů.⁹⁷

Bez ohledu na přesná čísla rušených pracovních míst je jisté, že **kromě možného úbytku některých pozic povede rozšíření inteligentních robotů zcela jistě současně k vytvoření nových**. Dokumenty vypracované v rámci EU tak zcela oprávněně vyzývají ke kladení dostatečného důrazu na tyto trendy v oblasti vzdělávání, tedy na nezbytnost rekvalifikace a podporu technických oborů. Ryze pozitivní dopad pak

- 87 Novela německého zákona o pozemních komunikacích Das Straßenverkehrsgesetz (StVG), byla ke dni 2. 10. 2017 projednána Německým spolkovým sněmem a čekala na schválení a na vyhlášení ve sbírce zákonů, text dostupný v němčině na <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/113/1811300.pdf>.
- 88 Reuters, Germany adopts self-driving vehicles law, 12. 5. 2017, <https://www.reuters.com/article/us-germany-autos-self-driving/germany-adopts-self-driving-vehicles-law-idUSKBN1881HY>.
- 89 Na řečnické soutěži studentů etiky Ethics Bowl došli studenti alabamské univerzity k závěru, že ano. Viz M. Winsdor: Will your self-driving car be programmed to kill you? 12. 6. 2015, dostupné v angličtině na <https://phys.org/news/2015-06-self-driving-car.html>.
- 90 <http://moralmachine.mit.edu/>.
- 91 Driverless cars: Who gets protected? Study shows public deploys inconsistent ethics on safety issue, 23. 6. 2016, <https://phys.org/news/2016-06-driverless-cars-deploys-inconsistent-ethics.html>.
- 92 Španělský výraz „hasta la vista“ lze do češtiny volně přeložit jako „uvidíme se“. Celou zmíněnou frázi pak pronáší postava Terminátora ve filmu *Terminátor 2: Den zúčtování* z roku 1991.
- 93 V kontextu posledních dvou století nedošlo s výjimkou období velké hospodářské krize k markantnímu navýšení nezaměstnanosti.
- 94 KPMG, Connected cars to deliver huge UK jobs boost, finds first UK study, 26. 3. 2015, <https://home.kpmg.com/uk/en/home/media/press-releases/2015/03/connected-cars-to-deliver-huge-uk-jobs-boost-finds-first-uk-study.html>.
- 95 A. Shashkevich: Stanford scholars, researchers discuss key ethical questions self-driving cars present, 22. 5. 2017, <http://news.stanford.edu/2017/05/22/stanford-scholars-researchers-discuss-key-ethical-questions-self-driving-cars-present/>.
- 96 OECD Social, Employment and Migration Working Papers, The Risk of Automation for Jobs in OECD Countries, A Comparative Analysis, 14. 5. 2016, <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5j1z9h56dvq7-en.pdf?expires=1505802173&id=id&accname=guest&checksum=D98082B05A71D1DB4308199BA0B52FA4>.
- 97 Např. aktuální volební programy Strany zelených či Pirátů.

může mít rozvoj robotiky na problémy vyplývající ze stárnutí evropské populace.

Snad ani nemá smysl detailně polemizovat nad očekávanými odhady přesných čísel, které nové technologie přinesou. Je však více než vhodné obecně se zamýšlet nad jejich pravděpodobnými dopady na společnost a řešit negativní důsledky pokud možno preventivně. Zavírání očí před neoddiskutovatelným technologickým pokrokem ještě nikomu a ničemu neprospělo.

Ruku v ruce s ostatními společenskými změnami pak musí jít i legislativní vývoj. Právo tak na ně bude muset chtít nechtít zareagovat. I když v této turbulentní oblasti jistě bude více než kdy dříve extrémně složité, aby právní předpisy držely prst na tepu doby, tedy byly dostatečně flexibilní a odpovídaly technologickému vývoji.

Při práci na nových předpisech bude dle mého názoru především nezbytné pokrýt možná rizika a vhodně upravit odpovědnost za vzniklé škody. Je přitom třeba mít na paměti různé zájmy jednotlivých zúčastněných (výrobců, prodejců, uživatelů či pouhých náhodných poškozených) i prostou psychologii obětí. Je přirozené, že přímo poškození či pozůstalí chtějí nalézt viníky dané situace, a zároveň lidé mívají jiný přístup, pokud jde o ně samé či jejich blízké.

Vývoj umělé inteligence tak bude zákonitě muset přinést odpovědi i na tyto otázky, případně stanovit hranice, co ještě mohou tyto stroje rozhodovat samy a co musí zůstat jako přímá a aktivní volba člověka. Zároveň je třeba adekvátně reagovat na již přítomné problémy především v oblasti ochrany osobních údajů.

Tak jako tak, je nyní téměř jisté, že inteligentní roboti a softwary nadané umělou inteligencí budou nedílnou součástí naší budoucnosti. Postava Terminátora zmiňující, že se ještě uvidíme, pomalu, ale jistě opouští pole science fiction a stává se skutečností. ♣

Christian Bibelriether

Advokát · Rechtsanwalt

Právní služby v Německu

(již od roku 1998)

česky hovořící německý advokát nabízí právní poradenství a pomoc v oblasti německého a mezinárodního práva soukromého včetně zastoupení před německými soudy.

Luragogasse 5
94032 Passau/SRN

tel.: 0049 851 33403
00420 910 259 869
fax: 0049 851 34327

www.advokanc.de

advokat@advokanc.de

inzerce

DOPORUČUJEME

Petrov/Výtisk/Beran a kolektiv

Občanský zákoník

Komentář

- stručný a přitom obsahově plnohodnotný výklad podrobně zpracovává dostupné zdroje, zejména nová soudní rozhodnutí a použitelnou část dosavadní judikatury
- autorský kolektiv čítá 82 odborníků se zkušenostmi s uplatňováním zákona v jednotlivých, specializovaných oblastech
- čtenářský komfort zajišťuje tisk na odlehčeném papíře, inovativní grafická podoba a pečlivě strukturovaný text

2017, vázané s přebalem, 3 120 stran
cena 4 990 Kč, obj. číslo M50

Svoboda/Smolík/Levý/Šínová a kol.

Občanský soudní řád Komentář. 2. vydání

- úspěšný komentář reaguje na celkem dvanáct změn občanského soudního řádu, k nimž došlo v mezidobí od prvního vydání z roku 2013
- novinky se týkají například výkonu rozhodnutí prodejem nemovitých věcí, předpokladů přípustnosti dovolání, režimu exekučního postihu majetku nacházejícího se ve společném jmění manželů a majetku manžela povinného
- komentář zohledňuje vývoj judikatury za poslední čtyři roky

2017, vázané v plátně, 1 632 stran
cena 1 990 Kč, obj. číslo EKZ177

Ondřej/Mrázek/Kunz/Větrovec

Základy mezinárodního práva veřejného

- nová skripta určená zejména studentům právnických fakult i dalších vysokých škol, kde se vyučuje mezinárodní právo veřejné, lze doporučit i odborníkům a dalším zájemcům o tento obor
- publikace obsahuje základní obecné pojmy mezinárodního práva veřejného a seznamuje čtenáře s jednotlivými odvětvími mezinárodního práva veřejného
- představuje ucelený kurz mezinárodního práva veřejného, tak jak je vyučováno i na právnických fakultách v České republice

2018, brožované, 288 stran
cena 490 Kč, obj. číslo SK46

Neuspokojivé řešení smluvní odpovědnosti za škodu v o. z. (plaidoyer za předvídatelnost škody)

Platný občanský zákoník oddělil smluvní odpovědnost a mimosmluvní deliktní odpovědnost za škodu dosud poplatné jednotné koncepci a upravené v § 420 a násl. obč. zák. z roku 1964 a § 374 a násl. obch. zák. Zároveň stanovil rozdílným způsobem jejich předpoklady a v tomto ohledu se podstatným způsobem odchýlil od dosavadní úpravy. V tomto článku se zaměřím na řešení smluvní odpovědnosti za škodu v o. z. a představím institut předvídatelnosti, jenž ani v literatuře, ani v české soudní praxi nebyl dosud analyzován. Pokusím se jej dát do kontextu platné právní úpravy odpovědnosti za smluvní škodu a navrhnout řešení existující neuspokojivé situace.

Prof. JUDr. Luboš Tichý

je vedoucím Centra právní komparatistiky PF UK v Praze a advokátem.

I. Úvod

Smluvní odpovědnost je koncipována jako odpovědnost objektivní, modifikovaná liberačními důvody (§ 2913 odst. 2). V tom spočívá rozdíl oproti jednotnému pojetí subjektivní odpovědnosti v dosavadní generální odpovědnostní normě v § 420 obč. zák. z roku 1964. Závažná odchylka ve srovnání se smluvní odpovědností podle obchodního zákoníku (§ 374 a násl.) spočívá v absenci omezení náhrady (odpovědnosti) nad rámec rozsahu škody předvídatelného škůdcem. Zákonodárce totiž nepřevzal do platné právní úpravy institut předvídatelnosti obsažený v § 379 obch. zák.¹

Již na první pohled je zřejmé, že **postavení smluvní strany odpovědné za škodu (škůdce, dlužník) se výrazným způsobem změnilo**. Jeho odpovědnost je **přísnější**, a proto jeho pozice ve vztahu ke druhé smluvní straně (věřiteli, poškozenému) je horší (méně výhodná), a tak je vztah obou smluvních stran v důsledku toho nevyvážený. Tato situace je zřejmá ze srovnání nejen s předchozí úpravou v obchodním zákoníku, ale i s odpovědností deliktní. Zásadní, koncepční rozdíl dále

plyne ze srovnání jak se zahraničními národními právními úpravami, tak s řešením v mezinárodních smlouvách, resp. obecně uznávaných nadnárodních akademických projektech (DCFR, PECL, PICC).²

Pro vyváženou úpravu předvídací spravedlivé následky svého fungování jsou klíčovými tzv. fakultativní flexibilní předpoklady odpovědnosti, jimiž jsou vedle tzv. obligatorních předpokladů (škůdce, škoda, přičitatelnost) elementy, jež svou existencí či absencí určují charakter (typ) odpovědnosti.³ Jedná se o instituty zavinění, důkazní břemeno, druh kauzality a předvídatelnost, z nichž je v dané konstelaci nejdůležitější institut posleďně uvedený, tedy předvídatelnost.

Jak ještě zdůvodníme, není zapotřebí zvlášť upravovat důkazní břemeno jeho převrácením, a tak ještě zpříšňovat objektivní odpovědnost v neprospěch dlužníka. Zavedení zavinění jako obecného předpokladu smluvní odpovědnosti (viz např. úprava v BGB) nepovažujeme za správné. Jeho existence je žádoucí jen u některých smluv o službách, to však je předmětem zvláštní diskuse přesahující rámec tohoto příspěvku. Obdobné lze konstatovat i v případě kauzality.

Naproti tomu i z hlediska možného řešení *de lege lata*, a navíc s ohledem na původní snahu zákonodárce tento institut upravit,⁴ tedy z důvodů praktických, **jeví se nejaktuálnější zabývat se institutem předvídatelnosti jako nástrojem omezení odpovědnosti, resp. náhrady škody, a tedy řešením, jež by přijatelným způsobem zmírnilo rigor existující platné úpravy**.

Považujeme proto za žádoucí institut předvídatelnosti, jenž ani v literatuře, ani v české soudní praxi nebyl analyzován, alespoň stručně představit, uvést jej do kontextu platné právní úpravy odpovědnosti za smluvní škodu, a konečně navrhnout řešení existující neuspokojivé situace.

II. Původ předvídatelnosti ve smluvní odpovědnosti za škodu

Účelem tohoto příspěvku je **analýza institutu předvídatelnosti**, jenž je produktem judikatury jurisdikce *common law*. Zřejmě to byla Sněmovna lordů, která v případě *Hadley v. Baxendale*⁵ v roce 1854 položila základ omezení náhrady ško-

¹ Podle důvodové zprávy (důvodová zpráva k § 2909 a násl. in K. Eliáš a kol.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem, Sagit, Ostrava 2012, str. 1029) se tak stalo „vzhledem k výsledku diskusí v komisích Ministerstva spravedlnosti i v ústavněprávním výboru Poslanecké sněmovny, kde převládlo stanovisko, že v daném případě postačuje teorie adekvátní příčinné souvislosti“.

² Viz dále ad 3.

³ L. Tichý, J. Hrádek: Deliktní právo, Praha 2017, str. 73 a násl.

⁴ Viz pozn. 1.

⁵ *Hadley v. Baxendale* [1854] EWHC Exch J70 (1854) 9 Ex Ch 341; 156 ER 145.

dy na míru předvídatelnou dlužníkem, jenž ji způsobil porušením smlouvy. V případě *Hadley v. Baxendale* šlo o to, že provozovatel mlýna Hadley uzavřel s dopravcem Baxendalem smlouvu o přepravě poškozené součásti mlýna – hřídele – k opraváři. Předmětná hřídel byla nezbytná pro fungování mlýna, což ale dopravce Baxendale nevěděl, a s přepravou se zpozdil o pět dní. Soud rozhodl, že Baxendale není povinen k náhradě ušlého zisku, který Hadleymu v důsledku prodlení vznikl, protože vzniklou škodu nemohl Baxendale na základě jemu dostupných informací předvídat.

Základ konceptu předvídatelnosti pro moderní právní řády položil francouzský Code Civil v čl. 1150.⁶ Koncept předvídatelnosti se následně prostřednictvím francouzského práva v americkém státě Louisiana dostal do učebnice amerického autora Sedgwicka, na kterou se soudce Alderson v citovaném britském rozhodnutí odvolal.⁷ Doktrínu předvídatelnosti převzal Ernst Rabel do svého projektu práva kupní smlouvy⁸ (již v tzv. modré zprávě z roku 1929), a tak byl zakotven i v čl. 82 Úmluvy o jednotném zákonu o mezinárodní koupi zboží z roku 1964.⁹ Nakonec se tento institut dostal do čl. 74 Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (dále jen „CISG“).¹⁰

Jakkoliv je předvídatelnost vděčná za svůj vznik a prosazení se americkému a anglickému právu, byli to právě představitelé americké jurisprudence, kteří vyslovili nejvýraznější odsudky a rozčarování. Předseda Nejvyššího soudu Cardozo se dokonce o ní vyjádřil jako nádechu bláznovství, obdobně jako soudce Danzig, jenž tuto teorii považuje za produkt poloviny 19. století, jež dávno ztratila svůj význam.¹¹ Jak ještě zmíníme, v celé řadě kontinentálních právních řádů je tento institut neznámý. Pro českou právní vědu i praxi má ale institut předvídatelnosti škody nepochybně význam.

Význam pravidla předvídatelnosti spočívá v tom, že dlužník nemusí platit na náhradě víc, než je rozsah rizika, které mohl rozpoznat rozumným způsobem jako riziko, které také mohl zajistit pojištěním. Přitom je ovšem vždy klíčové, jaké informace měl, resp. musel mít v době uzavírání smlouvy. Hlavní úlohou institutu předvídatelnosti je omezovat odpovědnost dlužníka za škodu, jež je postavena na objektivním základě. Jeho zavinění je ve vztahu k porušení smlouvy a v důsledku toho vzniku škody irelevantní. Jinak řečeno, **předvídatelnost má zmírňovat následky striktní odpovědnosti.**

III. Vývoj odpovědnosti za smluvní škodu v českém a relevantních zahraničních právních řádech

1. České právo

Náhrada škody jako prostředek právní ochrany hraje při porušení smlouvy dvojitou úlohu. Tato dvojitá úloha je podmíněna dvojitým druhem škod, které v smluvních vztazích mohou vzniknout. Jde v první řadě o škody, které můžeme nazvat **interní**, tj. takové, které souvisejí bezprostředně s porušením smlouvy. Tak např. v případě opožděného plnění může dojít k poklesu či vzestupu ceny, v důsledku vady je kupujícímu způsobena škoda, anebo v případě nedodání si musí kupující obstarat plnění jiným způsobem. Jde tedy o případy, kdy náhrada škody je uplatňována namísto plnění.

Ve druhé řadě se jedná o případy, **kdy v důsledku porušení smlouvy** (ať již neplněním, nebo vadným plněním, či opožděným plněním, či v důsledku dalších porušení smlouvy) **vznikne věřiteli následná, tj. sekundární škoda.** Tak např. prodávající v rozporu se smlouvou dodá stejné zboží třetí osobě nebo objednatel zadržuje informace či údaje, jež druhá strana potřebuje pro výrobu zboží, které dodává třetím. Jde tedy o náhradu škody, kterou může poškozená strana uplatňovat vedle vlastního plnění. Jinými slovy, škoda je relevantně nezávislá na vlastním plnění, které může věřitel nadále vynucovat. Protože tyto nároky nebylo možné v Německu uplatňovat jako nároky z deliktovní odpovědnosti (viz § 823 odst. 2 BGB, který odpovídá našemu § 2910 věť druhé o. z.), vyvinula judikatura pojem tzv. **pozitivního porušení smlouvy**, do kteréhožto kategorie zařazuje i další případy zaviněného porušení smluvních povinností péče. Tak např. jestliže hotelový host utrpí zranění na schodišti nebo cestující taxíkem je zraněn při autonehodě.

Podstatné je, že obě konstelace patří do režimu smluvní odpovědnosti za škodu, resp. smluvní náhrady škody. Škoda tedy může vzniknout z opožděného dodání, nedodání, z vadného dodání, porušení i dalších smluvních a zákonných povinností, z důvodu částečného plnění nebo plnění postupného, nebo dokonce i z nadměrného plnění.

V tomto ohledu se opět režimy *common law* odlišují. Především náhrada škody jako prostředek ochrany proti porušení smlouvy má od kontinentálních právních řádů odlišnou funkci. Náhrada škody je plně rovnoprávný prostředek ve srovnání s ostatními právy, jakými jsou právě zmíněná oprava, výměna, sleva nebo odstoupení od smlouvy. Také se nejčastěji používá. Dalším rysem je, že obdobně jako v případě CISG lze jednotlivé prostředky ochrany, včetně náhrady škody, používat kumulativně s jediným omezením – v důsledku jejich použití nelze získat neoprávněný prospěch.

Podle českého práva však přece jenom existuje určité, i když ne příliš šťastné, dělení. **Podle § 1925 o. z. nevylučuje právo z vadného plnění právo na náhradu škody, avšak platí, že čeho lze dosáhnout uplatněním práva z vadného plnění, toho se nelze domáhat z jiného právního důvodu.** Tomuto ustanovení je třeba rozumět tak, že náhrada škody jako prostředek nápravy má subsidiární význam v případech tzv. přímých škod. Ji-

6 „Dlužník je odpovědný pouze za škody, které předvídal nebo mohl předvídat v době uzavření smlouvy, nepůsobil-li škodu úmyslným porušením smluvní povinnosti.“

7 T. Sedgwick: A treatise on the measure of damages; or, An inquiry into the principles which govern the amount of compensation recovered in suits at law, J. S. Voorhies, New York 1847.

8 E. Rabel: Das Recht des Warenkaufs, Band 1, Walter de Gruyter & Co., Berlín 1964.

9 Dostupná v angličtině např. na <http://www.unidroit.org/instruments/international-sales/international-sales-ulis-1964> (stav k. 30. 4. 2017).

10 „Náhrada škody při porušení smlouvy jednou stranou zahrnuje částku odpovídající ztrátě, včetně ušlého zisku, kterou utrpěla druhá strana v důsledku porušení smlouvy. Náhrada škody nesmí přesáhnout ztrátu a ušlý zisk, které strana porušující smlouvu předvíдалa nebo měla předvídat v době uzavření smlouvy s přihlédnutím ke skutečnostem, o nichž věděla nebo měla vědět, jako možný důsledek porušení smlouvy.“

11 R. Danzig: The Capability Problem in Contract Law, The Foundation Press, Mineola, New York 1978, str. 105. R. Danzig konkrétně uvádí: „I do not think anyone can explain why we should now accord the mid-nineteenth century rule such curricular prominence, much less how it functions, and still less how it ought to function, in the modern world. Yet it retains its place because it seems as though it has always held this place.“

nak řečeno, náhrady škody místo plnění se lze domáhat teprve po vyčerpání ochranných prostředků z práva z odpovědnosti za vady, tj. na základě opravy, výměny nebo slevy z kupní ceny.

Na dalších řádcích podrobněji rozebíráme vývoj odpovědnosti za smluvní škodu v českém právu v porovnání s právem německým, rakouským, *common law*, mezinárodním a evropským.

Občanské zákoníky z roku 1950 a 1964

Občanský zákoník z roku 1950¹² byl věrný germánským konceptům, a nárok na náhradu smluvní škody proto redukoval na oblast odpovědnosti za vady, když nárok na náhradu smluvní škody nevyklučoval (tedy připouštěl) vedle nároku z odpovědnosti za vady (§ 238). Tato úprava se nacházela v části závazkového práva, a to v rámci obsahu závazků (§ 218 a násl.) a na závěr úpravy odpovědnosti za vady (§ 225 a násl.). Úpravu občanského zákoníku z roku 1950 v zásadě převzal občanský zákoník z roku 1964,¹³ a to doslova do § 510.¹⁴

ZMO

Náhrada škody z porušení smluvní povinnosti byla v ZMO upravena jednak v obecných ustanoveních (§ 251 a násl.), jednak v případě režimu kupní smlouvy (§ 377 a násl.). Významný je § 251 ukládající porušiteli závazkové povinnosti povinnost nahradit škodu oprávněné osobě (!) s výjimkou případů, kdy nesplnění povinnosti bylo způsobeno okolnostmi vylučujícími odpovědnost.¹⁵ Tuto absolutní odpovědnost vůči třetí osobě ZMO zmírňoval, nikoliv však doktrínou předvídatelnosti, nýbrž vyloučením náhrady nepřímé škody (§ 254 odst. 2) a zatížením poškozeného v případě, že nesplnil smluvní nebo jinou povinnost (§ 255), resp. povinnost prevenční podle § 257, a konečně i limitováním rozsahu náhrady v případě kupní smlouvy podle § 378. Ta nesměla překročit omezení obecné úpravy (viz § 251 a násl.).

Obchodní zákoník z roku 1991

Zásadní přelom i ve srovnání se ZMO znamenala úprava § 373 a násl. obch. zák., která do značné míry recipovala, a navíc rozváděla režim čl. 74 a násl. CISG.¹⁶ Porušitel smluvní povinnosti nebyl povinen nahradit škodu, jež převyšovala újmu, kterou v době vzniku závazkového vztahu mohla povinná strana jako možný důsledek porušení své povinnosti předvídat nebo kterou bylo možné předvídat s přihlédnutím ke skutečnostem, jež v uvedené době povinná strana znala

12 Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.

13 Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

14 Viz „Uplatnění nároku z odpovědnosti za vady nevyklučuje nárok na náhradu škody, která z vady vznikla.“

15 § 251 zák. č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu): „Kdo nesplní povinnost ze závazkového vztahu, je povinen nahradit škodu tím způsobenou oprávněné osobě, ledaže nesplnění povinnosti bylo způsobeno okolnostmi vylučujícími odpovědnost.“

16 Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží – nejvýznamnější úprava kupní smlouvy.

17 § 241 odst. 2 BGB: „Závazkový vztah může dle svého obsahu zavazovat každou stranu k zohlednění práv, právních a jiných zájmů druhé strany.“

18 V německém soukromém právu došlo v důsledku reformy závazkového práva v roce 2001 k jednomu z nejvýznamnějších průlomů v historii soukromého práva (viz C.-W. Canaris in Festschrift für Wolfgang Wiegand, str. 179 a násl., dále v JZ 2001, 506).

nebo měla znát při obvyklé péči (§ 379). Úprava je příkladem vyčerpávajícího vyrovnaného režimu odpovědnosti za škodu ze smlouvy (§ 373-386).

2. Zahraniční úpravy

Německo

Podle obecného ustanovení, nacházejícího se v obecné části závazků německého občanského zákoníku – *Bürgerliches Gesetzbuch* (dále jen „BGB“) v § 280, se za porušení smlouvy pokládá odpovědnost (náhrada) škody vedle plnění. Důvod porušení je velmi široký ve smyslu § 241 odst. 2 BGB,¹⁷ předpokladem odpovědnosti je zavinění.¹⁸ Jde o příklad dřívějšího porušení pohledávky (*positive Forderungsverletzung*, *Vertragsverletzung*). Předvídatelnost zde má zanedbatelnou funkci, neboť jde o subjektivní odpovědnost za škodu.

Rakousko

Dle rakouského obecného občanského zákoníku (dále jen „ABGB“) se použije obecný režim odpovědnosti za škodu (§ 1293 a násl.), jenž nečiní rozdíl mezi odpovědností deliktní a smluvní. Jde o subjektivní odpovědnost, tj. odpovědnost za zavinění.

Common Law

Na rozdíl od kontinentálních právních řádů je dlužník, který porušil své povinnosti v *common law*, povinen k náhradě škody v důsledku porušení smlouvy (*breach of contract*). Zavinění není relevantní. Angloamerická praxe nerozlišuje podle rozdílných důvodů, které jsou základem neplnění, resp. porušení smlouvy. Nerozlišuje se také, jako tomu je v germánském právním okruhu, v rámci vad plnění, mezi nemožností, prodlením a pozitivním porušením smlouvy. Zda dlužník neplnil vůbec, pozdě nebo vadně, není rozhodující, neboť relevantní je, že nedošlo k následku předvídanému smlouvou.

CISG

Náhrada škody v CISG je minimálním, i když všude přítomným prostředkem právní ochrany. Odpovědnost za škodu je objektivní, tj. nezávislá na zavinění, nebo dokonce na jeho míře či stupni. Neexistuje odpovědnost za škodu vůči třetím osobám. Neznámé jsou aspekty preventivní nebo penální. Panuje zásada totální reparace a zásadní význam má zde právě institut předvídatelnosti škody.

PECL, DCFR, PICC

Principy evropského smluvního práva (dále jen „PECL“) jsou evidentně ovlivněny jednotnou koncepcí náhrady škody za porušení smlouvy, resp. neplnění (čl. 9:501), známé z CISG, kde poškozený má nárok na náhradu škody způsobené nesplněním druhé strany, pokud její odpovědnost není vyloučena čl. 8:108. Předvídatelnost je stanovena v čl. 9:503, i když naproti CISG je omezena v případě úmyslného či hrubě nedbalého neplnění, kterým dochází k porušení smlouvy. Společný referenční rámec (dále jen „DCFR“) převzal tuto koncepci do čl. III-3:703. Zásady mezinárodních obchodních smluv (dále jen „PICC“) zakotvují předvídatelnost v čl. 7.4.4 bez jakéhokoliv omezení.

3. Srovnání a jeho výsledek

V germánském právním okruhu platí v případě porušení smlouvy princip zavinění, podle kterého se může smluvní strana vyvázat z odpovědnosti (vyvinít), dokáže-li, že vyvinula péči, kterou lze očekávat od každého rozumného člověka. Francouzské právo je přísnější tam, kde dlužník je povinen plnit *obligation de résultat* (povinnost výsledku), která znamená, že dlužník je povinen dosáhnout určitého výsledku, a pokud se tak nestane, dochází k porušení smlouvy. Chce-li se této odpovědnosti zbavit, musí dokázat, že porušení smlouvy nemohl předvídat. Řežim angloamerického práva je ještě přísnější. Vychází z myšlenky, že dlužník garantuje splnění smluvně přislíbeného výsledku. Je ovšem skutečností, že právní řády *common law* limitují tento koncept různými způsoby. Avšak hranice mezi odpovědností a zproštěním odpovědnosti vede jiným směrem než na kontinentě, jestliže se člověk neptá po tom, zda překážka plnění byla zaviněna, nýbrž zjišťuje, zda překážka podle smyslu smlouvy byla zahrnuta do uvedené garance. Jednotný koncept porušení smlouvy v *common law* ovlivnil mj. prostřednictvím prací Ernsta Rabela koncepci CISG, ale i dalších nadnárodních projektů, jakými jsou již zmíněné PECL, DCFR a PICC.

Ze srovnání vyplývá, že **žádná ze sedmi jurisprudencí nepředpokládá ryzí objektivní odpovědnost dlužníka za škodu způsobenou jeho protiprávním jednáním.**

Ke zmírnění následků odpovědnosti se užívá institutů zavinění (v různé formě) nebo předvídatelnosti.

IV. Předvídatelnost smluvní škody

1. Účel předvídatelnosti

Účel ustanovení o předvídatelnosti spočívá v podnětu věřiteli sdílet svoje vědomosti o hrozící škodě v důsledku vadného plnění (porušení smlouvy) dlužníkem, aby dlužník mohl učinit nutná opatření k omezení škody, a současně, aby byla cena stanovena tak, jak to odpovídá nákladům věřitele.

Význam pravidla předvídatelnosti, jak již bylo řečeno, spočívá v limitaci náhrady škody – dlužník nemusí platit na náhradu víc, než je rozsah rizika, které mohl rozpoznat rozumným způsobem, a mohl ho proto zajistit pojištěním. Přitom je ovšem vždy klíčové, jaké informace dlužník měl, resp. musel mít v době uzavírání smlouvy. Obecně je přijímáno, že dlužník neměl povinnost předvídat, zda porušení smlouvy bylo běžné předjet, neboť předvídatelnost zejména v čl. 74 CISG se vztahuje pouze na následek spočívající ve škodě, jakožto důsledek porušení povinností, které bylo možné odhadnout při uzavírání smlouvy a kterého se nemůže dlužník zprostit (viz čl. 79 CISG).

Je třeba si uvědomit, že postavení dlužníka či věřitele je „měnlivé“. V případě kupní smlouvy může během uskutečňování dané smlouvy být dlužníkem nejen prodávající, jenž je povinen dodat zboží (věc), ale i kupující, který je povinen zaplatit kupní cenu nebo např. vykonat prohlídku zboží apod.

Model odpovědnosti za škodu v kupní smlouvě použitý v CISG se natolik osvědčil, že jej lze využít jako jakýsi vzor v zásadě pro všechny smluvní typy.

Předvídatelnost je kategorií mezi zaviněním a kauzalitou. Je vztažena vždy k osobě škůdce či potenciálního škůdce.

2. Předmět předvídatelnosti a relevantní okamžik (působnost)

Pro aplikaci institutu předvídatelnosti je nutné vymežit, na co se předvídatelnost má vztahovat, tj. jaký je předmět předvídatelnosti. Dle většiny pozitivněprávních úprav (např. čl. 74 CISG) se předvídatelnost vztahuje **jen na škodlivý následek (škodu) jakožto konsekvenci porušení smlouvy, kterou bylo možné odhadnout při jejím uzavření.**¹⁹ Předvídatelnost se tedy nevztahuje na porušení smlouvy, ani na kauzální vztah mezi porušením a škodou. Vychází se z předpokladu, že pokud je dlužník informován věřitelem o hrozící škodě v případě porušení smlouvy, může předvídat škodu alespoň v této výši, i když tuto informaci považuje za přehnanou. Předvídatelná musí tedy být výše škody, která nastává v důsledku porušení smlouvy. To je jednoznačně přijímáno v judikatuře k CISG²⁰ a ve francouzském právu.²¹

Avšak přičítání škody není omezeno na pouhou předvídatelnou hodnotu škody. Povinností dlužníka je totiž nahradit odpovídající část předvídatelné kvóty vzniklé škody. Předvídatelnou kvótou se rozumí poměr mezi předvídatelnou hodnotou škody a skutečnou hodnotou škody.²² Účel předvídaní vyžaduje nutně proporcionalní určení náhrady škody, která je přičítána.

Relevantním okamžikem pro předvídaní odpovědnostního rizika je okamžik uzavření smlouvy. Pravidlo o předvídatelnosti nezahrnuje zavinění dlužníka a je třeba je aplikovat bez ohledu na to, zda vada plnění nastala v důsledku nedbalosti dlužníka, nebo dokonce z jeho úmyslu.

Rozsah (výši) škody nemusí být předvídatelný přesně, avšak v podstatných rysech.²³

I pro českou praxi mohou být ilustrativní typové příklady, které pocházejí především ze soudní a arbitrážní praxe aplikující CISG (čl. 74).

a) Škody v důsledku nesplnění

Tyto škody jsou zpravidla předvídatelné.²⁴ Týká se to nejen přímých škod v důsledku vady, ale též nákladů vynaložených na přiměřená opatření za účelem opatření si náhradního plnění. Jde např. o náklady za opravu, nájem.²⁵ Patří sem však i škody v důsledku opožděného plnění kupní ceny, jakými jsou např. náklady na půjčku, kterou si musí pořídit prodávající.

19 Např. OGH z 14. 1. 2002, CISG online 643, CISG online 2228.

20 OGH z 14. 1. 2002 a další judikatura k čl. 74 CISG, dále U. Magnus: Kommentar zum Wiener UN-Kaufrecht (CISG) in Staudinger BGB, Berlin 2005, čl. 74, marg. č. 74; J. O. Honnold, H. M. Flechtner: Uniform Law for International Sale under the 1980 United Nations Convention, 4. vydání, The Hague 2009, čl. 74, marg. č. 401.

21 Viz i tradiční německá nauka, viz H. Weitnauer: Nichtvorausagebarkeit eines Schadens nach Art. 82 Satz 2 Des einheitlichen Gesetzes über den internationalen Kauf beweglicher Sachen, IPrax 1981, 83; F. Faust: Die Vorhersehbarkeit des Schadens gemäss Art. 74 Satz 2 UN-Kaufrecht (CISG), Tübingen 1996, 12.

22 Srov. P. Malaurie, L. Aynès: Cours de droit civil, sv. 6, Les obligations, 5. vydání, Paris 1994, marg. č. 841; R. Savatier: Traité de la responsabilité civile en droit français civil, sv. 2, 2. vydání, Paris 1951, 179, a jiní.

23 OGH z 14. 1. 2002 a další judikatura k čl. 74 CISG, dále U. Magnus, op. cit. sub 20, marg. č. 34, J. O. Honnold, H. M. Flechtner, op. cit. sub 20, marg. č. 401.

24 OGH z 14. 1. 2002 a dále U. Magnus, op. cit. sub 20, marg. č. 40, M. C. Neumayer: Convention de Vienne sur les contrats de vente internationale de marchandises: commentaire, Lausanne 1993, čl. 74, marg. č. 4.

25 OLG Köln z 8. 1. 1997, CISG online 2217, AG München z 23. 6. 1995, CISG online 368.

b) Související škody

I tento druh je zpravidla předvídatelný. Jde o škody, které vzniknou v důsledku pro věřitele nepříznivého vývoje na trhu.²⁶

c) Následné škody

Tento typ škod je typickým případem škod předvídatelných. Předvídatelné jsou totiž i ušlé zisky v důsledku dalšího prodeje dodané věci.²⁷ V případě nepřevzetí zboží kupujícím je předvídatelná obchodní marže jako ušlý zisk prodávajícího.²⁸ Předvídatelnými a do této kategorie patřícími jsou i smluvní pokuty.²⁹

3. Povinnost předvídat

Další důležitou oblastí, kterou je třeba vymezit, je, na koho se vlastně vztahuje povinnost předvídat. V tomto ohledu je rozhodná předvídatelnost pouze z hlediska povinného. Podstatné v této souvislosti je také časové určení předvídatelnosti, tedy otázka, k jakému okamžiku má povinný povinnost předvídat.

Povinnost předvídat je třeba posuzovat podle objektivního kritéria konkretizovaného na některé okolnosti, které jsou rozhodující z hlediska subjektivního posuzování v daném případě. Rozhodující je, co by bývala měla vědět rozumná osoba za stejných okolností. Povinnost mít tuto znalost nevzniká, jestliže tento typ dlužníka by mohl takovou informaci získat za náklady, jejichž výše by přesáhla užitek informace.

Otázka povinnosti znát potřebné informace pro možnost předvídat výši škody v případě porušení smluvní povinnosti na straně dlužníka je nepřímo úměrná míře informací sdělených věřitelem. Významné jsou i náklady spojené se získáním těchto informací. Zatímco na straně věřitele lze tyto informace získat s minimálními náklady, na straně dlužníka je získání takovýchto interních informací spojeno obvykle s náklady nesrovnatelně vyššími, zpravidla v rozsahu, který převyšuje míru užítku z těchto informací na straně dlužníka. „Objektivní“ informace např. o poměrech na relevantních trzích musí však dlužník znát vždy, a to bez ohledu na jejich míru poznání, resp. předvídaní. To je názor společný pro německý, anglický, ame-

rický a francouzský právní systém.³⁰ Naproti tomu skutečnosti, na jejichž základě by předvídatelná škoda mohla být zmenšena, jsou relevantní jenom tehdy, jestliže je dlužník skutečně znal. Je třeba přihlížet k předvídatelným škodám, které je třeba očekávat s určitou pravděpodobností, resp. i k těm škodám, které lze předvídat jako možné s předvídatelnou pravděpodobností.

Pro míru předvídatelnosti je v zásadě rozhodující objektivní měřítko. Pro zcela neobvyklá rizika však platí, že jejich důsledky se přičítají dlužníku pouze tehdy, kdyby o nich věděl. To znamená, že objektivní koncept předvídatelnosti zde doznává určitých subjektivních prvků. Ví-li tedy dlužník, že porušení smlouvy může způsobit neobvyklé či neobvykle vysoké škody, pak za ni odpovídá, resp. tyto následky je mu třeba přičítat. Podstatné je, že předvídatelnost je kategorie hodnotová, která není zdaleka založena na pouhých zkušenostních zjištěních a pravděpodobnostních závěrech. Obdobně jako v deliktním právu nezbavuje nahodilá událost žalovaného odpovědnosti, jestliže může být očekáváno, že nastane (viz případy *Monarch Steamship Co Ltd v. Karlshamns Oljefabriker*³¹ a *The Wilhelm*³²). Míra znalosti, která se požaduje, je rozdílná. Soud v případě *Hadley v. Baxendale*³³ rozlišoval mezi skutečnou a přisuzovanou znalostí. Uznává také veřejný pořádek (*overall public policy*). Někdy se stalo, že tato otázka nakonec zabránila navrácení do původního stavu, které strany zamýšlely. Šlo o dva případy, a to *Jarvis v. Swan Tours*³⁴ a *Jackson v. Horizon Holidays*.³⁵

4. Měřítko (míra) předvídatelnosti

Obecně je přijímán koncept vyvinutý judikaturou a literaturou interpretující opět čl. 74 CISG. Tento koncept se liší od amerického přístupu, podle kterého je rozhodující vznik škody jako pravděpodobný následek, jenž byl předvídan. Vychází se z toho, že podle čl. 74 věty druhé postačuje, že dlužník při uzavírání smlouvy předvídal či musel předvídat škodu jako možný následek porušení smlouvy. Určitá míra pravděpodobnosti není tedy předpokladem.

Důležité je, že jako možný následek tak přichází v úvahu to, co mohlo být předvídáno s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu.³⁶ Rozhodujícím je objektivní hledisko, kterým je třeba hodnotit, a tedy měřítko rozumné osoby jako dlužníka za předpokladu znalosti rozhodných okolností při uzavírání smlouvy. Jak ovšem plyne z judikatury, objektivní měřítko je určitým způsobem modifikováno subjektivním prvkem.³⁷ Povinnost předvídatelnosti může být rozšířena o tu okolnost, že věřitel upozorní či upozornil dlužníka na zvláštní okolnosti, jež nejsou součástí objektivního kritéria.³⁸

5. Předvídatelnost a kauzalita

Předvídatelnost je také kategorie, která působí jako **nástroj korigování kauzality**. Je tedy součástí mechanismu přičítání škody ve smluvních vztazích. Tím se nepochybně smluvní režim odpovědnosti za škodu odlišuje od deliktního pojetí.

Předvídatelnost je od prosté kauzality kategorie odlišná, může však významným způsobem korigovat následky kauzality. Tak např. v čl. 74 CISG, ale též v čl. 9:503 PECL,³⁹ čl. III.-3:703 DCFR⁴⁰ a čl. 7.4.4. PICC⁴¹ se omezuje povinnost

26 I. Schwenzer in Schlechtriem/Schwenzer: Kommentar zum Einheitlichen UN-Kaufrecht – CISG, München 2013, čl. 74, 1031, marg. č. 53.

27 CISG online 140, OGH z 6. 2. 1996, CISG online 224 aj.

28 OGH z 28. 4. 2000, CISG online 581.

29 CISG online 1188, CISG online 1092.

30 Srov. F. Faust, op. cit. sub 21, str. 249 a násl.

31 *Monarch Steamship Co Ltd v. Karlshamns Oljefabriker (A/B)* [1949] AC 196.

32 *Wilhelm, The* (1866) 14 L. T. 636.

33 *Hadley v. Baxendale* [1854] EWHC Exch J70 (1854) 9 Ex Ch 341; 156 ER 145.

34 *Jarvis v. Swans Tours Ltd* [1972] EWCA Civ 8.

35 *Jackson v. Horizon Holidays Ltd* [1974] EWCA Civ 12.

36 I. Schwenzer, op. cit. sub 26. 1029, marg. č. 48. Viz též shora IV. 4.

37 OGH z 14. 1. 2002, CISG online 2228 a další.

38 F. Faust, op. cit. sub 21, 13, U. Magnus, op. cit. sub 20, marg. č. 36.

39 9:503 PECL: „The non-performing party is liable only for loss which it foresaw or could reasonably have foreseen at the time of conclusion of the contract as a likely result of its non-performance, unless the non-performance was intentional or grossly negligent.“

40 III.-3:703 DCFR: „The debtor in an obligation which arises from a contract or other juridical act is liable only for loss which the debtor foresaw or could reasonably be expected to have foreseen at the time when the obligation was incurred as a likely result of the non-performance, unless the non-performance was intentional, reckless or grossly negligent.“

k náhradě pouze té škody, která byla předvídatelná při uzavření smlouvy. Doslova se stanoví, že předvídatelnost omezuje náhradu škody pouze na následek nesplnění povinnosti povinného, který mohl při uzavírání smlouvy jako pravděpodobný následek nesplnění předvídat.

6. Vztah předvídatelnosti a adekvátnosti

Teorie předvídatelnosti stanoví, že poškozená strana může požadovat náhradu jen tehdy, jestliže pro škůdce byla škoda předvídatelná. Obdobně jako teorie adekvátnosti je i tato teorie rozvinuta v několika formách. Teorie předvídatelnosti se podobá teorii adekvátnosti, avšak liší se v mnohém.

Podle teorie adekvátnosti lze poskytnout náhradu škody podle toho, s jakou pravděpodobností lze předvídat následek z hlediska *ex ante*. Nepravděpodobné následky pak nejsou způsobitelné náhradou. Hledisko *ex ante* je měřítko jakéhosi optimálního pozorovatele, který disponuje veškerými zkušenostmi v rozhodné době.

Je zřejmé, že kritérium předvídatelnosti, zejména tak, jak je zakotveno v CISG, DCFR a PICC, se odlišuje od kategorie adekvátnosti, která se používá zejména v deliktovní odpovědnosti za škodu. Rozdíl spočívá v tom, že při adekvátnosti je důležitá předvídatelnost v okamžiku škodného či škodlivého jednání, a nikoliv v době uzavření smlouvy. Předvídatelnost lze tedy považovat za určitý druh či výraz doktríny o ochranném účelu normy.⁴²

7. Předvídatelnost jako součást zprošťovacích důvodů podle § 2913 odst. 2 o. z.

Objektivní odpovědnost dlužníka je modifikována zprošťovacími (liberačními) důvody vyšší moci. Jejich imanentní součástí je zpravidla i nepředvídatelnost překážky plnění, jež ovšem není výslovně součástí režimu čl. 79 CISG a nebyla přítomna ani v § 374 odst. 1 obch. zák. a v § 252 odst. 1 ZMO.

Kategorie nepředvídatelnosti je zrcadlovým obrazem předvídatelnosti, a tudíž by i pro tuto kategorii měla platit pravidla vytčená shora. Předpokládá se tedy, že překážka, resp. její důvod, se nachází mimo osobní sféru, resp. sféru působnosti a vlivu dlužníka za předpokladu, že ten jedná jako rozumná osoba, a tedy od něho nelze očekávat, že by rozumně mohl předvídat takovou překážku v době uzavření smlouvy. I zde platí subjektivizované objektivní hledisko hodnocení předvídatelnosti. Rozumná osoba jako objektivní měřítko by se měla chovat s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem, a tedy počítat s výskytem či existencí určitých překážek plnění.⁴³

8. Shrnutí k předvídatelnosti

Účelem institutu předvídatelnosti je též motivovat věřitele k tomu, aby sdílel svoje znalosti o hrozící škodě s dlužníkem za tím účelem, aby dlužník mohl podniknout optimální opatření v rámci konkrétní smlouvy směřující ke zmenšení škody anebo stanovení ceny tak, aby odpovídala nákladům věřiteli vzniklým. Tímto způsobem lze předejít škodám.

Předvídatelnost se vztahuje pouze na vzniklou škodu. Jejím předmětem není porušení smlouvy, jež je příčinou škody.

Rozhodující je, zda dlužník (škůdce) mohl v době uzavření smlouvy předvídat možnost vzniku škody. Predikce jejího přesnějšího rozsahu se nevyžaduje. Je nepodstatné, zda dlužník se o riziku škody dozvěděl po uzavření smlouvy.

Za dostačující lze pokládat možnost předvídaní, tj. situaci, kdy dlužník (škůdce) mohl škodu jako pravděpodobný následek porušení smlouvy předvídat.

Předvídatelnost, tedy způsobilost predikce, je třeba v zásadě posuzovat podle objektivního měřítka, kterým je rozumná osoba v postavení dlužníka (škůdce). Toto základní pravidlo je však možné doplnit subjektivním hlediskem. Otázku, kterou škodu mohl a měl dlužník předvídat (viz povinnost předvídatelnosti), je zapotřebí zodpovědět na základě hodnocení toho, které skutečnosti dlužník zná, nebo které musí znát. V tomto ohledu je třeba provádět určité rozlišování osoby dlužníka na základě jeho typických vlastností. Je tedy třeba odlišovat spotřebitele a podnikatele a v rámci posléze uvedené kategorie brát v úvahu taková hlediska jako postavení na trhu, jeho vnitřní uspořádání, jeho velikost apod.

Za předvídatelnou škodu se považuje taková újma, která je očekávatelná s určitou pravděpodobností. Je-li dlužník informován věřitelem o riziku škody, má se za to, že musí škodu předvídat alespoň v určitém rozsahu (výši), i když takovou informaci o hrozící škodě nepovažuje za příliš pravděpodobnou.

Dlužník není povinen předvídat vznik škody tehdy, mohli-li by získat relevantní informaci jen s takovými náklady, které převyšují užitek informace. Možnost či povinnost předvídatelnosti nelze předpokládat, jestliže věřitel (poškozený) relevantní skutečnosti svědčící o riziku škody znal, anebo je mohl získat s menšími náklady než dlužník, aniž o tom dlužník informoval.

V. Možná úloha předvídatelnosti v § 2913 odst. 1 o. z.

1. Přičítání škody – odpovědnost za škodu v důsledku porušení smlouvy

Obvyklá a nejčastěji uplatňovaná doktrína ekvivalence je korigována především:

- (i) teorii adekvátnosti,
- (ii) ochranným účelem normy,
- (iii) řádným alternativním chováním a v úvahu přichází i
- (iv) hypotetická kauzalita.

Úprava v občanském zákoníku má nejvíc společných rysů se třetí (iii) shora popsanou konstelací, tj. s řádným alternativním chováním. Jde o nápravu škody třetí osoby, která má vlastní nárok na náhradu škody vůči tomu, kdo porušil smlouvu, tedy vůči dlužníku.

41 7.4.4.: „The debtor in an obligation which arises from a contract or other juridical act is liable only for loss which the debtor foresaw or could reasonably be expected to have foreseen at the time when the obligation was incurred as a likely result of the non-performance, unless the non-performance was intentional, reckless or grossly negligent.“

42 K doktríně ochranného účelu normy viz např. P. Pipková: Ochranný účel normy a jeho význam pro vymezení rozsahu odpovědnosti za škodu (k § 2910 o. z.), Právník č. 9/2013, č. 9, str. 869–882, anebo P. Bezouška: Komentář k § 2910. In: M. Hulmák a kol.: Občanský zákoník VI., Závazkové právo, Zvláštní část (§ 2055–3014), C. H. Beck, Praha 2014, str. 1549 a násled.

43 Srov. I. Schwenzer, op. cit. sub 26, marg. č. 13, U. Magnus, op. cit. sub 20, marg. č. 32.

Tento mimořádný nárok poškozeného je třeba omezit křivou bezprostřednosti a dalšími korektivami. I třetí osoba musí mít obdobný nárok na plnění jako věřitel. A věřitel by měl mít oprávněný zájem na ochraně této třetí osoby. Při vzniku smluvního vztahu musí být dlužníku postavení třetí osoby známo. Zájem na ochraně musí být kvalifikovaný, což též zákonodárce vyjadřuje sloslovím, že „splnění ujednané povinnosti mělo jeho zájmu zjevně sloužit“.

2. Předvídatelnost jako korektiv přičítání?

Shora uvedené hodnocení § 2913 odst. 1 o. z. vede k závěru, že v některých případech tato úprava může dávat vznik rozhodnutím, která mohou být v rozporu s lidskými právy, zejména s právem na svobodný rozvoj osobnosti a základním právem na vlastnictví. Evidentní nerovnováha smluvního vztahu může totiž vést k neodčinitelným újmám, přičemž existence moderačního práva v občanském zákoníku (§ 2953) nepředstavuje odpomoc. Toto ustanovení totiž cílí na případy hmotného zřetele nespravedlnosti, jež vzniká na základě skutkových zjištění. Jinak řečeno, zákonodárce reflektuje určité nerovnovážné vztahy v životních situacích. Následky, které může mít používání námi kritizovaného ustanovení, však mají základ v samotné právní úpravě, a proto moderační právo zde nelze uplatnit.

Protože prostředky sloužící ke korektuře příčinné souvislosti jako součásti přičítání nemohou vést k nápravě, nabízí se možnost využití institutu předvídatelnosti za pomoci teleologické extenze. Zapojení tohoto nástroje je nejen možné, ale dokonce nutné, neboť slovní výklad tohoto ustanovení vede k výsledkům, jež jsou v rozporu se smyslem práva náhrady škody a s principy soukromého práva vůbec.

3. Nerovnováha mezi postavením dlužníka a věřitele

Smluvní odpovědnost je v současném českém právu stanovena v § 2913 odst. 1 o. z.: „*Poruší-li strana povinnost ze smlouvy, nahradí škodu z toho vzniklou druhé straně nebo i osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit.*“ Srovnáme-li tuto úpravu se všemi výše zhodnocenými koncepcemi, je zde zřejmá jedna zásadní odlišnost. Dle občanského zákoníku je věřiteli ukládána specifická odpovědnost za škodu, která nemá obdoby ani v deliktním právu. Občanský zákoník pro tento případ stanoví striktní odpovědnost (odpovědnost za výsledek) pouze s výjimečnými exoneračními (liberačními) důvody dle § 2913 odst. 2.

Ze znění těchto ustanovení vyplývá, že **jakékoliv vnitřní vazby mezi jednáním smluvní strany a vznikem škody jsou irelevantní**. Pro stanovení odpovědnosti je dále nedůležité, do jaké míry škůdce škodu předvídal nebo mu byl její vznik naprosto cizí, a nastal dokonce náhodou. Zákonodárce neusiluje podněcovat dlužníka k dodržování péče či předcházení škodě. Je lhostejné, do jaké míry se dlužník snažil o dodržení svých zákonných a smluvních povinností. Zákonodárce ani nezajímá rozdíl mezi tím, kdo jenom z důvodu lehké nedbalosti způsobil prodlení s dodávkou, a tím, kdo tak učinil úmyslně. Protože, jak řečeno, tuto vazbu subjektivního charakteru režim objektivní odpovědnosti nezná, je lhostejné zabývat se otázkou,

zda se v daném případě jedná o dlužníka – zkušeného podnikatele či o nováčka, nebo dokonce nepodnikatele. Nerozhodný je typ smlouvy, resp. druh plnění. Zákon nebere ohled ani na míru neopatrnosti a rozsah škody. Do jisté míry se jedná o dvě výjimečná, unikátní řešení. **Ve svých důsledcích ovšem zákonodárce dosáhl zásadní nerovnováhy mezi postavením dlužníka a věřitele, a právě tím rozumíme první problém této úpravy.**

Je tomu tak proto, že právní úprava v § 2913 odst. 1 postrádá nezbytný, tradiční korektiv, kterým je buď institut předvídatelnosti, jak tomu je v režimech *common law*, resp. i v kontinentálních úpravách, jakým je např. francouzský Code civil, či v nadnárodních projektech, nebo existence subjektivní odpovědnosti, tj. odpovědnosti za škodu založené na zavinění dlužníka. Obě tyto kategorie jednak navozují rovnováhu mezi smluvními stranami, jednak jsou natolik flexibilní, že jsou schopny reflektovat nejrůznější zvláštnosti konkrétního případu. K tomu např. slouží různé kategorie, resp. druhy zavinění.

Extrémnost úpravy vyniká i ve srovnání s deliktní odpovědností. Tam, jak známo, je odpovědnost za výsledek konstruována jen v případech, kdy v zásadě nelze u odpovědné osoby vyžadovat povinnost zabránit škodě, protože odpovědná osoba není schopna ani sjednat kontrolu, která má původ ve zvýšeném zdroji nebezpečí (např. odpovědnost za zvlášť nebezpečný provoz, § 2925 o. z.).

VI. Závěr

a) Odpovědnost za škodu způsobenou porušením smlouvy může sloužit jak pro případ nápravy vlastního porušení smlouvy, tak v případě náprav škod v důsledku porušení smlouvy.

b) Odpovědnost, resp. nárok na náhradu škody podle platné právní úpravy nepředpokládá ani zavinění škůdce, ani předvídatelnost poškozeného, tedy omezení, jež existuje např. v německém či rakouském právu, resp. v čl. 74 větě druhé CISG. Srovnání s § 373 a násl. obch. zák. zřetelně ukazuje nedostatek platné úpravy, jež opustila zdárný vývoj sledující evropský trend.

c) Předvídatelnost slouží k omezení odpovědnosti škůdce tím, že zpřísňuje předpoklady nároků poškozeného (věřitele). Ve svých důsledcích plní obdobnou funkci jako jiné instituty práva odpovědnosti za škodu, tedy principy ekvivalence a adekvátnosti, spoluodpovědnosti poškozeného, zásada náhrady skutečné škody aj.

d) Protože ust. § 2913 odst. 1 významně narušuje rovnováhu stran zvýhodněním věřitele, je zapotřebí cestou teleologické extenze používat kategorie předvídatelnosti škody dlužníkem, a tak subjektivizovat objektivní odpovědnost za škodu v něm zakotvenou a v důsledku toho zpřisnit předpoklady nároku na náhradu škody.

e) V případě smluvní odpovědnosti poskytovatelů služeb (advokát, lékař aj.) by odpovědnost za škodu měla být podmíněna zaviněním, jako tomu je např. u advokátů, viz zvláštní úpravu v § 24 zákona o advokacii. ❀

Příspěvek byl přednesen na fóru Centra právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy.

Autor děkuje Mgr. Slavomíře Henčekové za kritické připomínky.

Soudní úschova a její soluční účinky aneb jak (ne)psat smlouvy o advokátní úschově

Úprava institutu soudní úschovy je rozdělena do dvou právních předpisů, a to do § 1953 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve kterém jsou uvedeny hmotněprávní předpoklady pro složení předmětu plnění do soudní úschovy, a do § 289 až 302 zák. č. 292/2012 Sb., o zvláštních řízeních soudních, kde je upravena procesní stránka týkající se soudních úschov. Ačkoliv se jedná o několik málo paragrafů, jejichž rozsah není nikterak velký, mohou i tato na první pohled relativně jasná ustanovení způsobit při jejich aplikaci značné problémy. O jaké se může jednat, představím v tomto příspěvku.¹

Ing. Mgr. Patrik Stonjek

působí v JAŠEK LEGAL advokátní kancelář, s. r. o., Praha, a na PF UK v Praze.

Soluční účinky soudní úschovy

Plnění do soudní úschovy je způsobem náhradního plnění. Dlužníkovi je tak umožněno, aby v případě existence objektivních důvodů, kvůli kterým bez své viny nemůže plnit přímo věřiteli, plnil do soudní úschovy, čímž jehož závazek zanikne.² Oproti starší úpravě obsažené v § 568 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále též jako „obč. zák. č. 40/1964 Sb.“), již občanský zákoník nehovoří o úřední úschově, ale toliko soudní úschově. Jedině soudy jsou tedy oprávněny přijímat plnění za účelem zániku závazku.

Výraznějším rozdílem je však uvedení možných důvodů, kdy lze plnit do soudní úschovy s následkem zániku závazku. Obč. zák. č. 40/1964 Sb. byl v tomto striktnější, když obsahoval taxativní výčet těchto důvodů. Jednalo se o situace, kdy byl věřitel

1. nepřítomný nebo
2. v prodlení,
3. měl-li dlužník důvodné pochybnosti, kdo je věřitelem,
4. nebo věřitele neznal.

Současná právní úprava³ tyto důvody převzala. První a čtvrtý důvod byly převzaty bez dalšího. Druhý důvod možnosti plnění do soudní úschovy byl upraven do té míry, že věřitel musí odmítnout plnění bezdůvodně přijmout. A třetí důvod byl pozměněn tak, že věřitel musí být bez své viny v nejistotě, kdo je věřitelem. Nově však § 1953 odst. 1 o. z. stanovuje, že dlužník je oprávněn složit předmět plnění do soudní úschovy z jiných důležitých příčin na straně věřitele. Toto ustanovení tak nově otevírá prostor pro situace, které nespádají ani pod jednu z již zmíněných. Komentářová literatura se k této novin-

ce moc nevyjadřuje, a to jak Šilhán,⁴ tak Bányaiová.^{5, 6} Autor tohoto textu se však v kontextu advokátních úschov chce věnovat třetímu důvodu podle staré právní úpravy, tedy **situaci, kdy má dlužník důvodné pochybnosti, kdo je věřitelem, resp. kdy je dlužník bez své viny v nejistotě, kdo je věřitelem.**

Nejistota ohledně osoby věřitele

Pochybnosti o osobě věřitele musejí být ze strany dlužníka důvodné, aby mohl být předmět plnění složen do soudní úschovy s důsledkem zániku závazku. Nemůže jít tedy toliko o subjektivní pocit nejistoty na straně dlužníka, kdo je jeho věřitelem. Odborná literatura se na požadavku **objektivní u pochybností nebo nejistoty dlužníka ohledně osoby věřitele** jednomyslně shoduje. Typickou situací pro tuto skupinu případů je mnohost potenciálních věřitelů. Veškerá komentářová literatura k tomuto uvádí shodně tři příklady, kdy k objektivní nejistotě ohledně osoby věřitele může u dlužníka dojít. Prvním z nich je **univerzální sukcese**, tedy smrt věřitele, kdy si dlužník není jist, komu pohledávka zůstavitele po jeho smrti náleží.⁷ Dlužník si dále nemusí být jist, komu má plnit, **dojde-li k rozvodu manželů, kteří byli jeho věřiteli, kdy si oba nárokují předmět plnění.**⁸ A v nepo-

1 Ambicí tohoto článku tedy není představit institut soudní úschovy jako takový ani jej zanalyzovat do všech podrobností. Jeho cílem je toliko poukázat na vybrané problémy, které nesprávné použití institutu soudní úschovy může způsobit. Článek vznikl za finanční podpory programu Progres Q03 (Soukromé právo a výzvy dneška).

2 Srov. Šilhán in M. Hulmák a kol.: Občanský zákoník V., Závazkové právo, Obecná část (§ 1721–2054), Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, str. 978-979, m. č. 2 a 3.

3 Konkrétně se jedná o § 1953 odst. 1 větu první o. z.

4 Viz Šilhán in M. Hulmák a kol., op. cit. sub 2, str. 980-981, m. č. 15 a 16.

5 Viz Bányaiová in J. Švestka a kol.: Občanský zákoník, Komentář, Svazek V (relativní majetková práva – 1. část), 1. vydání, Wolters Kluwer, Praha 2014, str. 449.

6 Levý (in K. Svoboda a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních, Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2015, str. 566, m. č. 4.) k tomuto novému důvodu uvádí, že jej lze podřadit pod (podle něj) širší pojem prodlení, který obsahoval obč. zák. č. 40/1964 Sb.

7 Viz např. Škárková in J. Švestka a kol.: Občanský zákoník I, II., 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2009, str. 1667.

8 Viz Bányaiová in J. Švestka a kol., op. cit. sub 5, str. 449.

slední řadě se může jednat i o případy **singulární sukcese** při smluvním postoupení pohledávky, kdy může být sporné, zda k převodu skutečně došlo, pokud postupník požaduje plnění, avšak postoupitel existenci či platnost postoupení popírá, případně pokud např. došlo ke spornému odstoupení od takové smlouvy.⁹

Přívlastek objektivní je v případě nejistoty ohledně osoby věřitele stěžejním prvkem, aby mohlo mít plnění do soudní úschovy soluční účinky. Nejvyšší soud se v jednom¹⁰ ze svých rozhodnutí k soudním úschovám vyjádřil k situaci, kdy po dlužníkovi požaduje plnění více osob, tak, že dlužník nemůže mít (objektivně vzato) na základě svých poznatků možnost stanovit, komu z nich plnění opravdu náleží. Šilhán¹¹ k téže situaci poznamenává, že na základě dostupných informací nemůže být dlužníkovi objektivně zřejmé, kdo je (resp. bude) jeho věřitelem. Důraz na objektivitu ohledně pochybností o osobě věřitele je tak evidentní.

Smlouva o advokátní úschově jako úschově zajišťovací

Advokátní úschova a soudní úschova nemají s výjimkou poloviny svého názvu žádné společné znaky. **Soudní úschova slouží k tomu, aby jejím prostřednictvím došlo k zániku závazku dlužníka, jedná se tedy o úschovu soluční. Advokátní úschova je úschovou zajišťovací, která vzniká zpravidla na základě trojstranné dohody uzavírané mezi stranami závazkového vztahu a třetí osobu (advokátem), na jejímž základě třetí osoba převezme do úschovy předmět plnění jedné ze stran (složitele) a zaváže se jej vydat druhé straně (příjemci) po splnění sjednaných podmínek, popř. jej vrátit za dohodnutých podmínek složiteli.**¹² Složením předmětu plnění do advokátní úschovy tak složitel prokazuje svou způsobilost k plnění závazku a současně získává jistotu, že se jeho plnění dostane druhé straně až tehdy, jestli i ona splní svůj závazek.¹³ Druhá strana získává zajišťovací úschovou jistotu, že pokud splní sjednané podmínky, získá z úschovy protiplnění, které je zde již složeno.¹⁴ Složení plnění do advokátní úschovy tedy nemůže mít (a ani nemá) účinky soluční.¹⁵ Ty mohou nastat až tehdy, dojde-li k vydání plnění z advokátní úschovy.

Problematická ustanovení smluv o advokátní úschově

Ohledně vydání předmětu plnění z advokátní úschovy nemusí být vždy mezi stranami shoda. Složitel se může domnívat, že příjemce nesplnil podmínky pro vydání předmě-

tu plnění jeho osobě, a může tak požadovat po advokátovi provádějícím advokátní úschovu (dále též jako „schovatel“), aby mu předmět plnění vydal. Příjemce naopak může mít za to, že on všechny své povinnosti podle smlouvy o advokátní úschově splnil, čímž mu tedy vznikl nárok na vydání předmětu plnění z advokátní úschovy. S ohledem na takové situace dávají advokáti do smluv o advokátní úschově ustanovení, že v případě jejich (důvodných) pochybností, kdo je skutečně příjemcem předmětu plnění, které mají v úschově, jsou oprávněni složit předmět plnění do soudní úschovy. Někdy smlouvy o advokátní úschově obsahují i ustanovení, že už i v případě sporu mezi složitelem a příjemcem ohledně vydání předmětu plnění z advokátní úschovy může advokát složit předmět plnění do soudní úschovy. Nad povahou těchto ustanovení je nutné se zamyslet.

Kdy je možné složit předmět plnění do soudní úschovy se solučními účinky, je uvedeno v § 1953 odst. 1 věta první o. z. **Všechny čtyři konkrétní důvody, o kterých zákon mluví, mají společné to, že se musí vždy jednat o situaci, kdy dlužník nemůže bez své viny plnit věřiteli.** Potvrzením tohoto je i závěrečná část § 1953 odst. 1 věty první o. z., která dává dlužníkovi možnost složit předmět plnění do soudní úschovy vždy, budou-li k tomu dány jiné důležité příčiny na straně věřitele. Ve všech těchto případech se ale musí jednat o objektivní důvody, které dlužníka povedou ke složení předmětu plnění do soudní úschovy, aby mohlo dojít k zániku jeho závazku. Aby tak mohlo dojít k zániku závazku schovatele ze smlouvy o advokátní úschově, budou muset být dány podmínky § 1953 odst. 1 věty první o. z. Pakliže tyto důvody dány nebudou, jeho závazek (tj. vydat předmět plnění jeho oprávněnému příjemci) složením předmětu plnění do soudní úschovy nezanikne.

Ustanovení smluv o advokátní úschově rozšiřující důvody pro složení předmětu plnění do soudní úschovy nad ty uvedené v § 1953 odst. 1 věty první o. z. jsou absolutně neplatná (ke stejnému závěru došel i Nejvyšší soud¹⁶ za účinnosti staré soukromoprávní úpravy). Závěr o absolutní neplatnosti takových ustanovení lze dovodit z charakteru ust. § 1953 o. z. ve spojení s § 1 odst. 2 a § 588 větou první o. z. **Absolutní neplatnost právního jednání může být dána jen v případě, kdy se takové právní jednání**

1. zjevně přičí dobrým mravům, nebo
2. kdy odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek, nebo
3. zavazuje-li k plnění od počátku nemožnému.¹⁷

Z těchto tří uvedených možností přichází pro tento konkrétní případ v úvahu možnost druhá. Důvody překračující rámec § 1953 odst. 1 věty první o. z. budou nepochybně odporovat zákonu, který jasně stanovuje okruh případů, kdy je možné plnit do soudní úschovy se solučními účinky takového plnění.

Zjevný rozpor s veřejným pořádkem vidí autor této statě v následujícím. Zánik závazků je jedním ze stěžejních institutů soukromého práva. Zájmem zákonodárce tak bezesporu bylo upravit tento relativně úzký okruh společenských vztahů vyčerpávajícím způsobem bez možnosti odchýlit se od zákonného textu, není-li v textu zákona uvedeno výslovně jinak. Pakliže by tomu tak nebylo, mohli by si adresáti práv a povinností upravit i jiné základní instituty, na kterých sto-

9 Viz Šilhán in M. Hulmák a kol., op. cit. sub 2, str. 980, m. č. 10.

10 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2014, sp. zn. 21 Cdo 3924/2013 (NS 7078/2014).

11 Šilhán in M. Hulmák a kol., op. cit. sub 2, str. 980, m. č. 10.

12 Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. 21 Cdo 552/2015 (C 15657).

13 Tamtéž.

14 Viz výše.

15 S výjimkou vedlejšího závazku složitele složit plnění do advokátní úschovy, který však není tím primárním závazkem složitele. Hlavním závazkem složitele může být např. zaplacení kupní ceny.

16 Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. 21 Cdo 552/2015 (C 15657).

17 Viz § 588 o. z.

jí soukromé právo, podle své vůle.¹⁸ S takovým závěrem není možné souhlasit, neboť na tato základní pravidla fungování právního řádu navazují další a další. V tomto případě má zánik závazku ten následek, že dlužník splnil, co měl, tudíž nemůže nastat prodlení dlužníka. Prodlení je spojeno s možností domoci se plnění, které jednomu náleží, podáním soukromoprávní žaloby na druhého s možností požadovat po něm úroky z prodlení. Pokud by právní úprava poskytovala možnost stanovit si, kdy dojde ke splnění závazku, bez jakýchkoliv omezení, vznikl by právní chaos. Lavický¹⁹ v komentáři k obecné části občanského zákoníku (konkrétně k § 1 odst. 2 o. z.) představuje výklad veřejného pořádku podle různých autorů;²⁰ veřejný pořádek je pak (podle autorů citovaných Lavickým) možné vyložit jako pravidla, na nichž záleží právní základy společenského řádu zdejší společnosti, nebo jako soubor právních institutů, který představuje základnu pro ústavní budování právního státu a společnosti. Autor tohoto příspěvku tak s ohledem na (zejména) závěr tohoto odstavce zastává ten názor, že **ustanovení smluv o advokátní úschově jdoucí nad rámec § 1953 odst. 1 věty první o. z. odporují zákonu a zjevně narušují veřejný pořádek, a proto jsou absolutně neplatná.**

K posledně uvedenému došlo v úschovním řízení vedeném u Obvodního soudu pro Prahu 1 ve věci **37 Sd 87/2010**. V tomto případě podal navrhovatel (advokátní kancelář) dne 3. 12. 2010 návrh na složení peněžní částky do soudní úschovy, a to s odkazem na rozporná skutková tvrzení ostatních smluvních stran smlouvy o advokátní úschově a na ust. čl. II odst. 3 písm. iii) smlouvy o advokátní úschově, které advokátní kancelář v takovém případě zavazovalo složit peněžní prostředky do soudní úschovy (Obvodní soud pro Prahu 1 rozhodl o přijetí peněžní částky do soudní úschovy svým usnesením ze dne 19. 5. 2011).²¹ Oba potenciální příjemci pak nesouhlasili s vydáním předmětu úschovy druhému z nich, a proto jeden z nich podal žalobu, aby bylo rozhodnuto, že ten, kdo vydání odporoval, je povinen souhlasit s vydáním předmětu úschovy žadatelé (§ 185e zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění do 31. 12. 2013, nyní § 299 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních). V tomto řízení, které se dostalo až k Nejvyššímu soudu, pak ten v již zmíněném rozsudku ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. **21 Cdo 552/2015 (C 15657)** uzavřel, že podmínky uvedené v § 568 obč. zák. č. 40/1964 Sb. naplněny nebyly, čímž závazek advokátní kanceláře nezankl.

K téměř totožnému případu došlo v řízení vedeném u Okresního soudu v Příbrami ve věci **26 Sd 9/2016**. V tomto případě podal dne 6. 12. 2016 advokát návrh na přijetí peněžní částky do soudní úschovy, neboť mezi smluvními stranami vznikl spor o tom, jakým způsobem by se mělo s předmětem úschovy naložit (Okresní soud v Příbrami rozhodl o přijetí peněžní částky do soudní úschovy svým usnesením ze dne 5. 1. 2017). Odkázal se přitom na ust. čl. 3 odst. 4 smlouvy o advokátní úschově, které mu tento postup umožňovalo v situaci, dojde-li mezi zbylými smluvními stranami ke sporu ohledně předmětu úschovy. Toto řízení se však nedostalo do tak pokročilého stadia jako řízení předešlé, a proto již v rámci samotného úschovního řízení Krajský soud v Praze (jako soud odvolací) svým usnesením ze dne

30. 6. 2017, sp. zn. **24 Co 228/2017**, rozhodl, že nebyly dány podmínky uvedené v § 1953 odst. 1 větě první o. z., čímž nemohly nastat soluční účinky složením předmětu plnění do soudní úschovy.

Naložení s předmětem plnění v soudní úschově

V obou výše uvedených úschovních věcech, které probíhaly u Obvodního soudu pro Prahu 1 a Okresního soudu v Příbrami, vyšší soudy konstatovaly, že nebyly dány hmotněprávní předpoklady pro složení předmětu plnění do soudní úschovy. Vyjma toho, že nenastaly soluční účinky složení předmětu plnění do soudní úschovy, se musely soudy vypořádat se složitější, a především důležitější otázkou, a to jak naložit s peněžními prostředky v soudní úschově. Nejvyšší soud již ve svém dřívějším rozsudku²² uvedl, že příjemce ani přihlašovatel nemohou mít právo na vydání předmětu plnění, nenastaly-li soluční účinky složení předmětu plnění do soudní úschovy. V rámci řízení²³ o nahrazení souhlasu s vydáním soudní úschovy pak Nejvyšší soud uvedl, že **nebyly-li důvody pro složení plnění do soudní úschovy dány, rozhodne soud z úřední povinnosti o vrácení předmětu plnění složiteli, kterým měl v tomto případě Nejvyšší soud na mysli advokáta nebo advokátní kancelář.** Pochybení advokáta nebo advokátní kanceláře, kteří bez naplnění hmotněprávního předpokladu pro složení předmětu plnění do soudní úschovy předmět plnění i bez toho do soudní úschovy složí, se tedy nakonec napraví. Otázkou však je, za jakou dobu.

V řízení vedeném u Obvodního soudu pro Prahu 1 (37 Sd 87/2010) došlo k vydání usnesení o vrácení soudní úschovy složiteli – advokátní kanceláři dne 15. 6. 2017, kdy toto nabylo právní moci dne 14. 7. 2017.²⁴ Chybným postupem advokátní kanceláře tak oprávněný příjemce nemohl disponovat částkou ve výši cca 1,4 mil. Kč přibližně 6 let a 8 měsíců.²⁵ V případě řízení vedeného u Okresního soudu v Příbrami došlo k vydání usnesení o vydání soudní úschovy složiteli – advokátovi dne 15. 8. 2017 (toto usnesení zatím není pravomocné, neboť proti němu podal složitel – advokát odvolání). Nesprávným postupem advokáta tak oprávněný příjemce nemůže disponovat částkou ve výši 1 mil. Kč již přibližně 9 měsíců.

18 U institutů, jako je např. definice právního jednání, úprava přechodu či převodu vlastnického práva, dědická posloupnost nebo odpovědnost za škodu, je toto nepředstavitelné.

19 Lavický in P Lavický a kol.: Občanský zákoník I., Obecná část (§ 1–654), Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, str. 24 a 25.

20 Co se zdrojů, ze kterých Lavický vychází, týče, viz výše.

21 Viz usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 15. 6. 2017, sp. zn. 37 Sd 87/2010, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. 21 Cdo 552/2015 (C 15657).

22 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2014, sp. zn. 21 Cdo 3924/2013 (NS 7078/2014).

23 Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. 21 Cdo 552/2015 (C 15657).

24 Tuto informaci autor předkládaného textu zjistil na základě zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

25 Autor této statě předpokládá, že více než měsíc a půl po nabytí právní moci usnesení o vrácení soudní úschovy složiteli byla jmenovanému tato částka vrácena a ten ji předal oprávněnému příjemci.

Přezkoumávání návrhů ze strany soudů ve věci soudních úschov

K institutu soudní úschovy je nutné poznamenat to, že by se již z podstaty věci mělo jednat o **velmi rychlé řízení**, co se přijetí předmětu plnění do soudní úschovy týče, neboť opačný postup by vedl k oddalování zániku závazku ze strany dlužníka.²⁶ Ten by pak kolidoval s úmyslem zákonodávce. V tomto duchu se k řízení o soudní úschově vyjadřuje i konstantní judikatura. Lze se tak dočíst, že důvod úschovy a věcnou legitimaci účastníků soud z hlediska pravdivosti tvrzení složitela při rozhodování o přijetí do úschovy nepřezkoumává; vychází v tomto směru z tvrzení složitela a nezjišťuje, zda složitel je opravdu dlužníkem, zda příjemce je skutečně věřitelem, zda věřitel je skutečně nepřítomen, zda se věřitel opravdu ocitl v prodlení, zda tu byly důvodné pochybnosti, kdo je dlužníkovým věřitelem, nebo zda tu byl věřitel pro dlužníka skutečně neznámou osobou, popř. zda tu byl jiný zákonem stanovený důvod úschovy.²⁷ Tomu také odpovídá i text zákona o zvláštních řízeních soudních, kdy je v § 292 větě první a druhé stanoveno, že účastníkem (*rozuměj řízení – pozn. autora*) je do právní moci rozhodnutí o přijetí do úschovy složitel. **Kromě osoby složitela tak nemá na složení předmětu plnění do soudní úschovy vliv žádná jiná osoba.** Takto vymezený okruh účastníků urychlí samotný příjem plnění do soudní úschovy, neboť návrhu na složení předmětu plnění do soudní úschovy nemůže nikdo odporovat. Na druhou stranu tak dojde k jednostranné prezentaci věci soudu ze strany složitela.

Bányaiová²⁸ k přezkumu návrhu na přijetí předmětu plnění do soudní úschovy ze strany soudu uvádí, že **soud však posuzuje, zda z důvodů uváděných složitелеm vůbec může závazek podle hmotného práva zaniknout.**²⁹ Krajský soud v Praze ve svém rozhodnutí ze dne 30. 6. 2017, sp. zn. 24 Co 228/2017, konstatoval totéž, a to slovy, že soud bere v úvahu jen to, zda z důvodů uváděných složitелеm závazek podle hmotného práva může zaniknout podle § 1953 o. z.; zjistí-li, že důvod úschovy tu není, nebo již z tvrzení složitela vyplývá, že důvody tu nejsou dány, pak návrh zamítne.

Ve jmenovaném řízení Krajský soud v Praze pozname-

nal, že v dané věci je jak z návrhu na přijetí úschovy, tak i z usnesení o přijetí předmětu do úschovy soudu zjevné, že podmínky soudní úschovy podle ust. § 291 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních splněny nebyly.³⁰ Krajský soud v Praze³¹ pak na závěr konstatoval, že důvody, ve kterých spatřuje složitel pochybnosti o tom, kdo z označených příjemců je oprávněným věřitelem, proto dle názoru odvolacího soudu nelze podřadit pod žádný z důvodů uvedených v ust. § 291 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních, tak, aby mohly nastat soluční účinky úschovy. Soud prvního stupně podle odvolacího soudu nepostupoval správně, pokud přijal peněžní částku ve výši 1 000 000 Kč do soudní úschovy, neboť za této situace měl návrh složitela zamítnout; soud prvního stupně je proto z úřední povinnosti povinen rozhodnout o vrácení předmětu soudní úschovy složiteli.³² **Přezkum návrhu na složení předmětu plnění do soudní úschovy ze strany soudu je tak velmi omezený a týká se toliko hmotněprávních důvodů, které mohou vést k zániku závazku složitela – dlužníka.**

Možné nároky poškozených

Přijetím předmětu plnění do soudní úschovy při současném nenaplnění hmotněprávních podmínek pro zánik závazku může osobě, které předmět plnění podle práva náleží (dále též jako „oprávněný příjemce“, kdy k užití tohoto pojmu v citovaném významu došlo již výše v textu), způsobit nemalé škody. Nejenže nemůže po určitou dobu disponovat předmětem plnění, ale navíc se v rámci soudních řízení s tím spojených musí bránit postupu ostatních účastníků takových řízení. V několikrát zmíněném řízení vedeném u Obvodního soudu pro Prahu 1 ve věci 37 Sd 87/2010 trvalo 6 let a 8 měsíců, než byl předmět plnění vrácen složiteli (ten jej snad již vydal oprávněnému příjemci). Složitel – advokátní kancelář tak svým postupem nejen nedosáhl zániku svého závazku, ale navíc svým jednáním způsobil škodu oprávněnému příjemci a druhému subjektu, který se předmětu plnění po něm dožadoval. A v celé věci si nikterak nepomohl, neboť po vrácení předmětu plnění jeho osobě musí určit, komu předmět plnění skutečně náleží. Ve druhém řízení vedeném u Okresního soudu v Příbrami pod sp. zn. 26 Sd 9/2016 odvolací soud dokonce uvedl, že postup prvostupňového soudu při přijetí předmětu plnění do soudní úschovy byl chybný.

Složitelé v obou výše uvedených případech postupovali způsobem, který nebyl v souladu se smlouvou o advokátní úschově, resp. byl v souladu s jejími ustanoveními, která však byla absolutně neplatná. Tím tak porušili své povinnosti z těchto smluv, které jim ukládaly postupovat jiným způsobem, který by byl v souladu s objektivním právem.³³ Škoda, která tím vznikla oprávněným příjemcům, spočívala v tom, že po určité době nemohli disponovat předmětem plnění a že se museli ve všech souvisejících soudních řízeních bránit, na což pravděpodobně vynaložili nemalé finanční prostředky. Příčinná souvislost mezi jednáním složitelů a vznikem škody je podle autora tohoto textu evidentní. Rovněž neoprávněným příjemcům tím vznikla škoda spočívající v tom, že i oni museli vynaložit náklady za právní zastoupení ve všech souviseji-

26 Na základě osobní zkušenosti je autorovi tohoto textu známo, že od podání návrhu do vydání pravomocného usnesení soudu o přijetí předmětu plnění do soudní úschovy mohou uplynout pouze dva kalendářní dny.

27 Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2014, sp. zn. 21 Cdo 3924/2013 (NS 7078/2014), a ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. 21 Cdo 552/2015 (C 15657), případně Levý in K. Svoboda a kol., op. cit. sub 6 str. 562, m. č. 6.

28 Bányaiová in J. Švestka a kol., op. cit. sub 5, str. 449.

29 Srov. Drápal in L. Drápal, J. Bureš a kol.: Občanský soudní řád I, II., Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2009, str. 1365, m. č. 5.

30 Citované ust. § 291 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních opisuje důvody hmotněprávní, ale ne doslovně, kdy se terminologicky jedná o kombinaci hmotněprávní úpravy podle § 568 obč. zák. č. 40/1964 Sb. a § 1953 odst. 1 věty první o. z.

31 Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 30. 6. 2017, sp. zn. 24 Co 228/2017.

32 Viz výše.

33 Složitelé se však velmi pravděpodobně chtěli zbavit odpovědnosti za případné vydání peněz neoprávněnému příjemci, a tak radši složili peněžní prostředky do soudní úschovy s tím, že oni ani nejsou subjektem, který by byl oprávněn rozhodovat spory ostatních účastníků smlouvy o advokátní úschově.

cích sporech, které v podstatě (spolu)zavinili³⁴ svým nesprávným postupem složitelé. **Oprávnění i neoprávnění příjemci by se tak podle § 2913 odst. 1 o. z. mohli po složitelích domáhat náhrady škody.**

Otázkou je, zda nedošlo i k pochybení soudů. V řízení vedeném u Okresního soudu v Příbrami odvolací soud dokonce konstatoval, že postup prvostupňového soudu nebyl správný, když předmět plnění do soudní úschovy přijal.³⁵ Nejvyšší soud ve druhém úschovním řízení³⁶ tento názor explicitně nevyslovil, na druhou stranu ale řekl, že hmotněprávní důvody pro složení předmětu plnění do soudní úschovy dány nebyly. S ohledem na již uvedené, kdy se judikatura i komentářová literatura shodují v tom, že přezkum soudu, který rozhoduje o přijetí předmětu plnění do soudní úschovy, by měl spočívat v tom, jestli může dojít k zániku závazku podle pravidel hmotného práva, ani Obvodní soud pro Prahu 1 ve věci 37 Sd 87/2010 nepostupoval správně, neboť předmět plnění do soudní úschovy přijal.

Autor tohoto článku je proto toho názoru, že stát bude v tomto případě zavázán společně a nerozdílně se složiteli k náhradě škody ostatním účastníkům smluv o advokátní úschově, a to (analogicky) podle § 7 odst. 1 zák. č. 82/1998 Sb. (dále též jako „zákon o odpovědnosti za škodu“) ve spojení s § 2915 odst. 1 první půlvětou věty první o. z., neboť nebyť jednání alespoň jednoho z nich, k následku (= ke škodě) by nebylo došlo, a to i navzdory ust. § 8 odst. 1 věty první zákona o odpovědnosti za škodu. To říká, že nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím lze, není-li dále v zákoně o odpovědnosti za škodu stanoveno jinak, uplatnit pouze tehdy, pokud pravomocné rozhodnutí bylo pro nezákonnost zrušeno nebo změněno příslušným orgánem. Vojtek³⁷ k podmínce zrušení nebo změnění nezákonného rozhodnutí uvádí, že tato podmínka je natolik základní... a že ze zákona nelze nikterak dovodit, že by stát odpovídal za škodu způsobenou rozhodnutím, které nebylo zrušeno. S tím autor tohoto textu zásadně **souhlasí**. Na druhou stranu je tato situace velice specifická, neboť proti usnesení o přijetí předmětu plnění do soudní úschovy může podat odvolání toliko složitel. Příjemci (nebo příjemcům, je-li jich více) tento řádný opravný prostředek nepřislouží, neboť do právní moci usnesení o přijetí předmětu plnění do soudní úschovy není účastníkem řízení. I proto nebude příjemce oprávněn k podání dovolání, které může být podáno pouze proti některým pravomocným rozhodnutím odvolacího soudu (viz § 236 až 238a o. s. ř.). V úvahu by tak přicházelo podání ústavní stížnosti, ale ústavní práva ostatních účastníků řízení, byť i chybným usnesením o přijetí plnění do soudní úschovy, zřejmě porušena nebudou. Zákon o odpovědnosti za škodu tedy sice stanovuje nutnou podmínku změny nebo zrušení nezákonného rozhodnutí, ale v tomto případě takové rozhodnutí ani nemůže být získáno.³⁸

Český právní řád tak nezná žádný postup, který by mohl iniciovat účastník řízení nebo samotný soud, aby chybné usnesení o přijetí předmětu plnění do soudní úschovy mohlo být zrušeno nebo změněno. Je pravda, že ne každé pochybení státu dosahuje takové intenzity, aby za něj

byl stát hnán k odpovědnosti. Nicméně v obou výše uvedených případech soudy porušily své povinnosti, když nesprávně vyhodnotily návrhy složitelů, což vyústilo v rozhodnutí, které nemělo být vydáno a které prokazatelně způsobilo ostatním účastníkům škodu. Vzhledem ke shora uvedenému ve spojení s nemožností domoci se zrušení chybného usnesení o přijetí předmětu plnění do soudní úschovy se autor tohoto textu domnívá, že **odpovědnost státu by v tomto případě měla být dána, i když nebyla naplněna podmínka § 8 odst. 1 věty první zákona o odpovědnosti za škodu.**³⁹

Závěr

Institut soudní úschovy, který spočívá ve složení předmětu plnění dlužníkem do soudní úschovy se solučními účinky, bývá často ze strany advokátů (a advokátních kanceláří) nadužíván. Ti jsou totiž toho názoru, že téměř jakákoliv vágní textace smluv o advokátní úschově jim „umožňuje“ složit předmět advokátní úschovy do soudní úschovy v případě sporu ostatních smluvních stran advokátní úschovy o něj. Tak tomu ale není. **Vždy totiž musejí být dány hmotněprávní podmínky pro složení předmětu plnění do soudní úschovy podle § 1953 odst. 1 věty první o. z., aby takové složení mělo soluční účinky. Pakliže tyto podmínky dány nejsou, jejich závazek (závazek advokátů) trvá i dále. Jejich nesprávným postupem navíc může dojít ke vzniku škody na straně ostatních smluvních stran smlouvy o advokátní úschově, k jejíž náhradě budou povinni.** Proto by si dotyční advokáti měli vždy svůj zamýšlený postup řádně rozmyslet, zanalyzovat, případně jej prodiskutovat se zkušenějším kolegou, aby se tím vyhnuli vzniku eventuálních škod. Poskytování advokátních úschov je právem advokátů, ne jejich povinností. Těto skutečnosti by si měli být vědomi, a pakliže se k tomuto rozhodnou, pak by měli počítat se všemi možnými důsledky s tím spojenými, poruší-li své povinnosti.⁴⁰ ❀

34 Ke spoluzavinění složitelů viz níže.

35 Viz usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 30. 6. 2017, sp. zn. 24 Co 228/2017.

36 Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. 21 Cdo 552/2015 (C 15657).

37 P. Vojtek: Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci, Komentář, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2012.

38 Logika zákona o odpovědnosti za škodu je však správná, neboť hodnocení (ne)zákonnosti rozhodnutí jako předběžné otázky v každém řízení o náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím by tato řízení mj. neúměrně zatěžovala.

39 Čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod navíc o nutnosti zrušení nebo změny nezákonného rozhodnutí nehovoří. Tím však autor tohoto textu nevyjadřuje svůj nesouhlas s pravděpodobným záměrem zákonodárce, který adresátů právních norem vede k tomu, aby vždy hájili svá práva, a to užitím opravných prostředků v případě vydání nezákonného rozhodnutí. Ve výše uvedených konkrétních případech ale tento způsob obrany proti pochybením státu není k dispozici, a proto by odpovědnost státu za jeho jednání byla namístě.

40 Vedle soukromoprávních následků by se samozřejmě dalo hovořit o následcích veřejnoprávních ze strany České advokátní komory, v nejextrémnějších případech by nešlo s jistotou vyloučit ani postih podle norem trestního práva.

Právo obviněného na nahlížení do spisu – se zvláštním zaměřením na vazební řízení

V tomto příspěvku se zaměřím na ust. § 65 odst. 2 tr. řádu, podle něhož je možné ze závažných důvodů obhajobě nahlížení do spisu odepřít. Toto ustanovení nicméně nerozlišuje, zda se jedná o řízení vedené vazebně či nikoliv. Právě tato indiference je podrobena kritice. Jedná se přitom o problematiku, která byla v posledních letech vícekrát judikována ze strany ESLP (zejména vůči SRN) a stala se tam předmětem zvýšeného doktrinárního, judikaturního i legislativního zájmu. Text se zamýšlí nad tím, zda jsou poznatky ze SRN použitelné pro českou praxi. Závěrem pak otevírá otázku, nakolik jsou závěry o odepření přístupu do spisu při zásahu do práva na osobní svobodu aplikovatelné i na zásahy do dalších práv, a to i mimo trestní řízení – zejména pak v kontextu aktuálně diskutované otázky odepření přístupu do spisu v naturalizačním řízení.

Mgr. Pavel Kandalec, Ph.D., LL.M.,

působí na katedře ústavního práva a politologie PF MU v Brně.

Představení problému

V minulém příspěvku uveřejněném v BA č. 1-2/2018 na str. 39-44 byla v úvodu zavržena myšlenka, že by soudy mohly meritorně rozhodovat, aniž by se k tomu mohla vyjádřit osoba, o jejímž osudu je rozhodováno. Institut odepření nahlížení do spisu ve smyslu § 65 odst. 2 tr. řádu na první pohled tomuto požadavku nebrání – už jen z toho důvodu, že obviněný je tu zbaven práva na nahlížení do spisu jen po určité době, která končí nejpozději v okamžiku, kdy byl na konci vyšetřování, ještě před podáním obžaloby, upozorněn na možnost prostudovat spis. V samotném soudním řízení, ve kterém je rozhodováno o vině a trestu, již je tento problém minulostí, a případná argumentace obviněného tak může být vedena jen v tom ohledu, že pokud byl obviněný opravdu bez důležitých důvodů (a tedy nezákonně) zkrácen na svém právu nahlížet do spisu v přípravném řízení, otevírá se otázka přípustnosti některých důkazů provedených v takovém přípravném řízení.

Hlavní líčení, pokud je vedeno správně, je tedy vedeno již při plné znalosti spisu všemi zúčastněnými a je v něm zachována rovnost stran a „opravdu kontradiktorní proces“. Meritorní rozhodnutí soudu je tu pak učiněno za situace, kdy obviněný obsah spisu zná (s některými velmi úzce definovanými výjimkami, jako je např. totožnost utajeného svědka).

Soud nicméně někdy rozhoduje o osudu obviněného i v přípravném řízení. Asi nejmarkantnějším takovým rozhodováním je rozhodování soudu o vazbě. Děje se tak obvykle na samém počátku vyšetřování a nezřídka i v situaci, kdy bylo obviněnému právo na nahlížení do spisu odepřeno podle § 65 odst. 2 tr. řádu. Všimněme si, že toto ustanovení nečiní rozdíl mezi tím, zda je řízení vedeno nevazebně, anebo je pro obviněného navrhována vazba.

Výše zmíněná jistota, že meritorní soud bude vždy rozhodovat v situaci, kdy má obviněný již do spisu přístup, tu ovšem dostává trhliny. Soud rozhodující o vazbě sice není meritorním soudem rozhodujícím o vině a trestu, je ale soudem rozhodujícím o osobní svobodě obviněného. **Vazební soud tedy je meritorním soudem – kdy meritem je tu právě osobní svoboda obviněného.**

Podíváme-li se však, v jaké situaci se obviněný před vazebním soudcem někdy nachází, dojdeme k alarmujícímu zjištění – nejsou totiž neobvyklé situace, kdy je obviněnému odepřena možnost nahlédnout do spisu podle § 65 odst. 2 tr. řádu (a to často v plném rozsahu a bez odůvodnění). Přesto za této situace obviněný předstupuje před vazebního soudce. V tuto chvíli již na něj dopadá, na rozdíl od řízení, ve kterém vazba navrhována není, čl. 5 Úmluvy. Za situace, kdy má obviněný k dispozici toliko usnesení o zahájení trestního stíhání a případně též (často až těsně před začátkem vazebního zasedání předaný) návrh na vzetí do vazby, však nabývá celé vazební zasedání parodické podoby. Soudce rozhoduje na základě znalosti spisu předloženého mu státním zástupcem, objemný spis leží honosně před soudcem na stole, avšak obviněný ani jeho obhájce do něj nahlédnout nesmí. V tuto chvíli tento proces, myšleno toliko tento vazební proces, postrádá veškeré záruky kontradiktornosti řízení.

Relevantní judikatura ESLP

Že se nejedná jen o problém hypotetický, dokládá bohatá a nutno dodat, že i vcelku jednoznačná **judikatura ESLP** k této otázce. Pilotním rozhodnutím tu byl již téměř před třiceti lety případ *Lamy proti Belgii* z roku 1989. Na toto rozhodnutí navázal ESLP celou řadou dalších rozsudků.

V rozsudku ve věci *Lamy proti Belgii* ze dne 3. 3. 1989, stížnost č. 10444/83, v bodě 29 ESLP uvedl: „Přístup do spisu v této rozhodující procesní fázi, kdy měl soud rozhodovat o vazbě stěžovatele, byl pro stěžovatele nezbytný. Přístup by totiž obhájci stěžovatele umožnil poukázat na vyjádření a stanovisko spoluobviněného... Dle závěru soudu bylo proto nezbytné zmíněné dokumenty zpřístupnit, aby jimi mohla být efektivně zpochybněna důvodnost vazby.“

Na tento pilotní rozsudek navázala celá řada dalších rozsudků – rozsudek velkého senátu ESLP *Nikolova proti Bulharsku* ze dne 25. 3. 1999, stížnost č. 31195/96, bod 58, rozsudek ESLP *Schöps proti Německu* ze dne 13. 2. 2001, stížnost

č. 25116/94, bod 44, *Lietzow proti Německu* ze dne 13. 2. 2001, stížnost č. 24479/94, bod 44, *Garcia Alva proti Německu* ze dne 13. 2. 2001, stížnost č. 23541/94, bod 44, *Łaszkiwicz proti Polsku* ze dne 15. 1. 2008, stížnost č. 28481/03, bod 77, a rozsudek velkého senátu ESLP *Mooren proti Německu* ze dne 9. 7. 2009, stížnost č. 11364/03, bod 124. Ve všech těchto rozsudcích zaznívá v uvedených bodech shodný závěr: „*Soud připomíná, že zadržaná nebo uvězněná osoba má nárok na přezkoumání procedurálních a materiálních podmínek, které jsou nezbytné pro zákonnost zbavení její osobní svobody ve smyslu Úmluvy. Příslušný soud tedy musí zkoumat nejen soulad s procesními požadavky stanovenými vnitrostátním právem, nýbrž i důvodné podezření, o němž se zatčení opírá, a legitimitu na něj navazující vazby. Soud přezkoumávající vazbu musí poskytovat záručky soudního řízení. Toto řízení musí být kontradiktorní a musí zaručovat rovnost zbraní mezi oběma stranami – státním zástupcem a uvězněnou osobou. Rovnost zbraní není zaručena, pokud je obhájci obviněného odepřen přístup k těm dokumentům ve vyšetřovacím spisu, které jsou nezbytné pro účinné zpochybnění zákonnosti uvěznění jeho klienta.*“¹

V rozsudku *Migoń proti Polsku* ze dne 25. 6. 2002, stížnost č. 24244/94, bod 80, a shodně i v rozsudku *Shishkov proti Bulharsku* ze dne 9. 1. 2003, stížnost č. 38822/97, bod 77, se ESLP zamýšlí nad kolizi tohoto práva obviněného s veřejným zájmem na efektivním vyšetřování trestné činnosti: „*Soud si je vědom nutnosti potřeby vést vyšetřování účinně, což může vyžadovat, aby část doposud shromážděných informací zůstala utajena, a předešlo se tak případnému maření vyšetřování ze strany obviněného. Nicméně tento legitimní cíl nemůže ospravedlnit zásadní omezení práv obhajoby. Proto musí být obhájci obviněného odpovídajícím způsobem zpřístupněny informace, které jsou podstatné pro posouzení zákonnosti uvěznění.*“²

V rozsudku ve věci *Svipsta proti Lotyšsku* ze dne 9. 3. 2006, stížnost č. 66820/01, pak ESLP v bodě 129 dává jedno z nejpodrobnějších shrnutí práv obviněného ve vazebním řízení, přičemž ke zde pojednávané otázce uvádí: „*Ačkoliv mohou vnitrostátní orgány splnit tyto požadavky různými způsoby, zvolený způsob musí zajistit, že obhajoba bude seznámena se skutečnostmi a tvrzeními, které byly předloženy soudu, a bude mít možnost se k nim vyjádřit.*“³

Mezi tyto „*různé způsoby*“, jakými se obhajoba může seznámit s obsahem spisu, však nepatří pouhé ústní shrnutí obsahu spisu. Tento způsob „*nahlížení do spisu*“ totiž ESLP výslovně odmítl v případě *Mooren proti Německu*.⁴ Trefně se k tomu vyjadřuje německá doktrína: „*Vzhledem k tomu, že obsah spisu interpretují vyšetřovací orgány svým pohledem, tedy vidí jej skrze své brýle, a obhajoba naproti tomu může na základě informací získaných od obviněného dospět k jinému závěru, mohou být informace o obsahu spisu poskytnuty pouze tak, že bude obhajobě poskytnuta možnost do spisu nahlížet.*“⁵

SRN

Podívejme se nyní, jak na výše uvedenou opakující se judikaturu ESLP zareagovaly dva z dotčených států – SRN a Polsko.

Ustanovení německého trestního řádu v § 147 odst. 2 StPO v první větě (která nápadně připomíná ustanovení českého § 65 odst. 2 tr. řádu) stanoví: „*Dokud nebyl ve spisu zazna-*

menán konec vyšetřování, může být obhájci odepřeno nahlížení do spisu nebo do jeho částí, jakož i přístup k zajištěným důkazům, pokud by tím mohl být ohrožen účel vyšetřování.“

Právě toto ustanovení bylo aplikováno ve výše uvedených případech, ve kterých ESLP shledal, že se SRN dopustila porušení práva stěžovatele na svobodu a osobní bezpečnost ve smyslu čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Problémem přitom není samo zakotvení možnosti odepřít obviněnému přístup ke spisu, nýbrž to, že je tak činěno i v řízení, ve kterém se (meritorně) rozhoduje o zásahu do jeho základních práv.

Německá judikatura, doktrína, vláda a konečně i zákonodárce na tento problém zareagovali.

Judikatura Spolkového ústavního soudu se k této otázce vyjádřila již v roce 1994. Ve skutečnosti tehdy vlastně nešlo o reakci na ony výše zmíněné rozsudky ESLP vůči Německu (ty byly vydány až později), nýbrž byl reflektován pilotní případ *Lamy proti Belgii* z roku 1989. V usnesení ze dne 11. 7. 1994, sp. zn. 2 BvR 777/94,⁶ Spolkový ústavní soud konstatoval, že „*obhájci musí být sděleny ty skutečnosti a důkazy, o které soud opřel své rozhodnutí.*“⁷ Jak ovšem trefně upozorňují Beulke a Witzigmann,⁸ tato úvaha je logicky nedokonalá. Svůj závěr o odůvodněnosti vazby bude totiž vazební soud opírat především o osvědčující skutečnosti a důkazy. O případné části spisu, které by mohly hovořit ve prospěch obviněného, tedy vazební rozhodnutí opřeno nebude, a tyto části by tak ani nebyly obhajobě zpřístupněny. Dle uvedených autorů je tedy jediný logicky možný závěr právě opačný: „*Vazební soud může své rozhodnutí opřít jen o ty skutečnosti a důkazy, s nimiž se obhajoba měla možnost seznámit a vyjádřit se k nim.*“⁹

Pozdější judikatura Spolkového ústavního soudu se k právu obhajoby na přístup do spisu vyjadřuje již jednoznačněji. V usnesení ze dne 19. 1. 2006, sp. zn. 2 BvR 075/05,¹⁰ pod marg. č. 31 konstatoval: „*Nahlížení do spisu musí obviněnému umožnit přezkoumat, zda jsou označené důkazy úplné, byly řádně opatřeny a zaznamenány a jestli je jejich posouzení příslušným soudem přesvědčivé po stránce věcné i právní, anebo zda z nich lze naopak dovodit jiné závěry. Za tímto účelem musí být obviněnému zpřístupněn důkazní materiál stejným způso-*

1 „... which are essential in order effectively to challenge the lawfulness of his client's detention.“

2 „Therefore, information which is essential for the assessment of the lawfulness of a detention should be made available in an appropriate manner to the suspect's lawyer.“

3 „While the national authorities may satisfy this requirement in various ways, whatever method is chosen should ensure that the defence will be aware that observations have been filed and will have a real opportunity to comment thereon.“

4 Rozsudek ESLP *Mooren proti Německu* ze dne 13. 12. 2007, stížnost č. 11364/03, a na něj navazující rozsudek velkého senátu ESLP *Mooren proti Německu* ze dne 9. 7. 2009, stížnost č. 11364/03.

5 Cit. dle: Beulke, Witzigmann: Das Akteneinsichtsrecht des Strafverteidigers in Fällen der Untersuchungshaft, Neue Zeitschrift für Strafrecht (NSTZ) 2011, str. 257.

6 Rozhodnutí uveřejněno v časopisu Neue Juristische Wochenschrift (NJW) 1994, str. 3219-3220.

7 „Dem Verteidiger sind diejenigen Tatsachen und Beweismittel mitzuteilen, die das Gericht seiner Entscheidung zugrunde legen denkt.“

8 Beulke, Witzigmann, op. cit. sub 5, str. 254.

9 Tamtéž, str. 259.

10 Rozhodnutí uveřejněno v časopisu Neue Juristische Wochenschrift (NJW) 2006, str. 1048-1049.

*hem a stejně přehledně jako soudci.*¹¹ Zároveň dal Spolkový ústavní soud v tomto rozhodnutí pod marg. č. 32 najevo, že toto právo obhajoby je dáno již v abstraktní rovině, a není tedy třeba dokazovat, zda a které konkrétní důkazy skutečně onen spis obsahoval: „Není možné vyloučit, že kdyby stěžovatel znal důkazní situaci, mohl by se proti předmětnému zásahu (zde zajištění věci)¹² bránit účinněji a mohl by proti hodnocení těchto důkazů vznášet námítky.“

Rovněž německá doktrína neponechala tuto otázku nepovšimnutou¹³ a dospívá ke stejnému závěru – tedy že v případě vazebního rozhodování má obhajoba právo na přístup „... k těm dokumentům, které předložil státní zástupce soudci rozhodujícímu o vazbě. V opačném případě dojde k takovému porušení práva, které bude vyžadovat zrušení zatýkacího rozkazu.“¹⁴

Německá vláda na zmíněnou judikaturu ESLP mířící v řadě případů právě proti SRN reagovala bezprostředně tak, že v dalších řízeních před ESLP už tento problém ani nerozporovala a nabídla smírné urovnání – např. v případě *Kunkel proti Německu* tak ani nedošlo k vydání rozhodnutí a stížnost byla v důsledku smírného urovnání vyškrtuta ze seznamu stížností.¹⁵

Konečně pak na celý problém zareagoval i německý zákonodárce, když s účinností od 1. 1. 2010 doplnil znění ust. § 147 odst. 2 StPO o větu druhou, která zní: „Nachází-li se obviněný, v případech uvedených v odst. 1, ve vazbě nebo je v režimu zadržení a je pro něj vazba navrhována, musí být obhájci vhodným způsobem zpřístupněny informace, které jsou podstatné pro posouzení zákonnosti zásahu do jeho osobní svobody; zpravidla je třeba v takovém případě umožnit nahlížení do spisu.“

Německá praxe pak na tuto změnu zareagovala větší zdrženlivostí státních zástupců při podávání návrhů na vzetí obviněného do vazby, resp. načasováním realizování zása-

hů vůči vícero spolupachatelům tak, aby nebyl důvod již mezi nimi navzájem obsah spisu utajovat.¹⁶

Polsko

Rovněž v Polsku vyvolaly rozsudky ESLP vydané proti Polsku reflexi zákonodárce. Přístup obhajoby do spisu byl dle čl. 156 odst. 5 polského trestního řádu¹⁷ v přípravném řízení možný pouze se souhlasem vyšetřujícího orgánu. Je nasnadě, že takto formulovaná podmínka pro možnost nahlížet do spisu nemohla v případě přezkumu vazebního rozhodnutí před ESLP¹⁸ obstát.

Polský zákonodárce na tuto situaci zareagoval, když v souvislosti s velkou novelou polského trestního řádu (účinnou u většiny novelizovaných ustanovení od 1. 7. 2015) upravil celou řadu otázek, včetně této. Zajímavé je, že problematiku nahlížení do spisu ve vazebním řízení považoval za natolik naléhavou, že v tomto bodě byla dokonce stanovena dřívější účinnost změny – od 2. 6. 2014. Toto datum účinnosti přitom nebylo náhodné – právě v ten den uplynula lhůta pro implementaci směrnice, o níž bude pojednáno níže. Od uvedeného data byl do polského trestního řádu vložen nový odst. 5a u čl. 156, podle kterého: „V případě podání návrhu na vzetí obviněného do vazby nebo návrhu na její prodloužení mají v přípravném řízení obviněný a jeho obhájce právo být neprodleně seznámeni s těmi částmi spisu, o něž se tento návrh opírá, s výjimkou svědeckých výpovědí podle čl. 250 odst. 2b.“ Výjimka, na kterou je odkazováno, se přitom týká institutu utajených svědků.

Rovněž čl. 249a polského trestního řádu účinného od 1. 7. 2015 potvrdil tento přístup k oprávnění obhajoby nahlížet do spisu, když stanovil, že rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby nebo rozhodnutí o jejím prodloužení mohou být opřena pouze o důkazy, které byly zpřístupněny obviněnému a jeho obhájci. Uvedené ustanovení také zaručuje, že rozhodnutí o vazbě je možné opřít pouze o důkazy předložené obžalobou (soud je tedy striktně omezen procesní aktivitou prokurátora).¹⁹ Pokud by soud chtěl své rozhodnutí opřít i o jiné skutečnosti, mohou to být pouze skutečnosti svědčící ve prospěch obviněného.²⁰

Mezinárodní závazky České republiky versus realita

Z výše uvedeného je zřejmé, že právo obviněného na nahlížení do spisu v případech rozhodování o vazbě bývalo široce porušováno ve vícero evropských státech. Špičku ledovce tu tvoří celá řada výše citovaných rozsudků ESLP, ve kterých bylo konstatováno porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy ze strany Belgie, SRN, Bulharska, Polska a Lotyšska. Česká republika mezi státy, u nichž bylo konstatováno porušení práva obhajoby na nahlížení do spisu při samotném vzetí obviněného do vazby, zatím není – to je však spíše věcí náhody než kvality české úpravy a praxe. Naopak, ve srovnávací perspektivě vychází česká úprava jako jedna z nejproblematictějších.²¹

Judikatura českého Ústavního soudu je přitom v této otázce rozkolísaná – od zamítavého nálezu ze dne 17. 6. 2004, sp. zn. III. ÚS 239/04, po vyhovující náleze ze dne 28. 3. 2007, sp. zn. II. ÚS 336/06. I právě zmíněný vyhovující náleze je přitom v otázce práva na přístup obviněného do spisu ve vazebním řízení poněkud zdrženlivý a nedosahuje požadavků vyplývajících pro Českou republiku z mezinárodněprávních závazků.

11 „Die Akteneinsicht muss dem Beschuldigten auch dazu dienen können zu überprüfen, ob die bezeichneten Beweismittel vollständig und richtig verwendet und beschrieben wurden und ob ihre vom befassten Gericht dargelegte Bewertung und Einordnung in den sachlichen und rechtlichen Zusammenhang überzeugt oder andere Deutungen näher liegen. Dazu müssen dem Beschuldigten die Beweismittel auf die gleiche Art und Weise zugänglich und anschaulich sein wie dem Richter.“

12 Toto rozhodnutí se dokonce ani netýkalo zásahu do osobní svobody obviněného, nýbrž zásahu do jeho vlastnického práva. Východiska jsou tu nicméně stejná (k tomu viz níže).

13 P. Rau: Rechtliches Gehör auf Grund von Akteneinsicht in strafprozessualen Beschwerdeverfahren, Strafverteidiger Forum (StraFo) 2008, str. 9-15; D. Hagmann: Gewährnung von Akteneinsicht zwecks Verteidigung bei Untersuchungshaft des Beschuldigten, Strafverteidiger (StV) 2008, str. 475.

14 T. Park: Der Anspruch auf rechtliches Gehör im Rechtsschutzverfahren gegen strafprozessuale Zwangsmassnahmen, Strafverteidiger (StV) 2009, str. 279.

15 Rozhodnutí ESLP o vyškrtnutí ze seznamu stížností ve věci *Kunkel proti Německu* ze dne 2. 6. 2009, stížnost č. 29705/05. V tomto případě byla soudem akceptována německou vládou nabídnutá kompenzace ve výši 5 500 eur, <http://echnr.ketse.com/doc/29705.05-en-20090602/view/>.

16 Za tento postřeh děkuji dr. Wolfgangu Kreuzerovi, advokátovi v Mnichově.

17 Zákon ze dne 6. 6. 1997 (*Kodeks postępowania karnego*).

18 Rozsudek ESLP *Migoń proti Polsku* ze dne 25. 6. 2002, stížnost č. 24244/94.

19 V České republice naproti tomu není v praxi vyloučeno, že soud opírá své rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby o jiný z vazebních důvodů uvedených v § 67 tr. řádu, než navrhoval státní zástupce. Takový postup je z ústavněprávního hlediska problematický a tato otázka by zasluhovala samostatné pojednání.

20 Blíže srov. V. Jasiński: Polish Criminal Process after the Reform, Helsińska fundacja praw człowieka, Varšava 2015, str. 19, http://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2015/07/hfhr_polish_criminal_process_after_the_reform.pdf.

21 Legal Experts Advisory Panel (LEAP): Survey Report: Access to the Case File, březen 2015, <https://www.fairtrials.org/wp-content/uploads/Access-to-file-report.pdf>.

Určitou úroveň nahlížení do spisu sice zaručuje, ale stanoví ji toliko minimalisticky: „V řízení o návrhu na vzetí do vazby není tedy možné zcela vyloučit, aby obviněný (jeho obhájce) získal takové informace z vyšetřovacího spisu, které alespoň v minimální míře dodávají důvodnost jak zahájenému trestnímu stíhání, tak některému ze zákonných vazebních důvodů ... Ve vazebním řízení před soudem totiž obviněný musí mít možnost se v určité nezbytné míře a určitým způsobem seznámit s důkazním materiálem, na jehož základě je navrhováno omezení jeho osobní svobody vazbou.“

Tuto problematiku přitom v současné době upravuje též právo **Evropské unie**. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/13/EU ze dne 22. 5. 2012 o právu na informace v trestním řízení v čl. 7 shrnuje obecná pravidla na přístup obviněného k informacím o jeho obvinění. V odst. 1 citovaného článku jsou výslovně vytyčena pravidla pro přístup k těmto informacím v situaci, kdy je obviněný omezen na osobní svobodě: „Je-li určitá osoba zatčena a zadržena ve kterémkoli stadiu trestního řízení, zajistí členské státy, aby zatčené osobě nebo jejímu právníkovi byly zpřístupněny dokumenty související s daným případem, jež se nachází v držení příslušných orgánů a jež jsou nezbytné pro účinné napadení zákonnosti zatčení či zadržení podle vnitrostátního práva.“²² Tato práva uvedená v odst. 1 přitom nelze (na rozdíl od práv obviněného, který zbaven osobní svobody není, uvedených v odst. 2 a 3 citovaného článku směrnice) odepřít z důvodů uvedených v odst. 4, tedy proto, že by „poskytnutí tohoto přístupu mohlo vést k závažnému ohrožení života nebo základních práv jiné osoby nebo je-li toto odepření naprosto nezbytné za účelem ochrany důležitého veřejného zájmu, např. pokud by tento přístup mohl narušit probíhající vyšetřování nebo závažně ohrozit národní bezpečnost členského státu, v němž trestní řízení probíhá“.²³ Lhůta pro implementaci této směrnice uplynula 2. 6. 2014, aniž by český zákonodárce ve vztahu k této otázce učinil jakoukoliv změnu dosavadní právní úpravy. Již pouhá skutečnost, že směrnice zde obě situace rozlišuje (tj. práva obviněného při trestním stíhání obecně a práva obviněného při trestním stíhání spojeným s omezením osobní svobody), zatímco současné znění § 65 odst. 2 českého tr. řádu takto nečiní, zavdává pochybnost o souladu současné české úpravy s citovanou směrnicí. K tomuto závěru dospívá i srovnávací doktrína.²⁴

Ani poté, co již bylo nahlížení do spisu obviněnému umožněno, se tím toto jeho právo nevyčerpává, neboť se stejnou měrou vztahuje i na veškeré další materiály přibývající do spisu později. Je porušením požadavku na kontradiktornost řízení, pokud následně soud rozhoduje o vazbě na základě podkladů, které byly do spisu přidány později, a obviněný se k nim nemohl vyjádřit. V případě *Vecek proti České republice* ESLP shledal porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy v situaci, kdy při rozhodování o prodloužení vazby prvostupňový soud rozhodl o propuštění obviněného z vazby, státní zástupce podal proti tomuto rozhodnutí stížnost, tato stížnost nebyla obviněnému doručena a nadřízený soud pak této stížnosti státního zástupce vyhověl v neveřejném zasedání. ESLP tu konstatoval: „Soud je zde nucen zdůraznit právo obviněného jako účastníka řízení na to, aby byl seznámen se závěry státního zastupitelství – a tím spíše s jím podanou stížností – aby se mohl k vazbě vyjádřit za totožných podmínek jako státní zastupitelství ... Soud zdůrazňuje, že vzhledem k tomu, že obhajoba nebyla doručena stížností státního zástupce a ta se k ní nemohla vyjádřit, přičemž současně nebyl stěžovatel vyslechnut před nad-

řízeným soudem, který o této stížnosti rozhodl pouze na základě spisu, proběhlo řízení před tímto soudem zcela bez vědomí stěžovatele.“²⁵ Na toto rozhodnutí později odkázal i Ústavní soud, který ve skutkově obdobné věci shledal porušení zásady kontradiktornosti řízení (a tedy mj. i čl. 5 odst. 4 Úmluvy) v nálezu ze dne 18. 1. 2017, sp. zn. I. ÚS 3909/16.

Stejně tak je porušením práva zaručeného čl. 5 odst. 4 Úmluvy, pokud je nahlížení do spisu při rozhodování o vazbě umožněno, nicméně následně soud rozhodne tak rychle, že obhajoba nemá reálnou možnost na poznatky získané ze spisu reagovat způsobem umožňujícím ovlivnit rozhodování vazebního soudu. V případě *Lexa proti Slovensku* (č. 2) ESLP řešil situaci, kdy bylo o prodloužení vazby již rozhodnuto soudem prvního stupně. Proti tomuto rozhodnutí podal obviněný stížnost. Jeho obhájce následně požádal o nahlédnutí do spisu. Toto mu bylo umožněno 14. 1. 2003 od 9 do 12 hod. Ještě ten samý den však krajský soud rozhodl v neveřejném zasedání o zamítnutí stížnosti obviněného. ESLP konstatoval, že „ačkoliv bylo obhájci obviněného umožněno nahlížení do spisu, neměl ani on, ani obviněný prakticky žádnou možnost, ať už ústně, či písemně, přednést argumenty reagující na poznatky získané z tohoto nahlížení do spisu“.²⁶

Rovnost zbrání

V souvislosti s požadavkem na kontradiktornost řízení zaznívá i požadavek na **rovnost zbrání** mezi obžalobou a obhajobou. Pojem „rovnost zbrání“ je však zavádějící. Již na první pohled je jasné, že o absolutní rovnost zbrání tu nejde. Státní zástupce již ze své podstaty disponuje informacemi a mocenskými prostředky, které obviněný nemá. Na druhou stranu obviněný může mít informace, o které se se státním zástupcem podělit nechce, a to ani v budoucnu. V tom je mezi postavením obžaloby a obhajoby podstatný rozdíl – obviněný se může, na rozdíl od státního zástupce, rozhodnout, že bude informace, které má, navždy skrývat. Navíc státní zástupce, ačkoliv má teoreticky před soudem postavení protistrany obviněného, nemůže usilovat o odsouzení obviněného za každou cenu. Státní zástupce např. nesmí, na rozdíl od obviněného, odepřít souhlas se čtením úředních záznamů podle § 211 odst. 6 tr. řádu, pokud z nich vyplývají rozpory ve výpovědích svědků hovořících proti obviněnému – usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2016, sp. zn. 5 Tdo 974/2016, bod 17. Podobná myšlenka zaznívá též v bodě 21 usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 10. 2016, sp. zn. III. ÚS 2884/16.²⁷

22 Čl. 7 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/13/EU ze dne 22. 5. 2012 o právu na informace v trestním řízení.

23 Čl. 7 odst. 4 výše uvedené směrnice.

24 Op. cit. sub 21.

25 Rozsudek ESLP *Vecek proti České republice* ze dne 21. 2. 2013, stížnost č. 3252/09, body 61-63.

26 Rozsudek ESLP *Lexa proti Slovensku* (č. 2) ze dne 5. 1. 2010, stížnost č. 34761/03, bod 72.

27 „Situacím, kdy obviněný se čtením úředních záznamů souhlasí a státní zástupce nikoliv, je třeba věnovat zvýšenou pozornost. Zejména tehdy, pokud by takto úřední záznam pro nesouhlas pouze státního zástupce nebyl čten a dotyčná osoba by ani nebyla v řízení před soudem vyslechnuta, by bylo povinností soudu zohlednit tuto procesní taktiku státního zástupce při úvaze o vině obviněného. Jakkoliv totiž takto nečtený úřední záznam nemůže vůbec sloužit jako podklad pro rozhodnutí soudu o vině, může být jeho existence spolu s nesouhlasem státního zástupce s jeho přečtením podkladem při úvaze, zda je za takových okolností vina obviněného skutečně prokázána bez důvodných pochybností.“

Rovnost zbraní tedy nelze chápat jako rovnost absolutní (ta naopak většinou dána není), ale jako rovnost zbraní nutnou k zajištění spravedlivého procesu. Pojem „spravedlivý proces“ je ovšem pojmem, který vydá (a také vydal) na celou knihu.²⁸ Pro účely zde pojednávané problematiky z něj lze dovodit, že státní zástupce nemůže bojovat zbraněmi, které pro obhajobu nejsou viditelné. Z toho vyplývá závěr, že obviněný musí dostat příležitost se vyjádřit ke všem skutečnostem a argumentům, které státní zástupce předkládá soudu. **Pokud je státním zástupcem předložen nějaký skrytý argument navíc, o němž obviněný neví, pak problém není v tomto argumentu (v této „zbraň“) samotném, nýbrž v tom, že obviněný tento argument („zbraň“) ani nevidí.** Boj je tu tak vlastně paralelně veden na dvou kolbištích – jednak před soudcem za přítomnosti státního zástupce i obviněného, a jednak mezi státním zástupcem a soudcem. Na toto druhé kolbiště ovšem není obviněný přizván vůbec.

Možné řešení z pohledu státního zástupce

Problém není samotná existence ust. § 65 odst. 2 tr. řádu, to totiž lze při dodržení principu proporcionality popsaného shora interpretovat ústavně konformně. Problémem je naopak to, co v tomto ustanovení není – totiž úprava nahlížení do spisu určená speciálně pro vazební řízení. Aplikace současného znění ust. § 65 odst. 2 tr. řádu přichází v úvahu pouze v přípravném řízení obecně, v řízení před vazebním soudem už nicméně obstat nemůže. Pokud je trestní řízení vedeno nevazebně, má státní zástupce samozřejmě možnost, při respektování požadavků proporcionality, nahlížení do spisu obviněnému odepřít. Pokud však tento spis (celý) předloží soudci rozhodujícímu o vazbě, pak se celý tento spis stává tím, o co bude vazební soudce opírat své rozhodnutí. A požadavku, aby obviněný měl přístup k informacím, které jsou nezbytné pro posouzení zákonnosti uvěznění, jak požaduje výše citovaná judikatura ESLP, lze dostát jediné tak, že bude obhajobě umožněno nahlížení právě do tohoto spisu – který leží před soudcem při vazebním zasedání na stole.

To ovšem neznamená, že pokaždé, když je v dané trestní kauze navrhována vazba, má obhajoba právo na přístup k celému spisu. **Pokud je totiž státní zástupce přesvědčen o tom, že některé části spisu v této fázi vyšetřování nelze obviněnému zpřístupnit – např. proto, že jsou z nich seznatelné připravované kroky ve vyšetřování, pak tohoto cíle může dosáhnout tak, že je vůbec nepředloží soudci rozhodujícímu o vazbě.** Tím sice státní zástupce sníží šance na to, aby bylo soudem o jeho návrhu ohledně vazby rozhodnuto kladně, toto rozhodnutí soudu však bude v každém ohledu opřeno o skutečnosti, ke kterým se měl obviněný možnost v plném rozsahu vyjádřit, a bude tak vyhovovat požadavkům vyplývajícím z Úmluvy. Opačný přístup ve skutečnosti znamená, že soudce často rozhoduje o vazbě mj. i na základě poznatků policejních orgánů o tom, co teprve zamýšlejí realizovat v budoucnu. A právě proto, že se jedná o dosud nereali-

zované kroky, je třeba je před obviněným utajit. Pak ale není přípustné tyto budoucí záměry předkládat soudu.

Jakkoliv může tento požadavek znít příliš vstřícně ve vztahu k obhajobě, je třeba mít na paměti, že je vyvážen skutečností, že do vazby lze vzít obviněného za splnění mnohem nižší úrovně jistoty o oprávnění jeho trestního obvinění, než je tomu při odsuzujícím rozsudku. Při vzetí do vazby není třeba prokázat vinu obviněného „bez důvodných pochybností“, jako je tomu v případě odsuzujícího rozsudku, ale postačuje tu toliko existence důvodného podezření ve smyslu dovětku § 67 tr. řádu. Jak trefně poznamenal Ústavní soud: „... *nad legitimitou vazby se vždy vznáší příslovečný Damoklův meč. I vazba, která byla uložena způsobem zcela souladným se zákonem, se totiž může posléze ukázat nespravedlivou, zejména je-li nakonec konstatováno, že se skutek nestal, nebo se neprokáže, že jej spáchal obviněný. Vazba, byť je pouze a výhradně institutem zajišťovacím, představuje pro obviněného obdobný, ne-li větší zásah do osobní svobody jako výkon trestu odnětí svobody.*“ Je tedy samozřejmostí, aby o takto výrazném zásahu bylo rozhodnuto ve „skutečně kontradiktorním“ procesu. Výše uvedená rozhodnutí ESLP ostatně pro jiný závěr ani nedávají prostor.

Státní zástupce tedy může předložit vazebnímu soudu jen neúplný spis, ze kterého vytrídí ty části, jejichž zpřístupnění obviněnému brání důležité důvody ve smyslu § 65 odst. 2 tr. řádu. Zdůrazněme na tomto místě, že **takto nesmí být před obviněným utajovány ty skutečnosti a důkazy, které by naopak svědčily v jeho prospěch.**

ESLP dal vícekrát najevo, že jeho judikatura, je-li přesná, jasná a obsahuje poučení, by měla být respektována všemi státy, tedy nejen oním státem, vůči němuž konkrétní rozsudek směřoval. Rozsudky ESLP tak slouží nejen k rozhodnutí případu, který mu byl předložen, ale mají širší význam – objasnit, rozvinout a garantovat dodržování Úmluvy, a přispět tak k tomu, aby státy plnily závazky, které převzaly jako smluvní strany Úmluvy. Někdy se v této souvislosti mluví o tzv. **interpretační moci rozsudků.** Pro respektování rozsudků ESLP mluví též čistě praktické důvody – vyhnout se odsouzení pro porušení Úmluvy, které hrozí, nebudou-li vyvozeny důsledky z judikatury ESLP při adaptaci vnitrostátního práva.²⁹

Příkladem této interpretační moci rozsudků ESLP je i výše citovaná judikatura německého Spolkového ústavního soudu reagující na případ *Lamy proti Belgii*. Nakořik je judikatura ESLP v otázce práva obviněného na nahlížení do spisu reflektována soudy v České republice, ukáží až případné rozsudky konstatující porušení tohoto práva. To je ostatně problém řady výzkumů, když převážně pracují jen s onou špičkou ledovce viditelnou nad hladinou – tj. s případy, u nichž byli účastníci natolik agilní, že svůj případ dovedli až před soudy. Ona masa případů pod hladinou zůstává na první pohled neviditelná a lze ji poodkrýt jen důkladnější analýzou běžných případů.

Přesah do dalších práv

V předchozí části byla problematika práva obviněného na nahlížení do spisu zúžena na řízení o vazbě, tedy na situaci, kdy soudy rozhodovaly o zásahu do základního práva na osobní svobodu. Vycházíme-li ovšem z teze, že všechna základní práva jsou si *prima facie* rovnocenná,³⁰ pak je těžké přijmout závěr,

28 Čeští čtenáři si mohou takovou knihu vychutnat především zásluhou Pavla Molka – P. Molek: *Právo na spravedlivý proces*, Wolters Kluwer ČR, Praha 2012.

29 Podrobněji viz B. Repík: *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*, Orac, Praha 2002, str. 26.

30 D. Kosař: *Kolize dvou základních práv v judikatuře Ústavního soudu ČR*, *Jurisprudence* č. 1/2008, str. 3-19.

že u ostatních zásahů do základních práv toto právo dáno není.

Německý Spolkový ústavní soud již připustil, že výše uvedená východiska ohledně práva obhajoby na nahlížení do spisu ve vazebním řízení jsou aplikovatelná i při zásazích do dalších základních práv – v případě příkazu k domovní prohlídce³¹ a rozhodnutí o zajištění věci.³² V této souvislosti je odbornou literaturou kritizováno, že německý zákonodárce výslovně upravil privilegiovaný přístup obhajoby ke spisu v § 147 odst. 2 věty druhé StPO pouze pro případ zásahu do práva na osobní svobodu, a nikoliv i v případě zásahu do jiných práv.³³

Tímto se otevírá otázka, zda a v jakém rozsahu se výše uvedené závěry týkají i jiných rozhodnutí, při nichž jsou dotčena základní práva jednotlivce, a ten nemá v onom řízení přístup do spisu. Aktuálně se o této otázce diskutuje v souvislosti s ust. § 22 odst. 3 zák. č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky, podle nějž: „V případě, že v řízení vyjde na základě stanoviska Policie České republiky nebo zpravodajské služby, které obsahuje utajované informace, najevo, že žadatel ohrožuje bezpečnost státu, jeho svrchovanost a územní celistvost, demokratické základy, životy, zdraví, nebo majetkové hodnoty, v odůvodnění rozhodnutí se pouze uvede, že k zamítnutí žádosti došlo z důvodu ohrožení bezpečnosti státu.“ To už je však problematika zasluhující samostatné pojednání.³⁴

31 Usnesení Spolkového ústavního soudu ze dne 4. 12. 2006, sp. zn. 2 BvR 1290/05, a ze dne 9. 9. 2013, sp. zn. 2 BvR 533/13.

32 Usnesení Spolkového ústavního soudu ze dne 19. 1. 2006, sp. zn. 2 BvR 1075/05 (NJW 2006, 1048, 1049).

33 R. Michalke: Reform der Untersuchungshaft – Chance vertan? Neue Juristische Wochenschrift (NJW) 2010, str. 18.

34 Blíže srov. závěry výzkumu Naturalizace v České republice (GA15-07626S) přístupné na: naturalizace.law.muni.cz.

Závěr

V případech, kdy je soudem rozhodováno o vazbě obviněného, dopadají na toto rozhodování záruky kontradiktornosti řízení, neboť jde o meritorní rozhodnutí o zásahu do základního práva na osobní svobodu jednotlivce. To mj. znamená, že soudce může rozhodovat jen na základě těch skutečností, které byly v tomto řízení zpřístupněny obviněnému. Ust. § 65 odst. 2 tr. řádu se tedy v řízení o rozhodování o vazbě neuplatní. K tomuto závěru dospěl ESLP v řadě rozsudků proti SRN, Polsku, Bulharsku a Lotyšsku. Některé tamní úpravy na tento judikaturní vývoj reagovaly a výslovně upravily právo obviněného na nahlížení do spisu ve vazebním řízení. V něm je třeba obviněnému zpřístupnit spis ve stejném rozsahu a stejně přehledně jako soudci rozhodujícím o vazbě. Právní úprava i praxe v České republice má v tomto ohledu značné nedostatky, které optikou výše uvedených standardů nemohou obstát. Navíc je česká úprava § 65 odst. 2 tr. řádu v případech rozhodování o vazbě ve zjevném rozporu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2012/13/EU ze dne 22. 5. 2012 o právu na informace v trestním řízení, pro jejíž implementaci uplynula lhůta již 2. 6. 2014, aniž by na to český zákonodárce jakkoliv reagoval. Nabízí se přitom řešení – pokud v trestním řízení vedeném vazebně přetrvávají důvody pro utajení některých skutečností před obviněným, může obžaloba tyto části spisu vytržít a soudu při rozhodování o vazbě předložit jen neúplný spis, do něhož obviněný přístup mít bude. Takto vyčleněny však nesmí být skutečnosti svědčící ve prospěch obviněného. ❖

Tento příspěvek vznikl v rámci výzkumu Naturalizace v České republice (GA15-07626S).

Vlastnické právo k výnosu z trestné činnosti

Jednu z posledních novelizací trestního řádu¹ přinesl zákon č. 55/2017 Sb.,² který zásadním způsobem změnil úpravu zajišťovacích prostředků, když mj. zavedl legální definici výnosu z trestné činnosti. Právní jistota, kterou s sebou tato legální definice přináší, je důležitá pro rozhodování o zajištění věci v průběhu trestního řízení, pro něž je klíčové právě určení, zda daná věc výnosem z trestné činnosti je, či není. V této souvislosti je zásadní posouzení, zda výnos z trestné činnosti tvoří majetek osoby ve smyslu ust. § 47 a 347 tr. řádu. Účelem tohoto článku je proto shrnout dosavadní judikaturu k této problematice a zodpovědět otázku, zda je možné nabýt vlastnické právo k výnosu z trestné činnosti.

Mgr. Milan Kučera

působí v CÍSAŘ, ČEŠKA, SMUTNÝ s. r. o., advokátní kancelář.

Výnos z trestné činnosti byl zák. č. 55/2017 Sb. definován v ust. § 77b odst. 1 písm. c) tr. řádu jako věc důležitá

pro trestní řízení, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za trestný čin nebo byla, byť jen zčásti, nabyta za věc získanou trestným činem nebo za věc tvořící odměnu za trestný čin, včetně plodů a užitků.³

Definice výnosu z trestné činnosti v judikatuře

Dosavadní definici bylo na základě nálezu Ústavního soudu ze dne 5. 10. 2011, sp. zn. I. ÚS 3150/10, možné shrnout tak, že výnosem z trestné činnosti jsou věci či jiné majetkové hodnoty získané trestným činem a dále také věci a ma-

jetkové hodnoty nabyté, byť jen zčásti, za věci dle předchozí věty, nebo za věci či majetkové hodnoty tvořící odměnu za trestný čin. V této souvislosti Ústavní soud konstatoval, že „*právě majetek získaný trestným činem značí současně (zrcadlově obráceně) úbytek majetku na straně poškozeného, tedy škodu*“.

Následně Ústavní soud ve své rozhodovací praxi reagoval na směrnici Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. 4. 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii (dále jen „Směrnice“). V usnesení ze dne 17. 2. 2015, sp. zn. II. ÚS 369/15, totiž svoji definici výnosu z trestné činnosti rozšířil, když konstatoval, že se jedná „*o jakékoliv obohacení z páchané trestné činnosti*“.^{4, 5} Taková definice je přitom přílehlavá pro tzv. sekundární výnosy z trestné činnosti, tj. výsledky zhodnocení původního (primárního) výnosu z trestné činnosti⁶ v rámci obchodní, investiční či jiné obdobné činnosti. Ačkoliv to tedy nemusí být na první pohled zřejmé, přináší legální definice výnosu z trestné činnosti vítané zpřesnění výkladu tohoto pojmu, který je postaven najisto a v souladu s evropským právem.

- 1 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. řád“).
- 2 Zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (dále jen „zák. č. 55/2017 Sb.“).
- 3 Dle ust. § 491 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), je plodem to, co věc pravidelně poskytuje ze své přirozené povahy, a to bez ohledu na příčinění člověka (tj. věci hmotné). Užitek je to, co věc pravidelně poskytuje ze své právní povahy (např. nájemné či renta).
- 4 Shodně definoval pojem výnos z trestné činnosti Ústavní soud v nálezu ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. III. ÚS 2301/2015, přičemž vycházel z Úmluvy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (publikované sdělením Ministerstva zahraničních věcí pod č. 33/1997 Sb.).
- 5 Taková definice přitom, byť ne výslovně, zahrnuje rovněž plody a užitky pocházející z věci získané trestným činem nebo jako odměna za něj.
- 6 Sekundární výnosy z trestné činnosti lze označit za zpeněžené primární výnosy, které sice vznikají již legálně (např. obchodní či investiční činnosti), ale původem jsou z nezákonného zdroje, který je tímto způsobem legalizován.
- 7 Srov. P. Koukal: § 495 [Majetek a jmění], In: P. Lavický a kol.: Občanský zákoník I., Obecná část (§ 1 654), 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, str. 1750.
- 8 Definice věci z pohledu trestního práva je odlišná, neboť dle ust. § 134 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. zákoník“), se ustanovení o věcech vztahují i na živá zvířata a zpracované oddělené části lidského těla. Z pohledu zajišťovacích prostředků se přitom jedná o zásadní změnu, a to zejména v případě živých zvířat, ke kterým, ač nejsou věcmi v právním smyslu, lze nabýt vlastnické právo, a tedy mohou představovat majetek obviněného. Vracení/vydvání zpracovaných částí lidského těla ve smyslu ust. § 80 odst. 1 tr. řádu sice nelze vyloučit, ale počet takto specifických případů – pokud se vůbec vyskytly – je zcela marginální.
- 9 V. Dvořák: Výnosy z trestné činnosti, 1. vydání, Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, Praha 2010.
- 10 Šugár rovněž hovoří o nabytí majetkové hodnoty, která byla ovšem z trestních předpisů vypuštěna v návaznosti na občanský zákoník, který je zahrnuje mezi věci nehmotné ve smyslu ust. § 496 odst. 2 o. z. Pojem „jiná majetková hodnota“ byl z trestních předpisů vypuštěn novelou č. 86/2015 Sb., která rovněž zavedla legislativní zkratku „majetek“ – dle důvodové zprávy za účelem zjednodušení terminologie užívané v souvislosti se zajišťovacími prostředky (a zák. č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věci v trestním řízení a o změně některých zákonů).
- 11 J. Šugár a kol.: Finanční šetření v trestním řízení, 1. vydání, Vysoká škola finanční a správní, Praha 2015, edice EUPRESS [online], [cit. 14. 11. 2017], dostupné z: https://is.vsfcs.cz/repo/5208/Finanncni_setreni_v_trestnim_rizeni.pdf.
- 12 V uvedeném případě je dobrou víru povinen prokázat nabyvatel věci, čímž dochází k prolomení zásady dle ust. § 7 o. z., dle níž se dobrá víra předpokládá.

Identifikace výnosu z trestné činnosti

Před posouzením, jestli je možné nabýt vlastnické právo k výnosu z trestné činnosti, je nezbytné zabývat se související otázkou, zda jej lze zahrnout do majetku dané osoby. Dle ust. § 495 o. z. tvoří majetek souhrn všeho (aktiv), co osobě patří, tj. v podstatě všechny věci v právním smyslu (dle ust. § 489 o. z.).^{7, 8}

Základní otázkou tedy je, zda je možné výnos z trestné činnosti považovat za něco, co patří do majetku obviněného, resp. zda k němu lze nabýt vlastnické právo. Posouzení této otázky je přitom zcela zásadní pro postup orgánů činných v trestním řízení (či soudu) při rozhodování o věcech/majetku v trestním řízení. Předmětem procesu identifikace výnosu z trestné činnosti je proto zjištění, zda byla daná věc získána trestným činem nebo jako odměna za jeho spáchání, a to bez ohledu na to, zda přímo nebo zprostředkovaně.⁹

V této souvislosti lze odkázat na Šugára, který uvádí, že identifikaci výnosu z trestné činnosti je nutné provést ve dvou fázích, tj.

- (i) objektová (ekonomická) identifikace, a
- (ii) identifikace právní.

Budeme-li identifikovat výnos z trestné činnosti z pohledu využití zajišťovacích prostředků, bude postup takřka stejný. V první fázi bude provedena analýza způsobu, jakým věc¹⁰ vznikla, tj. „*zda byla vyrobena trestným činem, nebo trestnou činností získána jako majetkový prospěch nebo odměna za trestný čin, případně byla odejmuta z dispozice oprávněného vlastníka (držitele apod.)*“.¹¹ Výsledkem této definice bude z praktického pohledu určení, zda je danou věc možné kvalifikovat jako výnos z trestné činnosti ve smyslu ust. § 77b odst. 1 písm. c) tr. řádu.

V případě identifikace výnosu z trestné činnosti pro účely rozhodování o zajišťovacích prostředcích tak bude jediný rozdíl oproti výše uvedenému postupu spočívat pouze v rozdílném účelu druhé fáze identifikace. Šugár ji provádí za účelem posouzení, zda k nabytí dané věci došlo v přímém důsledku jednání, které naplňuje skutkovou podstatu trestného činu, pro nějž je trestní řízení vedeno. Pro účely zajištění či „přezajištění“ však bude podstatné posouzení, zda k dané věci nabytí obviněný vlastnické právo.

Nabytí vlastnického práva od neoprávněného

Otázku nabytí vlastnického práva trestněprávní předpisy neupravují, tudíž nezbyvá než vycházet z ust. § 1109 až 1113 o. z., a to včetně generální klauzule, kterou do českého právního řádu přinesla až rekonstrukce občanského práva. Ačkoliv je tento problém v praxi řešen poměrně často, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, generální klauzuli neobsahoval. Nedostatek zákonné úpravy byl ovšem kompenzován bohatou rozhodovací praxí a odbornou literaturou, jejichž závěry byly následně vtěleny právě do generální klauzule.

Vlastníkem movité věci se dle generální klauzule (ust. § 1111 o. z.) stane ten, kdo prokáže dobrou víru¹² v oprávnění převodce převést vlastnické právo k věci, přičemž původní vlastník nepozbyl věc ztrátou nebo činem povahy úmyslného trest-

ného činu. Ani čtyři roky od účinnosti občanského zákoníku však nebyla judikaturně dořešena otázka, zda lze prokázat pozbytí věci v důsledku činu povahy úmyslného trestného činu výhradně prostřednictvím pravomocného odsuzujícího rozsudku. S ohledem na díkci ust. § 1111 o. z., který striktně nevyžaduje spáchání úmyslného trestného činu, ale toliko činu povahy trestného činu, by neměl být odsuzující rozsudek nezbytným předpokladem pro aplikaci, resp. zabránění aplikace generální klauzule. V této souvislosti Tégl a Zajíc rovněž poukazují¹³ na skutečnost, že civilnímu soudu nic nebrání, aby v případech, kde nebylo trestním soudem pravomocně rozhodnuto, pro účely aplikace generální klauzule tuto otázku posoudil sám jako otázku prejudiciální.¹⁴

Relevanci výše uvedených závěrů dokládá rovněž vznikající judikatura, neboť Okresní soud ve Zlíně konstatoval, že dobrá víra žalobce musí být posuzována vzhledem ke všem okolnostem. „*Je proto třeba v každém jednotlivém případě stanovit, jakou míru opatrnosti lze na nabyvateli spravedlivě požadovat, přičemž nelze vycházet izolovaně z § 7 [o. z.], když dobrou víru musí prokázat ten, kdo se jí dovolává.*“¹⁵ Okresní soud ve Zlíně své závěry dále podrobně odůvodňuje, když uvádí, že s ohledem na skutečnost, že dobrá víra vyjadřuje subjektivní přesvědčení nabyvatele věci, je třeba ji posuzovat objektivně a s ohledem na stanovení míry požadované opatrnosti rozlišovat povahu konkrétního obchodu¹⁶ (způsobu nabytí).¹⁷ Jak uvádí dále rozsudek OS ve Zlíně: „*Dobrá víra plyne ze souhrnu skutečností, které jsou z hlediska informací o oprávnění převodce v souladu a vzájemně se nevylučují. Jestliže nějaká z okolností je způsobilá přesvědčení reálně narušit, je k naplnění požadavku dobré víry vyžadována další aktivita k vyvrácení pochybností, tedy je na nabyvateli, aby pochybnosti vyvrátil detailnějším prověřováním.*“

V rámci trestního řízení je pak třeba dobrou víru v oprávnění převodce převést vlastnické právo k věci nezbytně posuzovat mj. s ohledem na Směrnici, neboť její čl. 5. obsahuje vyvratitelnou domněnku, že věc pochází z trestné činnosti v případě, že hodnota majetku je neúměrná zákonnému pří-

jmu odsouzeného. Tuto vyvratitelnou domněnku lze aplikovat rovněž na případ nabytí vlastnického práva od neoprávněného, kdy je možné nedostatek dobré víry shledat právě ve chvíli, kdy byla věc nabyta za neúměrně nižší protihodnotu, než je její reálná hodnota. Na tento závěr by pak logicky navazovalo ust. § 1112 o. z., dle kterého se **vlastnického práva ani dobré víry svého předchůdce nemůže ke svému prospěchu dovolat ten, kdo získal movitou věc s vědomím, že vlastnické právo bylo nabyto od neoprávněného.**¹⁸

Závěr

Na základě provedení rozboru občanskoprávní problematiky nabývání vlastnictví od neoprávněného je možné dojít k závěru, že nabytí vlastnického práva k výnosu z trestné činnosti není možné.¹⁹

Z výše uvedeného dále vyplývá, že závěr o charakteru věci (tj. zda se jedná o výnos z trestné činnosti, resp. zda vlastnické právo k této věci svědčí obviněnému) by orgány činné v trestním řízení měly činit již v průběhu vyšetřování. Takový postup ve vztahu k poškozenému²⁰ umožňuje nejen efektivní rozhodování o dalším osudu zajištěných věcí, ale zároveň již nyní tvoří implicitní podmínku dalšího procesního postupu. Na posouzení, zda je daná věc výnosem z trestné činnosti, resp. zda k ní obviněný nabyl vlastnické právo či nikoliv, totiž závisí rozhodnutí, zda je možné (za splnění zákonných podmínek) věc poškozenému vydat dle ust. § 80 tr. řádu nebo zda bude zajištěna²¹ v jeho prospěch dle ust. § 47 tr. řádu. Otázka vlastnického práva je v neposlední řadě rovněž nezbytným předpokladem pro rozhodnutí o ukládaném trestu, tzn., zda může být ve vztahu k dané věci uložen trest jejího propadnutí (ať již samostatně, nebo v rámci trestu propadnutí majetku či jeho části) nebo zda je možné z této věci uspokojit nárok poškozeného na náhradu škody. ❀

Švýcarský advokát v Praze

Dr. iur. Julius Effenberger
evropský usazený advokát, člen ČAK
Malá Štupartská 6, 110 00 Praha 1
(u advokátní kanceláře Novický Mejzlík)
tel. 731 016 258

www.effenberger-law.com

mail@effenberger-law.com

inzerce

- 13 P. Tégl, J. Zajíc: Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabývání od neoprávněného, *Právní rozhledy* č. 4/2016, str. 120-129.
- 14 „*Zákon nepodmiňuje ochranu vlastníka proti dobrověrnému nabyvateli tím, že zcizitel byl pravomocně uznán vinným ze spáchání úmyslného trestného činu, resp. že byl za takový čin odsouzen.*“ Zdroj: tamtéž.
- 15 Rozsudek Okresního soudu ve Zlíně ze dne 31. 8. 2016, sp. zn. 6 C 198/2015 (dále jen „rozsudek OS ve Zlíně“).
- 16 V této souvislosti lze s odkazem na rozsudek OS ve Zlíně uvést mj. právě ověření, že věc není prodávána za neobvykle nízkou cenu a že k ní má její převodce všechny náležité doklady.
- 17 Dle předmětného rozsudku OS ve Zlíně tak „[v] tomto ohledu lze mít za to, že se nelze spokojit s pouhým prohlášením prodávajícího o tom, že je vlastníkem, byť v obecné rovině lze odkázat na zásadu ochrany osob jednajících ve víře v druhou stranou prezentovaný stav“.
- 18 Naopak, taková osoba se může dopustit spáchání trestného činu podílnictví (ust. § 214 tr. zákoníku), nebo legalizace výnosů z trestné činnosti (ust. § 216 tr. zákoníku).
- 19 Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 6. 2016, sp. zn. 8 Tdo 665/2016.
- 20 Další posílení postavení poškozeného představuje zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestných sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů, který umožní efektivnější uspokojení pravomocně přiznaného nároku na náhradu škody.
- 21 Předmětné posouzení je přitom zásadní rovněž pro zajištění věci ve smyslu § 347 tr. řádu, tj. zajištění pro případ, že v úvahu přichází uložení trestu propadnutí majetku.

Započtení v insolvenčním řízení – porušení zásady *pari passu*?

Netřeba zvláště opakovat, že insolvenční řízení je druhem civilního procesu, jehož účelem je řešení úpadku dlužníka. Stejně tak není třeba zvláště opakovat, že insolvenční řízení je řízením kolektivním a účastníky takového řízení bývají desítky až stovky věřitelů. Platí přitom, že jednotliví věřitelé by měli být uspokojováni zásadně poměrným způsobem – alespoň tak hovoří ust. § 1 písm. a) zák. č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „insolvenční zákon“ nebo „ins. zák.“). Je však s touto zásadou slučitelná situace, kdy jsou někteří věřitelé uspokojeni ve větším rozsahu, neboť jim byla dána možnost započítat vzájemné pohledávky? Na to se zaměřím v následujícím příspěvku.

Mgr. Miloslav Kabrhel
působí v advokátní kanceláři
CZERWENKA & PARTNER, v. o. s.,
Brno.

Závazky vzniklé v právním styku nejsou neměnné v čase, i ony procházejí vývojem. Kromě vzniku a možné změny je jednou z etap života závazku i jeho zánik. Platí přitom, že paleta možných způsobů, kterými může závazek zaniknout, je poměrně široká. Tradičním a pro jeho subjekty patrně nejvíce žádoucím způsobem zániku závazku je jeho splnění. Tomu pak v rovině soukromého práva odpovídá i systematika občanského zákoníku, který co do způsobu zániku závazků staví splnění závazku na první místo, a sice prostřednictvím ust. § 1908 a násl.

Jednou z dalších variant, která může zapříčinit zánik závazku, je započtení vzájemných pohledávek věřitele a dlužníka. Institut započtení tak sleduje zefektivnění vzájemného právního styku mezi zainteresovanými subjekty. Namísto toho, aby byla každá strana povinna plnit druhé straně a srovnatelné plnění po ní zároveň požadovat, je možné přistoupit k započtení; jeho důsledkem je pak zánik obou závazků v tom rozsahu, v jakém se tyto závazky překrývají.

Bohužel je pravda, že právní styk je v poslední době silně ovlivňován úpadkem, ať již fyzických, či právnických osob. Právní řád pak dává těmto upadnuvším osobám možnost (některým dokonce povinnost) nastalou situaci řešit prostřednictvím insolvenčního řízení. Tato skutečnost pak do jisté míry modifikuje něco, co je minimálně podnikatelskému prostředí imanentní, a sice snahu jednoho podnikatele do-

sáhnout prospěchu na úkor svého konkurenta. Jinými slovy řečeno, individuální zájmy jednotlivých věřitelů upadnuvšího subjektu jsou v případě probíhajícího insolvenčního řízení potlačeny a nahrazeny jejich společným zájmem, kterým by mělo být poměrné, ale co možná nejvyšší uspokojení jejich pohledávek.

Spojení „co možná nejvyšší uspokojení jejich pohledávek“ bylo v předchozí větě užito záměrně. V souvislosti s institutem započtení totiž pochopitelně vyvstává otázka, nakolik je tento institut vůbec slučitelný s insolvenčním řízením jako takovým. Má-li být skutečně cílem insolvenčního řízení poměrné uspokojení pohledávek jednotlivých věřitelů, je s tímto cílem v rozporu situace, kdy někteří věřitelé dosáhnou vyššího uspokojení než věřitelé jiní. To vše pouze v důsledku toho, že ke svému štěstí disponovali vůči dlužníkovi pohledávkou, kterou mohli vůči srovnatelné pohledávce dlužníka započíst; v rozsahu této pohledávky tedy došlo v případě tohoto věřitele nikoli k poměrnému, nýbrž ke stoprocentnímu uspokojení.

Cílem tohoto článku je proto v první řadě analyzovat současný stav *de lege lata*. Na základě toho pak bude navazovat těžiště tohoto článku, jež si klade za cíl polemiku nad tím, zda (případně do jaké míry) je úprava započtení v insolvenčním zákoně slučitelná se zásadou poměrného uspokojení věřitelů.

Základní východiska

Jako každé právní odvětví, i insolvenční právo je ovládáno systémem zásad, které zakotvují obecná východiska, na nichž je toto právní odvětví vystavěno. Jsou to právě tyto zásady, jež plní nezastupitelnou roli při interpretaci jednotlivých ustanovení. Stejně tak tvoří tyto zásady východiska pro posouzení, zda je určité chování v souladu s cíli, jež si insolvenční řízení klade.¹ Dlužno podotknout, že i v insolvenčním řízení jakožto druhu civilního procesu najdou uplatnění i obecné zásady vlastní civilnímu právu procesnímu; vzhledem ke specifčnosti insolvenčního řízení se však uplatní modifikovaně.² Připočteme-li k tomu skutečnost, že i tyto odvětvové zásady jsou výronem zásad soukromého práva, potažmo obecných zásad právních,³ lze dospět k závěru, že základní zásady insolvenčního řízení jsou důsledkem relativně specifického prostředí, v němž se toto řízení koná.

1 J. Kotoučová a kol.: Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Komentář, C. H. Beck, Praha 2010, str. 20.

2 A. Winterová a kol.: Civilní právo procesní, 6. aktualizované vydání, Linde, Praha 2011, str. 594.

3 J. Hurdík, P. Lavický: Systém zásad soukromého práva, Masarykova univerzita, Brno 2010, str. 78.

Zásada rovnosti účastníků insolvenčního řízení

Budeme-li v hierarchii právních norem postupovat systematicky, je třeba při hledání východisek, na nichž je vystavěna zásada rovnosti účastníků insolvenčního řízení, začít u čl. 96 odst. 1 Ústavy a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Obě tato ustanovení v obecné rovině zakotvují rovnost účastníků v rámci řízení před soudem. Dané pochopitelně neznamená, že účastníci řízení si musí být rovni co do faktického postavení. Pod touto zásadou je třeba rozumět rovnost těchto účastníků co do možnosti působit na úsudek orgánu, který vede dané řízení. V obdobném duchu pak hovoří i judikatura ESLP, když hovoří o tzv. zásadě rovnosti zbrani (*equality of arms, Waffengleichheit*).

Insolvenční řízení jako druh civilního procesu *sui generis*, jak bylo uvedeno výše, modifikuje zásady vlastní „klasického“ civilního procesu. Vystává tak nutně otázka, jakým způsobem je modifikována i výše uvedená zásada rovnosti stran. V tomto kontextu je třeba uvést, že insolvenčnímu řízení z logiky věci nemůže být vlastní představa „klasického“ sporného řízení, ve kterém spolu soupeří dvě strany ve striktně kontradiktorním postavení.⁴ Již z toho pak lze dovodit závěr, že **ani zásada rovnosti se v insolvenčním řízení nemůže uplatnit stejným způsobem.**

Pojetí rovnosti účastníků v rámci insolvenčního řízení je dále modifikováno skutečností, že insolvenčního řízení se běžně účastní desítky až stovky účastníků. V tom se samozřejmě insolvenční řízení nemusí od běžného civilního řízení lišit. I v českém právu se, navzdory neexistenci institutu hromadné žaloby,⁵ lze setkat s případy, kdy na jedné z procesních stran bude vystupovat větší množství účastníků.⁶ Zpravidla však budou účastníci vystupující na jedné straně mít totožný zájem, tedy buď úspěch žaloby, či její zamítnutí.

V rámci insolvenčního řízení však tento předpoklad v plné míře uplatnit nelze. Stěžejním aspektem je v tomto ohledu skutečnost, že prostředky tvořící majetkovou podstatu jsou ve většině případů notně omezené. **Byť tedy mají jednotliví věřitelé společný zájem minimálně v tom ohledu, aby byl zvolen co možná nejvýnosnější způsob řešení úpadku, jejich individuální zájmy jsou dále determinovány jejich snahou o co možná nejvyšší uspokojení své pohledávky.** Oproti výše uvedenému příkladu je zde situace odlišná v tom, že úspěch jednoho věřitele, resp. vyšší míra jeho uspokojení, by s sebou logicky přinesl nižší míru uspokojení jiného věřitele.⁷

Pari passu jako základní zásada insolvenčního řízení

Insolvenční řízení je z povahy věci řízením kolektivním, jehož smyslem je v jediném řízení vyřešit neutěšenou hospodářskou situaci upadnuvšího dlužníka. Pro tento typ řízení je pak charakteristickým prvkem existence plurality věřitelů, kteří v rámci tohoto řízení uplatňují svá práva vůči dlužníkovi. Tomu pak odpovídá i dikce ust. § 14 odst. 1 ins. zák., jež právě tímto způsobem vymezuje účastníky insolvenčního řízení.⁸

Na jedné straně tedy stojí jednotliví věřitelé mající své pohledávky vůči dlužníkovi a na druhé straně dlužník, jemuž jeho hospodářská situace neumožňuje tyto pohledávky plně

uspokojit. Má-li tedy být dosaženo cíle insolvenčního řízení, tedy řešení úpadku dlužníka ve vztahu ke všem jeho věřitelům, je třeba v souladu s obecnými zásadami ovládajícími každé civilní řízení dále vymezit i vzájemný vztah mezi jednotlivými věřiteli, resp. způsob, jakým budou jednotliví věřitelé uspokojeni z majetku upadnuvšího dlužníka.

V této souvislosti bývá za základní zásadu označována zásada *pari passu* či *par conditio creditorum*,⁹ někdy též označovaná jako samotné srdce insolvenčního práva.¹⁰ Podle této zásady platí, že jednotliví věřitelé by měli být uspokojováni poměrně, a to rovnoměrným způsobem v poměru k velikosti jejich přihlášených pohledávek.¹¹ Jiný pokus o definici pak říká, že dle této zásady by měli být jednotliví věřitelé v rámci insolvenčního řízení uspokojeni kolektivně a poměrným způsobem, a to nezávisle na tom, v jaké době se stali věřiteli úpadce či z jakého právního titulu vznikla jejich pohledávka.¹²

Pokus o definici této zásady lze kromě toho nalézt i v legislativním doporučení připraveném Komisí OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL) z roku 2004. Jeho čl. 2 písm. cc) pak zásadu *pari passu* charakterizuje jako „zásadu, dle níž je se stejně postavenými věřiteli stejně zacházeno a jsou uspokojováni poměrně k výši jejich pohledávek, a to z prostředků majetkové podstaty, jež jsou určeny k distribuci pro věřitele tohoto postavení“.¹³

Navzdory četným snahám nebývá tato definice výslovně zakotvena v textu jednotlivých insolvenčních zákonů. Výjimku pak tvoří např. § 107 britského Insolvency Act 1986, který sice tuto zásadu zmiňuje, zároveň ji však žádným způsobem blíže nedefinuje.¹⁴

Co se českého insolvenčního zákona týče, není v něm zásada *pari passu* definována výslovně a její implicitní přítom-

4 K tomu dále např. T. Pohl: Insolvenční řízení jako druh civilního procesu, *Obchodní právo* č. 7-8/2015, str. 242-248.

5 Byť určité styčné plochy lze vypočítat např. v ust. § 159a odst. 2 o. s. ř., které rozšiřuje závaznost rozsudku nikoli pouze na účastníky řízení, nýbrž i pro další subjekty, jejichž žaloba bude vycházet z totožného skutkového stavu. Příkladem takové situace mohou být spory z nekalé soutěže [§ 83 odst. 2 písm. a) o. s. ř.] či spory spojené se squeeze-outem v rámci akciové společnosti [§ 390 odst. 3 z. o. k. ve spojení s § 83 odst. 2 písm. d) o. s. ř.].

6 K tomu dále např. R. Šínová, M. Juráš: Procesní společenství účastníků, *Bulletin advokacie* [online], [cit. 23. 11. 2016], dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/procesni-spolecenstvi-ucastniku?browser=mobi>.

7 Byť je třeba připustit, že v případě kolektivních žalob či jiných „hromadných“ řízení je také třeba počítat s určitým rizikem, a sice že pohledávky jednoho věřitele nebudou moci být uspokojeny v důsledku dřívějšího uspokojení jiného věřitele.

8 „Účastníky insolvenčního řízení jsou dlužník a věřitelé, kteří uplatňují své právo vůči dlužníkovi.“

9 T. Richter: Základní zásady insolvenčního řízení, *Právník* č. 9/2016, str. 720.

10 Ch. Jeremias: *Internationale Insolvenzaufrechnung*, Mohr Siebeck, Tübingen 2005, str. 142.

11 R. Goode: *Principles of corporate insolvency*, 4. vydání, Sweet & Maxwell, Londýn 2011, str. 235.

12 M. Krumm: *Steuervollzug und formelle Insolvenz*, Peter Lang Verlag, Bern 2009, str. 31.

13 Legislative Guide on Insolvency Law [online], United Nations Committee for International Trade Law, 2004, str. 6, dostupné z: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf.

14 Section 107 – Distribution of company's property. *Subject to the provisions of this Act as to preferential payments, the company's property in a voluntary winding up shall on the winding up be applied in satisfaction of the company's liabilities pari passu and, subject to that application, shall (unless the articles otherwise provide) be distributed among the members according to their rights and interests in the company.*

Ilustrační foto.

nost je třeba dovozovat z ostatních ustanovení.¹⁵ Pakliže by jako výchozí bod byla pojata výše uvedená definice obsažená v legislativním doporučení Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo, bylo by třeba v souladu s Richtermem dospět k názoru, že znaky této zásady jsou roztrženy mezi dvě ustanovení insolvenčního zákona.¹⁶ Zatímco ust. § 1 písm. a) ins. zák. hovoří o tom, že cílem insolvenčního řízení je „zásadně poměrné uspokojení dlužnickových věřitelů“, ust. § 5 písm. b) ins. zák. pak hovoří o tom, že „věřitelé, kteří mají zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti“. Je však třeba uvést, že zákon nijak tuto zásadu dále nerozvádí. Na jedné straně sice lze takový přístup kvitovat, neboť každá definice je spíše restriktivní. Na druhé straně se však lze oprávněně ptát, zda není takto vágně pojatá zásada ve svém důsledku spíše kontraproduktivní, když ponechává aplikační praxi široké možnosti uvážení, co pod takto vymezenou zásadou vlastně chápat.

Za prvé je třeba se ptát, kteří věřitelé mají dle zásady *pari passu* „rovné nebo srovnatelné postavení“. Ač by se mohlo zdát, že rozlišování na zajištěné a nezajištěné věřitele¹⁷ musí

být pouhým výchozím bodem pro zodpovězení této otázky, opak je pravdou. Navzdory skutečnosti, že by se tato dichotomie mohla jevit jako nedostatečná, je třeba uvést, že i v reorganizacích čítajících desítky až stovky věřitelů zpravidla bývají všichni nezajištění věřitelé zařazováni do jedné skupiny.¹⁸ Dle ust. § 337 ins. zák. by přitom měli být do jednotlivých skupin zařazováni věřitelé „se zásadně shodným právním postavením a se zásadně shodnými hospodářskými zájmy“, promítnutí zásady *pari passu* je tak v tomto případě více než zřejmé. Lze tedy uvést, že **v praxi bývají zpravidla za obdobné postavené věřitele považováni všichni nezajištění věřitelé jako celek.**

Stejně tak insolvenční zákon sám dále neřeší, co se rozumí „rovnými možnostmi“. Richter v tomto kontextu uvádí, že tato dikce je pouhým promítnutím „obecné“ zásady rovnosti účastníků civilního řízení obsažené v § 18 o. s. ř.¹⁹ V obdobném duchu hovoří i Havel, tvrdě, že zásadu *pari passu* je v kontextu ust. § 5 písm. b) ins. zák. třeba vnímat nikoli jako absolutní rovnost, nýbrž jako rovnost zbrání jednotlivých věřitelů.²⁰ Do třetice se lze setkat s názorem, že zásada *pari passu* v tomto ohledu znamená rovnost prostředků jednotlivých věřitelů sloužících k uspokojení jejich pohledávek, přičemž tyto prostředky jsou vymezeny prostřednictvím „mantinelů“ stanovených v jednotlivých předpisech upravujících insolvenční řízení.²¹

S výše uvedenými názory lze dle mého názoru souhlasit. I s přihlédnutím k tomu, že jednotlivé právní řády zpravidla mezi jednotlivými kategoriemi věřitelů rozlišují,²² nelze úplné rovnosti všech věřitelů co do výsledku insolvenčního řízení docílit. Úplná rovnost těchto věřitelů – pakliže by pro ni vůbec existoval důvod – by tak byla spíše zbožným přáním než možnou realitou.

S přihlédnutím k tomuto tak nelze tvrdit, že by samotná možnost započtení vzájemných pohledávek úpadce a jeho věřitele sama o sobě znamenala zvýhodnění tohoto konkrétního věřitele, či dokonce poškození zbytku věřitelů. Pakliže insolvenční zákon připouští možnost započtení pohledávek

15 T. Richter: Insolvenční právo, 2. doplněné a rozšířené vydání, Wolters Kluwer, Praha 2017, str. 183-184.

16 Tamtéž.

17 B. Havel, R. Rutar: Novela insolvenčního zákona a její vliv na exekuci, Komorní listy č. 1/2012, str. 22.

18 Z poslední doby lze např. poukázat na insolvenční řízení vedená vůči společností MOTORPAL, a. s. (sp. zn. KSBR 37 INS 882/2016 vedená u Krajského soudu v Brně) či vůči společnosti POLDI, s. r. o. (sp. zn. KSPH 61 INS 4252/2016 vedená u Krajského soudu v Brně).

19 T. Richter, op. cit. sub 15, str. 184.

20 B. Havel, R. Rutar, op. cit. sub 17, str. 22.

21 M. G. Soriano, F. G. Alferez: The European Insolvency Regulation: Law and Practice, Kluwer Law International, The Hague 2004, str. 134.

22 Kromě „běžného“ rozlišování mezi zajištěnými a nezajištěnými věřiteli popírá absolutní rovnost věřitelů (minimálně v kontextu českého insolvenčního řízení) i skutečnost, že pohledávky některých věřitelů bývají uspokojovány kdykoli během řízení v plném rozsahu, viz § 168, § 169 odst. 1 ve spojení s odst. 2 ins. zák.

věřitelů, činí tak obecným způsobem a umožňuje započtení vzájemných pohledávek všem věřitelům bez rozdílu. Jinými slovy řečeno, rovnost věřitelů je v tomto ohledu zajištěna tím, že oprávnění započítat vzájemné pohledávky je paušálně dáno všem věřitelům, nikoli pouze určité skupině privilegiovaných věřitelů. **Rovnost věřitelů je v tomto kontextu totiž třeba vnímat jako rovnost příležitostí, nikoli rovnost výsledku.** S trochou nadsázky a zjednodušení by tak bylo možné učinit závěr, že zásadu *pari passu* by v kontextu § 5 ins. zák. bylo možné přirovnat k pozici fotbalového rozhodčího. I jeho rolí je totiž zajistit, aby měli jednotliví aktéři rovné možnosti ke vstřelení branky, nikoli aby zápas bez výhrady skončil remízovým výsledkem.

Započtení v insolvenčním řízení

Úvodem této části je třeba uvést, že insolvenční zákon přinesl oproti svému předchůdci – zák. č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, v otázce započtení zmírnění podmínek. Stará právní úprava byla totiž v tomto ohledu poměrně striktní, když na základě ust. § 14 odst. 1 písm. i) zák. o konkursu a vyrovnání nebylo možné po prohlášení konkursu započtení na majetek patřící do konkursní podstaty provést; toto omezení se pak týkalo jak jednostranných, tak dvoustranných zápočtů.²³ K této úpravě tehdejší komentářová literatura zaujala poměrně jednoznačné stanovisko, když za jeho smysl považovala ochranu majetkové podstaty před snížením jejího objemu, čímž by došlo k narušení principu poměrného uspokojení věřitelů obsaženého v ust. § 2 odst. 3 zák. o konkursu a vyrovnání.²⁴

Lze si tak povšimnout, že stará právní úprava byla co do uplatňování zásady *pari passu* poměrně striktní a za účelem jejího prosazení eliminovala možnost vzájemného započtení pohledávek. V souvislosti s rekonstrukcí insolvenčního práva však bylo toto striktní pojetí opuštěno a možnosti vzájemného zápočtu pohledávek byly rozšířeny.

Dle platné a účinné právní úpravy obsažené v insolvenčním zákoně je totiž započtení v rámci insolvenčního řízení možné provést i po rozhodnutí o úpadku. Neboť se jednotlivé podmínky pro započtení v obou případech, tj. v případech před a po rozhodnutí o úpadku, liší, lze obecně započtení v rámci insolvenčního řízení rozdělit právě na tyto dvě subkategorie. Co se první subkategorie týče, nejsou v insolvenčním zákoně oproti „běžné“ úpravě stanovena žádná omezení; započtení před rozhodnutím o úpadku je tak přípustné za splnění podmínek stanovených ust. § 1982 a násl. o. z. Pakliže již došlo k prohlášení úpadku, musí být kromě těchto náležitostí splněny i podmínky stanovené v § 140 odst. 2 a 3 ins. zák. Ambicí tohoto článku však není tyto podmínky analyzovat, a lze tak odkázat na dostupnou literaturu.²⁵

Již z výše uvedeného je patrné, že poměrně přísné podmínky, jak je znal zákon o konkursu a vyrovnání, nebyly do textu insolvenčního zákona přejaty, a současná právní úprava je tak v tomto ohledu k věřitelům o poznání přívětivější. To však neznamená, že by možnosti vzájemného započtení pohledávek byly úplně bezbřehé. Účinností novelizace insolvenčního zákona provedené zákonem č. 217/2009 Sb. **byla insolvenčním soudům dána možnost regulovat vzájemné zápočty**

pohledávek prostřednictvím předběžných opatření. V textu insolvenčního zákona se tato novela projevila mj. tak, že do jeho § 82 bylo mj. vloženo následující ustanovení:

§ 82

(3) Neodporuje-li to společnému zájmu věřitelů, může insolvenční soud z důvodů hodných zvláštního zřetele předběžným opatřením rovněž

c) zakázat pro určité případy nebo na určitou dobu započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele.

Vzhledem k vágně zvolené formulaci se pochopitelně nabízí otázka, v jakých situacích nalezneme toto ustanovení své uplatnění. Ač by se dalo čekat, že alespoň obecně vymezený úmysl zákonodárce by bylo možné nalézt v důvodové zprávě, opak je pravdou.²⁶ Vodítko k možné aplikaci tohoto ustanovení tak nabízí až komentářová literatura, když k tomuto uvádí, že k vydání předběžného opatření dle § 82 odst. 3 písm. c) ins. zák. by mělo být v zájmu všech věřitelů přistoupeno v situaci, kdy je majetková podstata tvořena zejména pohledávkami dlužníka.²⁷ Na základě tohoto pak lze dovodit, že výše uvedené ustanovení by mělo směřovat k ochraně zásady *pari passu*. V situaci, kdy by byla stěžejní část majetkové podstaty tvořena právě pohledávkami, by totiž existovalo reálné riziko, že v důsledku započtení budou uspokojeni právě a pouze tito věřitelé disponující protipohledávkou vhodnou k započtení. Takovýto závěr by pak byl v přímém rozporu s cílem insolvenčního zákona vyjádřeným v jeho § 1, v němž je zásada *pari passu* implicitně zakotvena.

S poněkud radikálnější názorem hodným bližšího zkoumání pak přichází Alexander, že k vydání předběžného opatření dle § 82 odst. 3 písm. c) ins. zák. by měly soudy v zájmu ochrany společného zájmu věřitelů přistupovat takřka automaticky.²⁸ Situace je však komplikovanější v tom smyslu, že takovýto druh předběžného opatření není soud oprávněn vydat *ex offio*, nýbrž pouze na návrh osob uvedených v § 82 odst. 4 ins. zák.²⁹ Kromě toho však nelze pominout skutečnost, že největší riziko související se započtením vzájemných pohledávek lze patrně očekávat v prvních dnech po podání insolvenčního návrhu, kdy budou jednotliví věřitelé v obavách před nutností přihlašovat svou pohledávku a následným letitým čekáním na poměrné uspokojení své pohledávky nejvíce motivováni k tomu, aby v případě, že jim to okolnosti dovolí, provedli započtení svých a dlužnických pohledávek.

23 J. Kotoučková: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář, C. H. Beck, Praha 2002, str. 162.

24 J. Maršíková, J. Zelenka: Zákon o konkursu a vyrovnání: komentář, Linde, Praha 2002, str. 407.

25 Např. M. Jäger: Zánik závazků započtením. Současný právní stav a změny v novém soukromém právu, Linde, Praha 2013, str. 263-276.

26 Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, sněmovní tisk č. 770/0 [online], Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [cit. 28. 11. 2016], dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&ct=770&ct1=0>.

27 J. Hásová a kol.: Insolvenční zákon: komentář, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, str. 447.

28 J. Alexander: O ochraně smluvních vztahů a hotovosti v insolvenčním řízení, Právní rozhledy č. 11/2010, str. 394.

29 ... Předběžné opatření podle odst. 3 lze nařídít jen na návrh dlužníka, insolvenčního správce, věřitele, jehož se započtení týká, nebo osoby, která na tom má právní zájem.

Striktní prosazování zásady *pari passu* je tedy do jisté míry kladeno na bedra jednotlivých účastníků insolvenčního řízení, kteří by měli za účelem ochrany majetkové podstaty, a tedy i možnosti dosáhnout v budoucnosti byť částečného uspokojení svých pohledávek, přistoupit k žádosti o vydání předběžného opatření dle ust. § 82 odst. 3 ins. zák. Aplikacní praxe však ani v těchto situacích neposkytuje jednoznačné vodítko co do limitů aplikace tohoto ustanovení, resp. podmínek, za nichž by insolvenční soudy těmto žádostem měly vyhovět. Zpravidla tak bude na uvážení každého soudce, aby s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu posoudil, nakolik jsou zde dány důvody pro vydání předběžného opatření; to při zvažování obou východisek obsažených v ust. § 82 odst. 3 ins. zák. – tedy existence důvodů hodných zvláštního zřetele a skutečnosti, že vydání takového předběžného opatření nebude odporovat společnému zájmu věřitelů.

Zajímavým příkladem z praxe tak může být insolvenční řízení vedené u Krajského soudu v Plzni vůči dlužníkovi – Šumavský masokombinát, s. r. o., pod sp. zn. **27 INS 1919/2010**, ve kterém se insolvenční navrhovatel – společnost XAVEROV, a. s., domáhal vydání předběžného opatření dle ust. § 82 odst. 3 písm. c) v situaci, kdy se mezi největší věřitele upadnuvšího dlužníka řadily osoby, se kterými tento dlužník tvořil podnikatelské seskupení. Pro dokreslení situace je třeba uvést, že tito tři věřitelé, vůči jejichž možnosti započíst vzájemné pohledávky návrh směřoval, dohromady disponovali vůči dlužníkovi pohledávkami ve výši cca 19,9 milionu Kč, přičemž pohledávky dlužníka vůči těmto subjektům činily dohromady cca 26,8 milionu Kč. S přihlédnutím k dlužníkem deklarované výši jeho závazků (56,3 milionu Kč) a jeho pohledávek (45,6 milionu Kč) tak bylo zjevné, že by v případě provedení zápočtu mezi spřízněnými subjekty došlo k podstatné změně v majetkové podstatě vedoucí k nižší míře uspokojení jednotlivých přihlášených věřitelů, neboť dlužník nedisponoval žádným jiným majetkem, který by bylo možné použít k uspokojení věřitelů. Vezmeme-li dále v potaz, že většina pohledávek dlužníka byla vůči subjektům, které se samy nacházely v insolvenčním řízení, byly pohledávky dlužníka vůči ostatním členům tohoto podnikatelského seskupení prakticky jediným majetkem, který bylo možné použít k uspokojení všech věřitelů.

Provedení zápočtu by tak znamenalo, že vyšší míry uspokojení v rámci tohoto insolvenčního řízení dosáhnou pouze

subjekty tvořící s dlužníkem jedno podnikatelské seskupení, přičemž toto uspokojení by bylo 100 %. Ostatním věřitelům by vymožení zbývající části pohledávek (cca 6,9 milionu Kč) sice dávalo vyhlídky na částečné uspokojení jejich pohledávek, toto uspokojení by však vzhledem k „odčerpání“ dalších 20 milionů Kč z majetkové podstaty bylo podstatně nižší než v případě, kdy by k zápočtu nedošlo.³⁰ Není tak příliš velkým překvapením, že insolvenční soud návrhu na vydání předběžného opatření vyhověl.³¹ Jeho rozhodnutí bylo posléze potvrzeno i Vrchním soudem v Praze, který se ztotožnil se závěry insolvenčního soudu. Přitom poukázal na skutečnost, že připustit za těchto okolností započtení vzájemných pohledávek by bylo v rozporu se společným zájmem věřitelů, neboť by to vedlo k obtížnému uspokojení ostatních věřitelů.³²

Stavět však rovnítko mezi společný zájem věřitelů a zákaz započtení pohledávek nelze automaticky. Tento závěr lze demonstrovat na dalším rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č. j. **1 VSPH 1002/2014-B-581**. Ve věci dlužníka – společnosti LESS & FOREST, a. s., nejprve vydal Krajský soud v Praze předběžné opatření, kterým zakázal započtení vzájemných pohledávek dlužníka a přihlášených věřitelů, neboť existoval důvodný předpoklad, že by se dva z přihlášených věřitelů pokusili započíst své pohledávky ve výši cca 100 milionů Kč; i zde tak dle názoru insolvenčního soudu existovalo riziko, že bude ohroženo budoucí uspokojení ostatních věřitelů.³³ K odvolání několika věřitelů Vrchní soud v Praze napadené rozhodnutí změnil tak, že se návrh nařízení předběžného opatření zamítá.³⁴ Přitom i s odkazem na svou dřívější rozhodovací praxi³⁵ uvedl, že „*institut započtení společnému zájmu věřitelů v případě řešení dlužníkovra úpadku konkursem zásadně neodporuje*“.

Tuto svou myšlenku dále rozvedl následovně: „*Naopak by podle odvolacího soudu (při absenci některých vskutku výjimečných okolností) byl takovýto zásah (dlužníkem požadovaný zákaz započtení) nevyvážený a jednostranně nevýhodný vůči jedné skupině věřitelů, kteří by, a to budiž zdůrazněno, při likvidačním způsobu řešení dlužníkovra úpadku, byli nuceni plnit na své závazky do majetkové podstaty v plném rozsahu, a sami by z logiky věci byli uspokojováni pouze poměrně a s časovým odstupem. Pro takovouto diferencí nároků neshledává odvolací soud v souzené věci podmínky, neboť by to bylo v rozporu se zásadami, na nichž insolvenční řízení spočívá, dle kterých insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárneho a co nejvyššího uspokojení věřitelů [§ 5 písm. a) ins. zák.], přičemž zároveň věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti [§ 5 písm. b) ins. zák.]“*

V návaznosti na tyto úvahy odvolací soud uzavřel, že otázku zákazu započtení je třeba vykládat i v kontextu s tím, že omezení možnosti započíst pohledávku má za cíl zabránit absenci prostředků potřebných k zajištění chodu podniku (závodu) především v případě sanačního způsobu řešení úpadku. Byl-li dlužníkova úpadek řešen konkursem, nebyl dle názoru odvolacího soudu pro omezení možnosti započtení dán důvod.

30 Vzhledem k objemu přihlášených pohledávek by rozdíl v uspokojení nezajištěných věřitelů dosahoval dvouciferné výše. Dlužno podotknout, že se jedná o notně zjednodušený výpočet, který např. nezohledňuje existenci pohledávek za majetkovou podstatou či pohledávek jim na roveň postavených.

31 Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 8. 6. 2010, č. j. KSPL 27 INS 1919/2010-A-47.

32 Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 9. 2010, č. j. 1 VSPH 642/2010-B-34.

33 Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 22. 4. 2014, č. j. KSPH 37 INS 23802/2012-B-529.

34 Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 6. 2014, č. j. 1 VSPH 1002/2014-B-581.

35 Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 8. 2012, č. j. 3 VSPH 1258/2011-A-80.

Závěr

Při posuzování, zda je či není započtení vzájemných pohledávek v insolvenčním řízení v rozporu se zásadou *pari passu*, je třeba v první řadě rozlišovat mezi likvidační a sanační formou řešení úpadku. Ač dle názoru Vrchního soudu v Praze započtení pohledávek společnému zájmu věřitelů v případě likvidační formy řešení úpadku „zásadně“ neodporuje, jedno z jeho dřívějších a výše citovaných rozhodnutí dokládá, že tak tomu nemusí vždy být. Je tedy úkolem jednotlivých účastníků, aby v souladu se zásadou *vigilantibus iura scripta sunt* pečlivě vyhodnocovali možná rizika spojená s potenciálním započtením pohledávek; to s přihlédnutím ke struktuře aktiv a pasiv dlužníka.

Pakliže by situace nasvědčovala tomu, že někteří věřitelé by mohli provést započtení, které by podstatným způsobem změnilo vyhlídky na uspokojení ostatních věřitelů, mohou tito věřitelé za účelem prosazení zásady *pari passu* požádat o vydání předběžného opatření, kterým by byla možnost tohoto započtení omezena. Zároveň je však třeba uvést, že k vydání takového předběžného opatření bude třeba existence zvláštních okolností. Byť je jednou ze složek zásady *pari passu* zásada rovnoměrného uspokojení věřitelů, je stejně tak třeba vnímat

ji jako zásadu, dle níž nemá mezi jednotlivými věřiteli panovat absolutní rovnost, nýbrž rovnost možností. Situace, kdy by byla některým věřitelům upřena možnost využít k uspokojení své pohledávky možnost, kterou zákon jinak připouští, by pak sama o sobě tuto zásadu porušovala.

Poněkud odlišná situace pak nastává v případě sanační formy řešení úpadku. Zde je třeba klást zvláštní důraz na veličinu, která je pro hospodářské vzkříšení upadnuvšího podniku důležitá, a sice potřebnou likviditu. I z tohoto důvodu je třeba majetkovou podstatu chránit před možností jednotlivých věřitelů odčerpat z ní nezbytná aktiva, a omezení možnosti započtení vzájemných pohledávek se proto jeví jako vhodné. Na druhé straně je však za určitých podmínek započtení pohledávek, převážně vůči finančním institucím, žádoucí, a to za účelem eliminace transakčních nákladů spojených s nutností dalšího zajištění.³⁶ V případech sanačního řešení úpadku tedy nelze paušální závěr učinit tak snadno.

S přihlédnutím k výše uvedenému tak nelze dle mého názoru *a priori* konstatovat, že by započtení v insolvenčním řízení porušovalo zásadu *pari passu*, minimálně ne v obecné rovině. Lze se však setkat se situacemi, kdy by provedení započtení jedním nebo několika málo věřiteli znamenalo reálné uspokojení pouze těchto věřitelů, což by odporovalo povaze insolvenčního řízení jako způsobu kolektivního řešení dlužníkovra úpadku. V těchto situacích je tak namísto upřednostnit společný zájem věřitelů³⁷ a za účelem prosazení poměrného uspokojení věřitelů možnost započtení regulovat. ❀

36 J. Alexander, op. cit. sub 28, str. 394.

37 Blíže např. M. Žižlavský: Kvadratura kruhu – společný zájem věřitelů a pokyny zajištěného věřitele při provozu dlužníka v insolvenční, Bulletin advokacie č. 7-8/2013, str. 41-42.

Bulletin advokacie online

V posledních dnech byly na Bulletinu advokacie online www.bulletin-advokacie.cz publikovány tyto exkluzivní články:

- Franchising, reklama a nekalé obchodní praktiky
- Co nového přinesl rok 2018 katastru nemovitostí
- Rozhodné právo pro vypořádání majetkových poměrů manželů a pro dědictví a problémy s jejich koordinací
- Trestněprávní aspekty virtuálních měn
- OZ v praxi – uzavírání smluv
- K otázce (ne)platnosti elektronického zaručeného podpisu
- Zaměstnanec má právo na informace
- Neplatnost rozvázání pracovního poměru a nároky z toho vyplývající – jeden z nejčastějších pracovních právních sporů
- Kárná odpovědnost u svobodných povolání
- Odvolání daru čili kdy si může dárcce rozmyslet darování?
- Dědický statut – právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry
- Pracovní pohotovost – problémy v zaměstnavatelské praxi
- Rozhodčí řízení: vyloučení z projednávání
- Záznam bodů v registru řidičů jako trest a z toho plynoucí souvislosti
- Definice majetku ve smyslu Evropské úmluvy o lidských právech
- Koupě nemovitosti: právní praxe v Itálii

NAŠE STRAVENKA VÝHODNĚJŠÍ BENEFIT

PRO VŠECHNY
ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘE
A JEJICH ZAMĚSTNANCE

- ✓ nulová provize pro zaměstnavatele
- ✓ placení v restauracích a prodejnách Lidl i Kaufland
- ✓ rychlá objednávka online

Jste jeden krok od stravenek bez provizí.
Volejte **729 972 888**.

www.nasestravenka.cz

Nejvyšší soud:

K předpokladům rozhodování a procesním postupům soudu v řízení o stanovení hranic pozemků

1. *Odlišení řízení o stanovení hranic pozemku podle § 1028 o. z. a řízení o určení vlastnického práva podle § 80 o. s. ř., je-li hranice pozemků mezi účastníky řízení subjektivně sporná, spočívá ve vymezených rozhodných skutečnostech a žalobním návrhu. Řízení o stanovení hranic pozemku má konstitutivní povahu, řízení o určení vlastnického práva má povahu deklaratorní.*
2. *Změna žaloby v řízení o určení vlastnického práva postupem podle § 95 o. s. ř. na stanovení hranic pozemků je možná; jedná se o změnu žaloby ve vyličení rozhodujících skutečností a současně v žalobním návrhu.*
3. *Objektivním předpokladem pro vyhovění žalobě podle § 1028 o. z. je nemožnost zjištění hranice mezi pozemky. Zjištění průběhu hranice mezi pozemky je důvodem zamítnutí žaloby podle § 1028 o. z.*
4. *Rozhodnutí o žalobě podle § 1028 o. z. má definitivní povahu.*
5. *Součástí rozhodnutí soudu o stanovení hranic pozemku podle 1028 o. z. je geometrický plán.*

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4127/2016

K věci:

Žalobci se domáhali určení průběhu hranice mezi pozemky parc. č. st. 17, parc. č. 9/1 a parc. č. st. 64, parc. č. st. 16, parc. č. 7/1 v obci M., katastrálním území V., na základě výzvy Městského úřadu Mnichovo Hradiště, odbor výstavby a životního prostředí, oddělení stavebního úřadu, ze dne 5. 1. 2015, č. j. MH-VŽP/8219/2013-13-So, JID: 136/2015/MH, vedoucí k řešení předběžné otázky řízení o odstranění stavby, a to zateplení severní stěny domu a zvětšení okenního otvoru v severní stěně domu na pozemku parc. č. st. 17 v katastrálním území V.

Soud prvního stupně určil, „že hranice mezi pozemky parc. č. st. 17 o výměře 730 m² - zastavěná plocha a nádvoří a parc. č. 9/1 o výměře 446 m² - trvalý travní porost, zapsaných na LV č. 986 v katastru nemovitostí pro obec M., k. ú. V. u Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, katastrální pracoviště Mladá Boleslav, ve spoluvlastnictví žalobců a pozemky parc. č. st. 64 o výměře 76 m² - zastavěná plocha a nádvoří, parc. č. st. 16 o výměře 1 033 m² - zastavěná plocha a nádvoří a parc. č. 7/1 o výměře 43 m² - zahrada zapsaných na LV č. 693 v katastru nemovitostí pro obec M., k. ú. V. u Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, katastrální pracoviště Mladá Boleslav, ve spoluvlastnictví žalovaných probíhá tak, jak je vyznačeno nepřerušovanou červenou čarou mezi body 9, 6, 2, 12 a 11 v geometrickém plánu pro opravu geometrického

a polohového určení nemovitostí Ing. Lubomíra Čecha ze dne 10. 10. 2014, č. pl. 192-102/2014, který je nedílnou součástí tohoto rozsudku“.

Odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně potvrdil.

Žalovaní v dovolání namítají, že soudy obou stupňů „nesprávně posoudily otázku neurčitelnosti hranice a jejího stanovení, když předmětná hranice objektivně zjištělná je“. Za otázku doposud dovolacím soudem neřešenou považují vztah žaloby na stanovení hranice pozemku, podané podle ust. § 1028 o. z., a žaloby na určení sporné hranice mezi pozemky, která je zvláštním případem žaloby na určení vlastnického práva podle ust. § 80 o. s. ř. Dále namítají, že geometrický plán Ing. Lubomíra Čecha nelze použít pro určení průběhu hranice mezi pozemky, protože nebyl vyhotoven podle § 79 odst. 1 písm. j) vyhlášky č. 357/2013 Sb., o katastru nemovitostí (dále jen „katastrální vyhláška“), nýbrž podle § 79 odst. 1 písm. g) katastrální vyhlášky, s čímž souvisí nedodržení § 89 katastrální vyhlášky, upravujícího součinnost s vlastníky při vytyčení hranice pozemků.

Z odůvodnění:

Podle § 1028 o. z. jsou-li hranice mezi pozemky neznatelné nebo pochybné, má každý soused právo požadovat, aby je soud určil podle poslední pokojné držby. Nelze-li ji zjištit, určí soud hranici podle slušného uvážení.

Nejvyšší soud se již k otázce vztahu žaloby na stanovení hranice mezi pozemky podle ust. § 1028 o. z. a žaloby

na určení sporné hranice mezi pozemky podle ust. § 80 o. s. ř. vyjádřil.

V rozsudku ze dne 1. 12. 2016, sp. zn. 22 Cdo 4071/2016 (publikovaném na www.nsoud.cz), uvedl: „protože občanský zákoník účinný od 1. 1. 2014 obsahuje ust. § 1028 o. z., které stanovení neznatelné nebo pochybné hranice podle kritéria poslední pokojné držby nebo slušného uvážení soudem nově upravuje [k problematickému použití formulace ‚pochybné‘ hranice srov. J. Spáčil a kol.: Občanský zákoník III., Věcná práva (§ 976–1474), Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2013, str. 191–192] a současně se zachovává možnost žalovat na určení vlastnického práva, je-li hranice pozemků mezi účastníky řízení subjektivně sporná (s potřebou posoudit otázku náležitého právního zájmu na navrhovaném určení ve smyslu § 80 o. s. ř.), bude vždy záležet na tom, jakým způsobem žalobce žalobou uplatněný nárok skutkově vymezí a jaké důkazy k prokázání ve věci rozhodných skutečností předloží, popř. soudu navrhne.

Žaloba na ‚určení sporné hranice‘ mezi pozemky, o které žalobce tvrdí, že ji lze objektivně zjistit, avšak existuje spor o její průběh mezi účastníky řízení, je jen zvláštním případem žaloby na určení vlastnického práva žalobce; soud za použití pravidel pro dokazování ve sporném řízení zkoumá, kudy vede sporná hranice, a pokud zjistí, že žalobcova tvrzení jsou správná, žalobě vyhovějí, jinak ji zamítne. V případě, že žalobce svá tvrzení ohledně průběhu hranice neprokáže, soud nemůže bez změny žaloby hranici určit podle poslední držby či podle svého uvážení, ale musí žalobu zamítnout. Jde o řízení o vydání deklaratorního rozhodnutí, jehož smyslem je určení skutečných hmotněprávních vztahů tak, jak byly zjištěny ke dni vyhlášení rozhodnutí soudu. Naopak žaloba podle § 1028 o. z. se opírá o tvrzení, že skutečný průběh hranice nelze zjistit, a žádá se o její nové vymezení či stanovení. Nelze pochopitelně vyloučit situaci, kdy se žalobce v řízení na základě vývoje dokazování rozhodne pro změnu žaloby z původního požadavku na určení subjektivně sporné hranice mezi pozemky na její nové stanovení. Pro takový případ bude nutné postupovat podle § 95 o. s. ř., neboť každá z uvedených žalob se opírá o jiný skutkový stav a o jiné zákonné ustanovení.“

Podmínkou pro vyhovění žalobě podle § 1028 o. z. tedy je, že hranici opravdu nelze zjistit. Zjistí-li se, že hranici lze objektivně určit (zjistit, kudy vede), nebudou splněny podmínky pro její stanovení a žalobu bude třeba zamítnout. Soud totiž nemá v tomto případě jinou možnost než hranici určit postupem podle § 1028 – podle poslední pokojné držby, a není-li to možné, podle slušného uvážení. Protože na rozdíl od stavu před 1. 1. 1951 jde o rozhodnutí definitivní, znamenalo by to nepřipustný zásah do skutečných a zjistitelných vlastnických poměrů. Žaloba podle § 1028 se opírá o tvrzení, že skutečný průběh hranice nelze zjistit, a žádá se jeho vymezení či stanovení [komentář k § 1028 o. z., J. Spáčil a kol.: Občanský zákoník III., Věcná práva (§ 976–1474), Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2013, str. 191 a násl.].

Výklad ust. § 1028 o. z. podává i J. Švestka, J. Dvořák, J. Fiala a kol.: Občanský zákoník. Komentář, Svazek III (§ 976–1474) [Systém ASPI], Wolters Kluwer [cit. 7. 10. 2016], ASPI_ID KO89_c2012CZ, dostupné v Systému ASPI,

takto: „Spory o hranice mezi pozemky řeší soud k návrhu jednoho ze sousedů. Předpokladem je, že hranice mezi pozemky jsou neznatelné (hraniční znaky byly odstraněny) nebo pochybné (např. došlo k pohybu zeminy v důsledku záplav). V takovém případě je pro soud rozhodující poslední pokojná držba, tj. držba pozemku v takovém rozsahu, který byl oběma stranami respektován před tím, než k pochybnostem o hranici došlo. Jako podklad svého rozhodování může soud využít i geometrický plán, který při digitálním zpracování tvoří spolehlivý základ pro určení hranic.“

V souzené věci vzhledem k objektivní neurčitelnosti hranice mezi pozemky žalobců a žalovaných vyplývá aplikace § 1028 o. z. přímo ze zákona. Soudy obou stupňů postupovaly správně, pokud případ posuzovaly podle § 1028 o. z., svůj postup náležitě odůvodnily a při novém určování hranic vycházely ze slušného uvážení, čímž naplnily veškeré zákonné požadavky.

Pokud dovolatel namítá nesprávné právní posouzení otázky neurčitelnosti hranice mezi pozemky, pak z náležitého spisového vyřazení vyplývá, že i samy státní orgány – stavební úřad, potažmo katastrální úřad, které se na danou problematiku specializují, nebyly schopny hranici mezi pozemky žalobců a žalovaných určit, a proto stavební úřad vyzval žalobce k zahájení řízení o určení průběhu hranice před občanskoprávním soudem. Již *a priori* tedy nelze o určitelnosti hranice uvažovat a odvolací soud v této otázce učinil správný závěr, který byl navíc podpořen závěry znalce. Tato námitka tak nezakládá připustnost dovolání ve smyslu § 237 o. s. ř.

Pokud dále dovolatelé namítají, že geometrický plán Ing. Lubomíra Čecha nelze použít pro určení průběhu hranice mezi pozemky, jelikož nebyl vyhotoven v souladu s katastrální vyhláškou, pak je nutné uzavřít, že pouze soud je oprávněn určit nový průběh hranice mezi pozemky žalobců a žalovaných podle § 1028 o. z., a to podle poslední pokojné držby, popř. podle slušného uvážení. Soud při svém rozhodování vychází ze všech důkazů ve smyslu § 132 o. s. ř. Určení nového průběhu hranice soudem je konstitutivním rozhodnutím, k němuž je třeba vyhotovení geometrického plánu. Soudy obou stupňů tak nepochybily, pokud vycházely z již vyhotoveného geometrického plánu Ing. Lubomíra Čecha, který obsahuje veškeré náležitosti nutné pro geometrické a polohové zaměření pozemků. Těmto úvahám nelze nic vytknout, proto **námitka dovolatelů nezakládá připustnost dovolání.**

Komentář:

Publikované rozhodnutí Nejvyššího soudu, byť v podobě odmítacího usnesení, je významné v tom, že shrnuje část poznatků dosavadní judikatury k novému řízení o stanovení hranic pozemků, upravenému v § 1028 o. z. O problematice určení (stanovení) hranic pozemků se v literatuře poměrně rozsáhle diskutovalo ještě v poměrech občanského zákoníku z roku 1964, zejména s ohledem na chybějící výslovnou právní úpravu, a vcelku očekávané pozornosti se tak v literatuře těší i ust. § 1028 o. z. vztahující se již k nové právní úpravě.¹

Ač (anebo právě proto) je občanskoprávní úprava stanovení hranic pozemků obsažena pouze v jediném zákoně ustanovení, již dnes můžeme vysledovat poměrně velké množství rozhodnutí k tomuto institutu, byť bylo možné spíše očekávat, že vzhledem k výjimečnosti případů nemožnosti stanovení hranic pozemku vzhledem k jejich objektivní určitelnosti bude judikatury spíše méně. Je však patrné, že **dosavadní četnost judikatury není až tak výkladem přírodních podmínek stanovení hranic pozemků, ale spíše vymezením předpokladů, kdy vůbec aplikace § 1028 o. z. přichází do úvahy.** Samozřejmě na všechny otázky dosud soudní praxe odpověď nedala a k judikaturnímu vývoji bude docházet i v budoucím období.

Publikované rozhodnutí shrnuje některé významnější závěry vyplývající z dosavadní judikatury v rozsahu, který byl významný pro rozhodnutí dané věci. Nejde zdaleka o řešení všech otázek a k některým z nich samozřejmě praxe dosud neměla možnost zaujmout žádné stanovisko.

V rámci tohoto komentáře připomeňme stručně pouze některá zásadní východiska a závěry.

Žaloba na určování hranic pozemků je tradičním právním institutem, který znalo již římské právo a také tzv. obecný zákoník občanský z roku 1811 v § 850; určení hranice se provádělo v nesporném řízení. Tzv. střední občanský zákoník ji už neupravoval a občanský zákoník z roku 1964 také ne.

Typová potřeba určení hranic pozemku se objevovala (byť nikoliv výrazně často) v případech běžných vlastnických žalob (žaloba na vyklizení, na odstranění věci z pozemku, žaloba na zdržení se zásahu do vlastnického práva), kde základním žalobním tvrzením bylo, že žalovaný neoprávněně zasahuje do vlastnického práva žalobce a v průběhu řízení se ukázala objektivní nemožnost zjištění hranice. Takové žaloby pak končily jejich zamítním s odůvodněním, že pokud nelze určit hranici mezi pozemky, nelze vyhovět žalobě na ochranu vlastnického práva. Tyto případy pak vytvářely neřešitelné situace v případě neshod mezi sousedy, neboť žaloby na konstitutivní stanovení hranic pozemku soudy zamítaly, nebo řízení o nich dokonce zastavovaly se závěrem o nedostatku pravomoci soudu.

Soudní praxe žaloby na konstitutivní stanovení hranic pozemku nepripouštěla v zásadě s argumentem, že pro vydání konstitutivního rozhodnutí je třeba výslovné zákonné opory, která v občanském zákoníku nebyla, a proto nebylo možné se domáhat přímého určení. **Podle právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 tak nebylo zásadně možné v občanském soudním řízení žádat vydání konstitutivního rozhodnutí, kterým by byly hranice pozemků, jež nebylo možné objektivně zjistit, určeny.**²

Otázku pravomoci soudů v občanském soudním řízení k „určování“ hranic pozemků vyřešila úprava § 1028 o. z., podle které „jsou-li hranice mezi pozemky neznatelné nebo pochybné, má každý soused právo požadovat, aby je soud určil podle poslední pokojné držby. Nelze-li ji zjistit, určí soud hranici podle slušného uvážení.“ Soud je tedy po 1. 1. 2014 oprávněn v rámci občanského soudního řízení určit hranice pozemku, a to za podmínek právě § 1028 o. z.³ To ostatně vyplývá mj. i z úpravy obsažené v zákoně č. 256/2013 Sb., katastrální zákon, podle jehož § 50 odst. 1 písm. b) se mj.

určení hranice pozemku zapisuje na podkladě žádosti vlastníka nebo jiného oprávněného, jejíž přílohou je rozhodnutí soudu o určení hranice pozemků. Občanský soudní řád ani zákon o zvláštních řízeních soudních žádnou úpravu vztahující se k určování hranic pozemků nemá.

Zavedení úpravy § 1028 o. z. však v žádném případě neznamená vyloučení dosavadních typů žalob, což potvrdila i judikatura.⁴ Praxe tak bude pracovat typicky se **třemi typy žalob:**

a) vlastnické žaloby chránící ohrožení vlastnického práva (vindikační žaloba, negatorní žaloba),

b) žaloba na určení vlastnického práva podle § 80 o. s. ř.,

c) žaloba na určení (stanovení) hranic pozemku podle § 1028 o. z. Pro praxi bude důležité pochopit rozdíl mezi žalobami sub b) a sub c).

Základní rozdíl je v tom, že **určovací žaloba podle § 80 o. s. ř. směřuje k vydání deklaratorního rozhodnutí a lze o ní rozhodnout jak rozsudkem pro zmeškání, tak i rozsudkem pro uznání. Žaloba na určení hranic pozemků podle § 1028 o. z. je žalobou žádající vydání konstitutivního rozhodnutí a rozhodnout o ní rozsudkem pro zmeškání nelze.**

Základním hlediskem pro odlišení, o kterou z uvedených žalob jde, budou žalobní tvrzení, resp. žalobní návrh. Určovací žaloba se bude opírat o žalobní tvrzení, že žalobci je známo, kudy vede vlastnická hranice, a proto se domáhá vydání deklaratorního rozhodnutí, které tento stav potvrdí (smluvní nabytí, nabytí na základě vydržení apod.), zatímco žaloba podle § 1028 o. z. se opírá o tvrzení, že skutečný průběh hranice nelze zjistit, a žádá se její nové vymezení či stanovení. V případě splnění podmínek pro postup podle § 1028 o. z. vyplývá přípustnost žaloby přímo ze zákona a nejedná se o posouzení naléhavého právního zájmu, jak by se mohlo zdát z požadavku na „určení“ hranice mezi pozemky.

Tam, kde je hranice mezi sousedy subjektivně sporná, tj. každý soused tvrdí, že ví, kudy hranice vede, a po provedeném dokazování lze průběh hranice určit, jde v případě určovací žaloby o deklaratorní určení hranice pozemku. Uplatní se určovací žaloba podle § 80 o. s. ř. na určení vlastnického práva k vymezenému pozemku nebo jeho části. Hranice mezi pozemky se v těchto případech posuzuje jako předběžná otázka.

Žaloba na „určení sporné hranice“ mezi pozemky, o které žalobce tvrdí, že ji lze objektivně zjistit, avšak existuje spor o její průběh mezi účastníky řízení, je jen zvláštním případem žaloby na určení vlastnického práva. Soud za použití pravidel pro dokazování ve sporném řízení zkoumá, kudy vede sporná hranice, a pokud zjistí, že žalobcova tvrzení

1 K tomu srov. např.: J. Spáčil a kol.: Občanský zákoník III., Věcná práva (§ 976–1474), Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2013, str. 190-195; K. Svoboda: Podstata řízení o určení hranice mezi pozemky, Soudní rozhledy č. 11-12/2015, str. 382-386; P. Tégl: Ještě k žalobám na ochranu vlastnického práva podle nového občanského zákoníku, Právní rozhledy č. 9/2013, str. 333; J. Spáčil: Ještě k žalobě na určení hranice mezi pozemky, Soudní rozhledy č. 3/2016, str. 79-80 nebo B. Dvořák: Je stanovení hranice podle § 1028 ObčZ pouze provizorní? Soudní rozhledy č. 7-8/2016, str. 224-226.

2 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 12. 2016, sp. zn. 22 Cdo 4071/2016.

3 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 22 Cdo 4346/2016.

4 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 12. 2016, sp. zn. 22 Cdo 4071/2016.

jsou správná, žalobě vyhovějí, jinak ji zamítne. V případě, že žalobce svá tvrzení ohledně průběhu hranice neprokáže, nemůže soud bez změny žaloby hranici určit podle pravidel § 1028 o. z.

U žalob podle § 80 o. s. ř. jde mezi sousedy o spor o hranici, kde každý z nich tvrdí, že hranice vede jinudy, a jedná se o jejich subjektivní spor, neboť hranice je sporná pouze mezi nimi. Soud totiž může objektivně v rámci dokazování (typicky znaleckého posudku či jinak) zjistit, kudy hranice vedou. Žalobce také v žalobě tyto hranice tvrdí a žalovaný se takto určené hranici brání a tvrdí skutečnosti, ze kterých se podává, že hranice vede jinudy.

V těchto typech sporů se jedná o ochranu vlastnického práva. Rozsudek je deklaratorní, neboť deklaruje, kudy vede hranice. Výrokem se zpravidla určuje, že žalobce je vlastníkem pozemku, jehož hranice je patrná z přípojeného geometrického plánu. Nejedná se zde o postup podle § 1028 o. z.

Vzájemný vztah obou žalob procesní ani hmotněprávní předpisy neřeší. I s přihlédnutím k nepříliš šťastné formulaci § 1028 o. z. lze v praxi očekávat obtíže a bude třeba klást vyšší důraz na poučovací povinnost soudů. **Vzájemný vztah obou typů žalob bude založen zejména na následujících principech:**

a) je nepochybné, že **mohou být podány oba typy žalob současně** nebo tak, že druhá je podána dříve, než je o první rozhodnuto – v žádném případě zde není překážka zahájeného řízení nebo překážka rozsouzené věci. Žádná z žalob nemá prioritu potud, že by o ní soud musel vždy nezbytně rozhodnout dříve než o druhé. Rozhodující roli nemusí hrát ani datum podání žaloby, ale spíše stav dokazování v některém z obou řízení. Obligatorní důvod pro přerušení jednoho řízení do skončení druhého tady není, ale do úvahy přichází přerušení podle § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř. Konkrétní postup bude odrážet individuální okolnosti případu;

b) proti podané žalobě podle § 1028 o. z. se lze bránit buď v řízení uplatněnou námitkou, že hranice určitelná je, vzájemnou určovací žalobou podle § 80 o. s. ř., nebo samostatnou žalobou podle § 80 o. s. ř. Zcela shodná pravidla

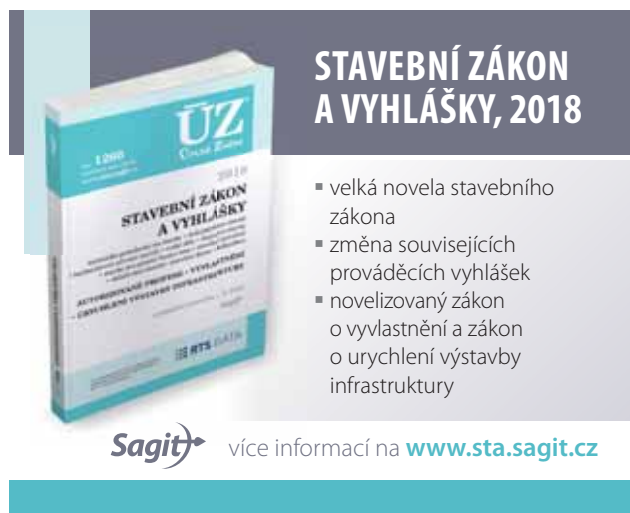
zrcadlově platí v opačném případě, kdy je podána žaloba podle § 80 o. s. ř. Obě žaloby může podat též účastník nebo každý z účastníků může podat jednu žalobu. Překážka zahájeného řízení by byla dána v případě existence dvou podaných návrhů podle § 1028 o. z., i kdyby každý z účastníků navrhoval jiné místo, kudy má hranice mezi pozemky vést, a zřejmě i tehdy, kdy by zčásti tvrdil jiné okolnosti, pro které je hranice objektivně neurčitelná;

c) účastníci mohou reagovat na procesní vývoj řízení – v případě podané žaloby podle § 1028 o. z. se může v průběhu dokazování ukázat, že hranice určitelná je, a naopak v řízení podle § 80 o. s. ř. se může ukázat, že hranice určitelná není. Na takový vývoj řízení lze reagovat návrhem na změnu žaloby podle § 95 o. s. ř. V těchto případech se jedná nejenom o změnu žalobního návrhu, ale také o změnu žaloby v žalobních tvrzeních. Zpravidla budou dány důvody pro připuštění změny žaloby, protože výsledky dosavadního řízení mohou být podkladem i pro řízení o změněném návrhu, byť s tím může být spojeno další rozsáhlejší dokazování. Připuštěním změny žaloby však nesmí být založen nedostatek podmínky řízení (např. překážka zahájeného řízení). Byť soud není povinen poučovat účastníka o možnosti změny žaloby, složitost věci může v konkrétních případech vyžadovat, aby soud v průběhu řízení dal jasně najevo, zda po provedeném dokazování má hranici za určitelnou či nikoliv, a umožnil účastníkům řízení na takový závěr odpovídajícím procesním způsobem reagovat. Není však oprávněn ani povinen poučovat účastníky o tom, že pouze v případě změny žaloby je možné případně žalobě vyhovět;

d) žaloba s eventuálním petitem – složitost problematiky nabízí k řešení, zda by se nedalo uvažovat o žalobě s eventuálním petitem, tj. žalovat na stanovení hranice a v případě nepříznivého důkazního stavu požadovat rozhodnutí o určení ve smyslu § 80 o. s. ř., a naopak tak, aby se účastník vyhnul riziku nepříznivého důkazního vývoje. Proti takovému postupu zřejmě hovoří skutečnost, že o žalobu s eventuálním petitem jde tam, kde se ze shodného skutkového základu odvíjejí dva nároky (nárok na vydání věci, resp. na peněžitou náhradu); u žalob na určení vlastnického práva a stanovení hranic pozemků je však odlišný skutkový základ v základním žalobním tvrzení, že 1) hranice mezi pozemky objektivně určitelná není – požadavek na postup podle § 1028, 2) hranice mezi pozemky objektivně určitelná je – požadavek na postup podle § 80 o. s. ř.;

e) nejasnost podání – pokud nebude z podání účastníka zřejmé, o jaký typ žaloby má jít, nebo bude existovat rozpor mezi žalobními tvrzeními a žalobním petitem, bude namísto postup podle § 43 o. s. ř. a odstraňování vad žaloby, protože zpravidla může jít o vady, které brání pokračování řízení. Není vyloučeno ani odmítnutí žaloby při neúspěšném pokusu o odstranění vad.

- ❖ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL. M., asistentka soudce Nejvyššího soudu, Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

STAVEBNÍ ZÁKON A VYHLÁŠKY, 2018

- velká novela stavebního zákona
- změna souvisejících prováděcích vyhlášek
- novelizovaný zákon o vyvlastnění a zákon o urychlení výstavby infrastruktury

Sagit více informací na www.sta.sagit.cz

■ Ústavní soud:

K právu poškozeného na bezplatnou právní pomoc v trestním řízení a spravedlivé odměně advokáta

Právo na právní pomoc poškozenému náleží již od počátku trestního řízení a vztahuje se na všechny jeho fáze, což je zřejmé z díkce čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, přičemž toto právo náleží též nemajetnému poškozenému. Ust. § 51a odst. 1 tr. řádu je proto třeba interpretovat tak, že zmocněnci, kterého si poškozený zvolil ještě před přiznáním nároku na bezplatnou právní pomoc poskytovanou zmocněncem, náleží – v případě, že je takový nárok poškozenému přiznán – odměna a náhrada hotových výdajů zpravidla ode dne podání důvodného návrhu na přiznání nároku na bezplatnou právní pomoc.

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 11. 2017, sp. zn. IV. ÚS 2334/17

Z odůvodnění:

Na Ústavní soud se obrátili stěžovatelé, kteří se domáhali zrušení usnesení obvodního soudu, kterým bylo v trestní věci odsouzeného podle § 51a odst. 1 a 4 a § 151 odst. 6 zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“ či „tr. řád“), rozhodnuto, že stěžovatelé, zmocněnci stěžovatelky, se stanou odměna a náhrada hotových výdajů v celkové výši 242 605 Kč (výrok I.) a že návrh stěžovatele co do zbytku uplatněného nároku ve výši 490 473,50 Kč se zamítá (výrok II.). Dále stěžovatelé navrhli zrušení usnesení městského soudu, jímž byla zamítnuta stížnost stěžovatele proti uvedenému usnesení obvodního soudu.

Podle názoru stěžovatelů vydáním napadených rozhodnutí došlo k zásahu do práv stěžovatelky zakotvených v čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě a k zásahu do práv stěžovatele zakotvených v čl. 11 odst. 1 a 4 a čl. 26 odst. 1 a 3 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

Stěžovatelé v ústavní stížnosti namítali, že stěžovatelce, vystupující v trestním řízení v postavení poškozené, nebyl plně přiznán nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně a že trestní soudy omezily tento nárok pouze na dobu po právní moci rozhodnutí o jeho přiznání, přestože podmínky bezplatné právní pomoci byly splněny po celou dobu trestního řízení. Stěžovatelé odkázali na nálezy Ústavního soudu ze dne 13. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 848/16, dostupný na <http://nalus.usoud.cz>, stejně jako další rozhodnutí zde citovaná. Náklady na realizaci práva nemajetného poškozeného na právní pomoc podle stěžovatelů nemůže nést zmocněnec, neboť by tím mj. bylo porušeno jeho ústavně zaručené právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Stěžovatelé byli toho názoru, že **dovozuje-li judikatura Ústavního soudu, že právo na právní pomoc a obhajobu obviněnému náleží již od po-**

čátku trestního řízení, odeprání takového práva poškozenému by znamenalo razantní zásah do práva poškozeného na spravedlivý proces a představovalo by porušení rovnosti účastníků řízení.

V předmětné věci bylo napadeným usnesením obvodního soudu rozhodnuto o přiznání odměny a náhrady hotových výdajů stěžovateli, resp. o zamítnutí zbytku jím uplatněného nároku. Napadeným usnesením městského soudu pak byla zamítnuta stížnost, kterou podal právě a výhradně stěžovatel. Z uvedeného Ústavní soud dovodil, že byť napadená usnesení do jisté míry a zprostředkovaně souvisela s právy stěžovatelky vystupující v trestním řízení v pozici poškozené, bylo těmito usneseními rozhodováno výhradně o právech jejího zmocněnce, tedy stěžovatele. Na základě uvedeného Ústavní soud ústavní stížnost ve vztahu ke stěžovatelce podle ust. § 43 odst. 1 písm. c) zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), odmítl jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným.

Poté, co se Ústavní soud seznámil s obsahem vyžádaného trestního spisu a přezkoumal, zda tvrzení obsažená v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech, dospěl k závěru, že ústavní stížnost stěžovatele je **zčásti důvodná.**

Ústavní soud připomněl, že výklad a aplikaci předpisů podústavního práva lze hodnotit jako protiústavní, jestliže nepřipustně postihují některé ze základních práv a svobod, případně pomíjejí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo jsou výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, který je v soudní praxi respektován, resp. jenž odpovídá všeobecně akceptovanému (doktrinárnímu) chápání dotčených právních institutů, případně jsou v extrémním rozporu s požadavky věcně příslušného a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti (srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 25. 9. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 85/06, N 148/46 SbNU 471).

Ústavní soud poukázal na to, že stěžovatel se ve své argumentaci odvolával na nálezy sp. zn. I. ÚS 848/16, v němž Ústavní soud dovodil, že obhájci, kterého si obviněný zvolil ještě před přiznáním nároku na bezplatnou obhajobu, náleží – v případě, že je takový nárok obviněnému přiznán – odměna a náhrada hotových výdajů zpravidla ode dne podání důvodného

návrhu na přiznání nároku na bezplatnou obhajobu, mj. proto, že k tomuto dni se nemajetnost obviněného také osvědčuje. Ze stejného názoru pak Ústavní soud vycházel i ve svém dalším nálezu ze dne 22. 11. 2016, sp. zn. IV. ÚS 2295/16.

Ústavní soud konstatoval, že v nyní projednávané věci se sice nejedná o právo obviněného na bezplatnou obhajobu, ale o právo poškozeného na bezplatné právní zastoupení zmocněncem, nicméně obě tato práva mají stejný základ. Ten spočívá v tom, že základní práva a svobody svědčí všem osobám bez rozdílu majetku (srov. čl. 3 odst. 1 Listiny) a že každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení (srov. čl. 37 odst. 2 Listiny).

Z uvedeného Ústavní soud dovodil, že **nejen právo obviněného na obhajobu, ale také práva dalších účastníků trestního řízení (včetně poškozeného) musí být zajištěna všem, tedy stejně osobám majetným i nemajetným**. Proto, může-li si majetný poškozený smluvně zajistit a zaplatit zmocněnce, a realizovat tak své právo na právní pomoc, musí být zajištěno, aby možnost efektivního výkonu tohoto práva měl i nemajetný poškozený. Náklady na realizaci práva nemajetného poškozeného na právní pomoc pak nemůže nést toliko zmocněnec – advokát, který s převzetím jeho zastupování z dobré vůle souhlasil, neboť by tím byla ohrožena jeho konkurenceschopnost v rámci volného trhu s právními službami (byl by znevýhodněn vůči jiným advokátům) a rovněž by bylo porušeno jeho ústavně zaručené právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací.

Ústavní soud konstatoval, že **právo na právní pomoc poškozenému náleží již od počátku trestního řízení a vztahuje se na všechny jeho fáze**, což je zřejmé z dikce čl. 37 odst. 2 Listiny. Rovněž nemajetnému poškozenému tedy náleží toto právo, přičemž meze tohoto práva určuje ust. § 51a odst. 1 tr. řádu. Toto ustanovení je nicméně s ohledem na větu první čl. 4 odst. 4 Listiny třeba vykládat v kontextu obecnějšího práva na právní pomoc, které bezpochyby náleží i nemajetným (srov. čl. 3 odst. 1 Listiny, podle kterého se základní práva zaručují všem bez rozdílu majetku), a tedy při respektování výše naznačených principů.

Vzhledem k výše uvedenému je podle názoru Ústavního soudu nutné závěry, k nimž Ústavní soud dospěl ve výše citovaných nálezech sp. zn. I. ÚS 848/16 a IV. ÚS 2295/16, vztáhnout právě i na ust. § 51a odst. 1 tr. řádu. Toto ustanovení je proto třeba interpretovat tak, že zmocněnci, kterého si poškozený zvolil ještě před přiznáním nároku na bezplatnou právní pomoc poskytovanou zmocněncem, náleží – v případě, že je takový nárok poškozenému přiznán – odměna a náhrada hotových výdajů zpravidla **ode dne podání důvodného návrhu na přiznání nároku na bezplatnou právní pomoc**, což je také den, ke kterému se nemajetnost poškozeného osvědčuje. Podle názoru Ústavního soudu nelze přijmout interpretaci, jež jde k tíži zmocněnce – advokáta, který na sebe z dobré vůle převzal finanční riziko spojené se zastupováním nemajetného poškozeného, a který tak nejen v zájmu poškozeného, ale i v zájmu spravedlnosti jako takové *de facto* plní roli absentujícího systému právní pomoci nemajetným.

Ústavní soud konstatoval, že v případě stěžovatelů trestní soudy ust. § 51a odst. 1 tr. řádu tímto ústavně konformním způsobem nevyložily. Stěžovatelce byl usnesením soudkyně obvodního soudu přiznán nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně. Napadeným usnesením obvodního soudu pak sice byla stěžovatelé přiznána odměna a náhrada

hotových výdajů, avšak až za dobu od právní moci rozhodnutí o přiznání nároku na bezplatnou právní pomoc, nikoliv od data podání návrhu na přiznání tohoto nároku.

Ústavní soud dovodil, že tím, že trestní soudy stěžovatelé nepřiznaly odměnu a náhradu hotových výdajů za činnost prováděnou v období mezi podáním návrhu na přiznání nároku na bezplatnou právní pomoc poskytovanou zmocněncem a právní moci rozhodnutí, jímž byl tento nárok přiznán, povinnost jejich úhrady fakticky přenesly na nemajetnou poškozenou, tj. stěžovatelku. Stěžovatele pak uvedly do situace, kdy by si měl u nemajetného poškozeného nárokovat splnění svých finančních nároků, ačkoliv jeho zastupování přebíral z dobré vůle a s vědomím, že se jedná o osobu nemajetnou.

Ústavní soud nepřijal argumentaci městského soudu, který odmítl závěry obsažené v citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 848/16 vztahovat i na případy zastupování poškozeného zmocněncem. Takový přístup totiž naprosto ignoruje výše zmíněné právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy ve smyslu čl. 37 odst. 2 Listiny, které svědčí každému, tedy i osobě vystupující v trestním řízení v pozici poškozeného. Městský soud navíc nevěnoval žádnou pozornost právu stěžovatele zakotvenému v čl. 26 odst. 3 Listiny, tj. právu získávat prostředky pro své životní potřeby prací, jehož porušení shledal Ústavní soud v obou výše citovaných nálezech.

Ústavní soud uvedl, že městský soud dále argumentoval tím, že poškozená měla právo na bezplatnou právní pomoc podle § 5 odst. 1 zák. č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obětech trestných činů“), a jestliže se s ní nespokojila, byla to jen její volba a náklady na právní zastoupení zmocněncem musí nést až do okamžiku právní moci rozhodnutí o přiznání nároku na bezplatnou právní pomoc sama. Takový přístup je však podle názoru Ústavního soudu naprosto nepřijatelný, neboť v podstatě směřuje k určité formě sankcionování poškozeného za to, že využil svého zákonného práva a nechal se v řízení zastupovat zmocněncem. Městský soud navíc neval v úvahu ust. § 6 odst. 1 zák. o obětech trestných činů, podle kterého je bezplatná právní pomoc poskytována oběti za podmínek a v rozsahu stanoveném v jiném právním předpise, přičemž tímto jiným právním předpisem je právě trestní řád. Ustanovení zákona o obětech trestných činů týkající se poskytování odborné (tedy mj. i právní) pomoci obětem trestných činů podle Ústavního soudu v žádném případě nevyklučují aplikaci ust. § 51a tr. řádu.

Ústavní soud konstatoval, že **rozhodováním o výši odměny stěžovatele na základě ústavně nekonformní interpretace ust. § 51a odst. 1 tr. řádu obvodní soud a městský soud porušily ústavně zaručené právo stěžovatele zakotvené v čl. 26 odst. 3 Listiny, tj. právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací, resp. z něj vyplývající právo na přiměřenou odměnu za přispění k výkonu spravedlnosti**.

Na základě výše uvedeného Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) zák. o Ústavním soudu usnesení městského soudu a výrok II. usnesení obvodního soudu zrušil; ve zbývajících částech Ústavní soud ústavní stížnost podle § 43 odst. 1 písm. c) zák. o Ústavním soudu odmítl.

✿ Rozhodnutí zpracovala JUDr. RENATA RÁZKOVÁ, Ph.D.,
asistentka soudce Ústavního soudu.

Nejvyšší správní soud:

Nevypořádání se s vyjádřením osoby zúčastněné na soudním řízení správním jako vážná vada řízení

Správní soud je povinen vypořádat se s vyjádřením osoby zúčastněné na řízení, které je pro řízení podstatné. Nezabýval-li se jím, může tato skutečnost vést ke zrušení jeho rozhodnutí pro vážnou vadu řízení.

Usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 12. 2017, č. j. 2 As 196/2016-123

K věci:

Obvodní báňský úřad pro území krajů Plzeňského a Jihočeského rozhodnutím ze dne 23. 6. 2014 povolil osobě zúčastněné na řízení 1) akciové společnosti GARNET GROUP hornickou činnost (otvirku, přípravu a dobývání výhradního ložiska technicky využitelných krystalů nerostu granátu v dobývacím prostoru Ktiš). Proti tomuto rozhodnutí podali žalobci a) zapsaný spolek Zdravé Ktišsko, b) Ing. Jan J., c) Ing. Pavel P., d) MUDr. Helena K., e) MUDr. Miroslav K. a f) obec Ktiš, osoba zúčastněná na řízení 5) Hnutí DUHA, jakož i další účastníci správního řízení odvolání, která žalovaný Český báňský úřad zamítl.

Proti rozhodnutí žalovaného podali žalobci žalobu. Krajský soud v Plzni rozhodnutí žalovaného zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Přisvědčil žalobcům, že před vydáním rozhodnutí správního orgánu prvního stupně nebyl řešen střet zájmů v území hornické činnosti, jak vyžadoval § 33 zák. č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon).

Žalovaný (stěžovatel) a osoba zúčastněná na řízení 1) (stěžovatelka) podali proti napadenému rozsudku samostatné kasační stížnosti. Oba tvrdili, že krajský soud nesprávně interpretoval § 33 horního zákona a že napadený rozsudek je nepřezkoumatelný. Stěžovatel považoval odůvodnění napadeného rozsudku za vnitřně rozporné v části, kde krajský soud tvrdil, že se stěžovatel s námitkami žalobců vypořádal, a kde současně uváděl, že k řešení střetu zájmů nedošlo. Stěžovatelka pokládala napadený rozsudek za nepřezkoumatelný, neboť krajský soud nepřihlédl k vyjádření, které soudu doručila dne 20. 8. 2015. Z rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 1. 2016, č. j. 1 As 231/2015-43, plyne, že právu osoby zúčastněné na řízení podávat písemná vyjádření musí odpovídat povinnost soudu se s argumentací vypořádat. Krajský soud k vyjádření stěžovatelky nepřihlédl, a dokonce v rekapitulační části rozsudku uvedl, že se k žalobě nevyjádřila.

Při posuzování námítky nepřezkoumatelnosti pro nedosta-

tek důvodů uplatněné stěžovatelkou druhý senát Nejvyššího správního soudu zjistil, že ohledně ní existuje v judikatuře Nejvyššího správního soudu rozpor, a tudíž je dán důvod pro postoupení věci rozšířenému senátu.

Otázku, zda opomenutí krajského soudu vypořádat se s argumentací osoby zúčastněné na řízení zakládá nepřezkoumatelnost rozsudku, zodpověděl devátý senát v rozsudcích ze dne 19. 7. 2012, č. j. 9 As 37/2012-59, a ze dne 28. 3. 2012, č. j. 9 Afs 59/2011-644. Vyjádřil názor, že osoba zúčastněná na řízení nemá právo na vypořádání svých vyjádření krajským soudem. Sedmý senát v rozsudku ze dne 30. 10. 2014, č. j. 7 As 153/2014-76, uvedl, že nevypořádání vyjádření osoby zúčastněné na řízení, obdobně jako pominutí argumentace žalovaného ve vyjádření k žalobě, nemůže založit nepřezkoumatelnost rozhodnutí krajského soudu pro nedostatek důvodů, může mít však za následek snížení přesvědčivosti odůvodnění rozhodnutí krajského soudu.

Naproti tomu první senát posoudil tuto otázku zcela opačně. Ve shora citovaném rozsudku č. j. 1 As 231/2015-43, na který poukazuje stěžovatelka, konstatoval, že pokud zákon osobě zúčastněné na řízení přiznává právo podat k projednávané věci své vyjádření, je nepochybně povinností soudu se s argumenty a skutečnostmi uplatňovanými osobou zúčastněnou na řízení vypořádat. Pokud této své povinnosti krajský soud nedostojí, je třeba jeho rozsudek zrušit jako nepřezkoumatelný pro nedostatek důvodů.

Druhý senát proto věc postoupil rozšířenému senátu k zodpovězení otázky, zda pominutí námitek osoby zúčastněné na řízení v řízení o žalobě zakládá nepřezkoumatelnost rozhodnutí krajského soudu.

Z odůvodnění:

Osobami zúčastněnými na řízení jsou podle § 34 odst. 1 s. ř. s. takové „osoby, které byly přímo dotčeny ve svých právech a povinnostech vydáním napadeného rozhodnutí nebo tím, že rozhodnutí nebylo vydáno, a ty, které mohou být přímo dotčeny jeho zrušením nebo vydáním podle návrhu výroku rozhodnutí soudu, nejsou-li účastníky a výslovně oznámily, že budou v řízení práva osob zúčastněných na řízení uplatňovat“.

Na osoby zúčastněné na řízení nelze pohlížet jako na procesní subjekty, jejichž práv se soudní řízení netýká, popř. které jsou v řízení účastny jaksi „do počtu“. Naopak jedná se o osoby, jejichž práv se řízení přímo týká, ba dokonce jde často o osoby, o jejichž právech, založených rozhodnutím správního orgánu, je v řízení přímo rozhodováno (tak jako je tomu i v nyní projednávané věci). Jinými slovy, předmětem řízení před správním soudem mohou být někdy spíše práva osoby zúčastněné na řízení než práva samotného žalobce. Spor řešený soudem pak také ve svém jádru bývá více sporem mezi žalobcem a osobou zúčastněnou na řízení než sporem mezi žalobcem a správním orgánem (který ve věci potom vystupuje jako původní „mediátor“ či „rozhodčí“ tohoto sporu). V takových věcech pak pouze způsob rozhodnutí správního orgánu determinuje, která ze „stran sporu“ se ocitne v roli žalobce a která bude v řízení před soudem vystupovat jako osoba zúčastněná na řízení. Řízení před správním soudem je tedy zpravidla sporem (také) osoby zúčastněné na řízení, jde o „její“ věc.

Nelze zapomínat na to, že mnohé věci, které náleží do pravomoci správních orgánů, jejichž rozhodnutí jsou následně přezkoumávána správními soudy, se týkají „občanských práv a závazků“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb., dále také „Úmluva“). Osoby zúčastněné na řízení proto musí mít veškerá práva odvozená z práva na spravedlivý proces zaručeného tímto ustanovením Úmluvy a čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále také „Listina“).

Tomuto východisku musí odpovídat i procesní práva osoby zúčastněné na řízení a respektování těchto práv soudem. Podle § 34 odst. 3 s. ř. s. jsou osoby zúčastněné na řízení oprávněny předkládat písemná vyjádření, nahlížet do spisu, být vyrozuměny o nařízeném jednání a žádat, aby jim bylo při jednání uděleno slovo. Podle § 49 odst. 5 s. ř. s. mají při jednání právo klást svědkům či znalcům dotazy. Doručuje se jim žaloba, usnesení o přiznání odkladného účinku podané žaloby, usnesení o předběžném opatření a rozhodnutí, jímž se řízení u soudu končí. Rozhodnutí ve věci je pro osoby zúčastněné na řízení závazné (§ 59 odst. 6 s. ř. s.). Tyto osoby mají rovněž právo podat proti rozhodnutí krajského soudu kasační stížnost (§ 102 s. ř. s.), pak se stávají účastníky řízení o kasační stížnosti (§ 105 odst. 1 s. ř. s.). Obdobná práva mají osoby zúčastněné na řízení i v řízení o kasační stížnosti (§ 109 odst. 1, § 120 s. ř. s.).

Osoba zúčastněná na řízení nemůže disponovat předmětem řízení (§ 34 odst. 3 poslední věta s. ř. s.), který je vymezen žalobou. Z povahy věci může vzít žalobu zpět, zčásti nebo zcela, pouze žalobce. Podá-li však osoba zúčastněná na řízení kasační stížnost, může dosáhnout prostřednictvím výroku Nejvyššího správního soudu dle § 110 odst. 2 s. ř. s. fakticky nového rozhodnutí o žalobě, tj. v tomto rozsahu tedy může předmět řízení, jednou vymezený žalobcem v žalobě, do jisté míry ovlivnit (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 2. 10. 2015, č. j. 2 As 84/2015-56).

S právem osoby zúčastněné na řízení vyjádřit se ve věci samé nedílně souvisí povinnost soudu vypořádat se s argumentací této osoby. V opačném případě by bylo porušeno právo vyjádřit se podle čl. 38 odst. 2 Listiny.

Je zřejmé, že soudní řád správní příznává osobám zúčastněným na řízení rozsáhlá procesní oprávnění a tato nesmí být výkladem zužována či znehodnocována.

Jestliže osoba zúčastněná na řízení má právo podávat soudu písemná a (při jednání) i ústní vyjádření k věci a navrhoprovedení důkazů, pak má soud povinnost se takovými argumenty a skutečnostmi zabývat a ve svém rozhodnutí na ně reagovat. Podobně je krajský soud nepochybně povinen řádně vyhodnotit i důkazní návrhy uplatněné osobou zúčastněnou na řízení, navržené důkazy provést, jsou-li relevantní, popř. jejich neprovedení řádně odůvodnit (srov. rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 3. 2016, č. j. 6 As 141/2015-63, a ze dne 18. 6. 2015, č. j. 9 As 294/2014-114).

Právo na spravedlivý proces zahrnuje i právo na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí, které je odrazem práva účastníka řízení/osoby zúčastněné na řízení uplatňovat návrhy a vyjádření, je pojistkou proti libovůli v rozhodování a je předpokladem uplatňování opravných prostředků, které právo dává účastníkovi/osobě zúčastněné na řízení k dispozici (srov. J. Kmec: Právo na spravedlivý proces, In: J. Kmec, D. Kosář, J. Kratochvíl, M. Bobek: Evropská úmluva o lidských právech, Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2012, str. 757 a násl.). Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva vyplývá, že součástí práva na odůvodnění je mj. to, aby soud v odůvodnění reagoval na relevantní námítky či argumenty uplatněné účastníkem (srov. např. rozsudky ESLP ze dne 21. 7. 2009, *Luka proti Rumunsku*, č. 34197/02, bod 56, nebo ze dne 22. 2. 2007, *Krasulya proti Rusku*, č. 12365/03, bod 52).

Potud je správný názor prvního senátu vyslovený ve shora citovaném rozsudku č. j. 1 As 231/2015-43, že nevypořádá-li se krajský soud s podstatným vyjádřením osoby zúčastněné na řízení, jedná se o závažné pochybení.

Pojem nepřezkoumatelnost rozhodnutí souvisí úzce s instancí přezkoumatelností spojenou s uplatněním opravných prostředků. Již v § 477 bodu 9 zák. č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), bylo stanoveno: „*Napadený rozsudek budiž zrušen jako zmatečný; [...] je-li znění rozsudku tak nedostatečné, že jej nelze bezpečně přezkoumat, jestliže si rozsudek sám odporuje nebo jestliže nejsou pro rozhodnutí uvedeny žádné důvody.*“ Tento důvod zrušení přezkoumávaného rozhodnutí byl následně přebírán všemi dalšími procesními předpisy (srov. § 219a o. s. ř. a M. Králík: *Nepřezkoumatelnost rozhodnutí jako důvod jeho zrušení v judikatuře Nejvyššího soudu České republiky*, Soudní rozhledy č. 10/2007, str. 373 a násl.).

Podobně Ústavní soud setrvale judikuje, že „*odkazuje na svoji ustálenou judikaturu k otázce přezkoumatelnosti a přesvědčivosti rozhodnutí obecných soudů. Ústavní soud např. uvedl, že „z hlediska stanoveného postupu (čl. 26 odst. 1 Listiny) je požadavek řádného a vyčerpávajícího zdůvodnění rozhodnutí orgánů veřejné moci jednou ze základních podmínek ústavně souladného rozhodnutí“ (nález sp. zn. III. ÚS 103/99, Sběrka nálezů a usnesení, sv. 17, str. 121). „Nezávislost rozhodování obecných soudů se uskutečňuje v ústavním a zákonném procesněprávním a hmotněprávním rámci. Procesněprávní rámec představují především principy řádného a spravedlivého procesu, jak vyplývají z čl. 36 a násl. Listiny, jakož i z čl. 1 Ústavy. Jedním z těchto principů, představujícím součást práva na řádný proces, jakož*

i pojmu právního státu a vylučujícím libovůli při rozhodování, je i povinnost soudů své rozsudky odůvodnit (§ 157 odst. 1 o. s. ř.), a to způsobem zakotveným v ust. § 157 odst. 2 o. s. ř. Z odůvodnění musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé' (náleží sp. zn. III. ÚS 94/97, Sběrka nálezů a usnesení, sv. 8, str. 287)" (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 28. 8. 2001, sp. zn. I. ÚS 60/01, č. 127/2001 Sb.). Obdobně v náleží Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2009, sp. zn. II. ÚS 435/09, č. 129/2009 Sb. Ústavní soud shrnul svou dosavadní judikaturu takto: „Jedním z principů představujících neopominutelnou součást práva na spravedlivý proces je i povinnost soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit, přičemž se musejí vypořádat s námitkami uplatněnými účastníky řízení, a to způsobem odpovídajícím míře jejich závažnosti. Pokud soudy této zákonné povinnosti nedostojí, a to jednak tím, že se zjištěnými skutečnostmi nebo tvrzeními námitkami nezabývají vůbec, nebo se s nimi vypořádají nedostatečným způsobem, založí tím nepřezkoumatelnost jimi vydaných rozhodnutí. Takový postup nelze akceptovat, neboť by znamenal otevření cesty k potenciální libovůli v rozhodování, a znamenal by tak porušení ústavního zákazu výkonu libovůle soudy (čl. 2 odst. 2 Listiny).“

Nepřezkoumatelnosti rozhodnutí správních orgánů, ale i nepřezkoumatelnosti rozhodnutí krajských soudů je věnována nesčetná judikatura Nejvyššího správního soudu, kterou není nutné na tomto místě komplexně rekapitulovat (srov. např. M. Tauber: Judikatura Nejvyššího správního soudu: nepřezkoumatelnost správních rozhodnutí, Soudní rozhledy č. 7/2007, str. 254 a násl.). Je ovšem nutné poukázat i na názor odborné literatury, že „judikatura (či přesněji rozhodovací činnost) Nejvyššího správního soudu při aplikaci tohoto kasačního důvodu je poměrně rozkolísaná a není výjimkou, že Nejvyšší správní soud v rozporu s výše uvedenými názory zruší rozhodnutí krajského soudu pro nepřezkoumatelnost i tehdy, kdy se jedná o dílčí právní nedostatky odůvodnění jeho právního názoru, který ale nemusí být nezákonný“ (srov. L. Hlouch in: L. Potěšil et al.: Soudní řád správní: komentář, Leges, Praha 2014, str. 991). Rozšířený senát v této souvislosti souhlasí s názorem, že aplikace tohoto kasačního důvodu připadá v úvahu výjimečně, není-li z odůvodnění rozhodnutí krajského soudu vůbec patrné, jak soud hodnotil podstatné důvody či skutečnosti uplatněné v rámci žalobních bodů. Naopak nelze považovat za nepřezkoumatelné takové rozhodnutí krajského soudu, z jehož odůvodnění lze (byť i zohledněním celkového kontextu důvodů uvedených v odůvodnění) seznat, jaký názor krajský soud zaujal vůči důležitým skutkovým a právním otázkám podstatným pro rozhodnutí projednávané věci. Nepřezkoumatelnost pro nedostatek důvodů nemůže být založena tím, že odůvodnění krajského soudu je pouze stručné či argumentačně chudé, popř. že krajský soud nevyvracel každý dílčí argument uplatněný účastníky (osobami zúčastněnými na řízení).

Je nutné si uvědomit, že „přezkoumatelnost“ rozhodnutí krajského soudu není hodnotou sama o sobě. Zrušení rozhodnutí krajských soudů zpravidla pro účastníky/osoby zúčastněné na řízení, včetně toho, kdo podává kasační stížnost, neznamená žádný přínos. Výsledkem je naopak pravidelně prodloužení a prodražení soudního řízení. I proto je nutné

k aplikaci kasačního důvodu spočívajícího v nepřezkoumatelnosti pro nedostatek důvodů přistupovat krajně zdrženlivě. Jeho použití je namísto např. tehdy, pomine-li krajský soud podstatná skutková tvrzení opřená o obsah správního spisu či podložená důkazními návrhy, mohou-li reálně vést k přehodnocení merita věci.

Nepřezkoumatelnost rozhodnutí krajského soudu má především souvztažnost se zákazem překvapivosti rozhodnutí a právem na opravný prostředek. Takové rozhodnutí krajského soudu, které poctivě vypořádá relevantní důvody uplatněné účastníky/osobami zúčastněnými na řízení na podporu jejich procesního stanoviska, umožňuje uplatnit proti tomuto hodnocení krajského soudu opravný prostředek a na základě toho přezkoumání všech účastníků zpochybněných skutkových a právních aspektů rozhodnutí krajského soudu Nejvyšším správním soudem. Ani takto v souvislosti s těmito zásadami však nelze kasační důvod spočívající v nepřezkoumatelnosti pro nedostatek důvodů přeceňovat. Samotný soudní řád správní v § 104 odst. 4 umožňuje stěžovateli přednést v kasační stížnosti i nové důvody, které nebyly uplatněny v řízení před krajským soudem, pokud tak učinit nemohl. Tuto koncentraci ostatně judikatura vykládá tak, že nebrání v uplatnění nových důvodů v kasační stížnosti stěžovatělem, kteří v řízení před krajským soudem nebyli žalobci (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 2. 7. 2008, č. j. 1 Ans 5/2008-104). Takto nově uplatněné důvody vezme Nejvyšší správní soud v potaz v řízení o kasační stížnosti a i v jejich optice přezkoumá zákonnost rozhodnutí krajského soudu a vypořádá je v odůvodnění svého rozhodnutí o kasační stížnosti. Procesní předpisy tedy umožňují Nejvyššímu správnímu soudu v určitých případech zohlednit a vypořádat nové důvody nastolené v kasační stížnosti, byť se jimi krajský soud výslovně nezabýval.

V soudním řízení správním je to žalobce (navrhovatel v řízení o návrhu na zrušení opatření obecné povahy), kdo vymezuje žalobními body (podstatnými důvody uvedenými v žalobě) „program“ projednání věci soudem. Určuje podstatné otázky, kterými se soud při posuzování důvodnosti žaloby musí zabývat. Nepřezkoumatelnost rozhodnutí krajského soudu v řízení o žalobě podle § 65 s. ř. s. nemůže založit to, že se soud nevypořádá s argumenty obsaženými ve vyjádření žalovaného. Jeho povinností ostatně je svůj názor na skutkové a právní hodnocení věci vtělit do odůvodnění svého rozhodnutí, které je předmětem soudního přezkumu (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 11. 2009, č. j. 1 As 64/2009-153).

Ačkoli u osoby zúčastněné na řízení je nutné vycházet z toho, že se v soudním řízení správním jedná (také) o „její“ spor, není to ona, kdo určuje „program“ soudního projednávání žaloby. Může předmět sporu stanovený žalobcem komentovat, podporovat jeho důvody nebo naopak vyvracet důvodnost žalobcem uplatněných námitek po stránce skutkové i právní a na relevantní důvody jí uplatněné musí soud v odůvodnění svého rozhodnutí přiměřeně reagovat. Pokud soud podstatné námitky uplatněné v žalobě náležitě posoudí a vypořádá v odůvodnění, zpravidla tím rovněž (alespoň implicitně) odpoví na argumenty uplatněné osobou zúčastněnou na řízení.

Opomene-li krajský soud zcela vyjádřit se v odůvodnění

svého rozhodnutí k podstatným důvodům uplatněným v řízení osobou zúčastněnou na řízení, jedná se o vážnou vadu řízení, nikoli o nepřezkoumatelnost rozhodnutí krajského soudu pro nedostatek důvodů. Zda taková vada řízení mohla mít za následek nezákonnost rozhodnutí krajského soudu [§ 103 odst. 1 písm. d) *in fine* s. ř. s.], je třeba vždy posoudit podle konkrétních okolností případu. Pro takový závěr může nasvědčovat to, že osoba zúčastněná na řízení uplatnila nová skutková tvrzení a důkazní návrhy, které měly být provedeny při jednání. Takovou indicii může být rovněž to, že krajský soud vyjádření osoby zúčastněné na řízení nejenže nevypořádal v odůvodnění svého rozhodnutí, nýbrž je ani nezaslal účastníkům a jiným osobám zúčastněným na řízení, aby se s nimi seznámili a mohli na ně případně reagovat. Nezrušení rozhodnutí krajského soudu v některých případech by mohlo vskutku vést k porušení práva na opravný prostředek.

Ve většině ostatních případů může být pochybení krajského soudu odstraněno tím, že osobě zúčastněné na řízení je umožněno uplatnit své důvody, na které dle jejího názoru krajský soud ve svém rozhodnutí dostatečně nereagoval, v kasační stížnosti a Nejvyšší správní soud se jimi bude zabývat ve svém rozhodnutí. Tím se dostane osobě zúčastněné na řízení náležité odpovědi na její argumenty, tedy bude učiněno zadost i jejímu procesnímu právu na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí, které je součástí práva na spravedlivý proces garantovaného Úmluvou a Listinou. Z hlediska respektování práva na spravedlivý proces je totiž potřeba posuzovat soudní řízení jako celek a dílčí pochybení v jednotlivých fázích řízení mohou být zhojena v dalších stádiích (např. v řízení o opravném prostředku), srov. J. Kmec, op. cit., str. 611, s odkazem na rozhodnutí ESLP ze dne 23. 10. 2006, *Báča proti České republice*, č. 9457/03.

Lze tedy uzavřít, že **nezabýval-li se krajský soud podstatným vyjádřením osoby zúčastněné na řízení, nezakládá to samo o sobě nepřezkoumatelnost jeho rozhodnutí pro nedostatek důvodů. Jedná se však o vážnou vadu řízení, která dle okolností případu může vést ke zrušení rozhodnutí napadeného kasační stížností** [§ 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.].

Komentář:

Rozšířený senát Nejvyššího správního soudu se zabýval problematikou procesního postavení osoby zúčastněné na správním řízení, a to z toho pohledu, zda se má soud zabývat podstatným vyjádřením osoby zúčastněné na řízení, případně, pokud tak neučiní, zda to zakládá nepřezkoumatelnost rozhodnutí.

Postavení osoby zúčastněné na řízení upravuje § 34 s. ř. s. Osobou zúčastněnou na řízení tak může být např. žadatel o vydání souhlasu či oznamovatel podle stavebního zákona v soudním řízení správním vedeném na základě žaloby třetí osoby napadající tento souhlas (usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 9. 2012, č. j. 2 As 86/2010-76), zadavatel zakázky v řízení mezi žalobcem, který nebyl vybrán, a žalovaným Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže, který zamítl návrh na přezkoumání úkonů zadavatele (rozsudek rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 2. 2. 2017, č. j. 9 As 195/2015-68), jakož i sub-

jekt, na který přešla příslušná práva a povinnosti i v průběhu řízení před soudem, včetně případů singulární sukcese (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 3. 2008, sp. zn. 8 As 20/2006). V řešené věci byla takovou osobou právnická osoba, která získala povolení k hornické činnosti, přičemž řízení bylo vedeno mezi žalobci (spolek a fyzické osoby) proti Českému báňskému úřadu, který povolení udělil.

Právní postavení osoby zúčastněné na řízení kromě v rozhodnutí vyložených pramenů shodně popisuje i odborná literatura, podle které **osoba zúčastněná na řízení má právě tak jako účastníci řízení základní právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny**. Vedle práv výslovně uvedených v § 34 odst. 3 s. ř. s. tak má osoba zúčastněná na řízení např. právo namítnout podjatost soudce, soudní osoby, tlumočnicka nebo znalce, právo být v řízení zastoupena, právo na vyznění o nařízeném jednání, právo klást při jednání se souhlasem předsedy senátu otázky účastníkům, popř. svědkům a znalcům, anebo vyzvat tyto osoby k vyjádření k věci, právo na ústní vyhlášení rozsudku, proběhlo-li jednání, právo podat kasační stížnost proti pravomocnému rozhodnutí krajského soudu, právo na doručení kasační stížnosti podané jinou osobou a možnost vyjádřit se k jejímu obsahu (srov. např. T. Blažek, J. Jirásek, P. Molek, P. Pospíšil, V. Sochorová, P. Šebek: *Soudní řád správní – online komentář*, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2016, komentář k § 34).

Ke správným argumentům obsaženým v rozhodnutí, které směřují soud k tomu, aby zohlednil vyjádření osoby zúčastněné na řízení, lze zdůraznit především to, že **jestliže má osoba zúčastněná na řízení zákonem explicitně stanovené právo se k věci vyjádřit** (§ 34 odst. 3 s. ř. s.), je zřejmé, že **taková vyjádření nemohou zůstat bez odezvy soudu** (ať již v rovině seznámení s nimi ostatní účastníky, tak i v rovině vypořádání se s nimi v odůvodnění rozhodnutí), neboť v opačném případě by taková vyjádření byla zcela samoúčelná a pro řízení zbytečná.

Nejvyšší správní soud dále sjednotil rozkolísanou judikaturu ohledně následků nevypořádání se s vyjádřením osoby zúčastněné na řízení, když uzavřel, že nevypořádání se s vyjádřením osoby zúčastněné na řízení nezakládá bez dalšího nepřezkoumatelnost rozhodnutí, nýbrž (jinou) vadu řízení, která podle okolností může mít za následek nezákonnost rozhodnutí soudu. K tomu lze dodat, že judikatura Nejvyššího správního soudu ve vztahu k samotným účastníkům řízení zastává jiný názor, neboť ukládá soudům vypořádat se se všemi jejich námitkami, a to i tehdy, když se jedná o marginální námitky, jinak je jejich rozhodnutí nepřezkoumatelné (srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 6. 2014, č. j. 8 As 27/2013-93, podle kterého zamítne-li krajský soud žalobu, přičemž se opomene zabývat byť i marginální námitkou, nezbyvá Nejvyššímu správnímu soudu než jeho rozhodnutí zrušit pro nepřezkoumatelnost spočívající v nedostatku důvodů, a to i tehdy, pokud by důvodnost námitky Nejvyšší správní soud mohl sám spolehlivě posoudit podle obsahu spisu).

✿ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., asistentka soudce Nejvyššího soudu, Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

Soudní dvůr EU:

K výkladu pojmu manžel nebo manželka

Podle generálního advokáta M. Watheleta zahrnuje pojem „manžel nebo manželka“ pro účely svobody pobytu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků i manžela nebo manželku stejného pohlaví. I když se členské státy mohou podle svého uvážení rozhodnout, zda povolí manželství pro osoby stejného pohlaví, nemohou bránit svobodě pobytu občana Unie tím, že jeho manželi nebo manželce stejného pohlaví, se státní příslušností země mimo Evropskou unii, odmítnou udělit právo trvalého pobytu na svém území.

Stanovisko generálního advokáta ze dne 11. 1. 2018 ve věci C-673/16, Relu Adrian Coman a další v. Inspectoratul General pentru Imigrări a další

Z odůvodnění:

Relu Adrian Coman, rumunský státní příslušník, a Robert Clabourn Hamilton, státní příslušník Spojených států amerických, po čtyři roky společně bydleli ve Spojených státech a poté v roce 2010 uzavřeli sňatek v Bruselu (Belgie). V prosinci 2012 požádali R. A. Coman a jeho manžel rumunské orgány o vydání dokumentů nezbytných k tomu, aby R. A. Coman mohl v Rumunsku pracovat a mít tam trvalý pobyt společně se svým manželem. Tato žádost byla založena na směrnici o právu na volný pohyb, která manžela nebo manželku občana Unie, jenž této svobody využil, opravňuje k tomu, aby svého manžela doprovázel/a do členského státu, ve kterém tento manžel pobývá.

Rumunské orgány ovšem odmítly R. C. Hamiltonovi udělit toto právo pobytu zejména proto, že v Rumunsku nemůže být považován za „manžela nebo manželku“ občana Unie, neboť tento členský stát neuznává manželství mezi osobami stejného pohlaví.

R. A. Coman a R. C. Hamilton proto podali k rumunským soudům žalobu proti rozhodnutí rumunských orgánů. Curtea Constituțională (rumunský Ústavní soud), kterému byla v rámci tohoto sporu předložena námitka protiústavnosti, se Soudního dvora EU táže, zda R. C. Hamiltonovi jakožto manželovi občana Unie, který využil svobody pohybu, musí být v Rumunsku uděleno právo trvalého pobytu.

Generální advokát Melchior Wathelet předně upřesňuje, že **jádrem sporu není právní otázka legalizace manželství mezi osobami stejného pohlaví, nýbrž otázka volného pohybu občanů Unie.** I když se přitom členské státy mohou podle svého uvážení rozhodnout, zda ve vnitrostátním právním řádu upraví či nikoli manželství pro osoby stejného pohlaví, musí dodržovat povinnosti, které pro ně vyplývají ze svobody pohybu občanů Unie.

Dále generální advokát konstatuje, že směrnice za účelem vymezení postavení „manžela nebo manželky“ neobsahuje žádný odkaz na právo členských států, takže **tento po-**

jem musí být vykládán autonomním a jednotným způsobem v celé Unii. V této souvislosti generální advokát zdůrazňuje, že pojem „manžel nebo manželka“ ve smyslu směrnice odkazuje na vztah založený uzavřením manželství, přičemž se jedná o **pojem neutrální z hlediska pohlaví dotýčných osob a nezávislý na místě, kde bylo manželství uzavřeno.** V tomto kontextu dospívá generální advokát k závěru, že s ohledem na obecný společenský vývoj posledního desetiletí v členských státech Unie v otázce povolování manželství mezi osobami stejného pohlaví je judikatura Soudního dvora, podle které „pojem ‚manželství‘ v souladu s definicí všeobecně přijímanou členskými státy označuje svazek dvou osob rozdílného pohlaví“, nadále neudržitelná.

Generální advokát poukazuje i na to, že pojem „manžel nebo manželka“ nutně souvisí s rodinným životem, který je stejným způsobem chráněn Listinou základních práv Evropské unie i Evropskou úmluvou o lidských právech. V tomto ohledu generální advokát připomíná, že Evropský soud pro lidská práva uznal, že homosexuální páry mohou vést rodinný život a že jim musí být dána možnost domoci se právního uznání a právní ochrany jejich svazku.

ESLP rovněž rozhodl, že v oblasti sloučení rodiny **nemůže cíl spočívající v ochraně tradiční rodiny odůvodnit diskriminaci na základě sexuální orientace.**

Za těchto podmínek dospěl generální advokát k názoru, že **pojem „manžel nebo manželka“ ve smyslu směrnice zahrnuje i manžely nebo manželky stejného pohlaví.** V důsledku toho **může taková osoba i trvale pobývat na území členského státu, ve kterém se usadil/a její manžel/ka coby občan Unie, který využil svobody pohybu.** Tento závěr platí i pro stát původu tohoto občana, vrací-li se do něj poté, co trvale pobýval v jiném členském státě, ve kterém rozvinul nebo upevnil rodinný život, stejně jako R. A. Coman s R. C. Hamiltonem v projednávaném případě.

✿ Rozhodnutí zpracovala JUDr. HANA RÝDLOVÁ.

Evropský soud pro lidská práva:

K otázce uznání a ochraně sňatků osob stejného pohlaví

Absence specifického právního rámce pro uznání a poskytnutí ochrany sňatkům uzavřeným osobami stejného pohlaví v zahraničí zakládá porušení práva těchto osob na respektování soukromého a rodinného života garantovaného čl. 8 Úmluvy.

Rozsudek ESLP ze dne 14. 12. 2017, stížnosti č. 26431/12, 26742/12, 44057/12, 60088/12, ve věci *Orlandi a další v. Itálie*

Shrnutí:

Dvanáct osob stejného pohlaví si stěžovalo, že jejich manželství uzavřené v zahraničí nebylo zaregistrováno nebo uznáno v Itálii. Tyto osoby namítaly, že byly diskriminovány z důvodu sexuální orientace. Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) sice poznamenal, že státy požívají široké meze uvážení ohledně toho, zda povolí nebo zaregistrují manželství uzavřená mezi osobami stejného pohlaví, avšak shledal, že došlo k porušení práv manželských párů zaručených Úmluvou vzhledem k tomu, že italské orgány jim nezajistily žádnou právní ochranu ani neuznaly jejich manželství do té doby, než legislativa upravující občanské svazky mezi osobami stejného pohlaví vstoupila v účinnost.

Skutkové okolnosti případu:

Stěžovatelé, šest manželských párů stejného pohlaví, uzavřeli sňatky v zahraničí. Posléze v letech 2004, 2011 a 2012 podávali žádosti o registraci sňatků k různým místně příslušným správním orgánům v Itálii. Ve všech případech jejich žádostem nebylo vyhověno s odůvodněním, že italský právní řád neumožňuje párům stejného pohlaví uzavřít sňatek. Správní orgány argumentovaly mj. tím, že institut manželství podle italské ústavy je nutné vykládat v tradičním smyslu jako svazek mezi osobami odlišného pohlaví a že registrace sňatku mezi osobami stejného pohlaví uzavřeného v zahraničí by byla v rozporu s veřejným pořádkem. V této souvislosti Ministerstvo vnitra vydalo několik oběžníků, právně závazných pro příslušné správní orgány, výslovně zakazujících registraci sňatků osob stejného pohlaví uzavřených v zahraničí z důvodu rozporu s veřejným pořádkem.

V jednom případě se dva stěžovatelé obrátili na kasační soud, který, ačkoliv jejich dovolání zamítl, uznal, že sňatek uzavřený v zahraničí italskými občany stejného pohlaví je nutné považovat za existující a za platný, avšak nelze jej registrovat v Itálii, neboť by neměl žádné právní učin-

ky, a to proto, že se jedná o svazek osob stejného pohlaví. Kasační soud poznamenal, v rozporu s dikcí oběžníků Ministerstva vnitra, že sňatek osob stejného pohlaví není v rozporu s veřejným pořádkem a že osoby stejného pohlaví žijící společně ve stabilním vztahu mají právo na respektování jejich soukromého a rodinného života ve smyslu čl. 8 Úmluvy, a mohou se tak případně před vnitrostátními soudy domáhat stejného zacházení, které podle práva náleží sezdaným párům.

V roce 2016 italský parlament schválil, v návaznosti na rozsudek ESLP ve věci *Oliari a další v. Itálie* z roku 2015 (ve kterém ESLP dospěl k závěru, že italský stát překročil meze uvážení tím, že nesplnil pozitivní závazek zajistit specifický právní rámec, který by umožnil uznávat a chránit svazky párů stejného pohlaví), zákon č. 76/2016 o občanských svazcích mezi osobami stejného pohlaví a o partnerském soužití. S odstupem času tak italská legislativa, která vstoupila v účinnost v září 2016, umožnila párům stejného pohlaví, aby jejich sňatek, registrované partnerství nebo jakékoliv obdobné partnerství uzavřené v zahraničí bylo zaregistrováno jako občanský svazek podle italského práva. Většina stěžovatelů této nové právní úpravy využila.

Předmět stížnosti před ESLP:

Předmětem všech stížností bylo odmítnutí italských orgánů zaregistrovat sňatky stěžovatelů uzavřené v zahraničí z důvodu, že se jednalo o sňatky osob stejného pohlaví, a dále skutečnost, že stěžovatelé nemohli uzavřít sňatek nebo dosáhnout jiného právního uznání jejich rodinného svazku v Itálii. Stěžovatelé namítali, že jejich situace představovala diskriminaci čistě z důvodu sexuální orientace a že došlo k porušení čl. 8, 12 a 14 Úmluvy ze strany italských orgánů.

Rozhodnutí ESLP:

V souladu s čl. 8 a 12 Úmluvy jednotlivě a ve spojení s čl. 14 Úmluvy státy mohou svobodně rozhodnout, že právo uzavřít manželství se bude omezovat pouze na osoby opačného pohlaví (viz *Schalk a Kopf v. Rakousko*; *Chapin a Charpentier v. Francie*; *Oliari a další v. Itálie*). Nicméně je nezbytné právně uznávat a chránit vztahy párů stejného pohlaví

(*Oliari a další v. Itálie*). Občanské svazky znamenají pro tyto páry příležitost k nabytí právního postavení v mnoha ohledech rovnocenného nebo obdobného jako manželství, což v zásadě postačuje k naplnění standardů Úmluvy. Nová italská legislativa upravující občanské svazky (včetně registrace sňatků uzavřených v zahraničí jako občanských svazků) z hlediska základních potřeb páru žijícího ve stabilním a oddaném vztahu zjevně uděluje více či méně stejnou ochranu, kterou požívají manželství. V současné době je na stěžovatelích, zda uzavřou občanský svazek nebo zda nechají svůj sňatek zaregistrovat jako občanský svazek. Jedinou otázkou, kterou se ESLP musí zabývat, je, zda odmítnutí zaregistrovat sňatky stěžovatelů uzavřené v zahraničí, která v důsledku znamenala to, že stěžovatelé byli ponecháni v právním vakuu a bez jakékoliv právní ochrany do doby, než vstoupil v účinnost nový zákon, bylo porušením jejich práv podle čl. 8 Úmluvy.

Především je nutné zkoumat, zda byla zachována spravedlivá rovnováha mezi soupeřícími zájmy jednotlivce a společnosti. Stejně jako ve věci *Oliari a další* vláda ani v tomto případě ve svém vyjádření neuváděla existenci zájmu společnosti jako celku, který by převážil nad zájmy stěžovatelů, do doby přijetí nové právní úpravy. Vláda ani neuváděla žádný legitimní cíl, s výjimkou obecné fráze o rozporu s veřejným pořádkem, který by odůvodňoval odmítnutí zaregistrovat uzavřené sňatky. Na rozdíl od jiných ustanovení Úmluvy, čl. 8 neuvádí pojem „veřejný pořádek“ jako jeden z legitimních cílů, na jehož základě stát smí zasahovat do práv jednotlivce.

Ačkoliv volba Itálie nepovolovat sňatky mezi osobami stejného pohlaví nemůže být shledána v rozporu s Úmluvou, podstatou dané věci je skutečnost, že manželské svazky stěžovatelů nebyly v Itálii právně uznané. V členských státech Rady Evropy neexistuje konsenzus ohledně registrace sňatků osob stejného pohlaví uzavřených v zahraničí, což znamená, že státy disponují širokou mezí uvážení, zda budou takové sňatky registrovat jako sňatky podle vnitrostátního práva.

Nicméně v důsledku odmítnutí zaregistrovat jejich sňatky se stěžovatelé, do okamžiku, než nový právní předpis vstoupil v účinnost, ocitli v právním vakuu, přičemž nebyla zohledněna sociální realita jejich situace. Do přijetí nové právní úpravy správní orgány nemohly formálně uznan právní existenci jejich svazků. Stěžovatelé se tak potýkali s překážkami v každodenním životě a jejich vztahy nepožívaly žádné právní ochrany. Přitom neexistovaly žádné převažující zájmy společnosti, které by odůvodňovaly tuto skutečnost.

Italský stát nemohl rozumně přehlížet situaci stěžovatelů, která odpovídala rodinnému životu ve smyslu čl. 8 Úmluvy, aniž by jim nabídl nějaký způsob právní ochrany jejich vztahu. Do nedávna však, v důsledku právního vakuu v italském právu před rokem 2016, vnitrostátní orgány odmítaly uznan situaci stěžovatelů anebo poskytnout jejich svazku *jakoukoliv* formu ochrany. Ze strany státu tudíž nebyla zachována spravedlivá rovnováha mezi soupeřícími zájmy, jelikož stěžovatelé neměli k dispozici specifický právní rámec pro uznání a ochranu svých svazků.

ESLP rozhodl v poměru pěti hlasů ku dvěma, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy. Namítaným porušením čl. 14 Úmluvy ve vztahu k čl. 8 a 12 Úmluvy se ESLP již nezabýval.

Z disentního stanoviska soudců Pejchala a Wojtyczeka:

Při výkladu Úmluvy se nelze odklánět od pravidel interpretace mezinárodních smluv podle Vídeňské úmluvy o smluvním právu a nelze ukládat pozitivní závazky, které z této mezinárodní úmluvy nevyplývají. Měnit Úmluvu v souvislosti s vývojem společnosti mohou pouze Vysoké smluvní strany za účasti demokraticky zvolených zákonodárných sborů. Úmluva chrání pouze omezené množství základních práv a svobod. Ačkoliv ESLP interpretuje ustanovení Úmluvy v kontextu nových případů, které jsou mu předloženy, není zmocněn k tomu, aby měnil rozsah závazků převzatých Vysokými smluvními stranami, ani k tomu, aby přizpůsoboval Úmluvu společenským změnám.

Nelze tvrdit, že státy požívají široké meze uvážení při stanovování právního rámce pro uznání partnerských svazků jiných, než je manželský svazek mezi mužem a ženou ve smyslu čl. 12 Úmluvy. Ve skutečnosti státy mají *úplnou svobodu konání*, jelikož tato otázka nespadá do předmětu právní úpravy Úmluvy.

Čl. 8 Úmluvy, ve smyslu interpretace podle aplikovatelných pravidel o interpretaci mezinárodních smluv, neukládá Vysokým smluvním stranám povinnost právně upravit jiné právní instituty (např. občanské svazky) za účelem rozvoje rodinného práva. Zejména nemají povinnost zajistit specifický právní rámec pro uznání a ochranu občanských svazků, ať osob opačného, nebo stejného pohlaví. Tato otázka spadá do výlučné vnitrostátní kompetence Vysokých smluvních stran.

✦ Rozhodnutí zpracovala

Mgr. VLADIMÍRA PEJCHALOVÁ GRÜNVALDOVÁ, Ph.D., LL.M.

C. H. BECK NOVINKA

Rigel/Moravec/Ondrejová

Reklamní právo

2018, brožované, 200 stran
cena 390 Kč, obj. číslo PP127

Objednávejte na www.beck.cz

inzerce

Jiří Navrátil a kol.:

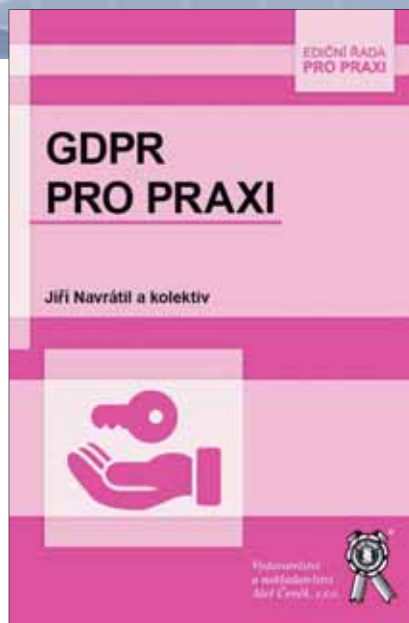
GDPR pro praxi

Vydavatelství a nakladatelství
Aleš Čeněk, Plzeň 2018,
340 stran, 450 Kč.

Nestává se příliš často, aby bylo jedno z nejžádanějších témat současnosti opředeno takovým počtem mýtů a polopравd, jak je tomu v případě obecného nařízení o ochraně osobních údajů (dále jen „GDPR“), které vstoupí v přímou použitelnost dne 25. května 2018, čímž souběžně nahradí a nepřímou (tj. na základě adaptačního zákona)¹ zruší dosavadní veřejnoprávní rámec ochrany osobních údajů v ČR, opírající se dosud výlučně o zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

Kromě celé řady obecně nepravdivých či zavádějících výroků se lze nezdědkat setkat i s tím, že tato nová úprava bývá nesprávně označována jako revoluční; v duchu takto podávaných „pravd“ pak žijí vlastním životem další „pravdy“, jež uvedené dále potvrzují. Lze se tak např. dočíst, že se výrazně rozšiřuje definice osobního údaje,² případně se zavádí povinnost šifrovat osobní údaje,³ příp. že každý správce nově musí mít tzv. pověření,⁴ kterého pak nesmí dále úkolovat, a jiné podobné nesmysly. Naštěstí však existuje publikace, která odhaluje skutečnou podstatu této úpravy, jež je zpravidla zřejmá až v dlouhodobém kontinuálním pohledu a ve světle propracovaných úvah, čerpajících převážně z praktických zkušeností a rozhodovací praxe. Publikace, jež všechny tyto parametry beze zbytku splňuje, vyšla počátkem roku 2018 ve Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk se stručným, avšak zcela výstižným názvem „GDPR pro praxi“.

Recenzovaná publikace představuje

dílo devítičlenného autorského kolektivu pod vedením JUDr. Jiřího Navrátila, zkušeného advokáta, podnikového právníka, mediátora a člena rozkladové komise Úřadu pro ochranu osobních údajů a tribunálu Mezinárodního arbitrážního soudu v Paříži. Obsahuje navíc ryze praktický pohled, který tak vhodně vyplňuje existující mezeru na trhu v tomto segmentu, a to zejména díky interdisciplinárnímu přístupu autorského kolektivu, kde jsou kromě právníků (JUDr. E. Dobrovolná, JUDr. H. Svatošová, JUDr. S. Navrátilová) zastoupeni také informatici (Ing. V. Umlauf, Mgr. M. Bulánek, I. Popardowski) a daňová specialista (Ing. L. Ferencová).

Byť lze úpravu ochrany osobních údajů považovat za relativně jednoduchou, GDPR oproti tomu představuje úpravu nepřehlednou (99 článků a 173 odstavců recitálu), skrývající celou řadu interpretačně problematických míst, na nichž lze při nelehké argumentaci vyvažující zájmy subjektu, správce či zpracovatele snadno ztroskotat. Hodí se tak mít při sobě odborně zdatného, a především zkušeného průvodce, který nás nejistými zákouty této úpravy bezpečně provede. JUDr. Jiří Navrátil takovým průvodcem bezesporu je.

Po obsahové stránce jde o publikaci ve všech ohledech zdařilou, orientovanou převážně na praktické aspekty ve všech podstatných segmentech, zejména pak konkrétní pojetí portfolia práv a souvisejících povinností ve všech klíčových oblastech. V ohnisku zájmu autorského kolektivu ale naštěstí nezůstávají pouze aspekty právní, ale také poměrně specifická oblast řízení procesů, informačních

technologií, souvisejícího objektového i informačně-technologického zabezpečení prostor, archivace apod.

Publikace však není jen praktickou příručkou (jak bude patrně naznačovat i název edice, v níž vyšla), ale místy i relativně důkladným komentářem většiny ustanovení GDPR, a nezdědkat i hlubším zamyšlením nad podstatou a důvody této úpravy. Publikace tak představuje významný interdisciplinárně-praktický pohled na otázky ochrany osobních údajů, jejich historie a důvodů této ochrany, a to včetně konkrétních aspektů dopadu této oblasti do vícera oborů. I když je vytvořena ze samostatných kapitol, zpracovaných různými autory, má celkově vhodný jednotící koncept; lze ji tedy považovat za prakticistní monotematickou monografii s jasným obsahem.

✿ JUDr. JÁN MATEJKA, Ph.D.,
ředitel Ústavu státu a práva AV ČR, v. v. i.,
advokát v Praze

Antonín Stanislav, Jan Kozák:

Zákon o insolvenčních správcích. Komentář

Wolters Kluwer ČR, Praha 2017,
240 stran, 450 Kč.

Uvést recenzi výrokem, že komentář zák. č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích (dále z. i. s.), na trhu dosud chyběl, by před pár lety oprávněně vyvolalo pocit obligátního klišé. Ne však dnes, kdy jsme se s účinností od 1. 9. 2017 dočkali již jeho dvanácté novelizace a v důsledku tradičně entropické tužské legislativy se z nauky o insolvenčních správcích stal vědní obor.

Ostatně jako ze všeho, co náš zákonodárce podrobuje své pozornosti soustavně. Mezery, nejasnosti, absence harmonizace s jinými předpisy a interpretační i aplikační obtíže s tím spojené jsou zákonu o insolvenčních správcích vlastní tak jako jiným zákonům. Autoři si v předmluvě kladou za cíl na tato úskalí upozornit a nabídnout možná řešení. Je třeba předeslat, že se jim to daří. Zřetelně vycházejí ze svých vlastních poznatků, a budiž jim oběma ke cti, že komentáře

1 Samotný adaptační zákon (označený jako „zákon o zpracování osobních údajů“) se nachází v přípomínkovém řízení; již dnes je však zřejmé, že účinnost tohoto předpisu nastane výrazně později než k 25. květnu 2018.

2 GDPR vymezuje pojem osobní údaj stejně jako u současné úpravy, neobsahuje však podmínku systematickosti (zpracování).

3 GDPR ukládá pouze obecnou povinnost zabezpečení, šifrování je jedno z možných opatření.

4 Správce je povinen jmenovat pověřence, ovšem pouze za splnění jedné ze tří podmínek vymezených v čl. 37 GDPR.

v publikaci jsou kombinací jak pečlivých teoretických rozborů, tak argumentace podložené dlouholetými praktickými zkušenostmi, což plyne z odlišných profesních profilů obou autorů, čtenáře nenudí a takové úhly pohledu dílu sluší.

Obsah ctí přehledně strukturu zákona o insolvenčních správcích, jeho částí, hlavy i nadpisy ustanovení. K jednotlivým ustanovením jsou nejprve uvedeny argumenty z důvodových zpráv k zákonu o insolvenčních správcích a jeho novel, následuje obecný rozbor jejich účelu a poté komentář ke každému odstavci. Následuje výčet souvisejících ustanovení i právních předpisů a dostupná judikatura. Uživatelsky je publikace přívětivá rovněž díky podrobnému věcnému rejstříku, v němž mají jednotlivá hesla logickou conexi s textem, jejich návaznosti v něm lze skutečně dohledat, a oproti jiným seznamům hesel tak nepřipomínají hledání sáčku se strouhankou v hypermarketu.

Kniha je skutečně praktickou pomůckou při práci s komentovaným zákonem, komentář popisuje rovněž legislativní proces a upozorňuje na nekonzistentnost či interpretační nejasnosti při jeho postupných novelizacích (např. k § 6 odst. 6 z. i. s. s účinností od 1. 8. 2013 ve vztahu k trvání oprávnění výkonu zvláštního insolvenčního správce na str. 58 a násl.). Autoři berou výkladové obtíže zákona jako výzvu pro argumentaci, a nikoli jako signál k alibistickému ukončení polemik, což je sympatické.

Zákonem č. 64/2017 Sb. byl s účinností od 1. 7. 2017 novelizován mj. zákon o in-

solvenčních správcích v oblasti dohledu Ministerstva spravedlnosti nad činností insolvenčních správců, a to rozšířením pravomocí ministerstva i povinností správců, a zejména drakonickou výší možných sankcí za spáchání správních deliktů (včetně svým dopadem marginálních), které mohou mít pro další činnost správců likvidační efekt (zejména § 36 a 36b z. i. s.). Takto nastavenou právní úpravu pokládám za akt legislativního šílenství a kvituji, že se v jejím důsledku nastolenými aktuálními otázkami autoři pečlivě zabývají a docházejí k závěrům o nepřiměřenosti sankcí, jejich právní neudržitelnosti, možné neústavnosti, mezerách i prostoru pro nepřipustnou správní libovůli. Lze nanejvýš doporučit, aby se insolvenční správci podrobněji s těmito argumenty seznámili (str. 180 až 192), mj. pro případnou procesní obranu ve vlastní věci, ač nutnost jejich skutečné aplikace z kolegiality nikomu nepřeji.

De lege ferenda jsou hodny pozornosti úvahy o možné podobě dosud nepublikované vyhlášky o personálním a materiálním vybavení provozovny insolvenčního správce, předjímané v § 13a odst. 2 a § 39a z. i. s., s akcentem nepřipustnosti stanovovat povinnosti podzákoným předpisem bez zákonného zmocnění (rozpor s čl. 79 odst. 3 Ústavy ČR). Autoři uzavírají, že takto nelze stanovit např. počet zaměstnanců správce či povinnost jeho osobní přítomnosti v sídle či provozovně, a upozorňují v této souvislosti rovněž na rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 17/15 ve věci vyhlášky č. 101/2015 Sb. S ohledem na prostor, který byl poskytnut této recenzi, je pozitivní a sluší se připomenout, že k obdobným závěrům došla odborná sekce ČAK pro insolvenční právo v průběhu jednání s pracovníky Ministerstva spravedlnosti ČR o pracích na zmíněné vyhlášce.

Je nasnadě, že kýženou cílovou skupinou komentované publikace v otázkách ministerského dohledu a správního trestání jeví se právě uvedení zaměstnanci z oblasti moci výkonné. Ovšem ze všech, jimiž se dílo zabývá, jsou to především insolvenční správci a jejich aparát. Ač jejich život z povahy věci neulehčí, může jim výrazně pomoci při orientaci v některých jeho aspektech, což za pozornost rozhodně stojí.

✦ JUDr. DANIEL ŠEVČÍK, Ph.D., advokát,
prezident Asociace insolvenčních správců

**James E. Moliterno,
Paul D. Paton:**

Globální problémy profesní etiky právníků

Wolters Kluwer ČR, Praha 2017,
185 stran, cena 395 Kč.

Etika právníckého stavu je otázkou široce diskutovanou, jak ukázalo setkání zástupců všech právníckých stavů v září 2017 ve Werichově vile, pořádané Jednotou českých právníků, i diskuse u kulatého stolu, jež proběhla v témže měsíci v rámci Pražského právníckého podzimu 2017.

Co je to etika, kde jsou její hranice a mají vůbec etické kodexy pro právnícké chování nějaký význam? Mezi právníky se nad těmito otázkami běžně diskutuje na mnoha úrovních v českých krajích i v zahraničí. Hovoříme však všichni o stejné věci? Bez podrobného srovnání se lze jen dohadovat. Proto je chvályhodné, že nakladatelství Wolters Kluwer vydalo těsně před loňskými Vánocemi publikaci nazvanou *Globální problémy profesní etiky právníků*. Jde o knihu, kterou by si měl přečíst každý advokát, aby si uvědomil odlišnosti charakteristické pro naše profese v různých jurisdikcích. Přínosná bude také pro ty advokáty, kteří poskytují právní pomoc v několika zemích, popř. pro každého, koho zajímá, jak odlišně lze chápat postavení, pravomoci a mantinely advokátních oprávnění v jednotlivých částech světa.

Publikace původně vznikla pro americké právníky, pro něž v prostředí globalizovaného světa srovnávala právníkou profesí v širším slova smyslu (tedy vedle advokátů i roli soudce či státního návladního) ve Spojených státech, v zemích EU, v Japonsku, ve Velké Británii, v Číně, v Kanadě, v Rusku a v Austrálii. Český překlad do textu doplnil kapitoly naší právní úpravy ve stavu k srpnu 2017. Předmluvu k českému vydání sepsal předseda Nejvyššího správního soudu JUDr. Josef Baxa, dle něhož chovat se eticky může být někdy neúčinné a nepohodlné, nicméně právě právníci by měli více než ostatní lidé ctít odpovědnost za stav práva jako řádu s etickým obsahem. Právě tato věta vystihuje pravý přírono této zajímavé publikace.

Původní vydání používá obecný pojem *právník* pro označení příslušníka některé ze specializovaných právnických profesí (v ČR se dále rozpadající na advokáta, soudce, notáře, exekutora a státního zástupce), aniž by se přitom příliš zabývalo rysy, které tyto profese naopak odlišují. Společnými jsou pro všechny profese etické standardy, na které někdy v běžném shonu zapomináme nebo si je ani neuvědomujeme. Čtenář – zejména advokát – v textu opakovaně naráží na základní korektiv právníkové činnosti, jimž není hájení výlučně klientových zájmů, ale naopak nadřazených zájmů spravedlnosti. Řada advokátů bude zajisté mít s tímto obecným zastřešením právnícké etiky problém, čímž se recenzovaná publikace stává zajímavým podnětem k diskusi, jež by mohla v právnícké veřejnosti i na stránkách Bulletinu advokacie v nejbližší budoucnosti probíhat.

Autoři se postupně věnují základním problémovým okruhům právnícké etiky (mlčenlivosti, vztahu ke klientovi, odměňování, kolizi zájmů, spolupráci mezi právníckými profesemi či reklamě), a čtenář tak nejen dostává stručnou informaci o právní úpravě těchto témat ve sledovaných zemích, ale uvědomí si také základní odlišnost mezi systémem *common law* a kontinentální právní úpravou. Český advokát si patrně ulehčeně oddechne při zjištění, že má ve srovnání s americkým kolegou nesrovnatelně širší pole působnosti a při hájení zájmů klienta je svobodnější a na vyšších principech spravedlnosti nezávislejší než jeho zaoceánský kolega. Evropská legislativa regu-

lovaná etickým kodexem CCBE na druhé straně nedovoluje českému klientovi se vzdát smluvním ujednáním střetu zájmů, čemuž naopak americká jurisdikce příkvyuje. Každou kapitolu doplňují otázky k zamyšlení, jež v mnoha případech korunují probíranou materií. Na většinu totiž neexistuje jednoznačná odpověď, pročež nezbyvá než souhlasit s českými překladateli, podle nichž se u nás o těchto tématech skutečná debata zatím nevede. Nezbyvá proto než doufat, že se právě tato nevědní publikace stane příslovečnou jiskrou, jež zažehne zájem napříč českou advokacií. Právě pro související otázky a hledání odpovědi tuto publikaci doporučuji každému právníkovi, který profesně neustrnul u advokátní zkoušky a každý den se při své práci snaží hledat odpovědi na hraniční situace, jež etika v jeho duši neustále vyvolává.

❖ JUDr. DANIELA KOVÁŘOVÁ, advokátka,
prezidentka Unie rodinných právníků

Michaela Katolická, Ján Bérés:

Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Komentář

Wolters Kluwer ČR, Praha 2017,
248 stran, 495 Kč.

Snaha o legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu představuje dlouhodobě globální problém, který si vyžádal unifikaci postupů v boji proti těmto ilegálním činnostem.

První kodex, který v České republice upravoval tuto otázku, byl zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů. Tento předpis byl následně nahrazen zákonem č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

Významným milníkem, který se projevilo i na množství zákonných novelizací, byl vstup České republiky do Evropské unie, který nás zavázal transponovat příslušné předpisy komunitárního práva

do našeho vnitrostátního právního řádu. V této souvislosti je zapotřebí poznamenat, že spoluautorka komentáře se aktivně podílela na přípravě finálního znění směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849 a na ni navazující novelly zákona, což tuto publikaci předurčuje k exaktnímu výkladu úmyslu zákonodárce.

Komentář je sepsán nejen na vysoké odborné úrovni, ale zároveň i srozumitelnou formou, která zaručí osvětlení smyslu zákona široké veřejnosti.

Struktura komentáře vychází z členění samotného zákona a je rozdělena do sedmi částí.

Publikace, dle mého názoru zcela správně, klade důraz na podrobnou interpretaci úvodních ustanovení (§ 1 až 6). Zde se autoři detailně zabývají okruhem povinných osob i výkladem definic základních pojmů, jejichž pochopení je klíčové především pro přesné určení okruhu subjektů, kterých se povinnosti založené tímto zákonem přímo dotýkají.

I samotný popis jednotlivých povinností povinných osob uvedený v části druhé obsahuje precizní interpretaci záměrů zákonodárce. Tato část je pak rozdělena do pěti hlav, které popisují identifikaci a kontrolu klienta, uchování informací, postup při podezřelém obchodu, další povinnosti povinných osob i zvláštní ustanovení o některých povinných osobách.

Třetí část pojednává o činnosti Finančního analytického úřadu, čtvrtá o povinnosti mlčenlivosti a následující o přeshraničních převozech. Za zmínku bezesporu stojí i ustanovení části šesté

popisující přestupky, jejichž spáchání je spojeno se značnými sankcemi. Společným znakem většiny přestupků je opomenutí některé z povinností uložených zákonem. Závěrečnou část tvoří výklad společných a závěrečných ustanovení.

Struktura komentářů k jednotlivým zákonným ustanovením je rovněž zcela standardní, kdy na text zákona navazuje jeho výklad, citace z aktuální judikatury, odkaz na související ustanovení či předpisy, jakož i další zdroje (především příslušná doporučení Finančního akčního výboru).

Jako pozitivum lze bezesporu označit i odkazy na aktuální stanoviska Finančního analytického úřadu (FAÚ), v němž spoluautorka dlouhodobě působí.

Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu může sám o sobě, s ohledem na svoji složitost, způsobovat výkladové potíže. Povinným osobám však ukládá řadu povinností, za jejichž nedodržení jim hrozí citelné sankce, v krajním případě až odnětí oprávnění k provozování činnosti. I z tohoto důvodu tak lze recenzovanou publikaci doporučit všem osobám, kterým zákon příslušné povinnosti ukládá.

❖ Mgr. Bc. MARTIN KÚS, advokát v Praze

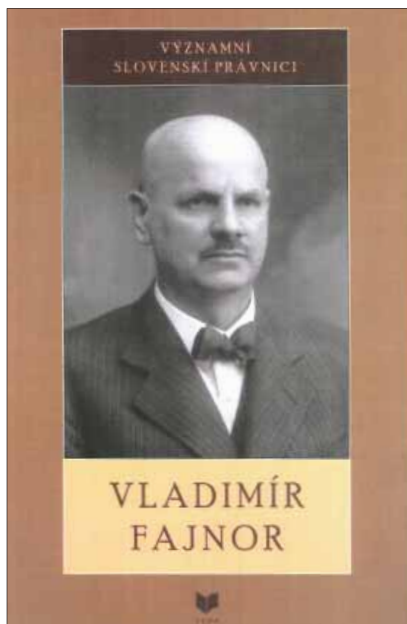
Jozef Vozár:

Významní slovenskí právníci – Vladimír Fajnor

VEDA, vydavateľstvo SAV, Bratislava 2017, 224 stran, 16,50 eur.

Recenzovaná monografie slovenského právníka a právního historika Jozefa Vozára je dalším příspěvkem do řady publikací přinášejících medailonky významných slovenských právníků a advokátů.

Autorova volba osobnosti Vladimíra Fajnora byla mimořádně šťastná. Díky tomu, že Vladimír Fajnor prožil velmi bohatý profesní život a lze říci, že byl téměř u všeho, co bylo s právem, jeho aplikací, právnictvím a politikou spjata, otevřelo zpracování jeho medailonku Jozefu Vozárovi možnost přiblížit slovenské a československé právní dějiny v době Fajnorova života v kontextu životních osudů advokáta, soudce, ministra, uni-

verzitního učitele, redaktora nejstaršího slovenského právníckého časopisu, organizátora právníckého spolkového života a českoslovákisty v jedné osobě.

Volba tématu je o to záslužnější, že – řečeno slovy Vožárovými – „*právě preto, že bol mužom prvej Československej republiky, sme sa v minulom režime stretávali s menom Vladimír Fajnor len okrajovo – v biografických slovníkoch, aj to s negatívnym dovetkom, že vo vládných i sudcovských funkciách zabezpečoval triedne i politické záujmy vláducej českej a slovenskej buržoázie*“. Téměř symbolicky se památce Vladimíra Fajnora dostalo satisfakce v roce 100. výročí časopisu Právny obzor a rok před stým výročím vzniku samostatného československého státu.

O Fajnorově čínorodosti svědčí i běh jednotlivých kapitol knihy. Po výkladu o působení Vladimíra Fajnora před a po roce 1918 se zaměřením na jeho dráhu advokáta, na aktivity v oblasti slovenského peněžnictví, na jeho podíl při založení Zvolenských novin a tiskárny, na účast při I. sjezdu slovenských právníků či na aktivity v evangelické církvi, následuje kapitola o unifikaci práva v Československé republice. Zde je Vladimír Fajnor představen jako ministr pro unifikaci a ministr spravedlnosti, je tu podrobně pojednáno o koncepci unifikace práva, o zřízení Ministerstva pro unifikaci a unifikačních pracích zejména v oblasti občanského práva. Třetí kapitola je pak věnována Fajnorově působení na Právnické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě, kapitola čtvrtá činnosti v Právnické jednote na Slovensku. Pátá kapitola pojednává o Vladimíru Fajnorovi jako soudci, a to

nejen s ohledem na jeho funkce prezidenta Súdnej tabule a Vrchného súdu v Bratislave a předsedy Nejvyššího soudu, ale též s přiblížením jeho – mohu říci dodnes aktuálních – úvah o soudnictví. V kapitole šesté je Vladimír Fajnor hodnocen jako právní historik a autor prací o slovenských právnících – národovcích z doby před rokem 1918. Následují kapitoly o publikační činnosti Vladimíra Fajnora v oblasti právnícké terminologie a soukromého práva, o jeho vztazích s dobovými osobnostmi a o jeho osudu v době 2. světové války a po ní. Fajnorova profesní dráha byla završena jeho působením v roli zástupce ČSR při Stálém arbitrážním dvoře v Haagu.

Na sentenci *verba movent exempla trahunt* si čtenář vzpomene nad kapitolou *Vlastnosti, ktoré zdobili Vladimíra Fajnora*. Ve zkratce řečeno, byly to obětavost a odvaha, pracovitost a činorodost, odpovědnost a podnikavost, tolerance a demokratičnost, čestnost a spravedlnost.

Z uvedeného je patrné, že kniha je čtivá jak pro zájemce o právní historii a historii první Československé republiky vůbec, tak i pro ty, kteří našli smysl své činnosti v pěstování oboru profesní etiky advokátské, soudcovské, akademické i etiky politika. Vladimír Fajnor je vskutku téměř ideálním vzorem.

„*Nebál sa postaviť za práva slabších, bojovať proti nepravosti. Žiť v pravde a pre spravodlivosť a bojovať za tieto ideály je ťažkou cestou, ale oplatí sa. Život a dielo V. Fajnora sú nadčasovým odkazom aj pre našu generáciu právnikov a ukazujú, aké sú dôležité skutočné osobnosti pri aplikácii práva hlavne v prechodných obdobiach štátu,*“ uzavírá Jozef Vozár.

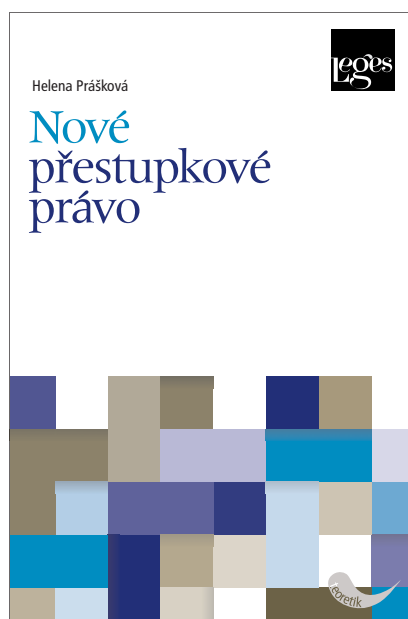
Ač se jedná o vědecké dílo, biografii vycházející z autorem bohatě sesbíraného a i v obrazové části publikace představeného archivního materiálu, čte se kniha „jedním dechem“. Autorovi mohu pogratulovat a složit mu hlubokou poklonu za tento vynikající příspěvek k dějinám slovenského a československého právnictví. Vzhledem k tomu, že autor v Ústavu štátu a práva SAV, jehož je ředitelem, založil edici *Významní slovenskí právníci*, lze se jen těšit na pokračování. Recenzovanou monografií přitom Jozef Vozár nasadil „vysokou latku“...

❖ JUDr. PhDr. STANISLAV BALÍK, právní historik, advokát v Praze a emeritní soudce Ústavního soudu ČR

Dvě knihy o přestupcích

Přijetí zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (zák. č. 250/2016 Sb.), se stalo impulzem pro široké spektrum autorů, a zájemci tak mají možnost si vybrat z pestré nabídky titulů, od těch, které pouze doprovázejí jednotlivé paragrafy zákona důvodovou zprávou, případně též vybranou judikaturou, po obsáhlé monografie a komentáře.

Do této druhé skupiny patří dvě knihy, které vyšly poměrně krátce po sobě **v roce 2017 v pražském nakladatelství Leges**.

První představuje monografie **Heleny Práškové Nové přestupkové právo (448 stran, 590 Kč)**, v níž autorka navazuje na své hojně citované *Základy odpovědnosti za správní delikty* (C. H. Beck, Praha 2013).

V úvodních pasážích jsou rekapitulovány hlavní důvody, které vyvolaly již v 90. letech minulého století diskusi o nezbytnosti reformy správního trestání a stručně je zachycen i její průběh. Následně autorka formuluje základní zásady přestupkového práva, které představují důležitý základ pro interpretaci celého zákona, resp. tohoto odvětví.

Zákon o odpovědnosti za přestupky je dílčí kodifikací přestupkového práva, a práce proto podává přehled všech dalších zákonů tvořících základní prameny přestupkového práva. Upozorňováno je zejména na fakt, že skutkové podstaty jednotlivých přestupků jsou zařazeny ve více než 250 zákonech, které součas-

ně leckdy obsahují poměrně významné odchylky od obecné úpravy.

V úvodu knihy, která sleduje systematicku zákona, je zevrubně pojednáno o působnosti zákona, kde si pozornost zaslouží zejména pasáže věnované časové působnosti, která je v zákonné úpravě formulována poměrně komplikovaně a navíc je zde nutné přihlížet i k jeho přechodným ustanovením. V rámci analýzy obecných institutů odpovědnosti se doc. Prášková mj. zabývá pokusem přestupku, je-li jeho pachatelem právnická osoba, a dovozuje, že bude zřejmě obtížné v praxi odpovědnost vůbec uplatnit s ohledem na to, že zákon zde nepožaduje úmyslné jednání. Kriticky se zamýšlí nad tím, proč zákonodárce považoval za nezbytné zakotvit pokračování v přestupku, přestupky trvajících a hromadné, a rovněž upozorňuje na možné aplikační problémy, které nezbytně vzniknou, mj. opět s ohledem na konstrukci objektivní odpovědnosti právnických osob.

Po přehledném shrnutí úpravy podmínek vzniku odpovědnosti fyzické osoby se práce podrobně věnuje odpovědnosti právnické osoby, která je mnohem komplikovanější s ohledem na právní konstrukci jejich vzniku a podmínek právního jednání. V této souvislosti je samozřejmě pozornost upřena k vymezení okruhu fyzických osob, jejichž jednání je právnické osobě přičitatelné, a předpokládám, za nichž důsledek jejich jednání nastává. Samostatně je rozebrána problematika objektivní odpovědnosti a použitelnost liberačních důvodů.

Co se týče okolností vylučujících protiprávnost, lze označit za přínosné především ty části věnované novým institutům, jimiž jsou svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně. Z úpravy zániku odpovědnosti je pozornost věnována zvláště uplynutí doby, a to jak vymezení její délky, tak běhu, stavení a přerušení.

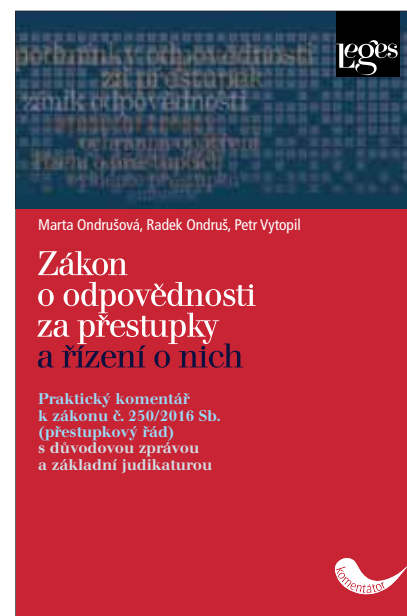
Katalog trestů (dříve označovaných jako správní sankce) je v podstatě přebírán ze stávající úpravy a k nim přibývá zveřejnění rozhodnutí, s tím, že jsou uvedeny zvláštní zákony, které obsahují i další, resp. jiné tresty.

Z pohledu praxe by neměla ujít pozornosti kapitola věnovaná podmínkám ukládání trestů. Jak známo, požaduje totiž judikatura, aby se v rozhodnutí správní orgán vypořádal se všemi kritérii pro uložení trestu, včetně těch, která jsou

obsažena ve speciální úpravě, jakož i okolnostmi přitěžujícími a polehčujícími, s tím, že nestane-li se tak, může být rozhodnutí zrušeno pro nedostatek důvodů a nelze očekávat, že by tu mělo dojít ke změně. Toto připomenutí je namístě mj. proto, že nová úprava okruh těchto kritérií poměrně podstatně rozšiřuje a detailizuje.

Pojednání o procesní úpravě přestupkového práva je uvedeno úvahou o společných a rozdílných rysech s řízením trestním a přehledem pramenů v této oblasti, kde dominujícím rysem je subsidiarita ke správnímu řádu.

Postupně jsou pak sledovány jednotlivé procesní instituty s důrazem na specifika řízení o přestupcích, jakými jsou účastníci řízení, procesní nástupnictví, způsob zahájení řízení, prostředky k zajištění cílů a průběhu řízení, mandátní řízení a opravné prostředky (rádné, dozorčí i mimořádné).

Rovněž druhá publikace autorské dvojice **Heleny Kučerové a Evy Horzinkové Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákon o některých přestupcích (832 stran, 990 Kč)**, navazuje na jejich předchozí komentář zákona o přestupkovém právu. Jako taková je samozřejmě koncipována odlišně od první, která představuje více teoreticky zaměřenou monografii.

Systematicky je tato práce pojata tak, že každé ustanovení je doprovázeno nejprve příslušnou částí důvodové zprávy, po němž následuje zevrubný komentář, k němuž je připojen přehled použitelné judikatury a odkaz na ustanovení přestupkového zákona, které je novou úpravou nahrazováno.

Ocenit je třeba instruktivnost, s níž

autorky problematiku prezentují, což se zračí i v tom, že vždy usilují nalézat souvislosti mezi jednotlivými ustanoveními, na která upozorňují. Přitom fakt, že jde o publikaci primárně zaměřenou na potřeby praxe, rozhodně neznamená, že by postrádala dostatečné teoretické ukotvení. Autorky se zejména nijak nevyhýbají analýze těch institutů, které vyvolávají polemické reakce v odborné literatuře, jako je tomu u časové působnosti zákona, pokusu nebo odpovědnosti právnických osob, na jejichž řešení ve správní praxi a judikatuře si budeme muset ještě počkat.

Jak je patrné z titulu této knihy, je v její druhé části komentován zák. č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, obsahující skutkové podstaty přestupků, které nebylo možné přiřadit k některému ze zvláštních zákonů.

❖ doc. JUDr. PAVEL MATES, CSc.,
advokát v Praze, přednáší na Vysoké škole
finanční a správní v Praze a na Fakultě
sociálně ekonomické Univerzity J. E. Purkyně
v Ústí nad Labem

František Weyr:

Československé právo ústavní. Ústavní vývoj československý v roce 1938

Wolters Kluwer ČR, Praha 2017,
424 stran, 890 Kč.

V ediční řadě „Klasická právníká díla“ dosud vydalo nakladatelství Wolters Kluwer soubor různých pojednání Hanse Kelsena „O státu, právu a demokracii“ a dále „Teorii práva“ Františka Weyra. Autoru posledně zmíněnému, velikánu vědy ústavního práva a zejména právní filozofie mezinárodního formátu, zůstalo nakladatelství věrné, když v čase předvánočním vyslalo ke čtenářům jeho stěžejní učebnici ústavního práva z roku 1937, doplněnou o poválečný text analyzující změny ústavního práva v dynamickém roce 1938.

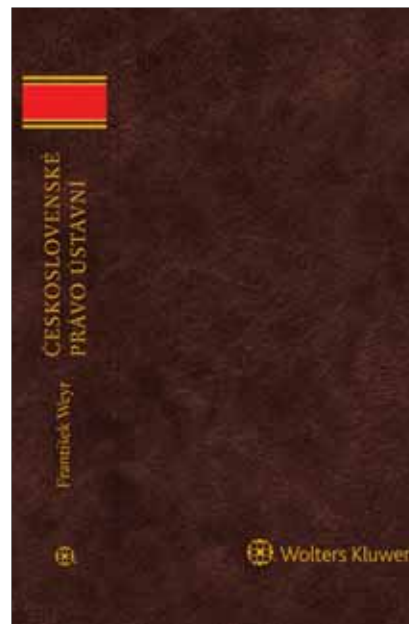
Na rozdíl od předchozích děl se tak nyní přesouváme (také) do oblasti pozitivního práva. Vzhledem k Weyrovu způsobu práce však nejde jen o výklady pozitivního práva dávno neplatného.

Na tuto skutečnost ostatně upozorňuje ve své impozantní, čtyřicetistránkové úvodní studii prof. Jan Filip, náš přední konstitucionalista a t. č. také soudce Ústavního soudu. Právě jeho oficiální funkce, konzumující čas, způsobila, že předmluva této záslužné publikace je po delší době prvním větším Filipovým pojednáním, s nímž se můžeme seznámit. Po mém soudu je též připomínkou faktu, že v některých případech jmenováním soudců Ústavního soudu může veřejnost jak získat, tak ztratit. V tomto případě pravidelný přísun promyšlených, poučených a poučných statí, opírajících se o nevední znalost literatury všeho druhu i stáří.

J. Filip ve své předmluvě představuje F. Weyra živě, s výbornou znalostí, a nadto i s empatií – jako osobu blízkou a snad i jako vzor. Usnadňuje mu to přístup k Weyrově knihovně spolu s využitím jeho třídných „Pamětí“ a vzpomínek žáků. Nebýt však určitého společného naladění na strunu objektivního juristického poznávání, by to zřejmě nestačilo. Z předmluvy vystupuje Weyr jako člověk, brněnský patriot, aktér společenského dění, učitel, filozof a vědec, resp. zakladatel celé vědecké školy, opětovně je připomínána a vlastně i hájena jeho normativistická orientace, která je aplikována rovněž na studium a výklad platného ústavního práva. Nezasírám ovšem, že v tomto ohledu mám malou pochybnost: zdá se mi totiž, že Weyrovo pojetí toho, co je ústavním právem a jak v praxi působí (např. při neodpovědnosti hlavy státu), je docela otevřené i mimoprávním vlivům typu politických poměrů, což by tak úplně normativistické nebylo. Možná ale máme každý na mysli něco jiného.

Aniž bych chtěl dílo Weyrovo jakkoliv snižovat, domnívám se, že předmluvou – úvodní studií hodně získává. Filip rozebírá koncepci učebnice a komentuje její jednotlivé partie, včetně poukazu na to, v čem nám mohou být dosud k užítku při studiu a reflexích současného ústavního práva. Cenné však po mém soudu je, i když si uvědomíme, co vše nám už k užítku tak úplně nebude, tedy co vše se může za pár desetiletí zásadně změnit (typicky lidskoprávní dogmatika).

Otevřeme-li Weyrovo dílo samotné, narazíme nejdříve na část obecnou, státovědnou. V ní je podán výklad o státu,

resp. o státu a právu, na něž navazuje stručně představená nauka o státních funkcích (obdoba dnes obvyklejšího rozdělení moci) a o něco obsírněji pojatá nauka o státních formách (monarchie a republiky, jejich druhy, diktatury, jednotné a sdružené státy). Podle normativistického schématu, v němž neexistuje tripartice moci, nýbrž bipartice funkcí, je traktována organizace státu (co obnáší zákonodárství, komu přísluší, jak vypadá právní úprava zákonodárných sborů, referendum; v rámci výkonné moci hlava státu, vláda, veřejná správa a soudnictví). Samostatná kapitola patří vyhlášení právních norem a přezkumu jejich platnosti, včetně soudnictví ústavního a správního. Tři stránky patří základním právům státních občanů. Obecná část končí nástinem dějin nauky o státním právu, který vrcholí normativní teorií jako „nezbytnou noetiko-filozofickou páteří“ dogmatického líčení státního práva.

Část druhá je právně-dogmatická, věnována je platnému ústavnímu právu Československé republiky, představenému ovšem při vědomí všemožných souvislostí, zvláště historických, ale i komparativních a jiných. Úvodní kapitoly patří vzniku československého státu, jeho právnímu řádu, území, formě a symbolům. Těžiště výkladu, zhruba 130 stran, nicméně směřuje k organizaci státní moci, Národnímu shromáždění, prezidentu republiky, vládě, veřejným úřadům a soudnictví. Tady bude asi nejčastěji hledána inspirace pro řešení problé-

mů současného ústavního práva. Inspirační to čtení jistě je, uvědomujeme-li si nicméně současně přece jen ne nepodstatné rozdíly v koncepci ústavní listiny z roku 1920 a naší Ústavy např. v postavení a kompetencích hlavy státu. Poslední tři kapitoly jsou věnovány právům a povinnostem občanů, ochrana menšin a státnímu občanství.

Jak už bylo výše připomenuto, je do publikace zahrnut i článek, který představuje jakousi „nepřímou novelu“ učebnice v důsledku vývoje roku 1938 (problematika státního území, kontinuity stá-

tu, změny státní formy ve spolkový stát a změna formy vládní).

Při četbě „Československého práva ústavního“ musíme mít na paměti, že jde o učebnici. A to přinejmenším ve dvojitěm ohledu: jak (také) může učebnice vypadat; jaké cíle (didaktické) sleduje. Pokud bychom chtěli do pojednávané problematiky „zabrousit“ hlouběji, sáhli bychom jistě rovněž po dalších dílech z dobové proveniencie, Weyrova učebnice by však pro nás byla užitečným průvodcem i při jejich studiu. Prošpikovává je odkazy na ustanovení právních předpisů, které jsou nicméně

komentovány se znalostí praxe. V tomto ohledu je tak zajímavá i metodologicky: nejsou v ní přítomny dnes v konstitucionalistické literatuře vcelku běžné politologické přesahy, vše potřebné je z hlediska autora uvedeno ve státovědné části, přesto výklad platného práva „nešustí papírem“. Zkrátka, důvodů, proč si publikace jako celek zaslouží neuniknout čtenářské pozornosti, je celá řádka.

✦ prof. JUDr. JAN KYSELA, Ph.D., DSc.,
vedoucí katedry politologie a sociologie
PF UK v Praze

Bulletin slovenskej advokácie prináša...

č. 1-2/2018

JUDr. Erik Surmánek:

Boj proti extrémizmu alebo extrémizmus pri tvorbe práva?

Autor formuluje své kritické úvahy o příčinách a následcích některých legislativních změn v období od parlamentních voleb v březnu 2016 až po současnost, jejichž smyslem měl být boj proti extremismu. Autor podhaluje skryté nástrahy a nežádoucí účinky nových nástrojů boje proti extremismu s poukazem na některé protixtremistické novelizace provedené napříč právním řádem Slovenské republiky, s přihlédnutím k mimolegislativním krokům výkonné moci a jí podřízených subjektů, které jsou s tím spojeny.

JUDr. Mária Brinčíková:

Zánik vecných bremien (známy, neznámy?)

Autorka ve svém příspěvku shrnuje jednotlivé způsoby a podmínky zániku

věcných břemen. Příspěvek poukazuje na sporné otázky spojené s touto problematikou a uvádí možné směry jejich řešení s využitím rozhodnutí slovenských a českých soudů a praxe katastrálních odborů okresních úřadů.

JUDr. Veronika Michalíková, MBA:

Ochrana pred legalizáciou príjmu z trestnej činnosti z hľadiska advokátskej praxe

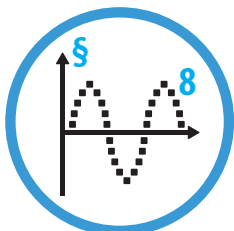
Těžištěm článku je poukázat na praktiky některých (potenciálních) klientů advokátů, snažících se zajistit od advokáta poskytnutí právní služby, která by jim napomohla ke spáchání trestného činu legalizace příjmů z trestné činnosti. Článek vychází z praktických zkušeností autora a dotýká se zejména právních služeb požadovaných zahraničními osobami.

Připravujeme pro vás...

Do dalších čísel Bulletinu advokacie pripravujeme témata:

- Změny v dani z přidané hodnoty u advokátních sdružení
- Právo ve věku inteligentních strojů
- Evidence skutečných majitelů „v mlze“
- Problematika podpisů členů představenstva jako povinné náležitosti listinných akcií
- K otázkám trestní odpovědnosti právnických osob začleněných do koncernu

ADVOKÁTI – POÚNOROVÍ POSLANCI NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ

DĚNÍ V ADVOKACII V ÚNORU 1948 A NÁSLEDUJÍCÍM OBDOBÍ PATŘÍ K TÉMATŮM, KTERÁ UVÁDĚJÍ ZÁJEMCE O TUTO PROBLEMATIKU DO DOB STINNÝCH. Z VÝSLEDKŮ DOSAVIDNÍHO BĚHÁNÍ JE PATRNÉ, ŽE NASTUPUJÍCÍ KOMUNISTICKÝ REŽIM BYL PŘIPRAVEN NA PŘEVZETÍ ADVOKÁTNÍCH KOMOR AKČNÍMI VÝBORY, PROVEDENÍ PRVNÍCH PERSONÁLNÍCH ČISTEK A NA ZAHÁJENÍ REFORMY SOUDNICTVÍ A CELÉ ŠIRŠÍ JUSTICE VČETNĚ ADVOKACIE V RÁMCÍ TZV. ZLIDOVĚNÍ SOUDNICTVÍ.

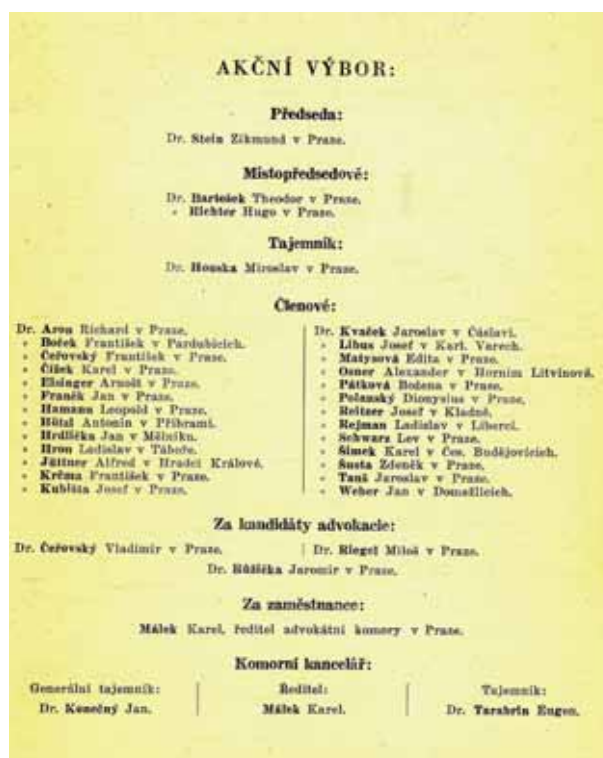
likvidační etapa od února roku 1948 do přijetí zák. č. 322/1948 Sb., o advokacii (advokátní řád), na 21. schůzi Národního shromáždění konané dne 22. 12. 1948 byla dosud spojována především s Alexejem Čepičkou (1910-1990), bývalým advokátním koncipientem, po únoru 1948 ministrem spravedlnosti, a Oldřichem Johnem (1907-1961), předválečným advokátem a starostou Prostějova, v době přijetí zákona o advokacii předsedou Národního shromáždění.¹

Cílem tohoto příspěvku je pojednat podrobněji o advokátech – poslancích Národního shromáždění,² zvolených ve volbách konaných dne 30. 5. 1948, kteří již 14. 6. 1948 zvolili Klementa Gottwalda prezidentem a kteří hlasovali 22. 12. téhož roku pro přijetí citovaného zákona o advokacii z roku 1948. Podrobněji bude pojednáno i o průběhu zákonodárského procesu na půdě Národního shromáždění.

Mezi poslanci, zvolenými dne 30. 5. 1948 na základě společné kandidátní listiny Národní fronty, bylo poměrně výrazné zastoupení těch, kteří dosáhli právnického doktorátu (46 poslankyň a poslanců), z toho 14 těchto zvolených poslankyň a poslanců mělo za sebou advokátskou³ či alespoň koncipientenskou⁴ praxi, 9 jich ve sledovaném období praktikovalo.⁵ Mezi pouhými třemi ženami – právničkami v poslaneckých řadách byla i první československá soudkyně Zdeňka Patschová, která se v 50. letech 20. století podílela na zinscenovaných politických procesech.

Nejstarším poslancem z naší skupiny byl v roce 1948 devětapadesátiletý Ivan Štefánik, nejmladším pětaticetiletý Gustáv Husák, věkový průměr byl 43,7 let. Z praktikujících advokátů otevřel kancelář nejdříve v roce 1927 Antonín Prokeš, pouze druhým rokem byl v roce 1948 advokátem Antonín Polišínský, průměrná délka praxe těchto advokátů byla devět let.⁶

Advokátka Božena Pátková a advokát Dionysius Polanský navíc byli ve sledovaném období členy pounorového akčního výboru Advokátní komory v Čechách.⁷

Seznam členů akčního výboru Advokátní komory v Čechách z února 1948. Viz Seznam advokátů v republice Československé, Advokátní komory v republice Československé, Praha 1948, str. 3.

- Srov. S. Balík a kol.: Dějiny advokacie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Česká advokátní komora – Národní galerie v Praze, Praha 2009, str. 204-206.
- Od února 1948 do 5. 6. 1948 bylo ústavním zákonem o ústavním sborem Ústavního Národního shromáždění republiky Československé, vzešlé z voleb konaných v roce 1946. Jmenný seznam poslanců Národního shromáždění republiky Československé v letech 1948-1954 je dostupný z: <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/rejstrik/jmenný/index.htm>.
- Ve sledovaném období již nepraktikovali bývalí advokáti Vladimír Clementis (1902-1952), Gustáv Husák (1913-1991) a Ivan Štefánik (1889-1979).
- Jednalo se o Alexeje Čepičku a Eduarda Friše (1911-1978).
- Byli to Václav Bátěk (1912-?), Gustav Burian (1900-1960), Miroslav Jelínek (1900-1965), Oldřich John, Vladimír Kučera (1905-1985), Božena Pátková (1907-1973), Dionysius Polanský (1894-1971), Antonín Polišínský (1911-1965) a Antonín Prokeš (1896-?). Srov. Seznam advokátů v republice Československé 1948. Vydáno nákladem advokátních komor v republice Československé, 1948, passim.
- Srov. Seznam advokátů v republice Československé 1948. Vydáno nákladem advokátních komor v republice Československé, 1948, passim.
- Srov. tamtéž, str. 3.

Z hlediska politické angažovanosti byli členy KSČ nebo Komunistické strany Slovenska Vladimír Clementis, Alexej Čepička, Eduard Friš a Gustáv Husák, původními členy Československé sociální demokracie, kteří přešli do KSČ, byli Miroslav Jelínek, Oldřich John, členy Československé straně lidové byli Václav Bátěk, Vladimír Kučera, Dionysius Polanský, Antonín Polišínský a Antonín Prokeš, v předúnorové Československé straně národně socialistické a posléze Československé straně socialistické byli angažováni Gustav Burian a Božena Pátková, za Stranu slovenské obrody byl zvolen Ivan Štefánik. Vladimíra Clementise, Gustáva Husáka, Eduarda Friše a svým způsobem i Boženu Pátkovou, jež byla švagrovou Vladimíra Clementise, pojil vztah k umělecko-politické skupině Davistů.⁸

Při projednávání návrhu zákona o advokacii byl Oldřich John předsedou Národního shromáždění, Dionysius Polanský jeho místopředsedou. Alexej Čepička byl ministrem spravedlnosti, zpravodajkou pro návrh zákona byla Božena Pátková.

Na 21. schůzi konané 22. 12. 1948 byly zařazeny mimo jiné „Zpráva výborů ústavně-právního a rozpočtového k vládnímu návrhu zákona (tisk 160) o zlidovění soudnictví (tisk 187), Zpráva výboru ústavně-právního k vládnímu návrhu zákona (tlač 157) o územní organizaci krajských a okresných soudů (tlač 172), Zpráva výboru ústavně-právního k vládnímu návrhu zákona (tisk 169), jímž se zavádí odborná justiční zkouška a doplňují se předpisy o přípravné službě soudcovské (tisk 179), Společná zpráva výboru branného a bezpečnostního a výboru ústavně-právního k vládnímu návrhu zákona (tisk 168) o Sboru uniformované vězeňské stráže (tisk 177)“ a konečně „Zpráva výboru ústavně-právního k vládnímu návrhu zákona (tisk 167) o advokacii (advokátní řád) (tisk 176)“.⁹

Návrhu zákona o advokacii se ministr spravedlnosti Alexej Čepička věnoval v souvislosti s návrhem zákona o zlidovění soudnictví:

„Má-li se naše soudnictví v takovém rozsahu proměnit v organizaci, která tvoří organickou část lidově demokratické soustavy, pak bude nutno reformovat také advokacii. V její dnešní podobě se obrátil starý kapitalistický svět se všemi nešvary, jak je známe z předmnichovských poměrů, a z kapitalistické morálky. Honba za ziskem ve spleti starých zákonů a nařízení umožňovala výkon advokacie, který je neslučitelný se zásadami lidové demokracie. Jen ojediněle a jako vzácné výjimky pracovali advokáti v souladu s budovatelskými úkoly pracujícího lidu a jen ojediněle dovedli dát advokacii náplň, která by z ní učinila užitečnou a prospěšnou nástroj budování. Podle vzoru těchto poctivých a čestných advokátů chceme ozdravit poměry v advokacii. Domníváme se, že advokacie má ještě i dnes své oprávnění a příležitost, aby se osvědčila. Proto budou moci napříště vykonávat advoka-

ci jen ti, kteří po každé stránce osvědčí činy a skutky, že chtějí poctivě pomáhat soudu a sloužit pracujícímu člověku. Krajská sdružení advokátů budou napříště dbát toho, aby výkon advokacie byl rovnoměrně rozložen po celém území státu, a tak aby se odstranil na jedné straně nadbytek advokátů, jako na příkl. v Praze, a na druhé straně jejich nedostatek, na příkl. v pohraničí. Advokáti budou pracovat v kanceláři jak doposud a starat se, aby právní pomoc byla poskytnuta s hlediska bezpečnosti státu i v zájmu jednotlivce tak, aby byla zajištěna zdravá hospodářská prosperita těchto kanceláří. Proto také sdružení bude přidělovat koncipienty podle potřeby do jednotlivých kanceláří, a tak bude zabráněno tomu, aby práce kvalifikovaných sil byla vykořisťována. Každý advokát bude mít zájem, aby poctivou prací dokázal, že práce advokáta, oprostěná od nezdravých vlivů kapitalistické minulosti, může být přínosem. Nikdo, kdo bude poctivě plnit toto poslání, nemusí mít obavu o obživu.“¹⁰

Není bez zajímavosti, že Alexej Čepička ve svém projevu argumentoval tím, že „proslulé jsou spory, které vyvolával Baťa, aby odklidil v zájmu svých zisků jakoukoli obchodní konkurenci a také své politické odpůrce. Je všeobecně známo, jak soudci byli ovlivňováni ve svých rozhodnutích a ve sporech nájemních i pracovních, jak ve všech těch případech se uplatňovala síla Baťova kapitálu i jeho bezohlednost a třídní nenávisť. Pro Baťu neplatily v předmnichovském státě žádné zákony a předpisy, Baťovi bylo dovoleno vše a soudy ho v takovém postupu jen podporovaly. Je znám jeho bezohledný postup proti všemu, o čem se domníval, že stojí v cestě v jeho expansi hospodářské i politické. Ničil živnostníky, rolníky i majitele domků, když se chtěl zmocnit jejich majetku. Ničil pokrokové pracovníky, když říkali pravdu o těchto jeho methodách. Vzpomeňme jen pronásledování spisovatele Svatopluka, když vydal knihu *Botostrój*, která byla celá konfiskována, ačkoliv pro konfiskaci nebyly zákonné předpoklady“,¹¹ přičemž si musel být nepochybně vědom toho, že v sále je přítomen advokát Václav Bátěk, který působil dříve v právním oddělení firmy Baťa a byl po válce hlavním obhájcem Jana Antonína Bati před mimořádným lidovým soudem.

Nenávisť vůči předúnorové advokacii vyvolané Alexejem Čepičkou se Václav Bátěk ani další přítomní advokáti – poslanci neodvážili postavit. Zpravodajská zpráva Boženy Pátkové byla v podstatě pouhým odkazem na Čepičkovu řeč s dodatkem, že „osnova upravuje právní poměry advokacie jednotně pro území celé republiky. Úkol poskytovat lidu právní pomoc klade se tu na roveň úkolům veřejné správy. Advokacie v tomto pojetí má se státi činnou složkou celého soudnictví.“¹² Kritiku předúnorové advokacie v intencích názoru ministra spravedlnosti rozvíjeli naopak poslanci – neadvokáti Josef Bina, Václav Myška, Bohumil Urbánek a Ján Daxner.

„To je většina. Tým Národné shromáždzenie prijalo túto osnovu zákona podľa zprávy výborovej,“¹³ uzavřel pak hlasování předsedající Jozef Valo.

Hlasující příslušníci advokátního stavu se zpronevěřili demokracii a nebránili nezávislost advokacie. Někteří z nich si tehdy jistě nepřipustili, že se sami záhy stanou obětí zvlé komunistické justice...

♣ JUDr. PhDr. STANISLAV BALÍK

8 Podrobněji srov. P. Kerecman: Advokáti Davisti – Vladimír Clementis, Ján Poničan, Daniel Okáli, Slovenská advokátská komora, Bratislava 2017.

9 Program 21. schůze je dostupný z: <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/021schuz/porad.htm>.

10 Srov. stenoáznam z 21. schůze konané 22. 12. 1948. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/021schuz/s021004.htm>.

11 Srov. stenoáznam z 21. schůze konané 22. 12. 1948. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/021schuz/s021003.htm>.

12 Srov. stenoáznam z 21. schůze konané dne 22. 12. 1948. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/021schuz/s021008.htm>.

13 Srov. tamtéž.

Z kárné praxe

Je kárným proviněním, jestliže advokát neplní povinnost uloženou mu vykonatelným rozsudkem.

Kárné rozhodnutí kárného senátu kárné komise ČAK ze dne 24. 3. 2017, sp. zn. K 2/2013

Kárně obviněná JUDr. M. K., advokátka, se dopustila kárného provinění tím, že

ačkoliv jí rozsudkem krajského soudu ze dne 4. 10. 2004, potvrzeným rozsudkem vrchního soudu ze dne 11. 2. 2009 byla uložena povinnost zaplatit protistraně částku 1 449 245,10 Kč s přísl. do tří dnů od právní moci rozsudku, tuto povinnost do současné doby nesplnila, v důsledku čehož byla protistrana nucena domáhat se jejího splnění cestou exekuce,

tedy

při výkonu advokacie nepostupovala tak, aby nesnižovala důstojnost advokátního stavu, když za tím účelem nedodržovala pravidla profesionální etiky ukládající jí

- povinnost všeobecně poctivým, čestným a slušným chováním přispívat k důstojnosti a vážnosti advokátního stavu,
- povinnost plnit převzaté závazky,

čímž

porušila ust. § 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1, 2 pravidel profesionální etiky.

Za to se jí ukládá kárné opatření podle § 32 odst. 3 písm. d) zákona o advokacii

dočasný zákaz výkonu advokacie na dobu šesti měsíců.

Kárně obviněná je povinna zaplatit České advokátní komoře částku 8 000 Kč jako náhradu nákladů kárného řízení. Náklady jsou splatné do 15 dnů od právní moci tohoto kárného rozhodnutí na účet České advokátní komory.

Odůvodnění:

Předseda kontrolní rady České advokátní komory podal dne 15. 1. 2013 na kárně obviněnou kárnou žalobu pro skutek popsany ve výroku tohoto rozhodnutí.

Kárně obviněná se ke kárné žalobě písemně vyjádřila připsaným ze dne 11. 3. 2013, jehož obsah koresponduje s jejím vyjádřením ke stížnosti ze dne 15. 5. 2012 a 30. 8. 2012. V těchto vyjádřeních trvá kárně obviněná na tom, že se kárného provinění nedopustila a že nikomu nic nedluží, na stejném stanovisku setrvala i u ústního jednání dne 29. 3. 2013, ve vyjádření k odvolání ze dne 25. 2. 2014, u jednání senátu odvolací kárné komise a u jednání kárné komise dne 24. 3. 2017. Uvedla, že nikomu nic nedlužila a ani nedluží, že spor

uvedený v kárné žalobě byl účelově vyvolaný, že byla odsouzena k zaplacení finanční částky, aniž byl zjištěn řádně skutkový stav věci, a že nemá povinnost plnit převzaté závazky, když jde o závazky neexistující.

U jednání odvolacího kárného senátu dne 27. 6. 2014 dále uvedla, že i kdyby zaplatit chtěla, nemá dostatek finančních prostředků. Má dva koncipienty (své syny), které zaměstnává za minimální mzdu, dále pobírá starobní důchod, nemá žádné nemovitosti ani jiná aktiva, která by mohla zpeněžit. Dále z její výpovědi vyplynulo, že když skončila jako soudkyně u soudu a zahájila advokátní praxi, setkala se se dvěma pány, pro které pracovala, oni však za zastupování neplatili a nabídl jí, aby se stala účastníkem smlouvy o převodu podílu.

U jednání kárného senátu dne 27. 3. 2017 kárně obviněná dále uvedla, že na dluh, jehož neplnění je předmětem kárné žaloby, dobrovolně nic nezaplatila, je proti ní vedena exekuce srážkou z důchodu, kolik jí bylo strženo, neví. Exekuce je vedena od roku 2010, v této době již pobírala důchod ve výši 15 000 Kč a srážka z důchodu na zmíněnou exekuci činí měsíčně 3 000 až 5 000 Kč. Dále uvedla, že kdyby měla peníze nebo nějaký majetek, tak by dluh zaplatila. Je sice pravda, že podala u krajského soudu žalobu na obnovu řízení a pro zmatečnost, a to v roce 2009, avšak soud dosud nerozhodl. U ústního jednání dne 23. 9. 2013 vznesla kárně obviněná „námitku promlčení“.

K majetkovým poměrům uvedla, že pobírá důchod ve výši 15 000 Kč a její příjmy z výkonu advokacie činí za rok 250 000 Kč hrubého, má dva koncipienty – své syny, jejichž mzdu pokrývá z těchto příjmů.

Z výpisu z matriky ze dne 7. 8. 2012 bylo zjištěno, že kárně obviněná je advokátkou zapsanou v seznamu ČAK od 1. 3. 1995 a že nebyla dosud kárně postižena. Rovněž bylo zjištěno, že má dva koncipienty.

Ze stížnosti ze dne 7. 8. 2012 podané předsedkyní senátu 29 Co Krajského soudu v Praze bylo mj. zjištěno, že do spisu tohoto soudu byla od soudního exekutora podána žádost s přílohou, usnesením okresního soudu, ze kterého plyne, že má kárně obviněná uloženou povinnost zaplatit dluhy v přibližné výši 5 000 000 Kč.

Z usnesení okresního soudu ze dne 7. 1. 2010 bylo zjištěno, že soud nařídil exekuci na majetek povinné dle vykonatelného rozsudku krajského soudu ze dne 4. 10. 2004 ve spojení s rozsudkem vrchního soudu ze dne 11. 2. 2009 k uspokojení pohledávky oprávněné ve výši 1 449 245,10 Kč s úrokem z prodlení ve výši 20 % z částky 120 000,30 Kč od 1. 2. 1998 do zaplacení, z částky 1 329 244,80 Kč od 1. 3. 1998 do zaplacení a dále k úhradě nákladů exekuce a nákladů oprávněného, a že provedením exekuce se pověřuje soudní exekutor.

Z rozsudku krajského soudu ze dne 4. 10. 2004 bylo zjištěno, že kárně obviněná byla zavázána zaplatit žalobcům společně a nerozdílně nároky, které jsou předmětem výše citovaného usnesení okresního soudu. Z odůvodnění tohoto rozsudku bylo mj. zjištěno, že oba žalobci byli původně dlužníky společně s kárně obviněnou, že byli zavázáni společně a nerozdílně a že se do postavení věřitelů dostali na základě postoupení pohledávky od původního věřitele.

Z rozsudku vrchního soudu ze dne 11. 2. 2009 bylo zjištěno, že výše citovaný rozsudek krajského soudu byl potvrzen.

Z dovolání kárně obviněné ze dne 27. 5. 2009 bylo zjištěno, že tato shodně jako ve svých vyjádřeních nesouhlasí s výše citovanými soudními rozhodnutími. Uvádí, že předmětné pohledávky vzniklé údajným neuhrazením ceny za převod obchodního podílu zanikly započtením, a že tudíž rozhodnutí prvostupňového i odvolacího soudu spočívají na nesprávném zjištění skutkového stavu.

Z exekučních příkazů ze dne 12. 12. 2011 bylo zjištěno, že soudní exekutor vydal šest exekučních příkazů k provedení exekuce pro vykonatelnou pohledávku včetně příslušenství dle výše citovaného rozsudku krajského soudu.

Je třeba podotknout, že první rozhodnutí ve věci vydal kárný senát dne 23. 9. 2013, kárně obviněnou zprostil kárné žaloby. K odvolání kárného žalobce odvolací kárný senát toto kárné rozhodnutí rozhodnutím ze dne 15. 1. 2015 podle ust. § 31 písm. b) vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 244/1996 Sb., kterou se podle zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii, stanoví kárný řád (advokátní kárný řád), v platném znění, zrušil a věc vrátil kárnému senátu k dalšímu řízení a rozhodnutí.

Dokazování bylo doplněno výpovědí kárně obviněné u jednání dne 24. 3. 2017 a kárný senát dospěl k závěru, že je možné ve věci rozhodnout a že není nutné provádět další důkazy navržené kárně obviněnou.

Kárný senát má za to, že kárná žaloba je důvodná. Skutek tak, jak je popsán ve výroku tohoto rozhodnutí, se stal. Tyto skutečnosti jsou zjištěny z listinných důkazů a z výpovědi kárně obviněné. Dále bylo zjištěno, že kárně obviněná je samostatnou advokátkou, která má dva koncipienty – své syny. Kárně obviněná dobrovolně neplnila to, co jí bylo uloženo vykonatelným soudním rozhodnutím, a od roku 2010 do současnosti je částka, kterou dluží, vymáhána exekučně.

Kárně obviněná popírá, že by měla nějaké závazky, proti vykonatelnému rozsudku se bránila, podala dovolání, žalobu pro zmatečnost a žalobu na obnovu řízení. Dobrovolně však nezaplatila na svůj závazek nic.

Podle ust. § 17 zák. o advokacii advokát postupuje při výkonu advokacie tak, aby nesnižoval důstojnost advokátního stavu, za tím účelem je zejména povinen dodržovat pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže. Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže stanoví stavovský předpis.

Podle ust. čl. 4 odst. 1 a 2 Pravidel profesionální etiky (etický kodex) je advokát všeobecně povinen poctivým, čestným a slušným chováním přispívat k důstojnosti a vážnosti advokátního stavu a je povinen plnit převzaté závazky. Závazek nebo ručení za cizí majetek smí převzít jen tehdy, je-li si jist jeho splněním.

Kárný senát dospěl k závěru, že kárně obviněná výše citovaná ustanovení zákona o advokacii a etického kodexu porušila, a to způsobem tak závažným, který dosahuje intenzity nezbytné pro to, aby bylo možné toto porušení považovat za kárné provinění ve smyslu ust. § 32 odst. 2 zák. o advokacii.

Kárně obviněná nesplnila svůj dluh, jehož plnění jí bylo uloženo pravomocným rozhodnutím soudu, a ve své podstatě se jednalo o nesplnění dluhu, který vznikl v souvislosti s uzavřením smlouvy o koupi podílu, kterou, jak sama výslovně uvedla v průběhu jednání před senátem odvolací kárné komise, uzavřela se svými klienty z důvodu, že neplatili za její právní služby, takže v tomto směru dluh souvisí i s výkonem advokacie kárně obviněné. Kárně obviněná rovněž po celou dobu kárného řízení zpochybňovala pravomocná rozhodnutí soudu.

Svým přístupem k plnění závazků kárně obviněná porušila elementární pravidla chování advokáta, jehož etický kodex zavazuje k určitému chování, a to nejen při výkonu advokacie, ale i v soukromé sféře. Očekává se od něj, že pro ostatní bude příkladem v plnění svých povinností, zejména povinností uložených rozhodnutím soudů.

Pokud jde o kárně obviněnou vznesenou „námitku promlčení“, uvádí kárný senát, že podle ust. § 33 odst. 2 se nejedná o lhůtu promlčecí, ale prekluzivní, avšak projednávaný skutek je trvajícím, a proto nelze za počátek běhu lhůty považovat nabytí právní moci exekučního titulu. Lhůta tedy neuplynula.

Při rozhodování o kárném opatření přihlédl kárný senát jednak k závažnosti kárného provinění, k majetkovým poměrům kárně obviněné, a i k délce kárného řízení (která však byla částečně zapříčiněna opakovanými žádostmi kárně obviněné o odročení jednání nařízeného odvolacím kárným senátem). Jednání kárně obviněné posoudil kárný senát jako závažné porušení povinností advokáta zejména také s ohledem na přístup kárně obviněné, která v průběhu kárného řízení tvrdila, že nic nedluží, a zpochybňovala rozhodnutí soudů obou instancí. Až v průběhu odvolacího řízení připustila, že kdyby měla finanční prostředky či jiný majetek, svůj dluh by zaplatila. Kárný senát přihlédl rovněž k majetkovým poměrům kárně obviněné a dospěl k závěru, že pokud by byla ukládána pokuta, s ohledem na závažnost kárného provinění by bylo nutné ukládat citelnější pokutu, což však v případě kárně obviněné vzhledem k jejím majetkovým poměrům není možné. Jako jediný přiměřený postih se jeví v dané situaci kárné opatření dle § 32 odst. 3 písm. d) zák. o advokacii, tedy dočasný zákaz výkonu advokacie. Při stanovení doby dočasného zákazu výkonu advokacie přihlédl kárný senát k délce kárného řízení, a proto uložil zákaz na samé spodní hranici, tedy na dobu šesti měsíců.

✿ Připravil JUDr. JAN SYKA, vedoucí oddělení pro věci kárné ČAK.

Sledujte ČAK na Twitteru!

Nejnovější krátké zprávy o dění
v české advokacii naleznete
na www.twitter.com/CAK_cz.

Nové personální obsazení sekcí a výborů ČAK

Členové představenstva ČAK na své 4. schůzi v prosinci 2017 v Praze rozhodli o novém personálním obsazení výborů, sekcí a dalších poradních orgánů Komory. Představenstvo odvolalo en block všechny dosavadní předsedy i členy výborů a sekcí, kterým předseda ČAK JUDr. Vladimír Jirousek vyjádřil upřímné poděkování za odvedenou práci.

Rozhodnutím představenstva bylo zrušeno studijní a legislativní kolegium, sekce pro advokátní tarif, sekce pro legislativní činnost na úseku advokacie a výbor pro srovnávací přezkum právního vzdělání získaného v zahraničí; nově byla zřízena sekce pro advokátní právo, sekce pro rodinné právo, sekce IT a GDPR a sekce pro rozhodčí řízení.

Nové obsazení výborů a sekcí ČAK publikujeme:

Výbor vnějších vztahů a internetová rada

Předseda	JUDr. Petr Toman, LL.M.
Členové	JUDr. Daniela Kovářová
	JUDr. František Schulmann
	Mgr. Václav Kučera
	Mgr. Ondřej Múka
	Mgr. et Mgr. Rudolf Leška, LL.M.
	JUDr. ICLic. Ronald Němec, Ph.D.
	Mgr. Lukáš Trojan
	JUDr. Václav Vlk
	JUDr. Michal Žižlavský

Výbor pro výchovu a vzdělávání

Předseda	JUDr. Radim Miketa
Místopředseda	JUDr. Irena Schejbalová
Členové	JUDr. Milan Jelínek
	Mgr. Daniel Mika
	JUDr. Petr Mrázek
	JUDr. Daniela Kovářová
	Mgr. Tomáš Matějovský
	doc. JUDr. Aleš Rozehnal, Ph.D.

Výbor rozpočtový a hospodářský

Předseda	JUDr. František Smejkal
Místopředseda	JUDr. Irena Schejbalová
Členové	JUDr. Lenka Vidovičová, LL.M.
	JUDr. Monika Novotná
	JUDr. Marcela Marešová
	JUDr. František Hrudka

Výbor zákonné advokátní mlčenlivosti

Předseda	JUDr. Irena Schejbalová
Místopředseda	JUDr. Katarzyna Krzysztyniak, Ph.D.
Členové	JUDr. Filip Svoboda
	JUDr. Michal Bortel
	JUDr. Roman Lamka, Ph.D.
	JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.
	doc. JUDr. Bc. Tomáš Gřivna, Ph.D.

Výbor pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů

Předseda	JUDr. Marek Nespala
Místopředseda	JUDr. Petr Toman, LL.M.
Členové	JUDr. Martin Šebek
	JUDr. Petr Vališ
	JUDr. František Zelenický
	JUDr. Petra Buzková
	JUDr. Karel Brückler
	Mgr. Kateřina Rychterová
	JUDr. Jan Malý
	JUDr. Markéta Koubíková
	JUDr. Jan Kocina

Výbor regionálních představitelů

Předseda	JUDr. Radim Miketa
Praha	JUDr. Petr Meduna zástupce JUDr. Petr Mrázek zástupce JUDr. Radek Šmerda
Střední Čechy	JUDr. Roman Premus zástupce JUDr. Ondřej Malovec
Severní Čechy	JUDr. Zdeněk Grus zástupce JUDr. Lubomír Pánik zástupce JUDr. Michal Vejlupek

Jižní Čechy	JUDr. František Smejkal zástupce Mgr. Petr Smejkal zástupce Mgr. David Pohořal
Západní Čechy	JUDr. Daniela Kovářová zástupce JUDr. Julie Šindelářová zástupce JUDr. Jaroslav Liška jr. zástupce JUDr. Ladislav Jirásek
Východní Čechy	JUDr. Milan Jelínek zástupce JUDr. Jiří Janeba zástupce Mgr. Vítězslav Paděra
Jižní Morava	JUDr. Irena Schejbalová zástupce JUDr. Petr Cembis
Severní Morava	Mgr. Pavel Otipka zástupce JUDr. Aleš Vídenský zástupce JUDr. Marek Kříž, Ph.D.
Střední Morava	JUDr. Lenka Vidovičová, LL.M. zástupce JUDr. Jana Rejzková zástupce Mgr. Michal Zahnáš

Sekce pro právo duševního vlastnictví

Předseda	Mgr. Tomáš Matějovský
Místopředseda	JUDr. Milan Kyjovský
Členové	JUDr. Petra de Brantes
	JUDr. Lucie Kociánová, Ph.D.
	JUDr. Karel Čermák, Ph.D.
	JUDr. Roman Kudrlička
	JUDr. Martina Perkov
	JUDr. Michal Havlík
	Mgr. Ivan Rámeš
	Mgr. Edita Bolková
	JUDr. Ing. Michal Guttman
	JUDr. Petr Hostaš
	JUDr. David Karabec

Sekce pro právo soukromé

Předseda	Mgr. Robert Němec, LL.M.
Místopředseda	JUDr. Roman Premus
Členové	doc. JUDr. Bohumil Havel, Ph.D.
	JUDr. Dušan Sedláček
	JUDr. Petr Tégl, Ph.D.
	JUDr. Jiří Janeba
	JUDr. Jiří Nykodým
	JUDr. Martin Mikyska
	JUDr. Eva Stránská
	JUDr. Zbyšek Kordač, LL.M.
	Mgr. Daniel Hájek, LL.M.
	Mgr. Václav Vlček

	JUDr. Jakub Morávek
	JUDr. Alice Kubová Bártková
	Mgr. David Vosol, MBA
	Mgr. Ivo Průša
	JUDr. Martin Bohuslav
	Mgr. Michal Sylla
	JUDr. Jan Pavlok
	JUDr. Pavel Dejl, LL.M.

Sekce pro právo trestní

Předseda	JUDr. Tomáš Sokol
Místopředseda	JUDr. Jiří Císař
Členové	JUDr. Filip Seifert
	Mgr. Lukáš Trojan
	JUDr. Antonín Fürst
	JUDr. Pavel Berger
	JUDr. Tomáš Kaiser
	Mgr. Miroslav Krutina
	JUDr. Josef Lžičař
	JUDr. Jan Vidrna
	JUDr. Luboš Hendrych
	JUDr. Roman Lamka, Ph.D., LL.M.
	JUDr. Andrea Vejberová, Ph.D.
	Mgr. Ing. Lukáš Blahuš
	JUDr. Jan Vučka
	doc. JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D.

Sekce pro právo veřejné

Předseda	JUDr. Monika Novotná
Místopředseda	JUDr. Jiří Všetěčka
Členové	JUDr. Jan Bárta, CSc.
	JUDr. Zdeněk Koschin
	Mgr. Tomáš Zagar
	JUDr. Ondřej Trubač, Ph. D., LL.M.
	JUDr. Ing. Ondřej Moravec
	Mgr. František Korběl, Ph.D.
	JUDr. Petr Novotný
	Mgr. Josef Hlavička
	JUDr. Ondřej Lichnovský
	Mgr. Kamil Blažek
	Mgr. Michal Sylla

Sekce pro rozhodčí řízení

Předseda	JUDr. Martin Maisner, Ph.D., MCI Arb.
Místopředseda	Mgr. Tomáš Matějovský
Členové	JUDr. Dušan Sedláček
	JUDr. Vladimír Jirousek
	JUDr. Vojtěch Trapl
	JUDr. Vladimír Balaš, CSc.
	JUDr. Vít Horáček
	JUDr. František Honsa, Ph.D.
	JUDr. Alexandr Mareš, Ph.D.
	Mgr. Karolína Horáková
	JUDr. Ladislav Vostárek
	prof. JUDr. Marie Karfíková, CSc.
	Mgr. Robert Němec, LL.M.
	Mgr. Milan Polák
	JUDr. Petr Poledne, Ph.D.
	JUDr. Petr Poledník
	JUDr. Petr Bříza, LL.M., Ph.D.
	Mgr. Lukáš Trojan
	Mgr. Filip Hruška
	JUDr. Jaroslav Zvolský
	prof. Dr. Alexandr Bělohávek
	Mgr. Daniel Mika

Sekce pro ADR

Předseda	JUDr. Martina Doležalová, Ph.D.
Místopředseda	JUDr. Anna Márová, LL.M.
Členové	Mgr. Radka Korbelová
	JUDr. Iveta Ferdusová
	Mgr. Michaela Fuchsová
	Mgr. Daniel Rejman
	JUDr. Šárka Zusková
	Dr. Iur. Lucie Gertner, LL.M.
	JUDr. Hana Lenghartová
	JUDr. Antonín Mokrý
	JUDr. Eva Ropková, LL.M.
	Mgr. Jan Štandera
	Mgr. Kateřina Švajcrová
	JUDr. Lenka Žídková
	Mgr. MUDr. Markéta Škutová
	JUDr. Miloš Olík
	Mgr. Žaneta Vítů
	JUDr. Eva Vaňková

Sekce pro právo EU, mezinárodní právo a mezinárodní vztahy

Předseda	JUDr. Antonín Mokrý
Místopředseda	Mgr. Robert Němec, LL.M.
Členové	JUDr. Martin Abraham
	JUDr. PhDr. Stanislav Balík
	Arthur Braun, M.A.
	JUDr. Petr Bříza, LL.M., Ph.D.
	Mgr. Petr Cílinek
	JUDr. Martina Doležalová, Ph.D.
	JUDr. Dagmar Dubecká
	Dr. Iur. Erwin Hanslik
	JUDr. Mgr. Jiří Kmec
	Mgr. Miroslav Krutina
	JUDr. Anna Márová, LL.M.
	Mgr. Denisa Molnár
	JUDr. Jiří Novák
	Mgr. Jakub Pohl
	JUDr. Petr Poledník
	prof. JUDr. Pavel Šturma
	JUDr. Eva Ropková, LL.M.
	Hans Ulrich Theobald

Sekce pro advokátní právo

Předseda	JUDr. František Smejkal
Místopředseda	JUDr. Radim Miketa
Členové	Mgr. Monika Šimůnková Hošková
	JUDr. Václav Kalina
	Mgr. Adam Felix
	JUDr. Tomáš Sokol
	JUDr. Jiří Hartmann
	JUDr. Zdeněk Koschin
	JUDr. Daniela Kovářová
	JUDr. Roman Premus
	JUDr. Jaroslav Svejkovský
	JUDr. Jiří Vsetečka
	JUDr. Petr Poledne
	JUDr. Bohuslav Sedlatý
	JUDr. Petr Čáp
	JUDr. Vladimír Papež

Sekce pro insolvenční právo

Předseda	JUDr. Michal Žižlavský
Místopředseda	JUDr. Lenka Vidovičová
Členové	Mgr. Petr Veselý
	Ing. Jan Plaček, Ph.D.
	JUDr. Pavel Berger
	JUDr. Jaroslav Brož
	JUDr. Ivan Juřena
	JUDr. Kateřina Martinková
	JUDr. Petr Michal
	JUDr. Marcela Marešová, Ph.D., MBA
	JUDr. Jan Kubálek
	Mgr. Adam Sigmund
	Mgr. Jiří Šebesta
	JUDr. Daniel Ševčík, Ph.D.
	Mgr. Jan Vavřina
	Mgr. Robert Klenka
	JUDr. Václav Bílý
	Mgr. Jiří Tomola
	Mgr. Roman Macháček
	Mgr. Petr Sprinz

Sekce pro IT a GDPR

Předseda	JUDr. Martin Maisner, Ph.D., MCI Arb.
Místopředseda	Mgr. Daniel Mika
Členové	JUDr. Tomáš Sokol
	JUDr. Mojmír Ježek
	JUDr. Martin Vychopeň
	Mgr. Adam Felix, LL.M.
	Mgr. Martin Kašpar
	JUDr. Lukáš Jansa
	Mgr. Ing. Zbyněk Loebel, LL.M.
	JUDr. Tomáš Nielsen
	JUDr. Jiří Matzner
	JUDr. Jindřich Kalíšek
	JUDr. et Mgr. Barbora Vlachová
	JUDr. Jiří Navrátil
	Mgr. Ing. Jaroslav Zahradníček

Sekce pro rodinné právo

Předseda	JUDr. Daniela Kovářová
Místopředseda	JUDr. Anna Márová
Členové	prof. JUDr. Milana Hrušáková
	Mgr. Marian Franc

	JUDr. Dita Frintová
	JUDr. Kryštof Janek
	Mgr. Kateřina Švajcrová
	JUDr. Eva Vaňková
	Mgr. Marie Vrecionová
	Mgr. Renáta Wachtlová

Sekce pro pracovní právo

Předseda	prof. JUDr. Miroslav Bělina, CSc.
Místopředseda	JUDr. Nataša Randlová
Členové	JUDr. Jaroslav Škubal
	JUDr. Martin Mikyska
	prof. JUDr. Jan Pichrt
	JUDr. Dominik Brůha
	JUDr. Věra Bognárová
	JUDr. Petr Veselý
	JUDr. Jakub Morávek
	Mgr. Tomáš Procházka
	Mgr. Michal Vrajík
	JUDr. Tomáš Bělina
	JUDr. Eva Procházková
	Mgr. Marie Janšová
	JUDr. Ladislav Smejkal
	Mgr. Ing. Jan Procházka, LL.M. eur

Sekce pro dějiny advokacie

Předseda	JUDr. Petr Poledník
Místopředseda	JUDr. PhDr. Stanislav Balík
Členové	Mgr. Martin Rája
	Mgr. Daniel Baloun
	JUDr. Jan Brož
	JUDr. Lubomír Činka
	JUDr. Jan Hrudka
	JUDr. Petr Jahelka
	JUDr. Věra Krčmová
	JUDr. Olga Letáčková
	Mgr. Andrea Pokludová
	Mgr. Hana Pokorná Šatánková
	Mgr. Václav Trčka
	Mgr. Svatopluk Vácha
	JUDr. Ivana Weigandová
	Mgr. Petra Krtková
	doc. JUDr. Karel Schelle, CSc.
	Mgr. Hana Tošnarová

Unie rodinných advokátů

Česká advokátní komora je veřejnoprávní instituce zřízená zákonem, jejíž kompetence jsou stanovené zákonem o advokacii. Advokátům umožňuje zapojení jen v omezené podobě, podobné je to s veřejnými a politickými prohlášeními, kritickými stanovisky k judikatuře a vyhraněnými postoji k legislativě. Proto vznikají a fungují advokátní spolky, proto se advokáti i jiné právnické profese sdružují do různě specializovaných či oborově zaměřených seskupení, jakým je např. Unie obhájců a nyní čerstvě Unie rodinných advokátů.

Unie rodinných advokátů se začala rodit na podzim minulého roku jako reakce na neustálé pokusy o státní regulaci rodiny, stupňující se konfliktivnost rodinných sporů a pomýlené přesvědčení veřejnosti i politiků o tom, že právo je vhodným nástrojem pro řešení rodinných sporů.

Unii založilo sedm známých advokátů vykonávajících rodinnou praxi napříč republikou: JUDr. Marie Cilínková, Mgr. Kryštof Janek, JUDr. Daniela Kovářová, JUDr. Anna Márová, LL.M., a JUDr. Jiří Nykodým z Prahy, JUDr. Julie Šindelářová z Plzně a JUDr. Eva Vaňková z Vysokého Mýta. Tato skupina přijala stanovy, jež účelem sdružení stanovily podporu tradiční rodiny, důraz na zájem nezletilých dětí a upřednostňování mimosoudního řešení rodinných sporů. **Prezidentkou unie se stala Daniela Kovářová, viceprezidenty Anna Márová a Jiří Nykodým. Unie v podobě spolku byla zapsána do obchodního rejstříku ke dni 8. 1. 2018 a o týden později spustila své webové stránky na adrese www.uracr.cz.**

Pro koho je unie určena

Unie rodinných advokátů je určena aktivním advokátům zabývajícím se rodinným právem, kteří podporují mimosoudní řešení rodinných sporů, netlačí své klienty do zbytečných soudních pří, odmítají rozdmýchat vášně mezi účastníky a při poskytování právních služeb berou v úvahu vratké postavení nezletilých dětí. O přijetí nového člena rozhoduje prezidium složené ze za-

kládajících členů. Stanovy umožňují přijmout také oborového člena – např. soudce či psychologa, pokud se profesně věnuje rodině a souhlasí s cíli a s účelem URA. Oborový člen nemůže kandidovat do orgánů unie, ostatní činnost unie je mu však otevřena. Členský příspěvek řádného člena činí 3 000 Kč, oborového člena 2 000 Kč ročně. Další podrobnosti včetně stanov a přihlášky najdou zájemci na stránkách nově založené unie.

Jakým aktivitám se bude URA věnovat

Pro své členy bude unie pořádat setkání, diskuse, výměny zkušeností, workshopy, bude rozesílat aktuální informace z dotčené oblasti a přijímat stanoviska a doporučení. Směrem k obecné veřejnosti bude unie popularizovat své zásady a vysvětlovat obecně sdílené omyly o nutnosti soudního řešení rodinných sporů. Dále se unie bude vyjadřovat k legislativním záměrům Ministerstva spravedlnosti (např. k věcnému záměru rekonstrukce civilního soudního procesu) a k postojům a pokusům politiků rozbít tradiční pojetí rodiny. S odbornou veřejností sdruženou do partnerských spolků i organizací (např. se Spolkem rodinných právních a opatrovnických soudců či s Unii obhájců ČR) předpokládá Unie rodinných advokátů úzké vztahy spolupráce a výměny informací. Podporuje kooperaci s Českou advokátní komorou a s jejími sekcemi pro rodinné právo a ADR. Ve spolupráci se Stálou konferencí českého práva plánuje URA symposium **Rodina a její právní problémy**, které proběhne v Praze v paláci Dunaj 19. dubna 2018. Zájemcům o tuto akci lze doporučit, aby sledovali webové stránky unie i České advokátní komory.

Bezprostředně po vzniku unie projevilo pět desítek advokátů zájem stát se jejími členy. Jednou z prvních aktivit nově vzniklé unie bylo prohlášení k Mezinárodnímu týdnu manželství, který proběhl 12. až 18. února 2018. Podle názoru unie stále platí, že manželství je základem státu, proto by ho stát měl výrazně podporovat a chránit. Pravým opakem je dnešní právní úprava, která naopak manželství diskriminuje a svazuje řadou povinností, zatímco nesezdané soužití ponechává právem opomíjené. Unie rodinných advokátů manželství jednoznačně podpořila jako instituci zdraví prospěšnou, přinášející delší život, lepší a trvanlivější vztahy, důstojnější stáří, výhodnější ekonomické panství a generující záchranný polštář pro nenadále případy a životní peripetie.

✿ JUDr. DANIELA KOVÁŘOVÁ,
advokátka a prezidentka Unie rodinných advokátů

Opouštějí nás i advokacii

Čas. Náš stálý průvodce. Přítel, k němuž se tolikrát za den upínáme. Jde neochvějně dál stejnými kroky, navzdory našim prosbám, aby zpomalil, vyčkal anebo utíkal rychleji, aby nám stačil, zastavil běh promlčecích lhot nebo urychlil soudní rozhodnutí. Nesmířitelný osud, jenž nám bere vše, co je našemu srdci milé. Vždyť stejně jednou všechno pomine. Stačí počkat.

Advokacie je zvláštní povolání. Můj první školitel, klatovský advokát JUDr. Jaroslav Liška, před třemi desítkami let srážel mé první okouzlení slovy: „Jednu výhodu ta práce má: v advokacii se nikdy nenudíš a strašně rychle ti běží čas.“ A taky život, jak už dnes dobře vím. Protože kde jinde se stane, že jsi předevírem skončil školu, včera jsi složil advokátní zkoušky, dnes ráno jsi složil slib a zítra, už zítra je před tebou důchodový věk a pak smrt. Jako kdyby to bylo včera, kdy jsem koncipovala, říkám si, a přitom od mého prvního dne v advokacii loni v létě uběhla tři desetiletí.

Čas, ta umělá veličina, dokáže mnohé. Vyrobí vrásky, zklidní dušebol, odnese obavy mládí a ukáže, co bylo podstatné a co nedůležité. A bohužel taky umí brát. Čerstvost těla, vzrušení z nového, sílu, chuť měnit, bořit, zasahovat. A přátele, jednoho po druhém. My advokáti, podpořeni entusiasmem klientů, na ten důsledek občas zapomínáme a bijeme se za ně jako saně, jako lvi, jako kdyby svět a život neměly někdy skončit a všechny bitvy, které pro ně vybojujeme, měly trvanlivost světadílů. Nevidíme, že lidský život je tak krátký, že mnohé boje ani nestojí za to vést.

Když čas pokročí a oslavíte padesátku, uvědomíte si, co jindy bylo neznatelné – že času ubývá i vám. Čas sám přidá do kroku a kosou se ohání rychleji než dřív. Advokáti jsou ovšem leckdy k neudolání. Zdravější a odolnější, protože soudy a klienti jim stonát nedovolí. Do vysokého věku pracují, na schůzky chodí oděni jako do divadla, dámy se malují a fintí, a tak se někdy zdá, že objevili elixír mládí a sami nestárnou. Až smuteční oznámení pak odhalí věk, který je jen jiným označením pro toho prevíta, jenž se zove čas. Nám, co jsme zůstali a těžce neseme kříž náš vezdejší, zbývá škleb stejně ironický jako plný obdivu: kolik že jim to vlastně bylo let? Na mysli mi tane řada advokátů, mému srdci milých, kteří mě potkali, ovlivnili a teď už na mě čekají na místech, kam se za nimi jednou vypravíme všichni. Někteří odešli loni, jiní o pár let dříve, ale opouštění je to plynulé a nezastavitelné a žádný lék je nedokáže zastavit. **JUDr. Karel Čermák. JUDr. Milan Skalník. JUDr. Jan Marek. JUDr. Jan Nádravský. JUDr. Květa Prokopová. Doc. JUDr. Jiří Herzceg. JUDr. Martin Radvan. JUDr. Jiří Klouza. JUDr. Otakar Motěl...** Čas mi sedí za zády a mudruje, že výčet není úplný. Jak by mohl? Každý z nás nosí v duši jiné vzpomínky a jiná jména.

Není to ani pár hodin, co k těm mým přibylo jedno další: **JUDr. Alena Horčicová, CSc. (*18. 4. 1934 +16. 2. 2018)**. Malíčká, usměvavá, optimistická kolínská advokátka, kterou jsem znala snad stovky světelných let. Vlídná kamarádka s duší otevřenou pro každého. Členka Spolku rodinně právních a opatrovnických soudců. Zkušební komisařka a lektorka správního práva. Do posledních chvil s vážnou nemocí bojovala s úsměvem a s ironickými komentáři. Až dnes z kalendáře zjišťuji, že by jí za dva měsíce bylo 84 let. Ale já si ji budu pamatovat jinak. S ohnivě rudou hlavou, v kožichu a ozdobenou šperky, malou advokátku vzrůstem, ale velkého člověka se širokou duší.

Otřu si slzy a čas mě ironicky dloubne do žeber: Neptej se, komu zvoní hrana. Zvoní tobě.

❁ JUDr. DANIELA KOVÁŘOVÁ

Odešli do nebeské síně

V listopadu 2017 a v lednu 2018 navždy opustili svoji praxi a své blízké dva advokáti a dvě advokátky:

JUDr. Petra Farská, advokátka v Praze	*18. 7. 1966	† 4. 11. 2017
JUDr. Jiřina Smrkovská, advokátka v Praze	*18. 5. 1940	† 9. 11. 2017
JUDr. Jan Švach, advokát v Brumově	*7. 2. 1950	† 10. 1. 2018
JUDr. Zdeněk Veselý, advokát v Hustopečích	*29. 3. 1957	† 10. 1. 2018

Čest jejich památce!

informace a zajímavosti

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty ve Vzdělávacím a školicím středisku ČAK v Praze v paláci Dunaj

v úterý 27. března 2018

GDPR – obecné nařízení o ochraně osobních údajů a předpisy související

Lektor: JUDr. Jiří Navrátil, advokát, člen rozkladové komise předsedy Úřadu pro ochranu osobních údajů

v úterý 27. března 2018

Wolters Kluwer, a. s., U Nákladového nádraží 10, Praha 3 ASPI – práce s judikaturou

Lektor: Ing. Jiří Effler, Wolters Kluwer, a. s.

ve čtvrtek 5. dubna 2018

Nemajetková újma dle NOZ

Lektor: doc. JUDr. Petr Vojtek, předseda senátu Nejvyššího soudu

ve čtvrtek 12. dubna 2018

Rodinný advokát

Lektor: JUDr. Daniela Kovářová, advokátka, prezidentka Unie rodinných advokátů, předsedkyně redakční rady Rodinných listů

v pondělí 16. dubna 2018

GDPR v advokátní praxi

Lektor: JUDr. Ing. Jindřich Kalíšek, vedoucí advokát praxe práva IT, IP a ochrany osobních údajů v PRK Partners, člen autorského kolektivu metody ČAK ke GDPR

ve středu 18. dubna 2018

Dědické právo v novém o. z.

Lektor: JUDr. Václav Bednář, Ph.D., akademický pracovník na Univerzitě Palackého v Olomouci, člen rekodifikační a výkladové komise k NOZ

ve čtvrtek 26. dubna 2018

Věcná práva aktuálně – držba a její ochrana, nabývání a ochrana vlastnictví, imise z úředně povoleného zařízení, stavební činnost na pozemku, věcná břemena

Lektor: JUDr. Eva Dobrovolná, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na katedře občanského práva PF Masarykovy univerzity v Brně, asistentka soudce NS, spoluautorka tzv. velkého komentáře vydaného nakladatelstvím C. H. Beck k o. z.

ve čtvrtek 3. května 2018

Zdravotnické právo z pohledu zdravotních pojišťoven

Lektor: JUDr. Alexandra Živělová, LL.M., podnikový právník VZP

ve čtvrtek 10. května 2018

Exekuce – aktuální praktické problémy

Lektor: JUDr. Martina Kasíková, místopředsedkyně Krajského soudu v Praze

ve čtvrtek 17. května 2018

Aktuální daňová judikatura Nejvyššího správního soudu

Lektor: JUDr. Barbara Pořízková, předsedkyně senátu a členka rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu

ve čtvrtek 31. května 2018

Omezení vlastnického práva (sousedská práva a nezbytná cesta) a rozhodování o náhradě nákladů řízení v oblasti věcných práv v aktuální judikatuře NS

Lektor: Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

Bližší informace s podrobnějším programem naleznete na internetových stránkách ČAK na adrese www.cak.cz v levém menu nazvaném Pro advokáty/Vzdělávání advokátů/Vzdělávací akce ČAK. Telefonické informace na tel. č. 273 193 251 – pí Marie Knížová.

ODBORNÝ KONGRES

PRÁVNÍ PROSTOR 2018

24. - 25. dubna 2018

Hotel JEZERKA, Seč Ústupy

Kongres se koná pod záštitou předsedy Ústavního soudu JUDr. Pavla Rychetského.Hlavní odborní partneři:

Soudcovská unie ČR

Unie podnikových právníků ČR

Svaz průmyslu a dopravy ČR

Tematické bloky kongresu:

Ochrana osobních údajů

Fenomén judikatury v právu

Občanské a obchodní právo

Deliktní právo

Pracovní právo

Ústavní právo

Aktuální otázky justice a další

Sleva pro advokáty České advokátní komory ve výši **600 Kč**. Pro uplatnění slevy zvolte v registračním formuláři možnost „**Sleva pro advokáty České advokátní komory**“.

Registrace a informace: www.kongrespravni prostor.cz

asociace insolvenčních správců

Asociace insolvenčních správců si vás dovoluje pozvat na seminář:

Aktuální judikatura Vrchního soudu v Praze k insolvenčnímu právu

Přednáší: **Mgr. Věra Modlitbová**, soudkyně Vrchního soudu v PrazeDatum konání: **11. května 2018 od 9 do 16 hodin**Místo konání: **Justiční akademie Praha, Hybernská 18, Praha 1**Účastnický poplatek za seminář: **1 590 Kč členové ASIS, 2 790 Kč ostatní účastníci** (cena je včetně DPH a občerstvení)Přihlašte se na www.asis.cz nebo e-mailem na seminare@asis.cz.Pozvánka na výroční konferenci o evropském právu,
která se koná pod záštitou předsedy výboru pro právní záležitosti Evropského parlamentu Pavla Svobody

PRAGUE EU LAW DAYS

7. a 8. června 2018**Thákurova 1, Praha 6**Hlavní řečník: **Koen Lenaerts**, předseda Soudního dvora EUTémata: **Brexit / volný pohyb osob / soutěž / azyl a migrace / vnější vztahy / duševní vlastnictví**Podrobnější informace a registrace: www.eulawprague.eu

SLOVENSKÁ ADVOKÁTSKA KOMORA

v spolupráci s partnermi organizuje odborný seminár pri príležitosti prijatia prvého zák. č. 132/1990 Zb., o advokácii, a

XI. ročník medzinárodného šachového turnaja „ADVOKÁT CHESS OPEN BRATISLAVA 2018“

Ad honorem JUDr. Júliusa Kozmu

Miesto a čas konania: 20. a 21. apríla 2018 vo veľkej zasadačke SAK, Kolárska 4, Bratislava

Právo účasti majú advokáti, prokurátori, sudcovia, notári, exekútori, advokátski koncipienti, čakatelia na výkon ostatných právnických povolání, kolegovia z právnickej akademickej obce a študenti právnických fakúlt, podnikoví právnici a pozvaní hostia – registrovaní aj neregistrovaní šachisti. Počet účastníkov je ohraničený organizačnými možnosťami usporiadateľa.

Formulár prihlášky a propozície nájdete na www.sak.sk v časti „Správy“. Prihlášky posielajte do **13. apríla 2018**.

Kontakt: Katarína Marečková, tel.: 00421/220 422 728, fax: 00421/252 961 554, e-mail: mareckova@sak.sk

Záujemcov, ktorí sa na turnaji zúčastnia **prvýkrát**, prosíme pripojiť k prihláške **doklad o právnickom vzdelaní, resp. o štúdiu na právnickej fakulte**.

Odborná prednáška je vyhradená pre účastníkov prihlásených na šachový turnaj.

Program:

piatok, 20. apríla 2018

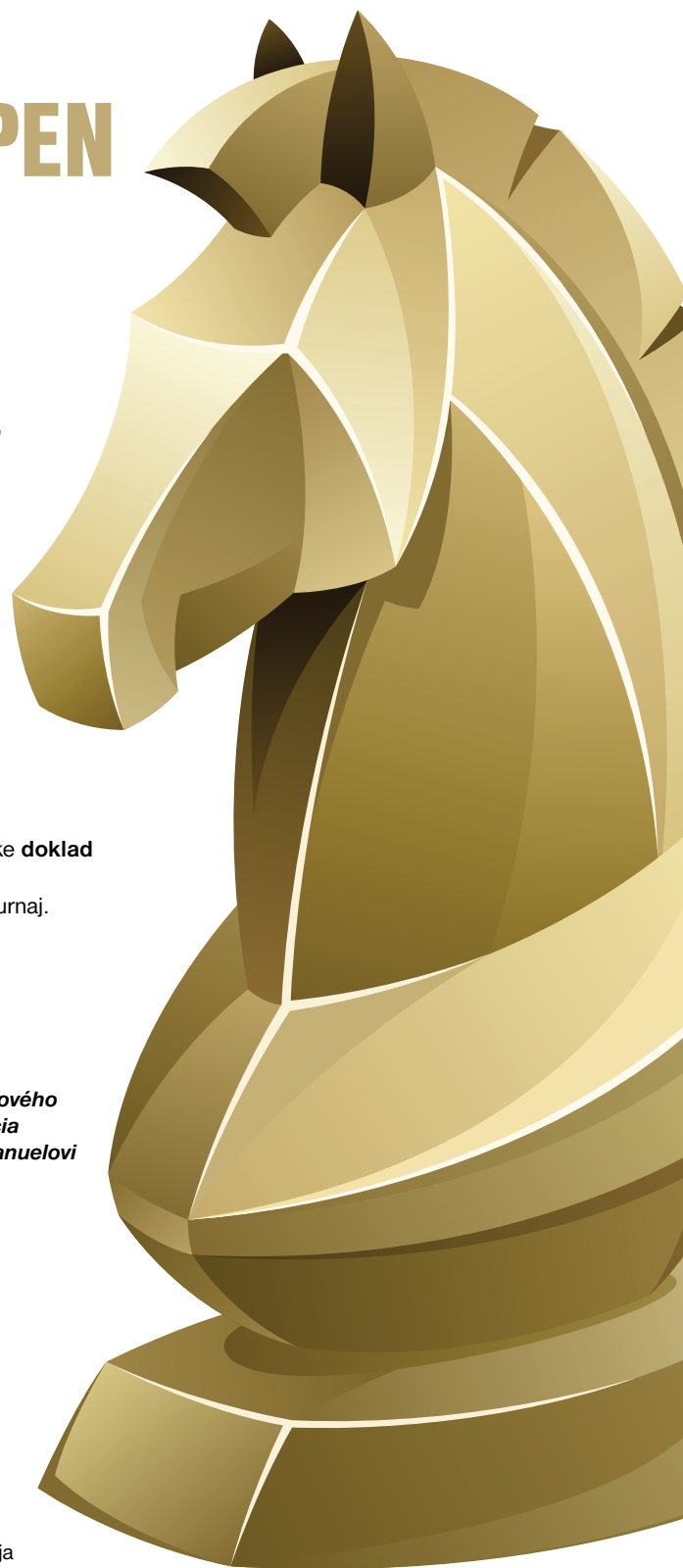
14.00 - 14.30 hod.	Prezencia účastníkov šachového turnaja
14.30 hod.	Slávnostné otvorenie
14.45 - 15.30 hod.	Odborná prednáška na tému „ Inšpiračné zdroje nového Občianskeho zákonníka -- humanistická tradícia a súkromné právo v 21. storočí ako pocta Immanuelovi Kantovi “ (prof. JUDr. Marek Števíček, PhD.)

Prestávka

15.45 - 16.15 hod.	1. kolo
16.25 - 16.55 hod.	2. kolo
17.05 - 17.35 hod.	3. kolo
17.45 - 18.15 hod.	4. kolo
18.30 hod.	Spoločenské posedenie v priestoroch SAK

sobota, 21. apríla 2018

9.30 - 10.00 hod.	5. kolo
10.10 - 10.40 hod.	6. kolo
10.50 - 11.20 hod.	7. kolo
11.30 - 12.00 hod.	8. kolo
12.10 - 12.40 hod.	9. kolo
13.00 - 13.20 hod.	Vyhlasenie výsledkov a slávnostné ukončenie turnaja

XXVI. konference Karlovarské právnícké dny

14. až 16. června 2018, Grandhotel Ambassador Národní dům, Karlovy Vary

Registrační formulář a další informace najdete na www.kjt.ctz.

Základní poplatek za účast na konferenci a závěrečné recepce činí 9 800 Kč/480 eur + DPH.

PROGRAM

ČTVRTEK 14. 6. 2018

- 8:00 Registrace
- 9:00 Zahájení XXVI. konference
JUDr. Vladimír Zoufalý, viceprezident KJT, advokát, Praha

Občanské právo hmotné

- **Obcházení zákona**
prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš, Ústav státu a práva AV ČR
- **Ten dluh ti zaplatím, ale až mně zaplatí třetí osoba**
JUDr. Ing. Pavel Horák Ph.D., NS ČR
- **Aktuální otázky započtení**
JUDr. Milan Hulmák, Ph.D., advokát, PF UP Olomouc
- **Aktuální otázky smluvních převodů dat**
prof. Friedrich Graf von Westphalen, prezident KJT, advokát, Kolín nad Rýnem
- **Odpovědnost za provoz autonomních vozidel**
Julian Pehm, Institut für Europäisches Schadenersatzrecht, Vídeň

Občanské právo procesní

- **Moderátor: JUDr. Vladimír Jirousek, předseda ČAK**
- **Míra důkazu a důkazní břemeno**
prof. JUDr. Luboš Tichý, PF UK Praha, a Mgr. Jan Balarin, Ph.D., advokát, Praha
- **Kdy nemá smysl se na ÚS vůbec obracet, aneb nepřipustnost ústavní stížnosti**
JUDr. Tomáš Lichovník, ÚS ČR, Brno
- **Synalagmatické závazky a jejich soudní uplatňování**
doc. JUDr. Kristián Csach, Ph.D., LL.M., PF TU Trnava, UPJŠ Košice

Insolvenční právo

- **Praktické zkušenosti s přeshraničními insolvenčními na základě jedné velké rakouské insolvence**
Dr. Hans Georg Kantner, Kreditschutzverband von 1870, Vídeň
- **Limity oddlužení a tendence rozhodovací praxe**
Mgr. Petr Sprinz, Ph.D., LL.M., advokát, Praha
- **Instituit náhrady škody v insolvenčních souvislostech**
JUDr. Zdeněk Krčmář, NS ČR
- **Další zajištění věřitelů v insolvenčním řízení**
JUDr. František Kučera, VS Praha

Konference se dle svých časových možností zúčastní ministr spravedlnosti a zástupci Ministerstva spravedlnosti ČR, kteří se zapojí do diskuse.

PÁTEK 15. 6. 2018

Trestní právo

- **Zveřejňování informací z trestního řízení**
JUDr. Lenka Bradáčová, Ph.D., VSZ Praha

- **Trestní odpovědnost právnických osob po novele provedené zák. č. 183/2016 Sb.**
prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D., předseda NS ČR
- **Koncepce přičítání trestného činu právnické osobě v SR**
prof. JUDr. Jozef Čentíš, Ph.D., PF UK Bratislava

Evropské právo, právní osobnost

- **Právní osobnost a útvary bez právní osobnosti**
prof. JUDr. Irena Pelikánová, DrSc., Tribunál Soudního dvora EU Lucemburk
- **Právnícké osoby a právní subjektivita**
JUDr. Robert Pelikán Ph.D., ministr spravedlnosti ČR
- **Arbitrovatelnost v oblasti korporátního práva**
Univ.-Prof. Dr. Martin Winner, WU Wien
- **Arbitrovatelnost v právu EU – judikatura ESD k dohodám o ochraně investic**
Dr. Viktor Kreuschitz, Tribunál Soudního dvora EU Lucemburk

Medicínské právo, správní právo

- **Správní soudnictví – brzdy a protiváhy nebo motor změn?**
JUDr. Josef Baxa, předseda NSS ČR
- **Pluralita v medicíně a péče řádného odborníka**
prof. JUDr. Ivo Telec, CSc., PF UP Olomouc
- **19:00 až 23:00 slavnostní recepce**

SOBOTA 16. 6. 2018

Právo a internet, veřejné registry

- **Odpovědnost umělé inteligence a informační útvary bez právní osobnosti**
doc. JUDr. Radim Polčák, Ph.D., PF MU Brno
- **Vybrané problémy spojené s principem publicity veřejného seznamu a rejstříku zástav**
doc. JUDr. Petr Tégl, Ph.D., PF UP Olomouc
- **Srovnání digitální dostupnosti a míry informací z veřejných registrů v ČR a Rakousku**
Mgr. Michal Vávra, advokát, Brno

Odpovědnost za poradenství

- **Civilní odpovědnost za poradenství advokátem, možnosti liberace**
doc. JUDr. Filip Melzer, Ph.D., LL.M., PF UP Olomouc
- **Trestněprávní odpovědnost za poskytnuté poradenství a za spolehnutí se na jeho správnost**
JUDr. František Púry, Ph.D., NS ČR, a JUDr. Martin Richter, MS ČR
- **Diskuse k písemným příspěvkům**
doc. JUDr. Ivana Štenglová, PF UK Praha (**Zákonné ručení člena orgánu za dluhy právnické osoby**)
prof. JUDr. Josef Bejček, CSc., PF MU Brno (**Možnosti a praktické limity působnosti nového zákona o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže**)
prof. JUDr. Jan Dědič, PF UK Praha (**Příplatky v akciové společnosti**)

- **Zakončení konference, závěrečný příspěvek**

Anketní lístek

KARLOVARSKÉ PRÁVNICKÉ DNY
PRESTIŽNÍ CENA 2018
pro nejlepší právníký časopis v České a Slovenské republice

ČASOPIS	VYDAVATEL		HODNOTĚTE 1-10	
			ODBORNÁ	INFORMAČNÍ
1 Acta Iuridica Olomucensia	Univerzita Palackého v Olomouci	ČR		
2 Ad Notam	Notářská komora ČR	ČR		
3 Ars notaria	Notářská komora SR	SR		
4 Bulletin advokacie	Česká advokátní komora	ČR		
5 Bulletin slovenskej advokácie	Slovenská advokátska komora	SR		
6 Bulletin Stavební právo	Česká společnost pro stavební právo	ČR		
7 Časopis pro právní vědu a praxi	Masarykova univerzita v Brně	ČR		
8 International and Comparative Law Review	Univerzita Palackého v Olomouci	ČR		
9 Jurisprudence	Wolters Kluwer ČR, a. s., a PF UK	ČR		
10 Justičná revue	Ministerstvo spravodlivosti SR	SR		
11 Kriminalistika	Ministerstvo vnitra ČR	ČR		
12 Obchodní právo	Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR		
13 Obchodněprávní revue	C. H. Beck Praha	ČR		
14 Právněhistorické studie	PF Univerzita Karlova v Praze	ČR		
15 Právní rádce	Economia, a. s.	ČR		
16 Právní rozhledy	C. H. Beck Praha	ČR		
17 Právník	Ústav státu a práva AV ČR	ČR		
18 Právní obzor	Ústav státu a práva SAV	SR		
19 Právo a rodina	Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR		
20 Soukromé právo	Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR		
21 Revue církevního práva	Společnost pro církevní právo	ČR		
22 Revue pro právo a technologie	Masarykova univerzita v Brně	ČR		
23 Soudce	Soudcovská unie ČR	ČR		
24 Soudní rozhledy	C. H. Beck Praha	ČR		
25 Správní právo	Ministerstvo vnitra ČR	ČR		
26 Státní zastupitelství	Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR		
27 Trestněprávní revue	C. H. Beck Praha	ČR		
28 Trestní právo	Wolters Kluwer, ČR, a. s.	ČR		
29 Zo súdnej praxe	Wolters Kluwer, SR, s. r. o.	SR		
30 Zpravodaj Jednoty českých právníků	Jednota českých právníků	ČR		
31 Epravo	EPRAVO.CZ, a. s.	ČR		
32 Právní prostor	ATLAS consulting, spol. s r. o.	ČR		
33 Jiné právo	blog	ČR		

Hodnotí se zvlášť odborná úroveň (převládající) příspěvků v časopisu a informační úroveň časopisu v oblasti jeho zaměření v rozmezí 1 nejnižší - 10 nejvyšší hodnocení, a to na základě osobní znalosti a možnosti srovnávat.

POCTA ZA NEJLEPŠÍ JUDIKÁT

V oblasti české judikatury za období 2017-2018 doporučuji pro významný přínos právní praxi a teorii k ocenění:

soud: _____ sp. zn.: _____ ze dne _____ publikovaný v: _____

důvod:

Jméno, příjmení, titul:

Profese:

Adresa sídla:

Tel.

e-mail:

Prohlašuji, že jsem anketní lístek vyplnil/a osobně.

podpis:

Anketní lístek lze vyplnit a zaslat nejpozději do 8. 6. 2018 poštou na adresu: Karlovarské právníké dny, 110 00 Praha 1, Národní 10, případně vyplňte na webové stránce nebo zašlete per e-mail na adresu casopis@kjt.cz.

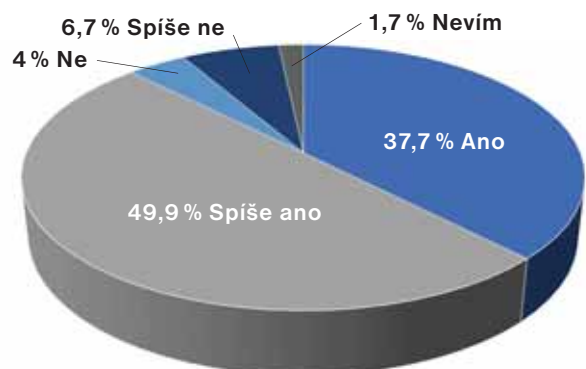
Anketní lístky budou slosovány o věcné ceny věnované nakladatelstvími. Prestižní cena společnosti bude předána na slavnostní recepci dne 15. 6. 2018 v rámci XXVI. konference v Karlových Varech. Více, včetně statutu ceny viz www.kjt.cz, kde lze rovněž navrhnout soudní rozhodnutí k ocenění „Pocta judikátu“.

Zjišťovali jsme pro vás: Jaké důvěře veřejnosti se těší advokáti?

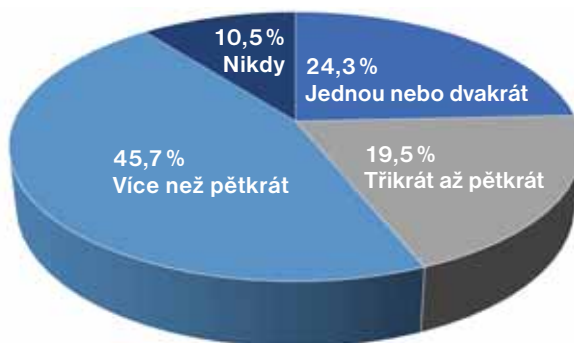
„Chování advokáta ovlivňuje důvěru veřejnosti v celý právní řád a justiční systém. Advokáty lze bez nadsázky označit jako pomocníky státní moci při nalézání a uplatňování práva ve společnosti. Společnost by si měla uvědomit, že advokáti vlastně přispívají i ke kultivaci právního státu a výkonu státní moci,“ uvedl na 7. sněmu ČAK tehdejší ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu Jan Chvojka.

Jak je tomu skutečně v praxi a jak se na povolání advokáta dívá veřejnost, lze vyčíst z výsledků v pořadí tří rozsáhlých internetových průzkumů, které si nechala na reprezentativním vzorku lidí ve věku 18-67 let zpracovat společnost EPRAVO.CZ. A protože průzkum se opakoval od roku 2009 celkem třikrát, vždy po čtyřech letech, přinesl i zajímavé srovnání v čase.

Důvěra klientů v advokáty

Kolikrát v životě jste vyhledali advokátní služby?

Z toho nejnovějšího, který byl proveden v létě 2017, vyplývá, že **advokáti mají jasnou důvěru veřejnosti v 37,7 %, což je oproti 18 % v roce 2009 a 19 % v roce 2013 číslo zdaleka nejvyšší a uspokojivé.** Celkově lze tedy konstatovat, že se advokáti těší poměrně silné důvěře, což potvrzuje i známkové ohodnocení spokojenosti s jejich službami. Pokud by klienti měli označovat služby advokáta, nejčastější známkou by byla dvojka – naposledy ve 45 % případů. Tato chvalitebná známka byla nejčastější i v minulosti. S potěšením však lze konstatovat, že během osmi let se počet „jedničkářů“ ztrojnásobil.

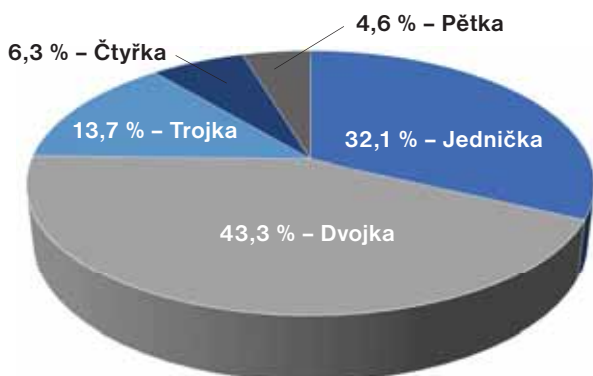
Největší kritiku sklidily v prvních dvou výzkumech ceny advokátních služeb, které považovala většina dotázaných za nepřijatelné. V roce 2009 jako nepřijatelné vnímalo advokátní taxy 23 % dotázaných, jako téměř nepřijatelné označilo advokátní tarify 47 % dotázaných. Dokonce jako nehorázné je označilo 15 % dotázaných. O čtyři roky později byly stále nepřijatelné ještě minimálně pro polovinu respondentů. V cenové oblasti nastal v běhu času největší rozdíl. Ceny

advokátních služeb reálně poklesly, což se projevilo i v hodnocení klientů, takže v roce 2017 se procento těch, kteří považují ceny za přijatelné a spíše přijatelné, přehouplo přes 61 %.

Zajímavé bylo i to, jak během pouhých čtyř let kleslo procento respondentů, kteří dosud nepotřebovali služby advokáta. Zatímco v roce 2009 to bylo plných 21 %, o čtyři roky později pouze 7 % a nyní se tento počet ustálil na zhruba 10 %. Častěji, tedy 3 až 5x, vyhledalo tyto služby téměř 20 % klientů a více než pětkrát dokonce necelých 46 % dotázaných! Oproti průzkumu provedenému v roce 2009 je v této části otázky nárůst téměř astronomický, tehdy vyhledalo advokáta častěji než pětkrát pouhých 5 % dotázaných.

Nejvíce byly během uplynulých osmi let vyhledávány advokátní služby v oblasti občanského práva, následuje obchodní právo, rodinné a trestní právo. Oproti letům dřívějším narostl v roce 2017 počet případů, které se týkaly exekuce a insolvence.

Pokud jste využili advokátních služeb, jak byste je označkvali?

O známkování jsme se již zmínili, pozitivní je, že postupem doby se „vysvědčení“ advokátů vylepšuje. Před devíti lety hodnotilo známkou „dostatečně“ výkon svého advokáta

14 % dotázaných, dnes pouhých 6,6 %, kupodivu „pětkaři“ se drží navzdory času mezi 4 a 5 %.

Kde si lidé nejčastěji hledají svého advokáta? Nejvíce lidí vyhledává konkrétní advokáty na základě doporučení, což bez ohledu na čas uvádí 50-60 % respondentů.

Celkově tedy lze říct, že se advokáti těší poměrně silné důvěře, což potvrzuje známkové ohodnocení spokojenosti s jejich službami. Významný projev důvěry vychází zejména z kvality a profesionality poskytovaných služeb. Průzkum dále poukazuje na poměrně zajímavý fakt, že přes 62 % lidí má zkušenosti s advokáty v nejvíce preferované oblasti občanského práva, takže lze konstatovat, že většina lidí, patrně díky předchozí špatné zkušenosti, se již třeba i s běžným sepsáním smlouvy či jiného dokumentu obrací na odborníky v oblasti práva a mnoho z nich dokonce opakovaně, což je pro advokáty rozhodně potěšující zjištění.

✪ dak

inzerce

ADVOKACIE

EVROPSKÝ PRÁVNÍ INFORMAČNÍ SYSTÉM

Komplexní řešení pro potřeby všech advokátů.

LIBERIS

Unikátní systém poskytující komentáře renomovaných autorů k jednotlivým paragrafům.

📖 stovky titulů § tisíce paragrafů 💬 desetitisíce komentářů

Sjednejte si schůzku s naším specialistou, rád Vám vše podrobněji předvede a vysvětlí.

Tel.: +420 596 613 333 | Email: klientske.centrum@atlasgroup.cz

ATLAS consulting spol. s r.o. člen skupiny ATLAS GROUP | www.atlasgroup.cz

Právníkovy zápisky

Jedna má známá si vyjela na koni a poblíž lesní cesty spatřila auto s otevřeným okénkem, z něhož znávaly lidské hlasy. Bylo to v době honů a dáma v sedle se přiblížila k autu, aby si vyjasnila bezpečnostní situaci. Zřejmě zvědavý byl i kůň, který naklonil hlavu k okénku, a zakryl tak výhled do nitra vozu. Jezdkyně nicméně uplatnila připravenou otázku, v níž projevila znalost mysliveckých postupů i myslivecké terminologie. Zeptala se: „Budete střílet, nebo dělat hluk při nátláče?“ V tom okamžiku kůň odklonil hlavu a tázající se paní zjistila, že ve voze se nachází lidský pár a provozuje milostné hrátky. Šlo vlastně také o jistý druh nátláčky spojený se zvukovými efekty. Dotaz od paní na koni se pak dal chápat – s ohledem na dobu honů – i jako varovné upozornění a nepřímou výzvu k bezpečnějšímu sexu.

Historie lidského druhu zná člověka vzpřímeného či tvora rozumného; pro charakteristiku dávných předků se používají i jiné přívlastky. Nynější etapa naší existence bude možná označena jako doba člověka nakupujícího (homo consumers?). Již nyní jsem v jednom z obchodních řetězců spatřil reklamu, jejíž slogan hlásal: „Zde jsem člověkem, zde nakupuji.“ Buďme však k takovému výroku shovívaví. Koupit si něco neužitečného má i několik prospěšných účelů. Tlumí se tak nerozumná trápení člověka rozumného a brání se i většímu výskytu člověka nezaměstnaného. Některé zakoupené předměty pak testují, zda si stále zasloužíme označení „homo habilis“ („člověk zručný“).

Občas se vracím ke knížce „Ohromné maličkosti“ od G. K. Chestertona, autora obdivovaného Karlem Čapkem i Ferdinandem Peroutkou. Zmíněný soubor esejů přeložil do češtiny Jan Čulík a v roce 1976 vydalo nakladatelství Vyšehrad. Z textu „Obrana zbožňování dětí“ jsem si poznamenal: „Má-li dítě potíže při uskutečňování zázraku řeči, považujeme jeho chyby skoro za stejně podivuhodné jako jeho úspěchy. Kdybychom se stejným způsobem dokázali chovat k ministerským předsedům a ministrům financí a povzbuzovali je přívětivě v jejich roztomilém koktavém úsilí se vyjádřit, bylo by to od nás jistě mnohem moudřejší a tolerantnější.“ Ještě zřejmější mi pak bylo, proč je Chesterton označován za nesmrtelného mistra paradoxů.

Jiná knížka, v níž rád listuji, jsou „Literární poklesky“, soubor fejetonů či esejů, které psal již před mnoha desítkami let Stephen Leacock, do češtiny přeložil František Vrba a v roce 1986 vydalo nakladatelství Mladá fronta. Autor se tam na straně 5 svěčuje: „Kdykoliv přijdu do banky, dostanu trému. Trémují mě úředníci, trémují mě bankovní přepáž-

ky, trémuje mě pohled na peníze, trémuje mě všechno. V okamžiku, kdy překročím bankovní práh a pokusím se o nějakou finanční transakci, stane se ze mne nepřítelny idiot.“ Zajímavé přiznání od autora, který byl vysokoškolským profesorem ekonomie.

Svědék, který něco viděl, bývá označován jako „svědek očitý“. Jestliže někdo podává svědectví o tom, co slyšel, mohli bychom ho – důsledně vzato – nazvat „svědkem ušitým“. Tomu neobvyklému výrazu lze ovšem přikládat více významů.

„Celé umění politiky netkví dnes v řízení polis (ta se řídí sama logikou svého temného a nekontrolovatelného mechanismu), ale ve vymyšlení ‚petites phrases‘, podle nichž bude politik viděn a chápán, plebiscitován v sondážích veřejného mínění a také zvolen či nezvolen v příštích volbách“ (Milan Kundera na straně 58 v knize „Nesmrtelnost“, kterou česky psal v letech 1987 až 1988, pak překládal do franštiny. V Paříži byla vydána roku 1990 pod názvem l'Immortalité, v češtině ji vydalo brněnské nakladatelství Atlantis roku 1993). Nesmrtelnost či alespoň trvalejší aktuálnost citovaného textu naznačuje i slovo „dnes“ v něm tehdy použité.

Jakýsi slavný boxer řekl o své sportovní disciplíně: „Nezáleží na tom, kolik ran ušetříš, ale kolik jich vydržíš.“ Jiný sportovec prohlásil: „Pro výsledek v golfu jsou určující spíše špatné rány než ty dobré.“ Obě přiměřeně platí i pro počínání politiků či advokátů v jejich argumentačních soubojích. Různé sféry života lze vůbec přirovnat ke střetům sportovním.

V historice z lékařského prostředí se pacient ptá: „Pane doktore, má slepé střevo nějaký účel?“ Dostane se mu odpovědi: „Pro pacienta pravděpodobně nikoliv, ale určitě pro chirurga.“ I zákoníky mívají svá „slepá střeva“, která zvláště zajímají autory právnických publikací.

Ronald Harry Coase, profesor ekonomie na právnické fakultě v Chicagu a nositel Nobelovy ceny za ekonomii, tvrdil: „Mučíte-li fakta dostatečně dlouho, nakonec se přiznají.“ K tomu dodávám, že v soudních sporech musí být interpretovány nejen texty zákonů, ale i skutkové okolnosti, fakta. Jejich extenzivní (rozšiřující) výklad může připomínat natahování na skřípec, výklad restriktivní (omezující) lze připodobnit k drcení údů.

ONA SI TĚ NAPROGRAMOVALA, ALE JI POTRESTAT NEMŮŽU!

Kresba pro Bulletin advokacie LUBOMÍR LICHÝ

Víte, že ...

- při letecké havárii zahynul dne 24. prosince 1937 pražský advokát Karel Flanderka? Civilní dopravní letoun společnosti Air France se zřítil u Zhůří na Šumavě při letu na pravidelné lince Bukurešť - Bělehrad - Budapešť - Vídeň - Praha - Norimberk - Štrasburk - Paříž. Karel Flanderka (1893-1937) byl v okamžiku nehody jediným pasažérem. Důvody, proč k havárii došlo, se nepodařilo vyšetřit. Karel Flanderka patřil k úspěšným advokátům, jeho kancelář sídlila v paláci Zlatá husa na Václavském náměstí, věnovala se především konkursním věcem a vymáhání státních pohledávek. Na místě tragédie je dnes památník, expozice věnovaná letecké katastrofě je umístěna v Muzeu Kvilda. Obec Kvilda vydala i publikaci Jaroslava Páska *Letecká tragédie na Zhůří. Havárie civilního dopravního letounu letecké společnosti AIR FRANCE Wilbalt-Penhoët 283 T12 ze dne 24. prosince 1937* (2012).

- již v roce 1896 platilo, že „odepříti jest zápis do seznamu kandidátů advokacie tomu, kdo se pro jinaké zaměstnání nemůže cele oddati praxi u advokáta“? Tuto právní větu vyslovil c. k. nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 6. července 1896, č. 7085. Věc začala u Advokátní komory v království Českém, jejíž výbor zamítl zápis do listiny kandidátů advokacie žadatelé, který denně „od 9. hod. ranní do 1. hod. polední“ pracoval jako tajemník židovské náboženské obce. Společnou stížnost advokáta a žadatele o zápis rozhodnutím z 8. dubna 1896, č. 8137,

zamítl c. k. vrchní soud zemský v království Českém, mimořádnou dovolací stížnost, kterou zamítl c. k. nejvyšší soud citovaným rozhodnutím, podal již pouze žadatel o zápis. Podle obou soudů by nebylo vyhověno účelu přípravné praxe, „kdyby kandidát advokacie pro své jinaké povolání a jeho povinnosti nebyl s to, aby se praxi celle oddal, jakož tomu jest právě u stěžovatele dra N. jako sekretáře židovské obce náboženské“.

- většina obrazů stálé expozice *Monet bis Picasso* ve vídeňské Albertině pochází ze soukromé sbírky advokáta? Herbert Baltiner, který vystudoval práva v Bernu, Lyonu a Innsbrucku, působil v letech 1954-1965 jako advokát ve Vaduzu. Spolu s manželkou Ritou začali v padesátých letech 20. století sbírat obrazy. Baltiner, který se řídil tím, že „nakupuje obrazy očima, nikoli podle kunsthistorického Baedekera“, vytvořil spolu s chotí kolekci přibližně pěti set obrazů ve stylech impresionismu, pointilismu, fauvismu, symbolismu, expresionismu, surrealismu a kubismu. Českého návštěvníka výstavy potěší, že zařadil i tři obrazy Františka Kupky. Herbert Baltiner, který byl v další profesní dráze i předsedou lichtenštejnského správního soudu a v letech 1975-1985 místopředsedou a předsedou tamního státního soudu, vložil obrazy do nadace *Stiftung Propter homines*. Sběrka Baltinerových pak dle jeho slov „nalezla domov v Albertině“.

✦ JUDr. PhDr. STANISLAV BALÍK

Leitartikel

Tomáš Sokol: Was uns androht und was uns (vielleicht) erspart bleibt.....	3
---	---

Aktualitäten

Der Vorstand hat über zwei aktuelle Novellen verhandelt Petr Toman.....	4
Aktualitäten in der Rechtsregelung der Mehrwertsteuer Monika Novotná.....	6
Aufforderung an die tschechischen Rechtsanwälte: Nehmen Sie am Projekt Europäische Rechtsanwälte in Lesbos teil.....	8
Aktuell im Rechtswesen Hana Rydlová.....	10

Aus Rechtstheorie und Praxis

Artikel

Verantwortung für den Roboter bzw. das Recht der künstlichen Intelligenz Linda Kolaříková.....	11
Ungenügende Lösung der vertraglichen Verantwortung für Schaden im Bürgerlichen Gesetzbuch (Plädoyer für die Voraussehbarkeit des Schadens) Luboš Tichý.....	20
Gerichtliche Verwahrung und deren schuldbefreiende Wirkungen bzw. wie sollen Verträge über die anwaltliche Verwahrung (nicht) verfasst werden Patrik Stonjek.....	27
Das Recht des Beschuldigten auf die Akteneinsicht mit besonderem Fokus auf das Haftverfahren Pavel Kandalec.....	32
Eigentumsrecht zum Erlös aus einer Straftat Milan Kučera.....	37
Die Anrechnung im Insolvenzverfahren Verletzung des Prinzips <i>pari passu</i> ? Miloslav Kabrhel.....	40

Aus der Rechtssprechung

OG: Zu den Voraussetzungen der Entscheidung und den prozessualen Verfahrensweisen des Gerichts im Verfahren über die Festlegung der Grundstücksgrenzen.....	47
VG: Über das Recht des Geschädigten auf kostenlose Rechtshilfe im Strafverfahren und die gerechte Belohnung des Rechtsanwalts.....	51
OVG: Die Nicht-Auseinandersetzung mit der Äußerung der am Verwaltungsgerichtsverfahren beteiligten Person als schwerer Verfahrensmangel.....	53
EU-Gerichtshof: Über die Auslegung des Begriffs Ehegatte oder Ehegattin.....	57
EGMR: Zur Frage der Anerkennung und des Schutzes der gleichgeschlechtlichen Ehen.....	58

Aus der Fachliteratur

Jiří Navrátil und Koll.: GDPR für die Praxis (Ján Matejka).....	60
Antonín Stanislav, Jan Kozák: Das Gesetz über die Insolvenzverwalter. Kommentar (Daniel Ševčík).....	60
James E. Moliterno, Paul D. Paton: Globale Probleme der Berufsethik der Juristen (Daniela Kovářová).....	61
Michaela Katolická, Ján Béreš: Das Gesetz über einige Maßnahmen gegen Legalisierung der Erlöse aus Straftaten und das Finanzieren des Terrorismus. Kommentar (Martin Kúš).....	62
Jozef Vozár: Vornehme slowakische Juristen – Vladimír Fajnor (Stanislav Balík).....	63
Zwei Bücher über Ordnungswidrigkeiten (Pavel Mates).....	64
František Weyr: Das Tschechoslowakische Verfassungsrecht. Der tschechoslowakische Verfassungsausschuss im Jahre 1938 (Jan Kysela).....	65
Das Bulletin der slowakischen Rechtsanwaltschaft bringt.....	66

Aus der Rechtsanwaltschaft

Aus der tschechischen Rechtsanwaltschaft

Rechtsanwälte – Nach-Februar-Abgeordnete der Nationalversammlung der Tschechoslowakischen Republik Stanislav Balík.....	67
Aus der Disziplinarpraxis Jan Syka.....	69
Neues Personal in den Sektionen und Ausschüssen der Tschechischen Rechtsanwaltskammer.....	71
Union der Familienrechtsanwälte Daniela Kovářová.....	75
Sie verlassen uns und auch die Rechtsanwaltschaft Daniela Kovářová.....	76
Sie sind in die Himmelshalle gegangen.....	76

Informationen und Wissenswertes

Was Sie wissen sollten

Vorträge und Seminare für Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter in den Bildungs- und Schulungszentren der Tschechischen Rechtsanwaltskammer.....	77
Einladung zum Kongress Der Rechtsraum 2018.....	78
Einladung zum Seminar über das Insolvenzrecht.....	78
Einladung zur Jahreskonferenz über das europäische Recht Prague EU Law Days.....	78
Einladung zum XI. Jahrgang des internationalen Schachturniers „ADVOKAT CHESS OPEN BRATISLAVA 2018“.....	79
Einladung zu den XXVI. Karlsbader Juristentagen.....	80
Wir haben für Sie festgestellt: Welches Vertrauen genießen tschechische Rechtsanwälte bei der Öffentlichkeit? dak.....	82

Zum Schluss

Notizen eines Juristen Petr Hajn.....	84
Eine Zeichnung von Lubomír Lichý.....	85
Wissen Sie, dass... Stanislav Balík.....	85

Inhaltsverzeichnis.....	86
Zusammenfassung/Summary.....	87
Table of Contents.....	88

Linda Kolaříková: Verantwortung für den Roboter bzw. das Recht der künstlichen Intelligenz

Der Artikel ist die Arbeit des Preisträgers der Kategorie Das Talent des Jahres des Wettbewerbs Der Jurist des Jahres 2017. Die Autorin denkt hier über die Rechtsdefinition des Roboters und die Definition der Regeln für die Entwicklung, Herstellung und Verbreitung von intelligenten Maschinen nach, aber vorwiegend beschäftigt sie sich mit der Frage, wie die Verantwortung für den durch eine künstliche Intelligenz verursachten Schaden geregelt werden soll.

Luboš Tichý: Ungenügende Lösung der vertraglichen Verantwortung für Schaden im Bürgerlichen Gesetzbuch (Plädoyer für die Voraussehbarkeit des Schadens)

Die tschechische Rechtsregelung der vertraglichen Verantwortung für Schaden gehört zweifellos zu den Strengsten. Sie ist eine objektive Verantwortung und kennt nicht einmal das Institut der Voraussehbarkeit des Schadens. Die Pflicht, das Funktionieren des vertraglichen Verhältnisses inklusive der möglichen Entstehung eines Schadens durch den Schuldner voraussehen, kann den Standard der voraussichtlichen Pflichten bei dem Gläubiger insbesondere bei jenen Verträgen wesentlich herabsetzen, deren Gegenstand eine Dienstleistung ist. Der Artikel analysiert das Institut der Voraussehbarkeit, welches eine wesentliche Rolle nicht nur in den Common-Law-Gerichtsbereichen, sondern auch im Regime des UN-Kaufrechts (CISG) spielt. Es wird empfohlen, mittels der teleologischen Extension den § 2913 des Bürgerlichen Gesetzbuches eben mithilfe des Instituts der Voraussehbarkeit des Schadens auszulegen und dadurch dessen Härte zu mildern.

Patrik Stojek: Gerichtliche Verwahrung und deren schuldbeitreffende Wirkungen bzw. wie sollen Verträge über die anwaltliche Verwahrung (nicht) verfasst werden

Die Hinterlegung des Erfüllungsgegenstands in die gerichtliche Verwahrung, die mit schuldbeitreffenden Wirkungen verbunden ist, ist lediglich aus den im Gesetz genannten Gründen möglich. Diese sind im § 1953 Abs. 1 Satz Eins des Gesetzes Nr. 89/2012 Slg., Bürgerliches Gesetzbuch, definiert. Die die anwaltliche Verwahrung durchführenden Rechtsanwälte halten jedoch diese Regel nicht immer ein. In ihre Verträge über die anwaltliche Verwahrung fügen sie oft vage Bestimmungen ein, die ihnen in einem sehr breiten Umfang von Situationen die Hinterlegung des Gegenstands der anwaltlichen Verwahrung in die gerichtliche Verwahrung ermöglichen sollten, wobei sie annehmen, dass sie sich dadurch von ihrer Pflicht entbinden, den Gegenstand der anwaltlichen Verwahrung an den berechtigten Empfänger herauszugeben. Wenn jedoch solche Bestimmungen über den Rahmen des § 1953 Abs. 1 Satz Eins des Bürgerlichen Gesetzbuches hinausgehen, kann die Hinterlegung des Gegenstands der anwaltlichen Verwahrung in die gerichtliche Verwahrung keine schuldbeitreffenden Wirkungen haben, weil die entsprechenden Bestimmungen des Vertrags über die anwaltliche Verwahrung absolut ungültig wären. Das Gericht sollte in einem solchen Fall den Gegenstand der anwaltlichen Verwahrung in die gerichtliche Verwahrung überhaupt nicht aufnehmen. Wenn allerdings das Gericht einen Irrtum begeht, kann es zur Entstehung eines Schadens kommen, zu dessen Ersatz sowohl das Gericht (bzw. der Staat) als auch der Rechtsanwalt verpflichtet wäre, der zudem in der Position des Schuldners gegenüber dem berechtigten Empfänger der anwaltlichen Verwahrung bleibt.

Pavel Kandalec: Das Recht des Beschuldigten auf die Akteneinsicht mit besonderem Fokus auf das Haftverfahren

Der Beitrag analysiert die Bestimmung des § 65 Abs. 2 der Strafprozessordnung, laut der es möglich ist, der Verteidigung die Akteneinsicht aus schwerwiegenden Gründen zu verweigern. Diese Bestimmung unterscheidet jedoch nicht, ob es sich da um

ein im Rahmen der Haft geführtes Verfahren handelt, oder nicht. Eben diese Indifferenz wird der Kritik unterzogen. Es handelt sich dabei um eine Problematik, in welcher Urteile seitens des EGMR (insbesondere gegenüber der BRD) in den letzten Jahren erlassen wurden und welche dort zum Gegenstand eines erhöhten doktrinären, judikatorischen sowie legislativen Interesses wurde. Der Autor denkt darüber nach, ob die Erkenntnisse aus der BRD für die tschechische Praxis verwendbar sind. Abschließend wird dann die Frage aufgeworfen, inwieweit die Schlussfolgerungen über die Verweigerung der Akteneinsicht beim Eingriff in das Recht auf die persönliche Freiheit auch auf die Eingriffe in weitere Rechte anwendbar sind, und zwar auch außerhalb des Strafverfahrens insbesondere dann im Kontext der aktuell diskutierten Frage der Verweigerung der Akteneinsicht im Einbürgerungsverfahren.

Milan Kučera: Eigentumsrecht zum Erlös aus einer Straftat

Der Autor beschäftigt sich mit der Identifikation des Erlöses aus einer Straftat aus ökonomischer und rechtlicher Sicht und mit der damit zusammenhängenden Frage des Eigentumsrechts, die für die Inanspruchnahme des Erlöses aus einer Straftat (oder dessen Sicherstellung im Rahmen des Strafverfahrens) maßgeblich ist. Der Erlös aus einer Straftat muss jedoch nicht immer im Besitz des Täters der Straftat sein. Daher beschäftigt sich der Autor ferner in diesem Zusammenhang unter anderem mit dem Erwerb des Eigentumsrechts von einem Nichtberechtigten.

Miloslav Kabrhel: Die Anrechnung im Insolvenzverfahren Verletzung des Prinzips *pari passu*

Es ist nicht nötig zu wiederholen, dass das Insolvenzverfahren eine Art des Zivilgerichtsverfahrens ist, dessen Zweck die Lösung des Bankrotts des Schuldners ist. Genauso ist es nicht notwendig zu wiederholen, dass das Insolvenzverfahren ein kollektives Verfahren ist und Teilnehmer eines solchen Verfahrens viele bis Hunderte Gläubiger sind. Es gilt dabei, dass die einzelnen Gläubiger grundsätzlich auf proportionale Weise befriedigt werden sollten – dies sagt zumindest die Bestimmung des § 1 Buchst. a) des Gesetzes Nr. 182/2006 Slg., Insolvenzgesetz, in der Fassung der späteren Vorschriften (nachfolgend nur „Insolvenzgesetz“ genannt). Wie vereinbar mit diesem Prinzip ist jedoch die Situation, wo einige Gläubiger in einem größeren Umfang befriedigt werden, da ihnen die Möglichkeit gegeben wurde, die gegenseitigen Forderungen anzurechnen?

Linda Kolaříková: Liability of/for a robot, or Artificial Intelligence law

The article is the winning work of the 2017 Lawyer of the Year contest in the Talent of the Year category. The author contemplates, among other things, the legal definition of a robot and the definition of rules for the production, development and dissemination of smart machines. In particular, she deals with the issue of how to deal with liability for damage caused by artificial intelligence.

Luboš Tichý: Unsatisfactory regulation of contractual liability for damage in the Civil Code (a plea for foreseeability of damage)

Czech legal regulation of contractual liability for damage is undoubtedly one of the strictest. It is strict liability and it does not recognize the institution of foreseeability of damage. An obligation to foresee the functioning of a contractual relationship including possible occurrence of damage may significantly reduce the standard of obligations expected of the creditor, especially in contracts the subject of which is a service. The article analyses the institution of foreseeability, which plays an important role not only in common law jurisdictions but mainly in the Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG)

regime. It is recommended to interpret section 2913 of the Civil Code through teleological extension using this institution of foreseeability of damage, thus mitigating its rigour.

Patrik Stojek: Court escrow and its discharging effects, or How (not) to write contracts on lawyer escrow

Deposition of the deliverable in court escrow, which is associated with discharging effects, is only possible for statutory reasons. These are enumerated in § 1953(1) first sentence of Act No. 89/2012 Sb., the Civil Code. However, lawyers providing lawyer escrow do not always observe this. They often use vague provisions in their contracts on lawyer escrow, which should enable them, in a very wide range of situations, to put the subject of lawyer escrow in court escrow, considering they will thus relieve themselves of their obligation to release the subject of lawyer escrow to its beneficiary. However, when such provisions go beyond § 1953(1) first sentence of the Civil Code, placing the subject of lawyer escrow in court escrow cannot have discharging effects as the respective provisions in the lawyer escrow contract would be void. In such a case, the court should not even accept the subject of lawyer escrow in court escrow. However, where the court errs, damage may occur and its compensation should be the liability of the court (or the State) as well as the lawyer, who, in addition, remains in the position of a debtor with respect to the beneficiary of the subject of lawyer escrow.

Pavel Kandalec: The right of the accused to inspect the file—with a special focus on remand proceedings

The article analyses the provision in § 65(2) of the Code of Criminal Procedure, which stipulates that the defence can be denied access to the file for serious reasons. That provision, however, does not differentiate whether that concerns remand or non-remand proceedings. This indifference is subjected to criticism. This is an issue that has been ruled on several times by the ECtHR in recent years (especially against Germany), thus becoming the subject of increased doctrinal, case-law and legislative interests. The text examines whether findings from Germany are applicable to Czech practice. Finally, it opens up the question to what extent conclusions on the denial of access to the file in the case of infringement with the right to personal liberty apply also as infringements with other rights, even outside criminal proceedings—particularly in the context of the currently discussed issue of denial of access to the file in the naturalisation proceedings.

Milan Kučera: Ownership right to the proceeds of crime

The author examines identification of the proceeds of crime from the economic and legal points of view and the associated issue of ownership right essential for the deprivation of the proceeds of crime (or their securing in criminal proceedings). However, the proceeds of crime need not always be in the possession of the offender. In this context, therefore, the author also deals with, among other things, acquisition of property rights from an infringing person.

Miloslav Kabrhel: Set-off in insolvency proceedings—violation of the *pari passu* principle?

There is no need to repeat that insolvency proceedings are a kind of civil process the purpose of which is to address the debtor's bankruptcy. Likewise, there is no need to repeat that the insolvency proceedings are collective proceedings and that parties to such proceedings are usually tens to hundreds of creditors. However, there is a rule that the creditors should be satisfied, in principle, proportionately—at least this is what § 1(a) of Act No. 182/2006 Sb., the Insolvency Act, as amended, stipulates. However, is this principle compatible with a situation where some creditors are satisfied to a greater extent because they have been given the opportunity to set off mutual claims?

Leading Article

Tomáš Sokol: **What threatens us and what will (hopefully) go by** 3

Current News

The Board of Directors discussed two topical law amendments Petr Toman 4
 New in the regulation of the value added tax Monika Novotná 6
 Call on Czech lawyers: take part in the European lawyers in Lesvos project 8
 Currently in law Hana Rýdlová 10

Legal Theory and Practice

Articles

Liability of/for a robot, or Artificial intelligence law Linda Kolaříková 11
 Unsatisfactory regulation of contractual liability for damage in the Civil Code (a plea for foreseeability of damage) Luboš Tichý 20
 Court escrow and its discharging effects, or How (not) to write contracts on lawyer escrow Patrik Stonjek 27
 The right of the accused to inspect the file—with a special focus on remand proceedings Pavel Kandalec 32
 Ownership right to the proceeds of crime Milan Kučera 37
 Set-off in insolvency proceedings—violation of the *pari passu* principle? Miloslav Kabrhel 40

Judicial Decisions

Supreme Court: On the assumption in decision-making and procedural practices of the court in proceedings to determine the boundaries of land 47
 Constitutional Court: On the right of the injured party for free legal aid in criminal proceedings and fair remuneration of the lawyer 51
 Supreme Administrative Court: Failure to address a statement of a person involved in judicial administrative proceedings as a serious defect of the proceedings 53
 CJEU: On the interpretation of the concept of husband or wife 57
 ECtHR: On the issue of recognition and protection of same-sex marriages 58

Professional Literature

Jiří Navrátil et al.: **GDPR for practice** (Ján Matejka) 60
 Antonín Stanislav, Jan Kozák: **Act on insolvency administrators. Commentary** (Daniel Ševčík) 60
 James E. Moliterno, Paul D. Paton: **Global issues of professional ethics of lawyers** (Daniela Kovářová) 61
 Michaela Katolická, Ján Béreš: **The Act on certain measures against the legalization of proceeds of crime and financing of terrorism. Commentary** (Martin Kús) 62
 Jozef Vozár: **Prominent Slovak lawyers – Vladimír Fajnor** (Stanislav Balík) 63
Two books on administrative infractions (Pavel Mates) 64
 František Weyr: **Czechoslovak constitutional law. Czechoslovak constitutional developments in 1938** (Jan Kysela) 65
Bulletin of the Slovak Bar Association brings... 66

Legal Profession

Czech Legal Profession

Lawyers—members of the National Assembly of the Czechoslovak Republic after February 1948 Stanislav Balík 67
 Disciplinary Practice Jan Syka 69
 New staffing of the CBA sections and committees 71
 Union of Family Lawyers Daniela Kovářová 75
 Who is leaving us and the legal profession Daniela Kovářová 76
 Gone to the celestial hall 76

Information and Points of Interest

You Should Know

Lectures and seminars for lawyers and legal trainees at the educational and training centres of the Czech Bar Association 77
 Invitation to the 2018 Legal Space congress 78
 Invitation to a seminar on insolvency law 78
 Invitation to the annual EU law conference Prague EU Law Days 78
 Invitation to the 11th year of the “ADVOKÁT CHESS OPEN BRATISLAVA 2018” international chess tournament 79
 Invitation to the 26th Carlsbad Legal Days 80
 We’ve found for you: How much trust do lawyers enjoy in the public? dak 82

Finally

Lawyer’s Diary Petr Hajn 84
 Drawing by Lubomír Lichý 85
 Did you know that... Stanislav Balík 85

Inhaltsverzeichnis 86
 Zusammenfassung/Summary 87
 Table of Contents 88

Chcete kariérní růst odpovídající vašim schopnostem?

Pracujte s talentovanými kolegy z celého světa
v naší advokátní kanceláři.

KPMG Legal: Zkušenosti, znalosti, důvěra, rozhled.

Anticipate tomorrow. Deliver today.

www.kpmglegal.cz

KDY, KDYŽ NE TEĎ?

LIMITOVANÁ NABÍDKA BMW X5 xDRIVE 25d.
TEĎ JEN ZA 1 259 900 KČ BEZ DPH.

Radost z jízdy

**NAVIGAČNÍ SYSTÉM
PROFESSIONAL**

**19" KOLA
Z LEHKÝCH SLITIN**

**ADAPTIVNÍ
LED SVĚTLOMETY**

Speciální limitovaná nabídka zahrnuje také: komfortní přístupový systém, 4zónovou klimatizaci nebo zadní kameru. Barva metalízy a kůže Dakota dle výběru.

STRATOS AUTO, spol. s r.o.

Autorizovaný dealer BMW.

Autosalon Praha – Prosek

Za Klíčovem 1
190 00 Praha 9 – Prosek
Tel.: +420 241 090 110
www.stratosauto.cz

Autosalon Hradec Králové

Březhradská 195
503 32 Hradec Králové – Březhrad
Tel.: +420 495 733 733
www.stratosauto.cz

Kombinovaná spotřeba paliva v l/100 km 5,6. Emise CO₂ v g/km 146. Vyobrazení vozu je pouze ilustrativní. Nabídka je omezená: připraveno je pouze 100 vozů limitované edice. Více informací o speciální nabídce žádejte u svého autorizovaného dealera BMW.